Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

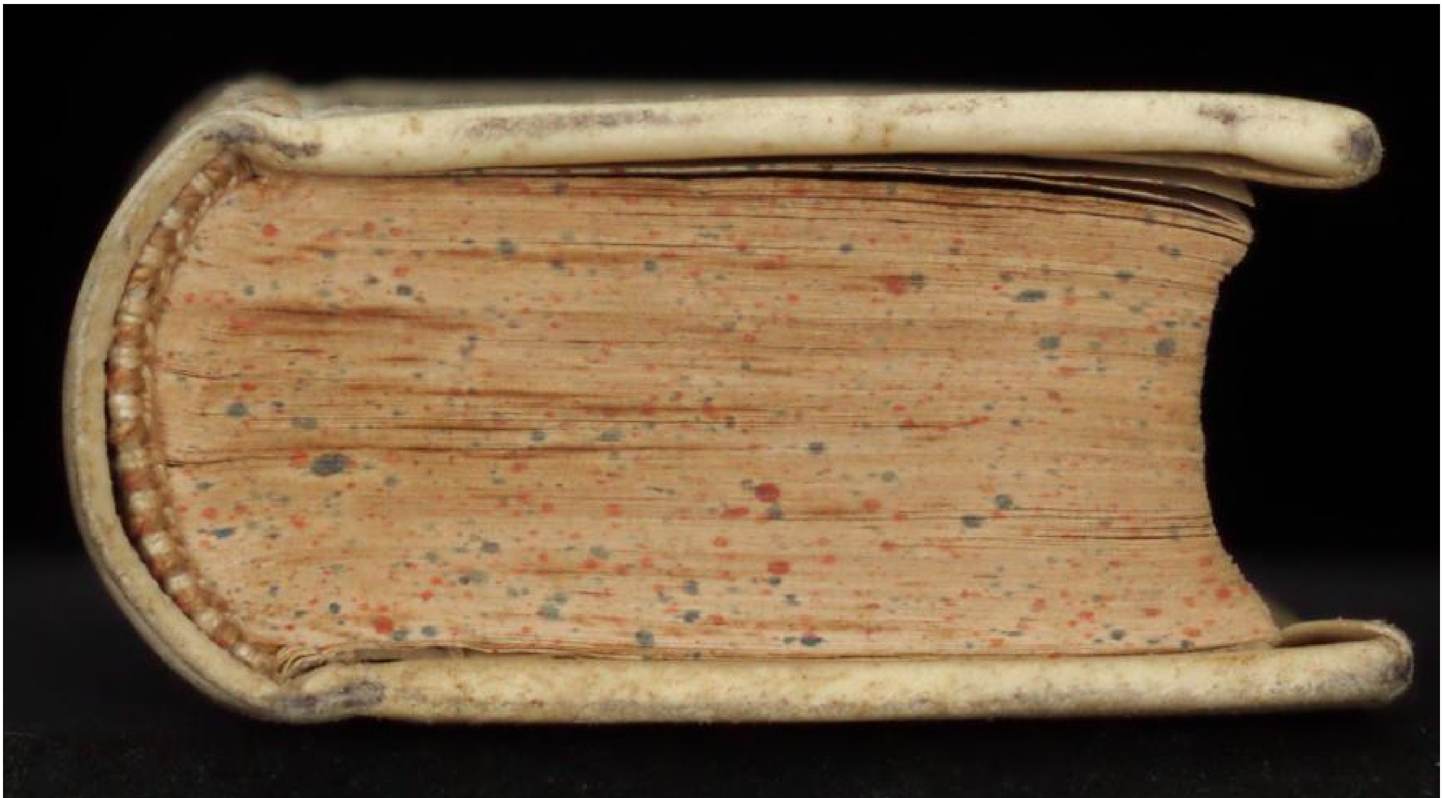


Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

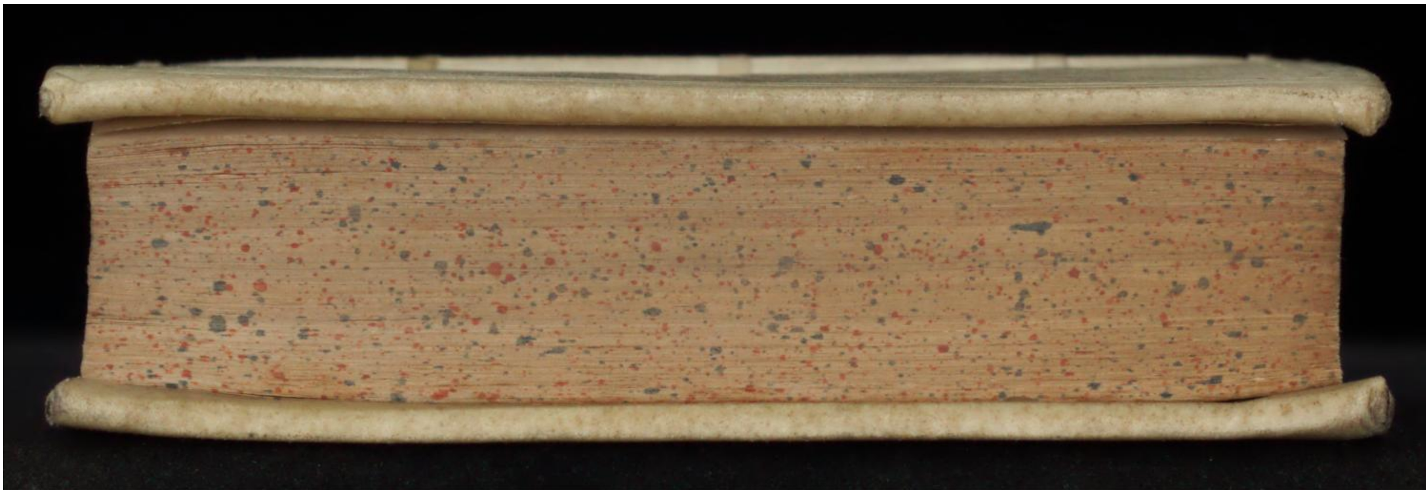
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

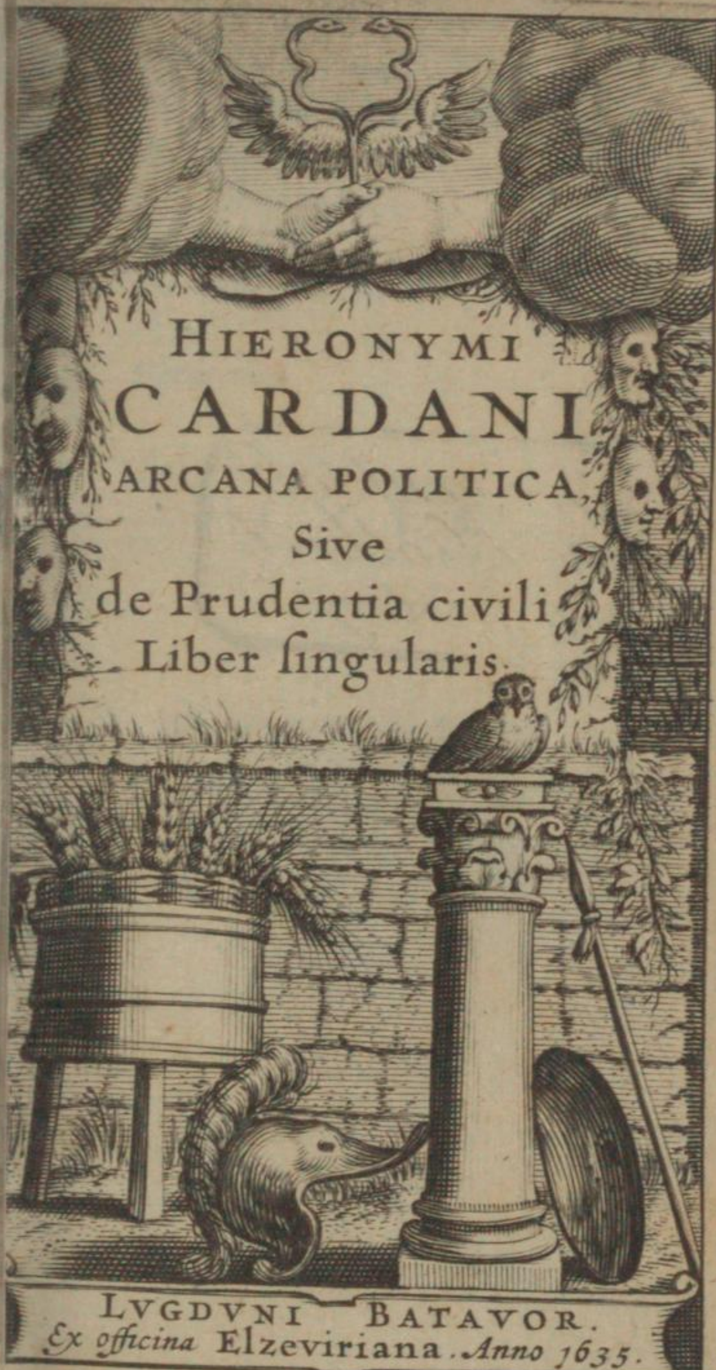
~~Elzeviers~~
~~A. 86~~
KW 235
B 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Koninklijke
Bibliotheek
's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

127. *De axiomatibus.* 572
128. *De Geniis, Fato, Aſtrologia, & Fortuna.* 580
129. *De divina natura.* 585
130. *Exempla.* 587
131. *De vita ſenum, quaſi exemplari.* 596
132. *Peroratio.* 601.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

EPIGRAMMA
DE
HIERONYMO CARDANO.

Spiritus hunc proprius verſat, præcordia raris.
Dotibus extollit, ſidera clara movet.
Neſcio quid dicam, mirabor: nil latet iſtum;
Quam legiſſe putes ſcribere plura ſolet.

HIERO-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Viro Clariſſimo

ADOLPHO VORSTIO,

Medico ſummo.

QUAM primum ad hanc ſpartam ornandam acceſſimus, Vir Clariſſime, nihil prius aut antiquius habuimus, quam ea orbi litterato exhibere, quibus bonarum artium & diſciplinarum ſtudia promoveri poſſe exiſtimabamus. In quibus non ad typorum modo elegantiam, ſed accuratas recenſiones, & extirpanda errata, quæ pleraſque bonorum ſcriptorum editiones fœde deturpaverant, ſedulo attendimus. Quod hic potiſſimum eſſe non ignoras. Nec conatui noſtro viri eruditi defuere. Quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

rum induſtriæ & diligentiæ plurimum debemus. Et quanquam prę-ſtantiſſimos veterum autorum, in quibus cordatam ſapientiam, cujus umbram vix hodie poſſidemus, latere accepimus, terſos emendatoſque dare præcipue contendamus, non tamen ita antiquis inſiſtendum eſt, ut recentiorum ſcriptorum, quos aut noſtra, aut parentum ætas tulit, præclara opera negligere videamur. Quippe in iis plurima extare, quę & ad illuſtrandam antiquitatem faciunt, & veteribus aut plane non, aut non ita tradita, aut ignota, nemo inficias ire poteſt. Sæculum unumquodque nova magnaque ingenia protrudit, quæ ſubinde aut paria antiquis, aut eos excedunt. Nec enim ætas ad ſapientiam, ſed animus facit. quem ubique locorum & ſemper ſuum quiſque habet, ſequitur & oſtendit. Quæ cauſa eſt, cur in excudendo Hieronymi

ronymi Cardani de civilis ſapientiæ arcanis opuſculo, eleganti illo, ut omnium judicium eſt, & erudito, paſſi non ſumus operam noſtram deſiderari. Et ſimul prolixum noſtrum in te animum publice profiteri voluimus. Nec alii quam tibi hoc ipſum debebatur. Cardanum ad te ferimus, medicum cum antiquis merito comparandum, cujus infinita & induſtria & doctrina & experientia cum ingenio divino conjunctæ, & tot æternis ſcriptis probatæ, eruditos omnes in ſtuporem rapuere. Difficillimas in Medicina, Aſtronomia, totaque adeo rerum natura partes excutiendas ſuſcepit, & mirifice illuſtravit. Sed & ad vitam, qua publice, qua privatim domi foriſque bene inſtituendam invidenda multa redolavit. Inter quæ vel primum eſt, quod nunc damus. Et tu quoque medicinam ita imbibiſti, (imbibiſti autem pe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

nitus) ut qui de cæteris bonarũ artium atque diſciplinarum partibus diſſerentem audiverit, in omnibus probe ſubactum atque verſatũ non poſſit non ſtatim judicare. Quod ingenii tui ſummæ felicitati, cum qua aſſiduam diligentiam conjungis, totum debes. Nihil jam dicimus de ſcientia herbarum, quam Botanologiam veſtri vocant, in qua parem tibi Europa non habet: nihil de tot linguarum, etiam orientalium, cognitione; quæ laus tanto magis tua eſt, quanto minus eorum, qui medicæ artis ſcientiam ſine hoc præſidio profitẽtur. Sciunt hæc omnes, qui te norunt, & docentem audivere. Ut ſuffecerit nobis tollendæ adulationis ſuſpicioni ad famam publicam provocare. Accedebant ad iſta tot non modo ſummi parentis tui, cui Academia noſtra æternum debebit, ſed etiam tua merita, qui totiens re conſilio que nos juviſti. Et quia talem te

ſempe

ſemper experiri deſideramus, talem etiam hic agnoſcere debuimus. Proinde ſit hoc & animi in te noſtri, & tuorum in nos meritorum perenne monumentum. Vale, vir erudititiſſime, & publico tuoque bono diu vive. Lugd. Bat. CIↃIↃCXXXIV. Octob. XV.

Famæ tuæ æternum

devoti

B. & A. ELZEVIRII.

*4 EPI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

TABVLA,

Seriem Sectionum & Capitum hujus libri proponens.

VNIVERSALIS INSTITVTIO.

2. *Cauſa ſcribendi hoc opus, & nominis: tum generalia præcepta.* Pag. 1

2. *Ordo hujus libri: & de ordine multa.* 15

3, *Opus hoc propter quos factum.* 23

4. *Dubitationes quædam: & an divinatio utilis?* 24

5. *Fortunam in humanis rebus plurimum poſſe.* 30

6. *Hominis natura, ac mores. Et de cauſis noſtrarum civilium calamitatum.* 32.

QVIBVS NON OPVS SIT HOC LIBRO.

7. *Qui finem quærunt, quem habere non poſſunt.* 42

8. *Qui finem quærunt, quem habere nolunt.* 43

9. *Qui rem noxiam aut omnino turpem quærunt.* 56

10. *Qui aliena à profeſſione quærunt.* 47

11. *Qui ea quærunt quæ retinere nequeunt.* ibid.

12. *De*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

12. *De ineptis hominibus, & actionibus.* 48.

PRAECEPTA COMMVNIA.

13. *Neceſſarium eſſe ut ſciamus finem, quem volumus.* 49
14. *De duplici fine in hac vita.* 50
15. *De ſummo bono in civili vita.* 51
16. *Animum eſſe virtute inſtruendũ.* 56
17. *De temporis compendio.* 58
18. *Locum tutum ad habitandum, eſſe eligendum.* 61
19. *Ferenda eſſe multa in hac vita.* 63
20. *Actionum & verborum diviſio.* 64
21. *De virtutibus extra nos.* 65
22. *De ſolertia.* 67
23. *De moribus.* 69
24. *De comitate.* 73
25. *De exiſtimatione retinenda.* 75
26. *Quæ vitanda.* 78
27. *Mala occultanda.* 83
28. *Mala verbis mollienda.* 86
29. *Sermonem brevem eſſe debere.* 87
30. *De juramento.* 95
31. *Silentii laus.* 96
32. *Lentum in deliberando eſſe oportere.* 100
33. *Hominum mores ſcire convenit.* 101
34. *Potentium de rebus opinionem ſcitu eſſe neceſſariam.* 103
35. *Cognoſcere quæ in urbe aguntur.* 105

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

36. *De præparatione. Ubi de modis parandi opes.* 106
37. *Familia.* 110
38. *Res domeſtica, & ejus conſervatio.* 121
39. *Oeconomica diſtributio, & præcepta.* 137
40. *Societas & converſatio: & de Officio & Pietate.* 155
41. *Amici.* 165
42. *Occaſio.* 169.

SINGVLORVM TRACTATIO GENERALIS.

43. *Quomodo animi & corporis firmitas ſervetur.* 169
44. *Quot modis homines in officio contineantur: & de beneficiis collocandis: Veneratio quid.* 172
45. *Scientia animi.* 175
46. *Homines ſinguli quibus capi ſoleant.* 187
47. *Homines ſinguli quomodo ad amicitiam alliciantur.* ibid.
48. *Tentãdi homines ante neceßitatẽ.* 190
49. *Quæ in eo quod quæritur ſint conſideranda.* ibid.
50. *Cum quo negotium ſit, advertendum.* 192
51. *Metiendas eſſe proprias vires ante omne negotium; & quomodo.* 193.

GENE-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

GENERALES MODI SPECIALITER DECLARATI.

52. De ſimulatione. 196
53. De diſsimulatione. 201
54. De perſuaſione: ubi de dilēmate. 203
55. De vi. 229
56. De natura. 232
57. De tempore. 233
58. Scientia rerum, morum, ac potentiæ. 234
59. De decore. 336
60. De executione. 239
61. Verbis pluribus quando uti liceat. 242
62. De dolo dignoſcendo. 243
63. Captatores quomodo eludendi. 246
64. Quando à conventu diſcedendum. 254
65. Proxeneta. 255
66. Proxeneta quomodo in amicitiam alliciatur. 256
67. Proxenetæ uſus. 259
68. Quomodo cum tanta improbitate hominum cōverſatio ſtare poſsit. 261
69. De his quæ definiri non poſſunt, nec habent caput proprium. 266
70. Hiſtoriam rerum præteritarū multum prodeſſe & ad ferendum, & ad deliberandum, & ad exequendum. 268
71. Res magnæ quomodo per Proxenetam tractan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tractandæ; & de quodam alio nobiliore genere. 271
72. *Res periculoſe quomodo tractandæ.* 276
73. *Domeſticorum ſollicitatio, & cautio.* 277
74. *Quomodo homines ad magna pericula inducantur.* 298
75. *Verborum vis.* 303.

SPECIALIS AGENDORVM EXERCITATIO.

76. *Homines quomodo captandi, juxta conditionem uniuscujuſque.* 306
77. *Amicorum uſus, & familiaritas.* 309
78. *De negotiatione cum amicis, magiſtratibus: & abſolutione impetranda.* 312
79. *De amicorum vitiis.* 316
80. *Vbi amicus tuo periculo erret.* 325
81. *De converſatione cum Principibus.* 327
82. *De calumnia apud Principes abolenda.* 341
83. *De ſervitute Principum.* 345
84. *Vbi te à Principis ſervitute ſubduxeris.* 350
85. *Vbi manendum ſit in patria cum periculo.* 351
86. *De itinere.* 354

87. D

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

87. *De habitatione extra patriam.* 357
88. *De procuratore in patria relinquendo.* 367
89. *De hoſpitalitate.* 369
90. *De existimatione civili.* 374
91, *De captanda autoritate vel existimatione apud populum.* 382
92. *Artificum præcepta ſpecialia.* 393
93. *Vbi fortuna votis adverſetur, quid agendum.* 422
94. *Vbi cum impari colluctari neceſſe ſit.* 424
95. *Similibus præceptis, in diverſis caſibus uti oportere: Vnde ex aliis capitibus petenda eſſe auxilia.* 427
96. *Errores quomodo corrigendi.* 429
97. *De conſilio, & officio non numerata pecunia.* 434
98. *De negotiatione cum minimis.* 438
99. *De negotiatione cum incognitis.* 440
100. *De communi ſermone, laudeque propria, & ſuorum; & ſcommatibus.* 443
101. *De epiſtolis conſcribendis.* 463
102. *De dolo ac ſeductione.* 469
103. *De eripiendo ab invitis.* 472
104. *De æmulis.* 475
105. *De delatoribus.* 489
106. *De inſidiis: ubi de exploratore.* 490
307, *De invidia abolenda.* 500
108. *De contemtu & irriſione.* 501

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

109. *De calumnia apud populum eradicanda.* 505
110. *De contentione.* 518
111. *De injuria accepta.* 520
112. *De judicio,* 525
113. *De hoſtibus, ubi de reconciliatione.* 531
114. *De inimico exitiali.* 533
115. *De ultione.* 535
116. *Ubi in arbitrio ſis negotiatoris.* 538
117. *Ubi omnia tibi ſint adverſa. & de mærore.* 539
118. *De his qui gravibus vitiis obſtricti ſunt.* 543
119. *De filtorum cura.* 547.

DE DVBIIS.

120. *Quum duæ conditiones ſimul repugnantes proponuntur.* 553
121. *De contrariis indicationibus.* 554
122. *Opes an honor præferenda.* 559
123. *De gloria.* 561
124. *Quæſita circa gloriam.* 564
125. *Quantum decipiamur circa finem.* 566.

DE HIS QVAE SVNT SVPRA INSTITVTVM.

126. *De* παραδοξοποιοῖς, *& faſcino* 568

HIERONYMI CARDANI, *MEDIOLANENSIS* PROXENETA *SIVE* DE ARCANIS PRVDENTIÆ CIVILIS.

Liber ſingularis.

CAPVT I.

Cauſa ſcribendi hoc opus, & nominis; tum generalia præcepta.

QVum homo animal ſit natura gregarium, (appellamus id in illo civile) non ſolum aliorũ obſequio potentiam ſuam auget, verum opus habet. Solus enim vel ab ipſo ortu (ut Ariſtoteles inquit) alieno auxilio indiget, quia ſibi non ſufficit. Cum alia animalia gregaria ſocietate juventur, atque gaudeant; ipſe homo ægre ſolus, etiam vi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ribus & ætate florens, vitam ducit; ut ſocietate opus habeat. Cum ergo ſolus, propemodum nullus ſit, tantum valet & poteſt, quantum aliorum auxilio fretus atque munitus eſt. Ea autem poteſtas multis modis paratur: hereditario jure, lege, vi quadam, conjuratione, ſocietate, conſanguineis, amicis, ſociis, opibus, atque potentia, opinione hominum vulgari vel probitatis vel ſapientiæ vel religionis, tum clientibus, & patrocinio, multisque aliis cauſis, quas enumerare longum eſſet. Atque in his plurimum poſſe dicimus, eos qui plurimos habent fautores, atque potentes; & qui diligunt eum valde: ipſe vero ſapiens, ac prudens, & utique efficax, nec adeo vehemens hoſtis. Perſæpe enim, cum omnia alia adſint, hoſtis potens cuncta evertit. Porro omnia hęc aut nobis adſunt, aut comparantur. Et quibus adſunt, indigent ſolum ut uti eis norint; aliis neceſſe eſt, ut parent, & ut uti didicerint. Duplex labor. Ea igitur actione & parantur & exercentur. Cum vero corporis perfectio forma ſit, formæ autem operatio, harum duarum partium vis tota in operatione atque ea erga homines, conſiſtet. Oportet ergo dividere totam hanc rationem; in ea quæ ſupponuntur, ut ſunt regnum, potentia, conſanguinei, ſonticus

mor-

morbus; & quæ parantur, ut amici, opes, authoritas: quæ etſi habeantur perſæpe, plurimum tamen ſunt in arbitrio caſus, & omnium horum uſura. Iam vero, ut omnia facilius intelligantur, finem ipſum proponere oportet. Hic finis eſt bene beateque vivere. Quodſi illum adipiſci ſine opibus, amicis, potentia atque hujuſmodi liceret, utique non ſolum melius eſſet, quam cum his, ſed prope divinum. namque hoc ipſo cæleſtes præferuntur longe nobis, quod nullis indigeant ad bene beateque vivendum. At conditio noſtra etſi hujuſmodi ſit, ut in adipiſcendo hæc, & in eorum uſu, multa incommoda patiatur; multo tamen minus malum eſt, finem cum his conſequi, quam ſine illo, innertem & ſordidam vitam ducere. At Philoſophi, maxime Stoïci, conati ſunt quod Diis conveniebat, hominibus tribuere. Qua in parte dum admirabiles videri ſe putant; & falſi, quod ipſi alio more vivant, quam doceant; & inanes, quod facta verbis non reſpondeant; & impii, quod ea quæ Deorum ſunt, mortalibus adſcribant, deprehenduntur. Propoſitum igitur eſt, bene beateque vivere ſecundum conditionem & actionem, ut his quæ habemus, recte utamur; & eorum quæ non habemus, & tamen haberi poſſunt, partem illam, ſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ea opus eſſe duxerimus, adipiſcamur. Iam ergo finis unus eſt, genere, ſpecie; at valde differens: quippe regis, pauperis, juvenis, valde ſenis, ſani & morboſi. Multa vero circa hæc contingunt dubia: veluti primum, an præſtet parare, aut non parare? ſecundum, an neceſſaria ſit affectuum imminutio, poſtquam felicitas, etiam juxta Epicurum, eſt repoſita in indolentia. Hanc ergo libenter in indolentia non ſolum præſentium repoſuerim, ſed etiam præteritorum, & futurorum. Vt feliciter vivere, ſit, nullis indigere, nec memoria præteritorum torqueri, & ſecurè vivere. An ergo valde utilis ſit quædam durities animi, adverſus calamitates? Videtur autem neceſſarium id omnibus miſeris, ut poſt quã non poſſint quod velint, velint quod poſſint. Tertiũ, an oblæſis, veluti ſenibus, felicitas contingere poſſit? Quartum vero erit circa rerum diviſionem: Quintum circa ordinem. Eſt & unum Caput valde neceſſarium in hac tractatione, ſcire quid ſit omittendum aut cognoſcendum. Multitudo enim confuſionem parit; paucitas impedit, ne omnia apprehendamus. Porro de hujuſmodi partibus, ſcilicet de animo confirmando, de parandis opibus, de miſerorum conditione, alibi tractatum eſt: ut abunde ſit, ACTIONES HOMINVM

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

MINVM hic docuiſſe, VT AD CIVILEM PERTINENT CONVERSATIONEM: ſcilicet ut potentiam, gloriam, laudem, amicos, ſecuritatemque comparemus; & ut fruamur his, quæ nobis fortuna dederit. Cæterum ut in his quæ diximus, recte verſemur, adhibenda eſt ratio ex parte conditionis noſtræ, & illorum cum quibus negotium eſt; tum temporis, loci, quantitatis, modi, & reliquorum omnium, quorum menſura eſt decor & honeſtum. Etenim meta neceſſariorum eſt, ad vitam honeſte ducendam. Hæc autem omnia conſtituta ſunt in ſolidis bonis; ſapientia, incolumitate, filiis, ætate, opibus, honoribus, amicis, potentia, ſecuritate, ut contra, inania, importuna ultio, alea, ſcorta, luxus, & talia; quæ numerum certum non habent, quum bona ſint definita. Eſt autem exuberans felicitas, quum quis abunde bonis fruitur; & imperfecta, quum quantum ſatis eſt; & pro conditione, velut ſenis, cæci, ſervi, procul à patria, inter barbaros degentis. Harum omnium una ratio eſt. Duarum reliquarum (ſunt enim omnes quinque) altera ſub eiſdem regulis propemodum continetur, ſed abſurda & deteſtabilis eſt; velut aleatorum, lenonum, paraſitorum; deteſtabilior ſicariorum: altera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

etiam ab his præceptis eſt aliena, qualis Philoſophorum. Rurſus quum uſus ipſe omnium in duobus conſiſtat, ſcilicet ſcientia & executione; SCIENTIA omnis ad duo capita reducitur: EST, NON EST, Vnde divinare in ſingulis non arduum eſſet, niſi obſtaret multitudo quęſitorum ad finē neceſſariorum. Velut, an obſidenda urbs? Primum, an ſuſcipiēdæ inimicitiæ? &, ſi ſuſcipiendæ, an ſimul bellum gerendum? &, ſi bellū gerendum, an per incurſiones, an toto cum exercitu, &, ſi toto cum exercitu, an expectandus hoſtis, an regionem ingredi melius ſit? atq; mille hujuſmodi. Peccatur ergo, vel quia nō omnia aſſumimus ad diviſionem, vel non colligimus omnia poſt diviſionem, aut in deliberando in aliquo erramus: & maxime circa tempus, locum, modum, atque menſuram. Contra ille optime egerit, qui rem ad pauca redegerit, ſimulque cuncta collegerit, & circa ſingula recte deliberaverit. At vero alterum caput Eſt EXECVTIO: quæ juxta conditionem eorum cum quibus agendum eſt, variatur. Principum nempe, nobilium, ſacerdotum, populi, ſenum, juvenum, legum, conſuetudinum, & (quod maximum eſt, inimicorum, & eorum qui non perſuadentur, aut opinione, aut feritate, aut odio; ut neſcias unde ratio-

nem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

nem invenire debeas, aut inchoare ſermonem. Omnino vero abſurdum fuerit, credere artem eſſe conſervandæ ſanitatis, & depellendi morbi, & navigandi, (quæ certum non habent exitum, & quaſi ſunt in Fortunæ arbitrio, aut Naturæ;) & ubi cõſilio res agitur, faciendę veſtis ad amuſſim corpori convenientis; non eſſe vero artem bene vivẽdi & civiliter, cum ipſa civitas tota ratione atq; conſilio gubernetur; Eam itaque rationem & artem quum alterius auxilio melius exercere & adjuvare liceat; eumque qui id poſſit προξενητὴν appellare ſoleant, merito huic libro nomen PROXENETAE impoſuimus. Nam etſi hujuſmodi hominem variis nominibus vocari in uſu ſit, ut in via itineris ducem, ubi nihil agat, ſed ſolum doceat; conſultorem in magnis rebus; qui ſine pretio nos juvat, amicum; in turpibus cauſis, lenonem; Proxenetam tamen dicimus, quod eum, qui id proprie agit, & pluribus in cauſis hoc officio fungitur, ſic vocemus. Quantum vero proſit hoc ſtudium, ex eo conjicere licet, quod in omnibus negotiis pari viri fortuna conditioneque, alii feliciſſimi & glorioſi evadunt; alii obſcuriſſimi, ſordidi atque infeliciſſimi. Conſtat igitur, in horum cogitationibus atque vi agendi re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

poſitam fuiſſe utramque ſortem, & bonam & malam, (ſeu utrumque ſtatum, altum & imum) aliorum, & mediocrem. Plurimum tamen poteſt in hujuſmodi, natura, etiamſi ad artem comparetur. Sed velut in Muſica & Medicina plus poteſt abſoluta ars cum mediocri natura; quam excellens natura cum mediocri arte. Eſt enim natura potentiæ ſimilis, ars vero actui.. Quapropter quantavis brevitas, ſtudio & promtitudine adjuta, propter occaſiones, utilior eſt ad actiones abſoluta tractatione. Quam tamen ut legas, & in ea exercearis, laudo. Porro, ut dixi, principium tractationis atque cognitionis eſt ordo. Ordo autem ex ſeparatione oritur. Separatio igitur principium eſt operationis, cognitionis atque ſcientiæ morum uniuſcujuſque. Qui quærit confuſionem, omnino malus eſt, aut ſtultus. Qui quærit diſtinctionem, veritatis amator eſt. Non eſt autem prorſus probitatis ſignum, veritatis amor; (nam & latrones cupiunt ſcire, an capti pecunias habeant) ſed ſimplicior veritatis amor. Recte invexit Anaxagoras (neſcio an ad hunc finem) mentem illam quæ perpetuo ſegregat ac ſeparat. Hoc ipſo probos ab improbis dignoſcere licet. Perverſe occiditur, quiſquis multis de cauſis non

una

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

una occiditur. Sed multæ cauſæ animum malum oſtendere poſſunt: factum non debet ita diſtorqueri. Propterea ſapiens hoc ipſo ſigno perverſitatem hominum deprehendet: item in diſputationibus & in libris, confuſio argumentorum ſemper eſt improbitatis, maxime ubi de utili tractatur; aut imperitiæ, ubi indifferens eſt argumentum. Porro confuſionis multi ſunt modi: permutatio, obſcuritas, inſinuatio, exclamatio, iracundia, ſimulatio, prætextus Reipublicæ periculi: non convenientium, non verorum commemoratio, loquacitas: impedire reſpondentem, deterrere defenſores, adverſus religionem inanis ſuſpicio: plurimorum teſtium vel improborum vel non ad rem facientium exhibitio, inſtantiæ judicii: ſed nihil manifeſtius, quam cum ex pluribus calumniis diverſorum generum conantur unum efficere crimen exitiale. Confuſio denique ad quinque capita redigitur, tractationem aut verba majora re ipſa; defenſionis perturbationem, qualiſcunque ſit; corrupta teſtimonia, & ſimulationem ſuſpiriis, gemitu, lugubri amictu, occlamationibus. Memineris quoque conditionis noſtræ, quæ undique anguſtis concluſa eſt ſpatiis. Si felicitatem requiris, cohæret miſeriæ; ſi ſpatia vitæ, mors,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

non ſolum ſenecta, infantiæ jungitur; ſtatum, humilior es & infirmior cæteris animalibus, imo plantis. Propterea ve lis quæ poſſis; & moderare cupiditatem & adverſa fer. Nullus mortalium ſenectutem ſine magnis incommodis tulit. Valeat Cato Senior: nonne & is filium amiſit juvenem, ut infantem ſuperſtitem ſolum reliquerit? Ita eſſe, non eſſe, velle, nolle, invicem junguntur. Quid aſſe qui poſſe ſperas, aut qua ratione, quum neſcis quid tractes? Etſi nil aliud eſſet incommodi, exiguo bono quam magna mala permutas, imo accerſis! Singula ætas tot experimenta adfert, ut non opus ſit exemplo. Vt ergo non confundaris, etiam abſque dolo confuſio irrepit, ignorantia, celeritate, negotiorum multitudine: ubi Ordo non niſi induſtria habetur. Omnia itaque non ſolum apud miniſtros, ſed etiam apud te ipſum ad conſuetudinem ſunt redigenda; velut veſtes, claves, ſupellex, certis ſemper locis collocandæ. Negotia horis (hoc vulgatum eſt) imo ſtatis diebus perpetuo exequenda: Si quid omittatur ex conſuetudine, literis mandandum, ne vel obliviſcaris, vel impeditum detineas animum: quem perpetuo purum, ad majora & non expectata, maxime ob ſycophantas, habere oportet: Scire etiam quid maxime de-

vitare

vitare oporteat: ejuſmodi eſt mors, non ſolum præſens, ſed quæcunque vitam breviorem efficiunt. Quid enim intereſt ſeu vitam præſcindas cum parum jam ſupereſt, ſeu multo ante: niſi quod in hoc latet te jactura; quæ quanto magis ignota eſt, eo gravius & inconſideratius peccare ſoles. Atque hoc in juvene: in ſene autem deſcendentium vita & ſalus potior eſt utcunque; quo magis poſteritati conſulere poſſis. Proxima huic jactura temporis eſt: quandoquidem id ſolum vivimus, quo operamur; Nam perpetuo dormienti quid intereſt ſeu poſt diem, ſeu poſt mille annos pereas? Tertio loco habenda eſt libertas, cum vita & virtus in opere ipſo conſtet. Duorum vero quæ ſequuntur, incolumitatis ſcilicet atque virtutis, non una eſt certa ratio: ſed illud præponendum, quod, ſi pereat, longius affert detrimentum: velut Virtuti ſurditatem, claudicationem, imperitiam magis fugiendam dico. Poſt ſunt opes & gloria, de quibus ſuo loco dicendum erit. eſt enim longa diſſertatio. Vltimo loco ſunt amici criticis viris etiam propriæ ſaluti præpoſiti. Sed nos trita ſequimur, non imaginata ſolum. Conandum eſt autem, ut non ſolum, quemadmodum diximus, omnia ad duo cogitatione deducas; ſed ut ita expedias,

ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ut ad contrariorum ſeu oppoſitorum neceſſitatem perducas, & verbo noveris explicare. Solet enim brevitas ſermonis multa commoda afferre; & maxime quum negocium eſt cum prudentibus aut peritis negocii vel uſu. nam ad ſervos, & ancillas, & ſtupidos, forſan concisa brevitas inutilis erit: ad eos autem qui intelligere poſſunt, multis ſenſibus, paucis verbis coactis, majore impetu animum percellit, lucem affert, nec oblivione prima evaneſcere patitur, & faſtidium non parit, autoritatemque dicentis dum auget, auget & in audiente voluntatem gratificandi: unde in Laconibus tantum in honore habita. Quantum vero poſſit hæc una ars, apparet vel in pila luſoria, quæ leviter icta non offendit; eadem à viro robuſtiſſimo impulſa nocet non parum; multum abeſt tamen à mortis periculo: eadem impulſu bellici tormenti tranſverberat hominem totum, ut ilico intereat. Ergo ſi homo eandem vim habeat, cur non idem faciat? Non ergo in rebus ipſis defectus aut vis, ſed in agentibus. Anima ergo quum immortalis ac infinita ſit, & mens; neque in ipſa, neque in rebus, ſed in ſcientia atque uſu defectus erit, ut non ſolum ad incredibilia, ſed ad omnia etiam inſperata pervenire poſſit. Gnavi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

er ergo amplecti convenit hæc præcepta, tque exequi non dubia ſpe aut mente. Namque res hominum, & actiones, & itæ, metam habent; ut perſæpe quæ mnino aſſequi non confidis, facile obneas. Signum autem malæ negociationis eſt, ut inquit Ariſtoteles, quod falſa ona in temporis proceſſu in vera vertantur mala. Ideo etiam fictas voluptaes refugere oportet, & veris inſiſtere. Neque enim illæ beatum faciunt, nec ſinul cum his eſſe poſſunt: Vt alea, meetrices, ocium, ſocietas adoleſcentium c nepotum, crapula, poëſis vulgata, aſſiuum Muſicæ ſtudium, pernoctationes, iſcatio, & venatio, ſpatiari, imitari minos, ludis & ſpectaculis adeſſe, Chymiæ peram dare, adfabulari, cum ſuis vitam elle ducere. Maximum enim axioma tatuere oportet; Improbum, ſtultum ſſe: unde id, Sapientem, bonum eſſe. Nam ſeu judex furetur, rapiat, cruciet, ongreget multa; ſeu imperitus in arte, n uſu ſit, celebretur, tu autem penitus ontemnaris, manet propoſitum. Feliiter ei cedant omnia. Primum eſt peiculum legum, inde conſcientia ſceleris, & metus ab his quæ feruntur poſt morem: Proclivis lapſus, ut neceſſario imingas, velut impunita ſit improbitas, diapſis opibus ſeu vitiis propriis, ſeu aliena

vi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

vi, fraude, aut caſu, ut nihil tibi ſuperſi
præter infamiam, conſceleratum pectus
vel infortunium, ut partis poſtmodum
uti non poſſis. Nil horum. Sed ſit. Qui
ſi filius non adſit? paraſti inimicis. & ſi
aliquando deſinat ſtirps, inanis oper
omnis fuerit tibi; non niſi peccata relin
quuntur. Superſit, ut ſit æterna, & op
bus abundans; nihil plus tibi, vel illis
quam inſidiæ. Quæris uxorem caſtam
plus habet cuſtodiæ opulentus, quam
pauper. Sed vide quid ex adverſo? adu
teros potentiores & cautiores cuſtodur
perfidia; ut in eis malum ſit: Laſcivia ma
jor in opulenta femina: majorque pec
candi ſecuritas; Occaſio ex te major
meretrix, cinædus; ut nulla magis e
re irritetur mulier. An non hæc quin
que poſſunt plus uno? Delicatius viv
tur: nihil eſt quod melius obſonet fam
Sed ſcis ubi error latet? Quod arbitrari
eos qui boni dicuntur, eſſe ſapientes; v
ſtultos eſſe malos. Id quum arbitraris
certe magna omnium confuſio oritu
Vt vero intelligas quantū ameris à tui
vel his qui poſſunt; hi amant, qui tib
etiam metuunt; oderunt, qui metuen
fingunt non credere, vel non credunt
hoc minus eſt: vel etiam rident, quo
natura medium eſt. Illius præterea m
mineris Cæſarei.

Na

Nam ſi violandum eſt jus, Imperii
gratia
Violandum eſt: aliis rebus pietatem
colas.

uod ſi nec hoc verum eſt, aut juſtum, it honeſtum, vel etiam utile; quanto ninus in frivolis rebus, in quibus non epoſitum eſt quod optimum eſt; utili- itis vero & ſecuritatis maxima pars eeſt, nec ab ullo defendi, nedum pro- ari vel excuſari poteſt? In univerſum, uum ſint tria genera actionum: utile, oneſtum, quod circa ſapientiam, virtu- em cultumque Dei verſatur; & jucun- um, quod circa voluptates; nec potis t mortalium quiſquam omnia aſſequi, ræcipue ſenex, & qui domum non be- e conſtitutam ex ſuis habeat, quum rimum ad vitam ſit neceſſarium, ſecun- um glorioſum, & finis ipſius hominis, ne quo nec hominem eſſet præſtet: o- ortet, qui volet beate vivere, id eſt, ſine noleſtia, voluptatem ſponte abdicare, & am in præcedentium poſſeſſione con- tituere.

CAP. II.

Ordo libri, & de Ordine multa.

ORDINE autem exquiſitiſſimo uti, etiam in ſingulis, haud arduum eſt: t in pluribus ordinibus, quique etiam ſe com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

complicent, non facile. Exquiſitiſſim
ordo eſt, qui ad unum omnia deduci
& in quo nec repetere, nec omitte
quicquam cogimur. Vnde illa conſ
quuntur quæ optimo ordini ſunt pr
pria: ſumma brevitas, claritas, ut m
moria facillime omnia contineri poſſin
& ut quæſita ſe ſtatim offerant. Qu
vero difficillimum eſſe in hoc videtu
(ut dixi) eſt complexio generum inv
cem: velut Aulicus ad Principem &
mulos refertur: & rurſus æmulorum i
ſectatio apud Principem & Populu
Porro quum in ordinibus à priorib
ſemper incipere conveniat: priora a
tem alia natura, ut Subſtantia Accide
tibus; alia ordine, ut cauſæ effectibu
& ſimplicia compoſitis; & cognition
Ea autem duplex; ſenſus, quæ ad trade
dam doctrinam opportuna non eſt;
mentis, in qua generaliſſima præcede
neceſſe eſt: tum quia ſimplicia, (h
autem compoſitis ordine priora;) tu
quia idem ſæpius repetemus: velut ſi
camus, Quid eſt Homo? &, Quid
Equus? dicimus in utroque, Quod
Animal: at ſi Animal in Hominem
Equum diviſerimus, non ita. In ſimp
cibus quoque & cauſis; quamquam
naturalibus non eadem priora ſunt; in h
tamen non mutatur ratio, ut tam à ca

ſis & ſimplicibus, quam generaliſſimis ſit inchoandũ. Ergo à ſubſtantiis primum, inde generaliſſimis ac ſimplicibus inchoandum erit. Quæcunque autem in pauciora deducuntur, generaliora manent: ut Animal in perfectum & imperfectum; quod in bipes, quadrupes, apes, & multipes. Iuxta hoc ergo primum dicemus de his quæ in ſe & extra comparantur: Deinde dividemus ea quæ extra ſe comparantur, in actiones, verba, geſtus & res: Tertio res ipſas in domus, apparatum, ſubſtantiam; amicos, inimicos, dominos, & conſuetudinem. Vt vero habeamus, finis duplex: poſſidendi, & utendi tantum. Hæc autem vel ex nobis, vel alterius ope atque conſilio. Cæterum quum duo ſint habendi modi, emtio & tranſmutatio, de tranſmutatione hic proprie agendum eſt. Hæc autem triplex: rei, verborum, & actionis, tum quæ ex his componuntur. Rei in actionem; ut qui advocatum conducit: Verborum cum rebus; ut qui puellam abducit à matre pollicitationibus. Præparamur autẽ ad hujuſmodi tranſmutationes cognitione rei, & morum, & potentiæ illius cum quo agimus, & occaſione, & providentia, & ſimulatione, diſſimulationeque. Executionis autem pars una eſt generalis, ipſum ſcilicet exequi: ſpe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

cies autem, perſuaſio, dolus, & vis: cauſæ vero duæ fortuitæ quaſi, ſcilicet natura ac tempus. Sunt enim hi modi habendi, ſed non in nobis.

In tractando autem viam ab Hippocrate traditam, quam obiter in libris De dentibus ſervavimus, imitabimur. Conſtituto enim uno tamquam exemplo tam in omnibus, quam in ſpecie, abſolutiſſimam illius faciemus tractationem; reliquoſque ad eam normam reducemus. Et quum de illius æmulis loquamur apud Principem, eadem de æmulis apud Populum, tum etiam de exiſtimatione apud utrumque: & quæ de æmulis, eaden de his qui frigide nos juvant, addita [dicenda &] intelligenda erunt: in quibuſdam evidentioribus diſcriminibus plura dicturi. Erit autem, ut reor, medic exemplum ſatis accommodatum: quod ars ipſa inter operarios ſit nobiliſſima artifex vero inter plebejorum humilitatem, & patritiorum ſpiritus quaſi medius: diſciplina, maxima ſolertia indiget: medicus cum pluribus verſatur verba rebus commutare ſolitus. Vtriuſque Fortunæ caſus, & doli parem difficultatem faciunt, & mihi belle ex æqua nota, opera atque operarius. Iuxta hæc igitur ſeptem ſervabimus ordines: quorum primus erit inſtitutionis totius ope-

ris

ris, in octo partes principales diviſi, ad Ariſtotelis imitationem: quod pulcre Theodorus Gaza in ſua Grammatica expreſſit. Dicemuſque in eo ordine primum de neceſſitate, utilitateque ac ordine hujus libri; tum his, quibus non convenit hujuſmodi lectio: & quæ præter hæc plurimum poſſunt, velut Fortuna; & quæ ad intelligentiam præmittere oportet. In ſecunda autem de his, quibus parum utilis eſt lectio hujus libri. In tertia vero de generalibus præceptis ſervandis, ut qui ex hoc opere fructum habere velint, præponant. In quarta de ſingulorum tractatione generali. In quinta de univerſalium tractatione. In ſexta de ſingulorum ſpeciali conſideratione, atque executione: eſt que pars ob id merito longiſſima. In ſeptima de dubiis. In octava de his quæ ſunt ſupra inſtitutum. Hicque ordo primus libri totius.

Quod ad tractationem autem ipſam attinet, ſecundus ordo eſt ipſorum ordinum, ut priores ſequentibus anteponantur. Tertius, ut generaliora ſpecialibus; donec ad ultima pervenerim. Quartus, ut quæ dicenda ſunt de ſingulis, dicantur. Quintus, ut & in his quæ de ſingulis dicuntur, ratio ordinis ejuſdem habeatur. Sextus, ut omnia hæc & quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ad ſpeciem attinet, & quoad ea quæ de illis dicuntur, ad illud exemplum referantur, & limitatione & conditionibus adjectis, in quibus differunt. Septimus ordo eſt, ut quartum & ſeptimum ordinem eximamus, quoniam in ſpecies non deducuntur. Sed de quarto ſufficit ſcire, quod alia quæruntur poſſidendi cauſa, alia uſus ſolum. De ſeptimo, quod etiam diximus, tranſmutationes eſſe de tribus, re, verbis, & actionibus: & quod aliæ ſunt ſimplices, aliæ compoſitæ. Rurſus in hoc eodem ordine eſt, quod generalia primorum trium ordinum duplicem habent tractationem; & propriam, ut diducuntur in ſua membra, deſcribunturque in ſuis locis; & generalem, ut in quacunque alia tractatione ſubintelligi ſolent. Eſt tertia pars etiam hujus ordinis, quod quæ ſolum habent uſum, ſuam habent tractationem, ubi de executione agitur; aliorum uſus cum ipſa reparanda explicatur. Quo etiam fit, ut membra hæc diverſimode deducantur in Capita, non ſolum ob magnitudinem ipſorum, ſed capitum quæ ſub his continentur, multitudinem. ex quo orta eſt compoſitio Tabulæ, ut tractationem ordinatam facilius conſtrueremus; & in illa, tamquam in ſpeculo, reluceret tota Operis ſeries; &, ſi quid opus eſſet invenire, facilius

cilius

cilius quærenti occurreret. Tanta fuit diligentioris ordinis neceſſitas in hoc Opere, quoniam natura ipſa nullus erat ordo, à quo ſolent juvari qui de Naturalibus aut Mathematicis ſcribunt. Quamobrem & hic omnibus generaliter utilis erit. Sed præter ordinem quædam adjicere, & ante neceſſarium fuit: quamquam & in primo ordine ex his ſeptem, de horum uno dixerimus: ſcilicet non utilem eſſe hunc librum omnibus; & quinam ſint illi. hoc enim extra ordinem eſt. Deinde quod quædam videantur ſub multis ordinibus etiam repoſita: ut domus apparatus, ſub tertio, & quarto, & ſexto ordine; ita & amici & ſubſtantia: quod & verum eſt. Attamen, ut dixi, hujuſmodi ſub tertio ordine collocabuntur, quod res illa quæratur, non uſus tantum. Et ut domus apparatus, hæreditate nobis relictus, triplicem habet uſum; & ut eo alia paremus, ad tertiumque ordinem pertinet; & ut paretur, ſi non habeatur, ſicque ad ſextum; & ut in ordinem redigatur, & ut fruamur: quoniam hæc omnia disjungi non poterant, & uſus cum re conjũgebatur, neceſſarium eſſe cenſui, ut ea pars ibi tractaretur, ubi primum de illius neceſſitate agendum eſſet. Simili ratione etiam, parare domum, & ad tertium, & ad ſex-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

rum, & ſeptimum & nonum ordinem referri poterant. Sed nos, ut diximus, quæcumque pro mediis eſſent neceſſaria, ad tertium retulimus ordinem; quæ vero nobiliora, ad ſextum & octavum: Vſum autem & executionem (quod ea eſſet pars nobiliſſima) ad ultimum; ne in unum plura, quam par eſſet, congeremus. Iam vero in re adeo difficili, exemplo utamur. Calumnia & caſus & ab inimicis & æmulis ſpargitur, & apud Principem, aut Populum, vel Socios: quæritur merito ob id, ad quem referri debeat? Ad rem cauſamve, aut apud quem? Videntur res pauciora habere capita, & facilius diſtingui; velut Calumnia ab inimicis, æmulis; caſus ad Principem, Populum, Socios: At inimicorum tractatio plura habet capita, quam res atque hominum ordines. E diverſo, accidentia ſubſtantiis diſtinguuntur; non ſubſtantiæ accidentibus. Calorem dividimus, igne, ſole, motu: quoniam quod dividitur, rectius dividitur accidens per ſubſtantiam; & quod unius eſt rationis, per cauſas ſuas. Hoc eſt, quod difficultatem facit. Melius igitur eſt, ut, quod proprium eſt tamquam dividentes, ad quod majoris eſt energiæ transferamus. Ita ſingulis tractatio ſua reddetur, & tractationes æquabuntur. Nam ubi plura

erun

erunt capita, ibi erit brevior tractatio; velut de Calumnia generaliter ſuo loco agemus: poſt vero de Calumnia ab inimicis, ubi de inimicis tractabitur; id tantum ſuperaddentes quod ad Inimicos attinet: demum ubi de Principibus agitur, & de Calumnia apud illos & ab Inimicis conflata ſpecialiter agetur. Recurrere in hujuſmodi ſemper ad generales rerum tractationes convenit; vt in illis ad ſpeciales ſimiles.

CAP. III.

Opus hoc propter quos factum.

EGo fallendi artem, & non ſancte viam obtinendi, non ea ratione defendam, quod Rhetores eam doceant; quamquam & pernicioſiorem, ut quæ injuſte ſæpe agere doceat: verum cum Ariſtotele dicam potius:

Αἰσχρὸν σιωπᾷν, Ξενοκράτην δ' ἐᾷν λέγειν·

(*Turpe eſt facere, Xenocratem autem ſinere loqui.*) Quanto turpius, indoctam plebem improbam, ſapientibus ac bonis illudere? Equidem fallere bonos haud decet: recordantibus nobis, quam odioſa ſit etiam ſine metu ſcelerum memoria; & quam brevis vita noſtra, & hæc elementaris regio, Cæli comparatione, parva: cujus quod incolunt homines

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

nullam habet prorſus quantitatem, ſed inſtar ſuperficiei eſt; cujus etiam privatæ conditionis eſt, qui partem notatu dignam poſſidet; ſed vel tantillum. Caſus quoque mortalium, & inſtabilem Fortunam, & factorum oblivionem animadvertere decet; ut quam minimi momenti ſint hæc omnia noſtra; quę tamen, quę circa nos ſunt velut ſpectatores (beatam ipſi agentes vitam) videant; ut & pudere & vereri malefacta debeamus. Verum, quia multi improbi ſunt, & licet ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα, [*vulpinari cum alia vulpe*] (Vt apud Virgilium:

Olli; ſenſit enim ſimulata mente locutã;
Sic contra eſt ingreſſa Venus: Quis talia demens
Abnuat?

Non exſpectandum eſt, ut fallaris, aut lædaris; ſed hujuſmodi viros præveníre oportet; quos fallere non tam utile eſt, quam eſt glorioſum: at ſi eodem exſpectes, ut par ſolum pari referas, ſæpius ſuccumbas.

CAP. IV.

Dubitationes quædam: & an Divinatio utilis?

MERITO igitur dubitatum eſt an liceat male agere? Conſulto nequa-

quam

uam. Sed tamen natura male agimus: nquit enim David: *Quia juſtus nemo n conſpectu tuo eſſe poteſt; ſi à nobis exi-es rationem actionum noſtrarum.* Adeo rona eſt mortalium natura ad malum, ppugnantibus nos ſenſibus, tum mun-i illecebris, neceſſitatibus, incommo-is, atque occaſionibus. Vitanda præ-ertim odioſa Deo ἀχαριστία (*ingrati-udo,*) ſævitia in innoxios ac miſeros, ra-inaque in pauperes, impietas, & ambi-io nimia. Quod ſi in aliis errare opor-eat, erremus minus quam poſſumus. Ad Deum legeſque attendere debemus, t minimo periculo noſtro rem perage-e; atque ita, ne fruſtremur; ut ſit etiam n malo quædam recti ſpecies; & in vi-io, virtutis imago. Similiter & à vi po-ius, quam dolo, abſtinendum; veluti à dolo potius, quam perſuaſione. Eſt enim perſuaſio, dolus amicus. Vis enim eri-it ab invito; ſed injuriam addit. Do-us difficilius evitatur, ſed ultioni locum elinquit. Et generaliter, quum ad eoſ-dem referuntur, vis deterior eſt dolo. Dolus tamen erga amicos, vis in inimi-cos deterior habetur. Numquid autem veniat dolus quandoque; excuſandus, quum in utilitatem utriuſque cedit, aut unius voluptatem, alterius utilitatem, velut in comœdiis, dubitatione dignum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

eſt. Et certe ſi finis bonus eſt, ne periculum ſit, ut parentes ob dolorem prius periclitentur, ſeu quod ſtupidiores ingenii, ſeu quod multos habeant filios, aut quia intelligant eſſe in maleficio beneficii partem, vel quod jam mortui ſint, excuſari poteſt & dolus & vis. Quocirca etiam aliqui tentarunt injuriam pecunia in hujuſmodi ſarcire. Verum ſatisfacere quovis modo omnino melius eſt, quam non ſatisfacere: nec damnatur quod bonum eſt, modo conjunctum non ſit cum confidentia prioris ſceleris, aut futuri. Perſuaſio etiam quum violenta fuerit, dolum apertum ſapit; & tamen admittitur. Verum ſi non meliore ille conditione uſus erat, dolus non dici poteſt. Eme quanti poteris: vendere cuique licet minore pretio quam juſto. Multum refert cum quo liciteris. Fraus enim in imperitos, miſeros, ſimplices, viduas, pueros, ruſticos numquam admittenda: ſed nec cum filiis familias, & qui corio ſuo erroris pœnas dominis luere coguntur, neque ultra dimidium juſti precii: nam infra & in cæteris. Quamquam perſuaſio doli pars ſit. permiſerunt leges, ne tot contractus irriti fierent; levius malum ferendo, non probando. Quæ vero ſit ratio bene agendi in flagitio? ut mitius, ho-

neſtius

eſtius, occultius admittatur, quam fie-
poteſt: in ipſo reluceant virtutis par-
s magnæ; & virtutibus admiſtum ſit,
oliva ſali. Rarius committatur: nec
quaris de illo. damnare enim ſtulti;
oriati pene impii, ſane inſolentis. Or-
tur liberalitate, magnifico apparatu,
ſciplinarum liberalium exercitatione,
udentia, fortitudine, exemploque vir-
tis, gloriæ imagine, pietate, gratia:
edicos egregios imitatus, qui multa
æclara pharmaca, paucis miſcentes
nenis, generoſam efficiunt antidotũ,
lut Theriacam: & qui aromatibus ac
elle condiunt Aranciorũ cortices, diu
aceratos & coctos. Verum hæc tota
tio tribus abſolvitur: ut adipiſcaris, ſe-
are, atq; glorioſe. Quanto igitur magis
gibus talia ſunt obnoxia, eo occultius
actanda, ac rarius; quo turpiora, gra-
oſius; quo difficiliora, diligentius. Con-
at igitur, & male agendi quandam eſſe
ctam rationem, quemadmodũ dictum
t. Dubitari etiam ſolet an præter hanc,
l providentiam, & rectam agibilium ra-
onem, ſit aliud ſolertiæ genus; velut ex
ſtrologia, omnibus aut ſortibus ſum-
tum? Equidem divina ego prætulerim
mper; hoc enim demonſtratum: deinde
uod noſtra ſapientia & tenuis admo-
um ſit, & ex illa pendeat; nec finis ipſe
huma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

humanæ negotiationis certus ſit: ſed
juxta Satyricum,

Evertere domos totas, optantibus ipſi
Dii ſuperi.

Scio quod optem, non quid utile mih
ſit: &, ſi etiam utile eſſet, neſcio an con
ſequi poſſim. Eadem ratione ſomnio
rum monita noſtræ huic ſolertiæ, quum
contigerint, præferenda duco, quod i
nonnullis maxima contigere. Cæſar o
bem occupavit: Galenus clariſſimus m
dicorum factus eſt: Nos immortalit
tem ex ſcriptis conſecuti. Quæ human
providentia majora ſunt. Dicam aute
quid mihi contigerit nuper; ut intellig
quam minimis Deus ſervet aut perd
quem velit: (omnia enim ſic ſe habe
exiſtimandum eſt; licet Deus non d
niſi ad exemplum, quibus vult: ut h
intelligant.) Exciderat tertio ante d
quum ex Mediolano diſcedere Bon
niam verſus decreviſſem, altera cuſ
ſeu clavus ligulæ laneæ thoracis: ea t
men, quod anterior eſſet, uſus ſum,
cet incommode, per totam eam ac
quentem diem: tertia, quum diſcede
dum eſſet, quaſi fatigatus hoc tædi
ſocordiam meam reprehendens, & qu
ligulas ſervarem in arca, ex earum ge
re, quas Bononiam deferri putarem; qu
avaritia tam exiguæ rei motus, ad

ca

m accedo; quæ non facile aperiebatur: que aperta, ſtatim occurrunt ſeptem ri Commentariorum in Hippocratis phoriſmos; duodecim Contradicen- um medicorum; ſex Theonoſti: & in iverſum præclara tota illa mentis ſu- llex, propter quam Bononiam ire de- everam. Et ſi omiſiſſem tunc, quum illa relinquerentur Papiam uſque me- oriæ ſemina; nec poſt recuperandi, niſi rme toto emenſo itinere, facultas; pa- m eſt, perditum iri. Videtur ergo in s, quorum eſt aliqua certa divinandi tio, (etſi non plane divina exiſtime- r,) modo miraculi ſpeciem præbeat, on ex artis imbecillitate error profi- ſci, ſed potius ob imperitiam noſtram. uandoquidem quum actio ipſa, velut ſementibus, ſole, & terræ auxilio, ac ltu ipſo prodeat, obſervationem [pu- rim] nec impedire curſum rei, nec ſe ejuſdem rei: nec ſine illa perſæpe ſolvi poſſe quod quærimus, ſeu natu- lis ſit, ſeu ex medioximis auxilianti- us proficiſcatur. At fidere fortibus & nis conjecturis, levibuſque ominibus, m ſtultum eſſe reor, quam juvari ab ujuſmodi (ſcio enim qui Virgilianis rtibus aſſidue addicti, ad ſummos eve- i ſunt honores) eorum eſſe, qui quaſi dentem Fortunam in gremio habent.

Atque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Atque de divinis ſortibus alibi dictu
eſt: de Somniis etiam integro uno volu
mine: quid vero mihi evenerit ex ob
ſervatione evidentis miraculi, in Paral
pomenis, (lib. 7.) Laudo etiam, ut d
vinam ſupplicationem efficacem ac pe
brevem, ad numerum compoſitam, qu
te dirigat, feras. Nam vel fide contine
tiam & animi lucem augebit.

CAP. V.

Fortunam in humanis rebus plurimum poſſe.

VNVM hoc ſat eſt, Fortunam plu
mum poſſe, ſeu aliquid divinius. S
poterat forſan hoc totum prætermitt
Verum veritati dum ſtudemus, & ill
commodi accedit, ut integre rem aſ
quamur. Conſtat enim, etſi gnavit
rem geramus, nulla induſtria effici poſ
ut feliciter res cedant: imo ut exiſtim
tionem retineamus. Sed ſufficit tunc e
tium fugere, ac vitare extermas calan
tates: in quas exarmati virtute, imp
luntur; fortes & prudentes tandem p
vincunt (etſi ægre) & elabuntur: ſ
beati, evadunt: qui cum Fortunæ ben
ficio, & faventis Genii ſucceſſu, virt
atque induſtria exornant quicquid qu
rude Dii obtulerint, aut fabricaveri
Equidem quum in Fortuna major ſit v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

n tamen adeo perſtat in ſuis blandi-
entis; neque poteſt quæ præſtiterit ex-
nare. Illud vero cavendum in adver-
Fortuna: *Tu ne cede malis: ſed contra*
dentior ito. Ne rem perperam inter-
eteris: nam bifariam peccari ſolet: vel
virtutis certamine; ut in bello, aut
entia, aut integritate cedendo: aut
civilibus contentionibus, vel contra
incipum odia certando. Sed imitare
timos naucleros, qui in magnis pro-
lis, anchoras mittunt; aut etiam con-
quam ferebantur, ferri ſe patiuntur,
nporique cedunt. Illud advertendum,
od quaſi divinitus accidit animis tor-
r quidã, ac quaſi deſperatio omnium,
itio proxima, vel ſigno, vel cauſæ: Et
non occurras, certe ſi occurras etiam,
agno periculo. Eſt autem cacodæmo-
quaſi indicium, urgentis, quum ante
lamitatem alacer eſt homo, & quaſi in-
utum opprimere volentis, poſt calami-
em decidente animo, ne ſe recolligat.
uandoque tamen, (quum his omni-
s præfinitum tempus eſt,) unicum
æſidium eſt in Deo confidere, & vir-
te pugnare, nec ſe deſerere; non ſolum
ſpem, quod finem habitura ſint hæc
ala; ſed quod nemo nolentem infelicem
ere poteſt; nec quiſquam felicem. Ideo
taque animi diſpoſitio, velut & Fortu-
e, debet eſſe ſuſpecta. CAP.

CAP. VI.

Hominis natura, ac mores: & de cauſ
noſtrarum civilium calamitatum.

COGNOSCERE autem antea opo
tet humanæ naturæ conditionen
atque id præcipue. Sufficit autem D
Providentia atque benignitas, ut intel
gamus, vel ſingulis hominibus, vel un
verſis utilius nihil eſſe. Nam ſecus, nun
quam potui intelligere, cur melius fue
nobis naſci; quam cæteris animalib
hominum genus grave ſit, & ſibi i
majorum calamitatum etiam cauſa. S
non eſt hic locus: ea potius conſidera
da, quæ ad inſtitutionem noſtram per
nent: quale id primum, quod cujuſcu
que hominis corpus, quantumcumq
formoſum ſit, & per ætatem vel ſexu
commendatur, totum odioſum eſt. S
cute enim fœdum & inviſum: & qu p
bet ſarcinam magnam ſtercoris atq
vermium ſecum defert. Vt ſiquis re
conſideret, ne mulierem quidem ull
corpori ſuo propinquam habere ſu
neat, nedum ut armare poſſit. Qu
vero ad animos reſpicimus, cogita tan
magis parvũ eſſe unumquemque, qua
to magis ſapit; ut bonum ſperare n
poſſis, niſi qui vitio naturæ, vel æta
aut ſexus, aut alia quavis cauſa ſtupid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

t. Quum vero dicunt, hos homines
is eſſe meliores, ne credideris. Ex æquo
nim omnes ſunt peſſimi: verum alii
io modo. Etenim differunt homines
ter ſe, præcipue ætate, atque id maxi-
um diſcrimen eſt; inde educatione;
oſt gentium natura; demum familiis,
ſexu. Vitia vero maxima ſunt, ſævi-
a, avaritia, atque ambitio. Atque in
s erga alienos, pares ferme ſunt: niſi
uod qui culti magis ſunt, nec nomen
arbarorum habent, hæc omnia mode-
ius agunt, blandioribuſque verbis utun-
r, minoribuſque cauſis ab incepto de-
ſtunt; non quia meliores ſunt, ſed quo-
am magis timent, & arctioribus legi-
us continentur, & verecundiæ capacio-
s ſunt. In ſuos autem diſcrimen non
ve eſt: nec id negaverim, quandoqui-
em Afri, fratres & filios vendant; An-
ropophagi vero & comedant. Ergo
eneficium ac fides, quæ duo ſunt bona
humano genere, his fundamentis in-
tuntur, amori, gloriæ, cupiditati, uti-
ati, ſimplicitati, metui, & ſapientiæ.
mori quidem, ut in cognatis, & his
um quibus voluptatem Veneris, aut
onviviorum, aut aleæ, vel venationis
pimus: quoniam ab affectu vincimur.
loriæ vero cupiditate, Reges boni vi-
ntur: atque eo magis, quod illa mini-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ma eis videntur, quæ nobis magna ap-
parent. Simplicitate, pueri, mulieres,
vulgique major pars. Metu vero fidem
ſervamus potentioribus, vel ob leges.
Vtilitati quæ fides eſt inter mercatores.
Niſi enim hoc vinculum cuſtodiret
communi quodam conſenſu, omnium
res periret. Demiror autem, quod, quum
amicitia tam utile eſſet bonum mortali-
bus, & multo melius, quam mercato-
rum conſuetudo; & res nullius ſumptus,
tam pauci tamen eam excoluerint: u
Menedemi & Aſclepiadis ætate, tot ja
ſeculis interceptis, innumerarumq; ge
tium multitudine, nullum exemplu
inveniatur integræ amicitiæ. Sed n
illud Menedemi & Aſclepiadis, ſuſpic
ne aſſidui ſtupri caruit: quod ſi adſi
nolim ejuſmodi amicitia gaudere. N
quæ de quibuſdam refert Valerius Ma-
nius Romanis amicis, non tam am-
tiæ, quam cujuſdam iracundiæ exen
docet, quum alter alteri, unico illo a
ſupereſſe nollet: quod etiam mulieri
multis commune eſt. At vero aliud
cum alio perpetuo multis annis ſine q
rela vivere; ſic, ut quod unus velit
litve, alter item velit nolitque; perpe
que fides vigeat inter illos. Multi e
ex his, qui eo impetu morti ſe deder
querelas, moroſitatem, faſtidiaq; lo
con

nverſationis, ferre nequirent. At for-
 dices, Nonne frater, aut filius, ami-
officio fungitur; atque id frequens eſt?
eor: atque id aliquid eſt, ſi cui beate
ntigerit. Sed nec tantam autoritatem
bet, nec adeo ſolida eſt amicitia; ut
æ ex diſſimilibus firmiter non coalue-
. Sed ſi alter in alterius morte mori
it, deſperatione æternitatis, aut impo-
tia amoris accidit. At tantum abeſt,
hęc impatientia amicitię indicium ſit;
qui impatienter amant, amici eſſe non
ſint. Forſan amicitiæ exemplo pro-
ores fuere Diocletianus & Maximia-
s: de quibus, quum Principes fuerint,
n habeo quod dicam. Vnam mihi
letur, vix fieri poſſe, ut amicitia ſit
er alios, quam inter ſapientes, quos
ilоſophos dicimus. Hi enim, cognita
ortalium rerum utilitate, tum vero
nium inſtabilitate, ac brevitate ævi;
elligenteſq; quam Deo proprium ſit,
ne agere, omniumque divinorum in
um conſenſum; facile amicitiam inte-
 colere poſſunt. At ſunt qui Cratem
 Polemonem Athenienſes, velut par
erum, ſubjungere audeant. Et hæc de
erali hominum ſtatu. Specialiter au-
n homo, qui Civilibus negotiis ope-
n dare vult, conſideret humanæ vitæ
vitatem, inſtabilitatem hominum:

Quantaque interponat Fortuna inter ini
tia atque fines negociorum: Quemqu
ſui boni cauſa facere: Non omnium
mentes adeo eſſe perſpicaces, ut quæ tu
vides videant; contra, plures videre, qu
tu non videas: Illorum conſilia, & eo
rum quibus credunt: Perturbatione
quoque, & impetus, & quæ placent m
ne tibi, non placitura forſan veſperi, a
minus: Quodque, dum vivere cup
vel melius, vel glorioſius, ipſum ja
quod vivis, amittas. Inſidiis plena, qu
offeruntur, bona; quæ quæruntur, in
pedimentis, difficultatibus, & laboribu
Similitudinem vitæ carere jucunditat
nova eſſe incerta, & periculoſa: M
gna difficulter haberi; parva non ſatis
cere: Vtrum mala ſint diſceſſura, i
certum nobis eſſe, donec opprima
nos: Sine malorum experientia, nil
eſſe dulce homini: Gloriam tempus e
pere; ſervos nos reddere: abjectum
vere, & in contemtu, nec tutum, n
ſuave: Hominum blanditias eſſe ſuſ-
ctas: Iram timoris plenam: Ab in-
gnitis nihil eſſe commodi: Amicis
potentiorum graves eſſe, paupera
damnoſas: Fidem cujuſque fragile
aut ſuſpectam: quam ſi tu ſerves, in-
riculo verſeris, ne decipiaris; ſi frang
infamiæ & legibus obnoxius es

te

eſtes requiras, ne iraſcantur, pericu-
um ſubis: Denique, quod, maximum
ſt, plures eſſe, quorum votum ac vo-
uptas non alia ſint, quàm etiam pre-
ario lædendi & malefaciendi; in quos
ncidere, maximum certe eſt infortu-
ium: Vt tandem intelligas, nihil ha-
eri poſſe, niſi mera vi. Eſt enim vis,
uum dolo, aut potentia, aut ſpe illi pro-
oſita, aut nimio affectu, aut nimia ejus
erecundia, aliquid extorques. Omnia
amquam in tabula depicta, quovis mo-
nento præſentia habere te oportet, ſi
elis hujus libri fructum uberem capere.
xiſtimo autem hoc factum, ut eſſet vi-
a beata, ſolius ſapientiæ præmium: &
t ſic ad cultum ſapientiæ homines in-
citarentur: ex quo ad Dei cognitionem
& venerationem pervenirent: ut tota
erfectio humana tandem in unum &
dem redigeretur. Cauſa autem cur ho-
mines adeo blandiri ſint aſſueti, non eſt
quod ſic prudentes decipere poſſe ſpe-
rent: (nota enim eſt techna:) ſed quo-
niam adoleſcentes, pueri, mulieres non
principales, homines rudes, ut ruſtici,
atque operarii, & qui natura ſimplicio-
res ſunt, tum qui beneficiis eos affece-
rint, hoc dolo decipiuntur: inde ex con-
ſuetudine etiam viros prudentes aggre-
diuntur; quos tibi & ſuſpectos ob id, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

inimicos faciunt. Haud enim obſcurum
eſt, hujuſmodi peſſimum genus homi
num eſſe, quod miſeros quoque affligit
ibi ſuam exercens nequitiam, ubi miſe
ricordia & benignitate opus eſſet. Qua
propter & in hoc poſtmodum falluntur
quum eiſdem blanditiis utuntur erg
prudentes; unde non aliud quam odium
promerentur, Difficile autem eſt, mu
tare pro occaſione mores. Mercator
autem, & opifices, præcipue qui ad divi
tias & exiſtimationem curſu quoda
continuo blandientis Fortunæ perven
runt, tum etiam plerique nobiles, tem
pori ſerviunt. Quocirca & hanc ei
viam ad ea perveniendi, exiſtimandu
eſt. Et hujuſmodi homines omnes ab
que affectu erga te ullo eſſe credas; Itaq
& tu erga illos talis eris. Quos tamen
læſeris, quam graviter injuriam excep
rint, intelliges: Sunt enim inexorabil
niſi commodi proprii cauſa: atqui ſec
violenti ſunt. Ex his pauci ad felicem f
tum perveniunt. Sunt autem omnes
opprimendum alios, quam ad eveh
dum (ut recte inquit Dion) paratior
niſi quam mutuam ſibi præſtent o-
ram. Nam ſecus, ira, odio, æmulat-
ne ad perdendum moventur: qui a-
ctus magis urgent, quam amicitia,
ſolemus promovere. Sed & facilius

eve-

evertere, quam evehere: eoque potius inclinamur: Ducimur & ad hoc conſuetudine; & quod nobis atque aliis omnibus ferme proſumus, quum quempiam evertimus; aut ne evehatur, obſtamus. Quod niſi obſtaret infamia, & metus eadem patiendi, vix cuiquam pateret via ad honores: ob id etiam occulte in his adverſari conſueverunt: neque periclitantibus jam; cui bono enim? Ob hæc etiam, juxta perturbationes plus vel minus controverſantur: Nobiles de honoribus, ob ambitionem & iram; pauperes ob rem: ſunt enim magis avari; leges, perfidi, latrones, & milites ſævi: Libido omnibus communis eſt. Verum potentiores, qui de Deo bene ſenſerint, longe meliores ſunt plebejis, ob naturæ ſubſtantiam. Sed tamen plerique, maxime qui adminiſtrationibus præſunt, mentem opinantur eſſe ſuperſtructionem principiis atque animæ per ea intelligendi; ut, quæ ſequuntur, quaſi in alimentum tranſeant: Et ut homo per calorem concoquit, ita animo per inſita principia unum fit cum ipſis intellectis; quæ (ut dixi) nutrimentum fiunt animæ ſubſtantiæ: adeo parum differunt ab anima humana, quæ tenuiſſima eſt. Generaliter autem civiles homines metam juſti & honeſti, leges ſtatuunt: ut quicquid per

eam licet, honeſtum eſſe contendant,
etiamſi ſit horribile, & infandum: Velut
filium coram parente utroque innocen-
te, ſed judicio damnatum, occidere:
Servum crudeliter mori ſinere: Permit-
tere injuriam inferri ej, quem occulte o-
deris: atque hujuſmodi. Sed & circa leges
peccant: dum quæ ſecrete peragunt con-
tra illos (quia probari nequeunt) teſtibus
ſecundum leges peracta volunt. Vt illud,
ſecundum leges fieri, interpretentur,
quod judicio legum damnari non poteſt
non quod contra legem non ſit. Ita exe
cutionem legis pro lege ducunt. Contra
aliquid melius aliqui peragunt, ut hono
ris cauſam tueantur: hique præſtantio
res habentur: & rurſus qui ex fide cur
ſuis factioſis agunt; quamquam id etiar
latronibus commune ſit. Hæc ſunt il
duo, in quibus ſupra legem homines ha
bentur meliores, illud unum, quod fre
quentius evenit utroque horum, & i
quo magis peccant, quam ex aliis duo
bus laudem mereantur; in quo ſunt d
teriores. Atqui hæc communis opinio e
eorum qui boni habentur: & nunc apu
omnes gentes, & olim, uſque à tem
pore Socratis (qui ejus autor fuit) in ha
diem propagata. Cogita modo, qual
ſint & eſſe debeant hi, quos malos ſo
mus appellare! Vnde ad hæc intentu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

t oculos ſemper habens, cum homini-
us verſaberis, negociaque exercebis,
auſæ autem omnium malorum no-
torum, atque difficultatum, ſunt tres
æcipue: ſiniſtra opinio de animæ im-
ortalitate: leges pravæ, atque conſue-
dines: & præſentium ſecuritas; tam-
uam neque mors, neque aliud quic-
uam malum futurum ſit. Vnde homi-
es pro præſentibus commodis ita pu-
ant, ac ſi perpetuo victuri eſſent: Ob
que bonis & egregiis viris & modera-
s faceſſunt negotium, ſummis viribus
certantes. Qui ſi cogitarent quam
ope ſit mors, plurimi (ſi non omnes)
itius agerent; cæteris vero commo-
or conditio vivendi relinqueretur. Et
ges quidem emendare liceret: Obli-
o autem conditionis noſtræ, cum affe-
u vehementi præſentium, non niſi au-
a ætate ceſſare aut deſinere poteſt: Ex-
ectatio quoque eorum quæ poſt mor-
m conſequuntur, ſolum ab his intel-
gitur, quibus Deus id apertum eſſe
ult: qui optimi vel eo indicio cenſeri
oſſunt. Maximum autem, & quod cun-
is bonis opponitur (dico pietati, reli-
oni, juſtitiæ, amicitiæ, decori, ſtu-
iis, ſapientum præceptis, virtutique
mni, atque humanitati, & propter
uod tot præcepta hujus libri fruſtra

conſcripta videntur, licet falſo) eſt hemiſtichion illud Satyrici :

Quid enim ſalvus infamia nummis ?

Ob id, quum aliquando periclitemur in eligendo, ſpectare oportet præcipue generis nobilitatem, ordinem & actionem illius: quæ ſi non conveniant, melius eſt tuto agere, quam verecunde.

CAP. VII.

Qui finem quærunt quem habere non poſſunt.

VERUM nec præſentis libri inſtituta omnibus utilia erunt: oportet enim ob difficultatem judicio præditos eſſe aliis non. Nam his qui adeo ſtupidi ſunt ut quærant quod prorſus illis denegatum eſt, quid conferent? & quamvis excuſent ſe quæſiſſe negociationem, non rem exercitationis ſolum cauſa, nil dicis. Neque enim quæſiſti quod habere non poſſes, ſed quod facile. Hujuſmodi convenit, quum per ſe negociatio ipſa jucunda eſt, aut glorioſa, vel utilis; qualis eſt litigantium; & Romæ olim qui accuſabant & defendebant: aut ſi per illam ad majora promoveris. Hæc omnia certe licent: modo in negotiatione ipſa non turpe ſit excidiſſe. Sed tunc non quæſiſti quod habere non poſſis, ut dixi; ſed quod facile adeptus es.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

CAP. VIII.

Qui finem quærunt, quem habere nolunt.

ED neque his qui frui nolent, neſcio qua ratione ducti, quærunt: credo hoc gumento decepti, quoniam eo quod btinent fruituri ſint, ſi non habeant uod velint. Hos ſic refelles: Si enim btinueris, habes quod habere nolis: m maxime, quum quod obtinere vis, um eo quod jam habes, eſſe non poteſt; t ſi profitearis Papiæ, & Bononiam eas: non obtinueris, victum te credent ho- ines; nec non voluiſſe, quod tam perte ſequi viſus es. Equidem hoc ma- m conſilium eſt; in quorum altero tur- tudo, in altero miſeria eſt. Solum his cet, quibus nec magnum eſt dedecus inci, etſi glorioſa res ſit; nec magna ca- mitas, ubi obtinueris: ſed rerum even- um Fortunæ libenter permittunt, quo- iam incerti ſint præſentis ſtatus, tum ero futurorum commodorum; aut ſi æc agendo ab incommodis præſentibus on paucis ſe liberent: tum etiam, quum iverſa ratione (atq; hæc præcipua cauſa) iis atq; aliis conſulitur: velut ſi in patria anendo, tranquillitati & ſtudiis vacas; xtra patriam migrando, opibus, honori- us, & filiis; tum vero & quædam com-

moda

moda expectas; quæ quanta ſint, ...
expertus, ſcire poſſe non ſperas: pr...
pue autem, quum ad priorem condi...
nem tuto reverti licet: demum, ſi in ...
mutatione ſit jucunditas.

CAP. IX.

Qui rem noxiam, aut omnino turp... quærunt.

SIMILITER ſi noxiam rem, & ...pem, & cum periculo quæras, ... alienam uxorem. Victoria enim ... atque induſtria nulli uſui eſſe dici pe... Quinimo ſi jam proceſſiſti, jam m... es in ſpe, abrumpe quæ egeris: M... eſt partem periclitari, quam totum. ... fauſta eſt illa ſapientia, quæ te ad ...tium ducit. Quomodo utilia tibi di... potes eſſe præcepta, per quæ pericu...ris? Imaginare mala, quæ ſequant..., non ut nunc, quum optas, ſed qu... potitus fueris, ac inutili voto ſatiatu... jam execraberis, quod nunc adeo ...bas. Tales ſunt uxores inconſulto du..., atque omnes provinciæ negotiaque ...pra vires noſtras ſuſceptæ; & quanto ...turniores. In quo genere etiam ſu...mores immodici rerum vetitarum, ...conſtantium, vilium, turpium; dam...ſi, atque labore pleni, jacturaque. N... cogitare, quantum ames, ſed quan...

ame...

meris. Vbi tua te deſeruerint; irride-
eris, odiumque declarabunt. Ob id me-
ore es in conditione quod malum tuum
ıon intelligis. Quod etſi amaveris, vi-
e quid ames. Sarcina ſtercoris eſt puel-
ı formoſa, puerque: abducito cuticu-
am, plane ſepulcrum eſt, & fœdius etiam
let, & horribilius eſt. Cogita quot
œdis viris ac ſordidis ſe ſubmiſerit; quæ
k qualia paſſa ſit, oſculando, & illu-
iem corruptam recipiendo. Si te ſo-
um amat, quod vix fieri poteſt; ſi præ-
ipue te, quod raro evenit. Sit puer; ſi
aſtus, non plus aliis omnibus pateris,
ı non poſſideas: ſi proſtitutus, quis ſa-
ıæ mentis ad hoc facinus impelli pote-
rit; quantumvis ille ſit Muſicus, jucun-
dus, ſcitulus? At quot millia hominum
non potiuntur? nemone beatus ob hoc
non eſt? Quam brevis, quam caduca,
quam fragilis conditio ejus formæ, atque
gratiæ? quæ tamen tota fucata eſt, & in-
conſtanti ingenio, ob ætatem, ſita. Tu il-
lum amas perdite: at ille quidvis aliud
potius cògitat. Vnde & apud Virgilium:

Te Coridon, ô Alexi?

Dixerat enim ante de ſtudiis puerilibus,
venatione, capreolis, avibus, quibus de-
nique omnes cupiditates explentur. In
univerſum plus quam oportuit, di-
ctum eſt, ſi mens medelam aliquam reci-
pere

pere poteſt. Nam manifeſtum eſt, brevi omnes tales evadere, ut, quod agere cupis, ſi quis agere te cogat, pro ſupplicio ſit. Tum vero utilis hic liber erit, quum non exitiale malum eſt in vitio, vel clavus clavum pellit, &c. ut, deſerere [amicum] eſt perniciosiſſimum. At ſi res odioſa non mala; amplecti occaſionem decet, non quærere: ut ſi lattoni cor viventi (prætoris juſſu) eximatur; rogabimus ante, ut eo exempto ſignificet, an cognoſcat: nam ſi rite operatio ea perficiatur, aliquamdiu ſupervivet, etiam vocis compos: ſimiliter an capite præciſo aliquid videat [vel ſentiat.] Hæ enim Indorum ſunt contemplationes admirandæ; in quibus occaſione utemur, ad definiendum quæſtionem, de membrorum principatu, & animi immortalitate: non tamen curabimus odioſum factum. Et in univerſum terminus rei, tum modus, eſt honeſtum & tutum. Quidam enim adeo deſipiunt, ut ſapientes ſeipſos exiſtiment, quod (pietate & pudore poſthabito) fallant ſuos, & bene merentes, aut etiam interpoſita fide: adeo ut, tamquam de pulcro facto, etiam glorientur: quos aſpernari decet. nam ſi ſic; finis nullus huic diſciplinæ impoſitus eſſet, ſed eo ventum foret, ut quiſque hoc ſapientior haberetur, quo deterior & impuden-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

identior. At humana res non his con-
t; ſed ut probari poſſet, & utilis eſſe:
lis aut honeſta eſſe non poteſt, quum
ites converſationis exceſſerit.

CAP. X.

Qui aliena à profeßione quærunt.

QVIBVSCVNQVE etiam aliena à profeſſione ſua quærentibus, quum nobilis fuerit, non eſt uſui hic liber: ippe qui & gloriam artis evertant, & mpus (rerũ omnium pretioſiſſimum) furentur, & minus fiant ad artis ope- diligentes.

CAP. XI.

Qui ea quærunt quæ retinere non poſſunt.

QVI vero ea quærunt quæ retinere non poſſunt, his non juvantur præ- ptis. Stultum enim eſt tot præceptis uærere, ut & in quærendo perdas ope- m, tempus, pecunias; & poſtquam fue- t adeptus, cogaris relinquere; tum axime, quod id raro accidit, ut ſine olore, jactura, dedecoreque finiri poſ- . At quam multi in hujuſmodi deci- untur! quoniam pauciſſimi recte) quod piens ille præcipiebat) finem negotio- um inſpiciebant. Quædam enim ſunt mortalibus, quæ facilius comparan- r, quam retineantur: ea ſunt, quæ na-

tura

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tura nobilia ſunt, & cum pluribus con-
juncta, ut amicitia, tum Principum maxi-
me; & conſuetudo cum exteris. At con-
tra, quædam, etſi difficulter parentur,
ſemper noſtra ſunt: è quibus primum
eſt Virtus ipſa, deinde Opes. Vnde ſa-
pientes his maxime duobus incubuerunt.
Quædam varie ſe habent; ut filii.

CAP. XII.

De ineptis hominibus, & actionibus.

INEPTI impatientes, inefficaces, per-
tinaces. Impatientes fiunt, vel quia ca-
lidi nimis natura ſunt, vel quia ferre mo-
ram nequeunt, aut quoniam judicio ca-
rent. Inepta actio eſt, non poſſe care-
his quæ neſcis. Aſpice quid detrimen-
afferat, non canere, quum inepte id ag-
ſi omnino abſtineas, quam liber ſis? n-
poſcis riſus, contemptus, odium, t-
dium aliorum, jacturam pecuniæ. I-
efficaces, minus periculoſi. Infelicior-
tum deteriores ſunt, qui verboſi ſu-
Similiter ex impatientibus pertinaciu-
mala conditio, qui nolunt doceri: i-
quum vita humana tota plena ſit diver-
culis, & obliquis callibus, dum in eod-
propoſito perſeverantes progrediunt-
neceſſe eſt ut impingant & collidant-
Nam de ſtultis quid eſt, ut dicam, qu-
inepti ſint; quandoquidem nulli rei a-
ſin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

nt? In univerſum, præceptis his non
rantur vel generi inepti, ſtupidi, ſtulti,
gnes, rudes rerum, & inexperti; vel
tiis immodicis laborantes, aleatores,
ortatores, avari, tardi, gulones, ebrii,
rſuaſibiles, pueriles: vel etiam lauda-
ibus nimis incumbentes; ut ſtudioſi,
ſti, fideles, miſericordes, honeſti, pii,
ntemplantes. Velut ergo, quamvis de-
ehendiſſem ſubtili via domeſticum fu-
m, dum per amorem & miſericor-
am differo miſſionem, ducentos co-
natos ille clavibus adulterinis eiſdem
hi ſuſtulit, & aufugit. Sic impediun-
t nimis timidi: Et iracundis etiam in
itum res cedit: Loquacibus occaſio
otrahitur. Vt præſtent impigri & ex-
rti, ſine tot præceptis, & etiam ſecus,
ultis vitiis laborantes, ſi ſolertes ſint.

CAP. XIII.

Neceſſarium eſſe, ut ſciamus finem, quem volumus.

MANIFESTVM igitur, quod ei qui optime vivere velit, & minore cum commodo, primum ſcire ſit neceſſa-
ium quid velit: atque id tam generali-
r in toto curſu vitæ, quam ſpecialiter
o ſingulis occaſionibus. Et, ſi id prom-
um eſſet deliberare, plurimum pro-
ſſet. Attamen, ex his quæ dicta ſunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

de multiplici fine malo, & ex conjectu
eorum quæ ſequuntur, tum longo u
atque experientia, (unde ſapientes ſole
exiſtimari ſenes, etiam in ceteroru
animalium generibus) perſæpe collim
mus.

CAP. XIV.

De duplici fine in hac vita.

HACTENVS de his quæ in nob
dictum ſit: quæ quamquam etia
exterius diffundantur; ea tamen n
niſi generaliter attigimus. Alia eſt c
mitas, aliique mores; quos habere de
unumquemque, alii quibus uti oport
Sed quorſum? niſi huncipſum [finem
quod eſt in humanis atque extra n
ſummum bonum, cognoverimus. Ne
pe finem duplicem in nobis conſtitue
oportet: alterum (de quo in Theon
ſto,) qui eſt ſecundum virtutem; qu
que vere optimus eſt, & totus in po
ſtate noſtra: eo magis recordantibus n
bis (quod & in Paralipomenis, lib.
ſect. 2. dictum,) vitæ noſtræ curſum fe
venti in lebete aquæ aſſimilari: qu
quantumvis intumeſcat, ubi magis pr
ceſſerit, ſemper minor fit, & ſico
tur. Quamobrem optima vita eſſet, ſi
ipſi vivere, conſcientiæ, virtuti, ac ſ
pientiæ; beate ac feliciter. Atque id

ad ſum

l ſummum ſapientiæ ac bonitatis per-
enire, ut Genios imitemur, nullis indi-
ndo; & quibus delectamur, abundare.
ulgari autem ratione magis dictum ſit:
nis noſter quadruplex eſt: Dei cultus;
olis procreatio, (aut fraternæ educa-
o;) atque invenire aliquid, quod man-
tum literis humano generi utile ſit:
timum eſt, aliquem alumnum relin-
ere, qui excellentis alicujus peritiæ
. Qui nihil horum fecerit, ſi quidem
rtute caruerit, tanquam ceſpes dici na-
s eſt: ſin autem inſigni virtute prædi-
s, ſicut flos; qui mane oritur, veſperi
aneſcit. Porro cultor Dei eximius, ut
æ pietatis exempla relinquat, neceſſe
t. Illud ſane graviſſimum in hac vita
t, ut vel perturbationibus animi tor-
earis à te ipſo; vel ſi careas eis, ab aliis:
am quietos, inquieti maxime aggre-
untur.

CAP. XV.

De ſummo bono in civili vita.

LTERVM eſt multitudini jucun-
dius, civili vita vivere, & beatum
ſe cujus (ut dixi) finis eſt multitudo
tentium amicorum, & cum illis arcta
njunctio. Quod &, ſi ad hæc accedat
neratio quædam in illum, & ut arbi-
entur ſine eo non bene eſſe poſſe, tunc

ad faſtigium felicitatis & faſtus huma
is homo pervenit. Magna vero pars e-
jus in ſanguinis cognatione, & maxi
in affinitatibus, repoſita eſt. Eſt enim
gnum humanum hoc animalium do-
natione pulchrius, divino ſimile qua-
tenus, verum longe vilius & infirmi
At optimum bonum in regno, regno.
Regnare igitur apud homines ſumm
etiam bonum erit. At regnare hoc ipſu
eſt omnibus aliis poſſe imperare, atq
illis coli: id fieri non poteſt, niſi cum i
vinculo quodam conjuncti ſimus, ſi-
que revereantur. Vt vero hoc fiat, n-
ceſſe eſt ut vel unius cauſa vel plurim
id agant. Metu quidem unius tot co-
neri non poſſunt, tum maxime quod
ſunt reges gentibus; nec nos reges in-
tuimus; non enim illi hoc libro indige
plurimæque Civitates ſine regibus ſi
nec ſi omnes quorumdam metu id ag
poterunt & illi unius metu agere. R-
quum eſt igitur, ut ſummũ bonum c-
ſtet in amicitia (ut diximus) multoru
atque potentiorum, arctaque, & cu
veneratione conjuncta. Hujuſmodi
nim regnum in amicitia, & metu, ac h-
noris exhibitione conſtabit. Quoc
neceſſe eſt, ut, ubi non unus eſt r
ibi plurimos eſſe reges; imo (ut i-
genue fateamur) tyrannos. Qua
quiſ

quiſque ergo ab hoc ſummo bono humano remotior eſt, eo infelicior atque abjectior, & comtemtior. Quicunque vero ſine his, atque excellenti virtute, cum ſumtu ullo, hoc bonum adepti ſunt; hos admirari decet, tamquam homines, qui hac in parte multum profecerunt. Videntur ergo ad hanc felicitatis viam quatuor modi procedendi eſſe: opes, virtus digna, ſauguinis conjunctiones, & ipſa ars; quæ omnibus præſtat; quum reliqua, hujus præſidio deſtituta, jaceant. At vero non in hoc ſummum in humanis bonum, ſed ad illud (ut dixi) via. hoc enim ipſo etiam in invitos potentia comparatur; & opes, atque earum uſus, & quæcunque in arbitrio hominum relicta ſunt. Studere igitur huic oportet. Verum de opibus, virtute, ſanguinis conjunctione, quoniam non leve negotium eſt, parare, & parta habere oportet, atq; de ea virtute, qua hominum animi conciliantur, multiplex & longa erit diſputatio; quoniam, quum nullo auxilio indigeat, ad hanc pertinet tractationem; reliquum eſt, ut de arte diſſeramus. Præſunt homines hominibus hereditario jure, ut Principes, legibus tam diviniis quam humanis; religione, vi, ſeu bellica arte; & neceſſitate, ut medici. Quum igitur regnum in noſtra poteſtate non ſit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

imperium medici non ſit in integros v
ros, ſed languentes ſolum: in una è tribu
præſtare oportet; militari, religione, v
juris prudentia. Sed militaris ſola, reg
è privatis facit. Videntur autem plur
ſatis commode (ut ſæpius apud Afro
bellicam artem religioni conjunxiſſ
Nam bellica ars ſola actu imperium t
net: quare ſine illa nemo dominari p
teſt. At juris prudentia non commov
populos, neque reditus ſubminiſtrat, n
que ea parte, quæ communis eſt illi cu
religione, autoritate par ei eſt, ſed lon
inferior: quare neceſſario Fortuna in h
rum duorum conjunctione repoſita eſ
cujus facti infinita ſunt exempla, etia
apud noſtros. Porro quidam utuntu
quidam abutuntur, ſeditione introd
cta: quorum omnium finis plerumq
malus eſt, ſeu Deo inviſa origine, ſ
cauſis ad hoc non obſcuris. At milita
fortitudo ut mundior eſt, & præclarie
ita etiam honeſtiores plerumque exit
habet, & finem ſtabiliorem; maxime ſ
tyrannica ſævitia nõ fœdetur. Noſtra t
men tempeſtate, propter tormenta,
machinas igneas, quanto plus in Fort
na, tanto minus in virtute repoſitum e
Tametſi autem hæc ſit ſumma felicita
humanæ, memineris tamen ſine prin
nihil eſſe: ea enim etſi non perfecta ſ
ſi

ſine illa tamẽ nec perfecta, nec eſſe omnino poteſt. In univerſum porro, ſummum bonum in hac vita ex tribus præcipuis originem ducit; inventis novis, ſecretis, atque cautionum præceptis. Nova enim inventa, contemplationis fructus ſunt præcipue; ſecreta, operantium; cautiones, agentium. Vniverſa autem vita hominum in hæc tria diſtribuitur, ut plerique omnibus, ſed diverſo tempore, participent. Quumque in nobis omnia ex animo in corpus & fortunam proficiſcantur, manifeſtum eſt quod ex his perfecta felicitas nobis advenit. Aut igitur nullum in humanis bonum, (quod multi exiſtimant, ob tantas turbationes, vitæ brevitatem, inanitatem ipſorũ bonorum, ac inconſtantiam, ut ſecuritas omnis explodatur) aut ab his tribus pendet. Et quamquam in pleriſque aliis aliud ſit hoc eſſe ab hoc eſſe, ab his tamen eſt felicitas, atque in his felicitatis eſt perfectio. Eſt vero & aliud potentiæ civilis genus quaſi nothum, quod nullis pene innititur bonis, ſed conviviis, alea, blanditiis, pompis, denique omni luxuria atque libidine refertum eſt; [ideoque indignum] bono viro; atque etiam periculoſum, & ſolicitudine ac anxietate plenum. Fundamentum habere ſolet à magiſtratu; namque cum eo facilius eſt potentiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

comparare: ſed & ſine illo viſi ſunt aliqui
obtinuiſſe rempublicam. Conſtat maxi-
me tribus prçceptis: annonæ abundantia
& ludis, propter plebem; luxu & alia, ob
potentiores, ſed juvenes; calliditate, con-
ſilioque, tum audacia, ob eos qui respu-
blicam adminiſtrant. Adeo vero hoc ſer-
pit malum, ut in quibuſdam Italiæ civita-
tibus etiam per adulteria uxorum, conju-
gum (præſertim ſeniorum) vota adipi-
ſcantur: quum potius in contrarium re-
cedere deberet; & ſola ſuſpicio injuriç ir-
ritare animos illorum. Id accidit; quod
laſcivç uxores magis demulcent virorum
animos, ut in nullius magis ſint, quam
adulteri poteſtate. Propterea amicitiam
mulierum obtinere, eſt in pleriſque civi-
tatibus, dimidium earum poſſidere. Di-
cemus autem plura de hujuſmodi præ-
ceptis ſuo loco. [ſectione 47.]

CAP. XVI.

Animum eſſe virtute inſtruendum.

ANIMVM igitur primum inſtruemu
virtute ſumma, & ex virtutibus quam
maxime neceſſariis: patientia, conſilio
quod eſt prudentia patiens & efficacia.
Nulli infeliciores ſunt in humanis, im-
patientibus, quod paſſim, velut indumen-
tis ſentes, quæ animum vellicent, ſe
offerant: quæ ſi perſequi ſtudeas. no

alite

liter quam laquei ſturnos, ad exitium
e perducant: multi, alioqui inclyti, dum
imis ſtudioſi ſunt horum, perdidere
ipſos. Ob id tam laudata moderatio:
uæ patientiæ ſpecies eſt, à judicio pro-
ecta. Aliqui tamen (eodem corrupti
unt hominum mores) etiam impatien-
es, fortunati ſunt, quod plus præſidii in
fficacia & ſolertia, quam jacturæ in im-
atientia eſſet. Videtur enim naturâ quo-
uomodo efficacia patientiæ eſſe con-
raria. Tales, dum juvenes ſunt, ſupe-
atis periculis, felices ſunt; in ſenectute,
uum vitium maneat, langueſcat virtus,
on ita. At ſi ſolertia aberraverit, in grã-
les decidunt calamitates. Verum nec hi
mnino patientia caruere: ſed quod uni
lus concedunt domino, ab aliorum con-
erſatione eripiunt. Tyrannicos habent
lerumque ſpiritus hujuſmodi viri: nam
uod carius vendiderunt, ab aliis preca-
io exigunt. Quamobrem fugere illo-
um converſationem maxime oportet.
Humanitas quoque & civilitas neceſſa-
ia ſunt valde: altera, ut conditionis no-
træ meminerimus, reliqua, ut pro digni-
ate vivamus. Virtutes [hæ] ſunt, quam-
is animum indigum illorum intelligas:
am boni per ſe [&c. virtutis] cauſa exer-
entur. Neceſſe etiam eſt, fortem eſſe:
am timidus multis occaſionibus (nullo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſuo commodo) privatur: Tum vero et-
iam audaciam in his quæ digna ſunt, prę-
ferre decet: Si quid occurrat, prudenter
obviam ito: Si obſiſtere non poteſt, ni-
hil [mali] cogitato: his duobus fretus;
quod optimum eſt cuique quod Dei vo-
luntate evenit; (omnia autem ſic eve-
niunt;) & quod brevi etiam omnia in
idem redeunt. In reliquis, ſi licet, virtu-
te vivendum eſt, velut liberaliter, magni-
fice; ſin minus, oſtentare; quod ſi nec
hoc, ſaltem cavere, ne laborare depre-
hendaris his vitiis, quæ converſationem
gravem efficiunt. Non parum etiam fa-
cit ad mores non ſolũ ratio ipſa, & con-
ſuetudo, ac ſodales, ſed etiam libri quo
legeris, quid enim familiarius, qui di
noctuq; tecum ſint? Ob id impia quæqu
ablegabis, etiam fabuloſa, ut Apolloni
vitam; & improba, ut Macchiavelli me
ditationes; & inſulſa quæque, velut ple
raque, ſcripta nunc Italica lingua. Omne
enim ineptias ſuas in publicum magn
malo produnt; eo ſibi ſapientiores ſe ex
ſtimantes, quo ſunt imperitiores.

CAP. XVII.

De temporis compendio.

QVVM vero omnium actionum vi
cauſa ſit; vita autem tempore co
ſtet: maximum ad præclara negotia per

gen

‑nda adjumentum, tempus eſt. Iuvat ‑itur temporis habere rationem: quæ ‑nſtat vitę lōgitudine; & ut quod ſuper‑t, utilibus tantum præclariſque nego‑s, aut neceſſariis impendatur. Porro de ‑tæ longitudine ſuis locis actum eſt; mu‑iſque præterea Dei videtur. At tempus ‑lligere, magis noſtrum eſt: non tamen ‑, us prorſus noſtrum dici poſſit. nam ‑e neque id, neque aliud quicquam vel ‑iquam alii poteſt. Colligitur ergo tem‑s triplici ratione (atque in hoc de‑iror Senecam, quum pulcre de hoc ar‑mento luculenterque ſcripſerit, in tan‑ copia jejunum fuiſſe:) ut primum ‑hil temporis à ſtudiis vel cogitatione ‑cuum tranſigatur: ſecundum, ut quic‑id per alios fieri poſſit quavis pecunia, ‑iam id facias: tertium, ut in ſingulis in‑ſtria, inventiſque, tum auxiliis, quod ‑cere inſtituiſti, id poſſis quam celerri‑e abſolvere. Ergo & edendo, & alvum ‑onerando, & antequam dormias, & ‑um expergiſceris, & dum lavaris, dum ‑caris, dum ſpaciaris, dum jocaris, ‑m alea ludis, meditare aliquid genero‑m, aut legendo, ſi potes, aut audiendo ‑agnoſtam: qui mos fuit antiquis, & ‑nc Phratrii obſervant in menſa: aut ‑decor aut commodum non ferat, co‑tatione ſolum id ages. Relinquitur

unicus

unicus locus dubitationi, quum iter agitur, aut per civitatem itur: Idque tantum temporis liberum operi, ob periculum, relinquere vellem; aliud nullum. Si conſilium petat nobilis, mendicus, aut ab utili amico tranſmiſſus, da: In reliquis exige hiſtoriam ſcriptam, aut lotium: Si cauſatur, aut producit, amanda. Si jam habet in hiſtoria, ſe prodet in lotio, ad breve tempus conſule; nam ſtatim detegetur. Vnicum eſt, obſervare affectum. Et ſcias quod, ut tempori compendium, plurimum facit ad re præſtantes, & virtutem aſſequendam ita ad reliqua, velut opes, ornament domus, filios etiam, & amicos, jactur (ut ita dicam) illius eſt neceſſaria. V qui voluerit ſequi Senecæ prçcepta, (qua ille tradidit vere, ſed non ipſe ſervavit neceſſe ſit aut carere multis commodis aut illa habere, ſed imperfecta, manca & incompta. Ob hoc miniſtri, qui ob voluptates, & ut deſidiæ tempus habeant præpropere mandata peragunt, prorſu ſunt inutiles. Male enim cuncta abſolvunt; & compendium temporis in ei nihilominus perit.

CAP. XVIII.

Locum tutum ad habitandum, eligendum eſſe.

ANIMO inſtructo, elige habitatio-
nem, ubi tutus ſis à vitæ periculo:
m ubi timueris, etiamſi timor ille ſit
nis; neceſſe eſt tamen ob id plures pe-
e bonas occaſiones; totamque vitæ ra-
nem confundi, & cum dedecore vi-
re, aut ſaltem ſine debitis honoribus.
uum vero quinq; ſint maxime homini
petenda; maximumque horum, quam-
am non magnum, (quid enim homi-
s magnum?) procreatio filiorum, & ut
s inſit amor generandæ ſobolis: nam
his duobus (ſi ſuccedat) & Regna &
peria neceſſario in ſtirpem ſuam con-
dent: quod & Moſes vidit, & natu-
ipſa docet: Vnde libera ut ſit pro-
eandæ ſoboli via, oportet, quodque ad
lciſſimam vitam pertinet, ſi tempera-
agatur. Chriſtum vero intus gerere;
od & melius longe eſt, quam extra, ut
ſtris temporibus, quum ſumme mi-
ri ſumus. Tertium, ut opes parentur.
uartum, ut vitæ ac robori conſula-
r. Extremum, ut bene inſtituantur:
uod quale ſit infra docebimus. Ho-
inibus autem ſingulis non eadem; ſed
verſa homini erudito, aut in arte præ-
ſtanti,

ſtanti, aut qui in vitæ diſcrimine non le
vi verſetur, tutior eſt locus, ubi Prin
ceps, & magnus, habitat, præſertim ſa
piens & bonus: nam tales ibi plures eſ
neceſſe eſt: poſt ſub paucorum poten
tia, aut prope Principem: inde Repu
blica multorum, aut miſto genere. Ma
gni Principes favent quibuſcunque præ
ſtantiſſimis. norunt enim; ab his ſo
lis bona ſperari poſſe, & gloriam: ne
que etiam ibi adeo valent conſuetudi
nes pravæ; cum quibus vivere, qui re
ćte ſentit, non poteſt; nec eas evertere
Nam unum vincere etiam potentiorem
artificii eſt; conſuetudinem evertere ve
le, eſt populum vincere; præſertim
advena ſis: periculoſum autem, ſi ſe
nex. Impotens enim, etſi voto potia
tur, fructu frui nequit. Conſuetudi
nes autem quæ à Principibus ortum no
ducunt; omnes malæ ſunt: quonian
ab imperitis & improbis naſcuntur: qu
ſimplicibus dolis & aſſidua opera impo
nentes, omnes vel vi in ſuam trahun
ſententiam: quos plebeji admirantes, o
opes & exiſtimationem imitantur; & i
Republica (ob factiones) habent defen
ſores; ſed apud principes veritatis con
ſcios plectuntur.

CAP. XIX.

Ferenda eſſe multa in hac vita.

LVD etiam tibi proponas, ubicun-ue, & quomodocunque vixeris, fe-nda eſſe multa in mortalium genere. pterea multi in graves incidunt erro-, dum inſolita ſibi pati videntur. Ete-n homines, dum infanda ſe pati pu-t, quandoque ex levibus incommodis periculoſas calamitates ſe ipſos pro-dunt. Vt ſummum certe bonum ſit ſapientia; non ſolum quod per illam e ad felicitatem conveniunt, paren-, & lenimenta dolorum offerantur; multo magis, quod per eam intelli-mus, & eſſe ita, & neceſſe eſſe ut ſta-mus finem noſtrum in his quæ ſunt tra Fortunæ arbitrium: quod etſi no-rimus facere, cogimur, ob breviſſi-m tempus, in quo res mortalium ſin-as conſiſtere cernimus: adeo ut ferme nnia ſint momentanea. Optimũ autem , non ſolum ex adverſis, ſed & ex er-is fructum colligere: atque eum tripli-n maxime: Vt ex malo bonum eli-s, quemadmodum in libris huic argu-to dicatis docui: Vt in poſterum con-nter abſtineas; edoctus, ipſa non ſo-n ab eo genere erroris aut occaſionis, etiam cujuſcunque ſimilis [orta eſſe:]

Vt noxæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Vt noxæ, quam paſſus es, ita occuras, u
eam multiplici numero ſarcias. Veluti ſ
hoſpitē importune ſuſceperis, per quem
& res perierit, & non bene dormieris,
non ſufficiat rem reparaſſe, & ſummum
ſed duplum eorum quæ amiſiſti; reliqui
inutilibus non ſolum tunc ſpeciatim con
temptis, ſed in poſterum generaliter. Qu
ſic ſtuduerit, magna ex parte ab adverſi
allevabitur. Quæ ſarciri non poſſun
nec etiam in poſterum vitari, æquo an
mo ferenda ſunt, ut dixi.

CAP. XX.

Actionum & Verborum diviſio.

CONSIDERA poſtmodum, quo
quum actionum noſtrorum quæda
ſint honeſtæ, aliæ turpes; turpium ve
aliæ adverſus leges, quædam neglecta
quæ adverſus leges, aliæ pœna gravi mu
ctantur, aliæ levi, aliæ nulla: liber h
non de his eſt quæ gravi pœna à legib
puniuntur, ſed aliis omnibus. Quoc
ca etiam nec omnibus communis e
debet: quibuſdam enim pro ſica, al
pro veneno eſſet: verum bonis bona ſu
omnia, quum animus æquus eſt. Eic
tam diligenter intendendum eſt ſtud
& opere, quanta cum induſtria conſc
ptus eſt. Actionum quoque atque v
borum aliæ bonæ, aliæ malæ; & utr

C

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

e ad rem ſpectant, aut ad honorem, t ad gratiam, vel ad fidem. Vnaquæq; rſus trium ultimarum eſt vel temere l compoſito: nam quę ad rem pertinet, iam dividitur: & in ea ſpectare opor- t non ſolum animum, ſed & magnitu- nem. Non autem ad injuriam extendi- r, quum proprii cenſus cauſa fiat; non l injuriam aut contemptum; niſi velut vaſtatione. Aliorum peſſima eſt, quæ m mala fide eſt, & conſulto; at poſt il- m, quæ cum contemptu: & deterior, æ in exemplum tranſire poteſt. Ea- em diſtinctio in verbis adhibenda eſt. ſt & alia diviſio horum: de qua poſte- us dicemus: [12. Axiom.]

CAP. XXI.

De virtutibus extra nos.

VIRTVTES autem in nobis omnes ſunt: operationes non ita. Sed aliæ uidem quaſi extra feruntur. Atque ea- um aliæ ſunt prorſus in nobis; velut pa- ientia in adverſis; ex qua nullus alius, ræter te, juvatur, niſi exemplo; item ortitudo, pietas erga Deum. Quædam rorſus erga alios: liberalitas pręcipue, & uſtitia, & miſericordia: Et liberalitas n amicos; miſericordia in pauperes; ju- ſtitia in omnes; gratia in benefactores. Quędam ex æquo nobis proſunt & aliis, ut tran-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ut tranquillitas. Sed aliquæ tamen quum extra ferantur, nobis proſunt præcipue; veluti prudentia, ſolertia, & artium peritia; quæ ad voluptatem ſunt, ut ſculptura, & pictura, & muſica: ad alios enim referuntur; utiles tamen ſunt nobis, non aliis. Et quamquam virtutes omnes utiliores ſint poſſeſſoribus, quam aliis; (eſt enim virtus, quæ habentem perficit, & opus bonum reddit) nihilominus non nunc de ea utilitate nobis ſermo eſt, quæ nobis ipſis intus convenit; ſed quæ etiamſi noſtra tota eſſet, ad alios tamen refertur. Veluti tranquillitatis quum ſint duæ partes: una quidem extra nos: quæ utilis quum ſit his qui cum nobis verſantur, at eo ipſo etiam nobis amicos conciliat bene faciendo: altera eſt in bonis, qua quieti vivimus: non ab hoc tamen his digna eſt conſideratione; verum quatenus cæteris ſumus admirationi: Vt ex hoc non exiguum fructum capiamus & exiſtimatione, & lucro, atque potentia. Hanc tamen quum vocamus virtutem extra nos, quæ in nobis ſit; [hoc facimus] ad alterius partis differentiam; tum & aliarum virtutum, quæ & fine & conſequentibus ad ipſum exterius diffunduntur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

CAP. XXII.

De Solertia.

VIRTVTVM igitur, quæ extra nos ſunt, ornamentum maximum eſt. mmopere vero ob id in illis exercere oportet. Inter quas eſt prudentiæ ge- us illud, virtuti perquam ſimile, atque ic negotio accommodatum, (ob im- rtunam actionum noſtrarum celerita- m; in qua nec agendi tempus ſuppetit ceſſarium;) quod Solertiam vocamus. ec tota ſub prudẽtia continetur, quum iam ad malum finem tendat: & eſt ex- mporaneum conſilium recte agendi. Et amquam etiam ſolertia longa medi- tione quandoque opus habeat, ob rei fficultatem; promptus tamen ſemper t ſolers. Quot periere, quamvis pru- ntes, quod ſolertes non eſſent: alii, ob caſionem quæ auxilium invenire non nebat: alii, quod minus eſſent exerci- ti: alii, quod quæ agere oporteret, mi- us eſſent honeſta. Atque his tribus à rudenti ſolers differt. Differt & ſolers eodem, quod tutiorem viam eligit, ille oneſtiorem: & quod ſolers quædã ha- et circa modos; prudens autem finem lum, & quæ ſunt ad finem, ſpectat, on ultra rimatur. Salutii Princeps ſecre- um quoddam propalaverat Præfecto, &

familiari ſuo, dum ſimul adeſſent: Audi
vit paullo poſt recitatum id eſſe in men
ſa à Mediolanenſium Regulo. Queſtu
eſt cum familiari illo (quod Præfectu
extra omnem ſuſpicionem eſſet) dete
ctum eſſe arcanum ſuum: rogabatqu
eum, quiſnam prodidiſſet? quaſi illun
malæ fidei inſimularet; quandoquiden
conſtaret, nullum eſſe reliquum, i
quem conferri culpa poſſet. Cui fami
liaris, Tu ipſe, inquit. Obſtupuit Prin
ceps: rogavitque, Quomodo? tum ille
Tu ipſe, non alius, hoc propalavit. nam n
non dixiſſes, nemo ſciret. Ita ſe liberavi
à ſuſpicione: nec Præfectum vel tacit
inſimulavit, ſed Dominum potius ſtu
titiæ. Neq; enim obſcurum erat, perind
fuiſſe, ac ſi dixiſſet: Vt nobis perperan
aperuiſti hoc: ita & aliis. Nos quum il
los, qui ſint neſciamus, & roges; te ipſun
prodimus, quem ſolum agnoſcimus, au
torem. Ergo prudentia in hoc non ſati
feciſſet. Si enim hoc ſolum dixiſſet, Ne
ſcio; ad tormenta adactus eſſet; ſi crimini
Præfectum inſimulaſſet, nec innocen
tiæ ſuæ fidem feciſſet, & exitium ſibi a
illo comparaſſet. Quemdam de inimic
meo maledicentem, tacere juſſi; admo
nens, Collegium medicorum abblandir
ei, & Senatum favere. Ita nec viſus ſun
nugis his operam dare; & unum ded

coris

oris, alterum etiam gravius inſimula-
i. Duæ autem ſunt virtutes præcipuæ
omini ad felicitatem: prudentia apud
otentes in pretio: & fortitudo, apud
lebem & imperitos; eſt enim potenti-
us metui, & apud ſapientes eo minus
dmirationi, quod proxima ſit ſtultitiæ.
Porro ſolertia quum ad malum vertitur,
verſutum hominem reddit. Vnde Polybius de Agathocle: Neque aulica induſtria, nec verſutia ſingulari. Quamvis non admittant hoc verbum ut latinum. Deinde ex verſutis, quum ad extremum devenerint, vafri appellantur.

CAP. XXIII.

De moribus.

PORRO quum alia de rebus ipſis ſcribantur; atque in his diffuſe & clare ſcribere jucundum ſit; alia de cogitationibus ipſis, cujuſmodi quæ de moribus, & ex his quæ ſciuntur, quaſi ſuperflua videantur, [iiſque] qui neſciunt, oneroſa: ob id ordinate breviterq; ſcribere oportet; &, ut uſui tantarum rerum brevis oratio ſatisſaciat, etiam præciſe. Videntur autem mores, animę virtutum, ac vitiorum imagines. Sed exterius feruntur aliter, quam intra ſint: & quædam tam virtuti proxima, ut inter virtutes adnumerentur; velut comitas & exiſtima-

ſtimatio. Plurimum autem intereſt in his, qualis natura ſit, ceu in lignis ſtatuarum: venoſa enim difficillime celari poſſunt. Vſus tamen cuncta domat. Quapropter qui mediocres natura ſunt, nec nimis concitati, aut remiſſi, hi ad morum inſtitutionem apti ſunt. At ſiqui nimium in alterutro peccent, difficillime ſuperantur: & quamvis bene inſtituantur, multos tamen admittunt errores. Decet igitur primum animum inſtruere, velut equum freno, ut quaquaverſum pro opportunitate facile circumagatur. Præferat pietatem, & veritatis ſtudium. nam & cultus ipſe nos Deo gratos reddit, & hominibus venerabiles. jam vero plurimum abſunt à legum metu, & criminum ſuſpicione: ob idque, etiamſi peccent, raro deprehenduntur. Quibuſdam etiam ſuæ ſortis oblitis, ad fallendum via &c. Nam ut pietas optima eſt; & illius ſimulatio his qui non tam ſunt quam ſe putant ſapientes, ad homines fallendos anſa gravis; ita inhumanum, & prorſus infelix, contemptus Dei. At veritatis cultus facit, ut melius mentiri ſcias, & mentienti magis credatur: velut è diverſo mendaci veritas fidem non habet. Etenim nemo tam belle & appoſite mentiri ſciet, quam qui mendacium veritati aſſimulare noverit. Vnde illud in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tici vita: *Mendacium neque dicebat, neque pati poterat.* Magis etiam circa geſtus peccatur; quia homo facilius in eis labitur, & facilius deprehenditur, ut qui viſui ſint expoſiti. Quamobrem diligenter cavendum, ne incompti ſint, aut præter regionis conſuetudinem: aut enim rudem nimis, aut durum, aut ſtultum te exiſtimabunt. Itaque ab omni extremo remoti ut ſint, facias oportet. Cum regibus etiam ab intimis eos conſces. Præter reliqua, nec multum diſtorquere corpus oportet, nec inclinare, nec mimorum more celeriter movere, aut traducere, aut fœdam in ſpeciem conformare. At caput nudare, modice flectere, decens eſt; & ſignificationem &c. habet, & in potentiorum regum aulis familiare. Reliqua quoque à venuſtate non abſint, motuſque continui, & tardi, ut etiamſi à conſuetudine alieni ſint, laudem tamen mereantur. Sermones quoq; non præcipites [ſint, ſed] accommodati loco & tempore; ut in quibus potius aliquid deſideres, quam ſit quod abundet. Difficile eſt ſcribere ſemper quod ſatis eſt, tum maxime in hujuſmodi argumento. Alii enim culpant ordinem, alii rem, alii modum, alii elocutionem, alii judicium, quidam intempeſtivam feſtinationem. Hic vero nemo non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

conquerirur: vel quoniam ſuperflua n
indigentibus, vel his qui indigent &
piunt, numquam ſatis. Subtilis admodu
eſt hæc ratio: nec quiſquam tantum
credat ineſſe ſubtilitatis: imo etiam ſtr
cturam exigit abſolutiſſimam, diffic
limamque: quoniam de his eſt, qu
non ſunt. Media autem eſt ratio hiſt
riarum, atque hujuſmodi quæ non ſur
fuerunt tamen. Has delectat legere, pr
ut de rebus magicis aut artificioſis fuer
minus tamen ab hominibus requiru
tur, minuſque delectant, quam, quæ
his quæ ſunt, ſcilicet artibus, tractar
Ob hoc (quod ad ſubjectam attinet m
teriam) tractatio de moribus humil
eſt atque deſpecta; quod ad finem, nc
ita. Videndum eſt igitur, ut mores ſi
graves, ſuaves, benigni, æquales, con
pti, jucundi, manſueti. Tantum eni
poſſunt, ut illud jam in proverbium ce
ſerit; *Sui cuique mores fortunam fi*
gunt: quod in Attico apparuit. Ad ben
gnitatem in univerſum declinare opo
tet: improbitas enim, non, quod mul
putant, ob bonum eſt habentium, ſed o
aliorum ſupplicium. *Dii enim* (ut Hippo
crates inquit) *maxime humanum genu*
odere. &c. Verum quum nil tam ſalutar
homini ſit, quam recta animi inſtitutio
& patientia quædam, & virtutis ac veri

 tatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tatis, & pietatis ſyncerus quidam amor, quibus Deo & viris &c. [aut viris ſanctis] conciliamur; quieti mente vivimus, adverſa æquo animo toleramus, non commovemur inepte, neque intempeſtive, neque ſupra modum: multaque ridemus, quæ ſecus acerbe eſſemus vindicaturi: famam nobis bonam comparamus, & ad agenda liberi atq; muniti accedimus, quum etiam multos ex hoc nobis amicos paremus; & multi ſint, qui nobis fidem tribuant, & ſponte ſe ſubjiciant; tam lenibus etiam verbis ac moribus demulceantur; tractarique ſe permittant. Id maxime conſequemur lectione eorum librorum in quibus talia exempla continentur; velut præcipue in literis ſacerdotum B. Pauli ex India transmiſſis. nos magis movent, quod noſtri temporis ſint: & ex antiquis Martyrum vitæ, & patientia; & Patrum in Eremo converſatio.

CAP. XXIV.

De Comitate.

EORVM autem quæ extra ſunt, optimum eſt comitatem in omnibus (exiſtimatione illæſa) præferre. Eſt autem comitas, manſuetudo quædam compta, atque jucunda, exhibita juxta rationem perſonarum, loci, temporis, le-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

gum, conſuetudinis, atque cæteroru
neceſſariorum, ad quæ reſpicere op
tet. Tantum vero poteſt una ipſa co
tas, ut ea ſola (modo in aliis non p
ces) plures amicos tibi ſis comparatur
quam ſi, ea ipſa carens (etiamſi non
linquas circa illam) optimis alioquin m
ribus ſis inſtitutus. At bonos amic
non ita paraverit. ſed opinione, qu
potens ſis, & officioſus. His ergo t
bus, (modo vitio careas) conſtat to
hæc ratio humani faſtigii adipiſcen
Sed illa extra propoſitum, nunc de c
mitate tantum agentibus. Conſtat igit
comitas in agendo, negando, excipie
do. Infimum ergo leviter ſalutabis; n
bilibus præſentibus: nil tamen vetat;
eum ſeductum, comiter excipias: aliu
monebis, ut tum diſcedat; ſi quid hab
negotii, redeat; conſtituens diem h
ramque. Præter omnia cave, ne poſ
quam expectaverit, excuſes: eſt eni
malevolentis animi. Quoſdam recipies
ſub conditione, ſi breve ſit negotium
aliter, ut redeant, horam non conſti
tues: plus enim juſto tribues ei, quã cæ
teris; niſi ſit amicus, aut illi debeas. Si
militer & in petitionibus aut da, aut dif
ficultatem oſtende ſtatim: nam negare
promte, niſi amicis aut prudentibus non
debes: animum enim tuum malum eſſe

puta-

putabunt, qui tam promte negaveris. Sed & quod das libenter, non tamen ſtatim dabis: minuit enim rei hoc exiſtimationem: Et quod negas, ita negabis, ut invitum te id agere credat. Conſtat præterea comitas vultu, verbis, geſtu, convivio domeſtico, exiguis donis; non ſolum ſi des, ſed, ſi recipias; denique ſalutatione illius, atque ſuorum. Æquales, velut digniores, excipies: honore illos afficiens. Eſt & Principibus comitas; quæ in quadam jucunditate, & officiorum promtitudine conſiſtit: & ſi te minime indignabundum deprehenderit.

CAP. XXV.

De exiſtimatione retinenda.

PORRO exiſtimationem retinebis, ſi tuæ conditionis in converſatione memineris; & ſeveritatis, in comitate; & in gravitate, facilitatis. Vnde illud de Attico, qui ea ætate fuit exemplar civilis prudentiæ: *Vt difficile eſſet intellectu, utrum eum amici magis vererentur, an amarent.* Fac etiam, ut poſtquam per comitatem cogeris plus aliis tribuere, quam debeatur, tum in conſuetudine, tum in affabilitate & honoribus; ut homines intelligant, magnam tibi cum illo intercedere amicitiam: nam hoc & illi favet, & jucũdum erit, & lenitatem tuam excu-

excuſat. Cæterum non niſi tamen cum æqualibus aut potentioribus verſaberis: aut, ſi nō potes te explicare, è tuis quempiam illi adjunge. Tum vero equis, famulis, veſtibus, ornatu cujuſvis generis moderatione, gravitate talem te exhibe, ut plus ab his, ſi tales eſſent apud alios, quales apud te ſunt, diſtare videantur, quam vere diſtent: ut dici rurſus de te queat, quod ille de Attico ſuo: *Hic ſic ſe gerebat, ut communis infimis par Principibus videretur.* Atque inter reliqua actionum rationem habebis, ut ſint generoſæ, & à conditione tua non alienæ: nam quum omnia ad ornatum faciant exiſtimationis illius, tamen nobilitas & magnitudo tota ex operationibus pendet. Dictum enim Philoſophi eſt, quod operatio eſt cauſa cognitionis formæ. Ad exiſtimationem autem pertinet non parum, ne dicas aut ſcribas quod optime exercere non noveris, velut in muſica & arte militari. Vnde etiam illud ſcite ab Hannibale dictum celebratur adverſus Philoſophum de bello agendo diſſerentem. Similiter ut ne (quod multi faciunt, exiſtimantes, fidei, autoritatis atque amoris opinionem augere) proponas lucra, aut honores incertos. Deluſus enim plus vanitatis in te, quam ſi ſucceſſerit, gratiæ, conſeque-

ris,

. Tametſi enim amoris tui erga illum
gnitudinem teſtari videaris, plus ta-
n conſequeris gravitatis opinione, et-
mediocriter amari ſe putet, quam ſi
imie, cum levitatis aut fuci, quorum
erum in te eſſe neceſſe eſt, exiſtima-
ne. Nec ſolum autoritatem, ſed &
uti atq; periti opinionem retinere de-
t: ut diſſimulare tantum conveniat
m his, quorum fidei ſummam rerum
mmittere oportebat, ut minore jactu-
maximum periculum redimas; vel ſi
minimis occulte facias experimentum
his quos amovere licet. In cæteris,
iam principalibus, non ſolum privatis,
etinere exiſtimationem, non modo ex-
edit, ſed etiam exemplo Scipionis &
ertorii, augere. Quoniam decipi, vel
omtemni, damna affert, quæ corrigi
on poſſunt: quæ etſi ulciſcaris, non ta-
nen adeo deterret ultionis exemplum,
uantum audaciæ præbet, aliorum te-
meritas: neque eorum damna jacturam
uam reſarcire poſſunt. Itaque ut incau-
i eſt, non diſſimulare prudentiam: ita
n his quæ ſummam quandam referunt
calliditatem, & in quibus à communi
conſuetudine deviandum eſt, qualiſcun-
que exceſſus ad vitium pertinet, noxius-
que eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

CAP. XXVI.

Quæ vitanda.

PORRO nihil tam huic cauſæ nece
ſarium eſt, quam ut nulla in re deli
quas. Primum igitur, ubi principatu
quaſi adeptus fueris aliqua in re, ea
non in dubium revocabis, ſed in alien
negotio contendes: velut ſi profeſſ
ſis, & medicus, omnes autem in pro
tendo tibi ceſſerint, certabis in mede
do. Nam quicquid in contentionem pr
ponitur, non niſi incrementum reb
tuis afferre poteſt. Cave tamen, ne tam d
ſpari conditione pugnes, ut ſtulti opinio
nem ſubeas. Vt enim prudentis opinio
omnia pervia ſunt; ita ſtultis omnia exc
dunt: nec quicquam eſt tam firmũ in hu
manis, quod à ſtultitiæ opinione ſit tu
tum. Quamobrem etiam & illi maxim
errant, qui excellentem aliquem viru
in communibus cauſis oppugnant; quum
id per quod excellunt; intactum relin
quant: neque enim unquam plus excel
lere quacunque in re aliquem poſſe puta
quam quum mediocriter excellueris, &
te illi non contuleris. Omnis enim com
paratio diſcrimen minuit inter eos, quo
rum vel unus mediocriter excellit, ve
alter jam opinionem clariſſimi viri i

ali

parte ejuſdem artis adeptus eſt. At-
hic primus error. Secundus eſt il-
lum qui libros intempeſtivius edunt.
enim te exarmant, & anſam male-
endi æmulis præbent. Sed etſi reti-
s, majora æſtimabuntur. Quodcun-
enim incompertum eſt, majus ſem-
fingitur; quoniam in infinitum ten-
animus, & voluntas, & ſpes etiam:
vires humanæ paululum progrediun-
. Vt tamen non ſolum intelligere, ſed
ſperare hominibus liceat, aliquid e-
ndum eſt, quod abſolutiſſimum ſit un-
quaque; dico argumento, multitudi-
ſententiarum, gravitate, acumine,
line, brevitate ſermonis; denique non
um elegantia, ſed & ſplendore. Verum
omnibus nihil habes, ſi judicium de-
eretur. De tertio errore, qui ſit cir-
epiſtolas nuncupatorias, dicemus ſuo
o [101.] Nunc autem intentum pro-
quamur. Quartus error in omnium
dine, eſt circa laudationem præſen-
m: nam multa ſubis pericula: alii
im adulatorem; alii ſe irrideri, aut
s qui audiunt ita credere, exiſtima-
nt: &, ſi mali ſint, malum eſt malos
dare: Deterior eſt malo, qui malum
dat; quod malus ſolus peccat, & per-
rbationis cauſa; laudator autem, nulla
rturbatione, in exemplum omnium.

Inde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Inde ſi peccet quis à te laudatus, non po-
tes amplius, citra vanitatis ſuſpicionem
illum accuſare: & ille licentior erga te
ſecuritate fretus, evadit; tu inimicum
pro Mecenate comparas. Societate
quoque infamium devitare oportet; tum
ingratorum, levium, atque petacium.
Vbi Fortuna te evexerit, magis caven-
dum eſt, quam antea: nam ſi conſide-
ris, ægrius relevaberis. Propterea quum
offertur quid, quod ſuſpectum habe-
antequam refutes id, conſidera an t
to genere melius carere ſit? forſan eni
minima pars totum trahet: ut mihi co
tigit, quum curam Epiſcopi Bononie
ſis rejeci. Affectus præterea nimios, m
xime turpium aut levium rerum, inco
ſulta verba atque actiones, neſcio qu
magis damnem, aut in quo majus cr
diderim eſſe periculum aut dedecus. N
cujuſquam vitii, quod conſuetudini n
ceat, velut avaritiæ, invidiæ, perfidi
maledicentiæ, ſtultitiæ ſuſpicionem ſu
eas. Vultum habeas in omnem fort
næ eventum ita compoſitum, ne af
ctus animi prodat. Semper illud in me
te verſato, Cui bono? A dicteriis abſ
neto: quæ plurimum obeſſe ſolent, juv
re parum poſſunt. Quædam tamen gr
vitatis & ſalis plena, ſunt quaſi neceſſ
ria: quorum uno tanquam familiari u
pote

tes, exemplo veterum, eoque perbre-
nec niſi ad calumniam refellendam.
uare de hoc, loco ſuo dicetur. Quum
peracta eſt, melius eſt ſilere. Quid
im prodeſſe poſſunt conatus? Imita-
bonos medicos; qui lethalibus mor-
manum non admovent; ſatis intel-
entes, eos citius morituros; eamque
ctationem dedecori futuram autori.
ve etiam ne dum nimium times, ini-
co aperias nocendi modum; aut in
o maxime vel animos illi addas. De-
nato igitur primum in ſingulis, an
od quæris, è re tua ſit? inde, an
nſequi poſſis? poſt, an retinere? de-
um quomodo conſequi & retinere
ſſis; ac qualiter uti debeas? Summa
tem omnium ad adipiſcendum eſt, ut
ceat, etiamſi per faſcinationem liceret.
hoc ſummum præſidium ac firmum.
um vero actionum aliæ ſenſim fiant,
artium lucra; aliæ per præparationem,
potentiam; ut qui magiſtratum quæ-
nt; quique arcana ſcrutantur; qui li-
is operam dant, qui ſacerdotium
ncipis gratia aucupantur; Atque in
dem actione diverſitas hæc: ut qui
emium accipiunt ab omnibus, & qui
n accipiunt, ſed expectant, majus,
nus: & qui nec illud accipiunt, ſed
icitia eorum ad magna negotia utun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tur: Quidam non patiuntur moram, natura vel conſuetudine, ut artifices ſedentarii. Neque pigebit quemquam tam multiplicis ſtudii in hujuſmodi negotiatione, quum meminerit ſtructuræ admirabilis corporum noſtrorum; quam Deus ob multiplices uſus nobis tribuit. Itaque non minus de ſalute noſtra debemus eſſe ſolliciti, tanto exemplo. Præterea cavendum eſt (in quo omnes errant) ut quum omnia minima ſint ab initio, ne perturbatione aliqua majora fiant. Quinimo melius eſt aliquando cedere, aut diſſimulare, aut diluere. Itaque hoc ſolo præcepto maxima pars infortuniorum & contẽtionum exitialium dirimitur: ut contemtu omnia, &c. repleta ſint litibus, inimicitiis ac inde calamitatibus variis. Pro menſura autem ſtatuendum, tam actionum quam ſermonis, illud in quo maxime falluntur adoleſcentes & ſtulti; riſus ſcilicet aſtantium. Nam hi, quo magis placere putant, &c. pergunt; non animadvertentes, non bene canendo, aut pulſando aut pugnando, aut tacendo, aut recte diſſerendo excitari riſum; ſed male, aut importune, aut non pro dignitate. Quod ſi æmuli ſint, aut inimici, etiam parum profeceris, quamvis rideant, non cauſa tua. Solum id cogimur, quo in-

errumpentes munus publicum, ni-
tur riſu nos à cœpto deterrere, tam-
am fatuos. Id ergo etiam plane argu-
ntum eſt, riſum eſſe contemnentium,
n laudantium, aut probantium. Con-
iet mulieribus, quas amamus. ſtulta
m res ad ſtulte agendum oportuna
Ob id cum ſcortis maxime hujuſmo-
conveniunt: cum ullis aliis nequa-
m; niſi ſit narratio hiſtoriæ; in qua
lucet in narrante ſapientia, in argu-
nto inſana hominum facta. Genera-
r autem in omnibus; qui ſtudet uti-
i, caveat diligenter, ne quicquam
n utile dicat, aut faciat. Nam & quæ
nc utilia non ſunt, aliquando prodeſſe
erunt. Maximum autem malorum
, ea agere non cautiſſime, quibus de-
is fias inviſus omnibus, & inutilis;
o ut vivere pigeat. Talia ſunt ſcelera
tum ſignificantia, ut venenum pro-
are. Melius eſt ergo, omnino abſi-
e.

CAP. XXVII.

Mala occultanda.

ERVM ut ad ſingula deveniam, quæ
cavere oportet; illud primum eſt,
mala tua detegas. Vtpote vitia animi
is adeo ſtultus?) adverſus leges, exi-
ationem: [anne] ut te refugiant ho-

 mines?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

mines? Corporis? cui bono? Majus enim
malum eſt in contemptu, quam ſpes in
miſericordia. Semper mala animum ad
dunt inimicis, & æmulis. At oſtenta
re vitia, etiam flagitioſis odioſum eſt
Amant plerique flagitiorum præmia; fla
gitia damnant: Præcipue quod hujus
modi exemplo offenditur reſpublica; u
videaris eam contemnere, aut tibi ſimi
lem eſſe putare. Et qui publice peccat, bi
peccare videtur, & judicio potius, quam
natura: ut etiam bifariam minus veni
dignus habeatur. Quinimo oſtentare bo
nas actiones, non laudare, bonum eſt
& ad publicum pertinet exemplum; jux
ta illud: *Et facite, ut opera veſtra luceant
coram hominibus.* Convenit etiam diſſi
mulare dolores in caſibus adverſis, &
vultum præferre lætum atque ſerenum:
magiſque etiam judices hoc flectit ad
miſericordiam; & amicos ad ferendum
auxilium hortatur; quam ſi demiſſu
& flentem videant. Plus enim pote
recordatio dignitatis, & virtutis opini
ad miſericordiam, quam calamitatis ma
gnitudo. Tu interim exiſtimationi co
ſulis: &, ſi in extremis non ſis, abjeci
ſpem non putabunt. Certum eſt gl
riam lucri facere; ſecus abjicere ſpe ex
gua & inani. Mala ſolum ea detegen
ſunt alteri, ſi occurrat, quum in priſ
nu

m ſtatum reſtitui poſſis; tunc amici
etu magis quam voluntate auxilium fe-
nt: tum his qui ſint conjunctiſſimi,
um juvare poſſunt. Plerunque judi-
s pro conjunctiſſimis repræſentatione
loris ad miſericordiam flexiſſe juvit;
pro temetipſo: ut re potius ac habitu
amitatem tuam, quam voce ulla te-
ris. Quamobrem Græci (quorum in
s ſummum ſtudium fuit) ſqualidi, pro-
a barba, depexis capillis, obſoleta ve-
, lugubres & taciti ſtabant. Horum
idam flentes, quidam ſiccis oculis,
c virile; illud potius muliebre. Sed &
his multum refert, apud quos homi-
s. & ubi mala occultare licet, facien-
um eſt: exigua enim merces detegen-
propoſita; plurima pericula atque dam-
. Quodſi omnino detegi præſtet, com-
odius per alios eſt id agere. Vbi vero
blica eſt calamitas, & nemini ignota,
ultum eſt conari eam tegere: nam ma-
rem illam eſſe etiam, quam ſit, exiſti-
abunt. Multo ſtultius eſt, illam narra-
: nam ſcientibus quorſum? ut de ea
orieris? ignorantibus ſi dixeris, nil tam
rtum eſſe ſcias cuiquam de tuis rebus,
am quod tu dixeris. At ſi cogaris, ex-
ſationis cauſa, ſemper melius eſt pro-
rre ſpeciem, quam rem; & genus, quam
eciem. Velut ſi herniofus ſis, dicas,

impedimentum pati in ambulando: ob
etiam, ſi dicas, male valere, longe
lius; &, ſi potes, parum adde. Sed n
bona oſtentare decet: (eſt enim i
diam ſibi fruſtra comparare, dum o
dis magis antecellere te velle videri,
antecellere:) verum conſuetis inni
mediocribus tutis potius, quā ſpeci

CAP. XXVIII.

Mala verbis mollienda.

QVOD SI de malis loqui aut ſcri
cogeris, ita ſententiæ ac verba m
lienda ſunt, ut nec autori dedecori,
ei qui intelligit, malo ſint exemplo,
recte vivere volenti locus quo profi
relinquatur. Res eſt parva: ſed qu
præſtare magnum ſit. Ita enim rem
exoriri; ſententiam ſententiæ inſer
portet, ut novum recipiat ſenſum;
teſcatque, velut in olere tranſplanta
acerbitas facti aut dicti; & ex poſteri
oratione ratio prioris habeatur; ex pr
re vero lumen ſententiæ poſterio
Quæcunque etiam vitioſa ſunt, br
ter pertranſibis; ac ſic, ut in eis qu
piam deſiderari videatur. Quum ma
ri conſulere cogeris, ut patri, patr
matri, fratri majori, (nam amicis n
niſi rogatus) conſilium ab eo pete; u
viciſſitudine exiſtimet ſe potius præb
cor

conſilium, quã accipere. Dubias res exaggera; claras illi dijudicandas relinque.

CAP. XXIX.

Sermonem brevem eſſe debere.

QVVM vero propoſitum actionis hujus ſit, hominum movere affectus; ut, quæ in eorum ſunt poteſtate, obtineas; atque idcirco omnia humana in hoc præcepto contineri videntur (namque & Muſici modi, & preces, & oratorum fulmina, & affectus id oſtendunt;) maximam in hac parte diligentiam adhibere convenit. Principale autem præceptum eſſe debet, brevitas. Plurima enim loquendo ſubis pericula: negotioſum impedis; cogitantem obturbas, aliqua contra cauſam tuam, contra teipſum facile excident: importunus videberis, nonnullis gravis, quod quæ noverunt, docere velle videaris, ſuperfluus, levis, anxius: verbo deficiente (ut ſolet caſu) ſiniſtre ſententiam interpretabuntur; tum maxime, ſi ignari ſint facti: inimici quoque deprehendent cauſę tuæ debilitatem; aut præſidia, quibus te tueris. Ob id brevitas in cunctis præſtantior eſt, & quod ultima primis magis cohærent. Vnde etiam orta ratio carminum, quorum [verſus] qui perfecti ſunt, longiſſimi ſunt hexametri. Nam, ut Demetrius Phale-

ræus docet, partium (quas κῶλα Græ
nuncupant) non major debet eſſe lon
gitudo. Periodus autem, quum mini
mum, duo; tum, quum maximum, qua
tuor continere partes debet. Igitur qua
tuor hexametris concludi plena ſentent
ad ſummum debet: aliter ultima prim
aut non cohærebunt, aut ægrè. Qu
propter idem etiam in oratione ſolu
obſervari convenit. Quocirca, quum tr
ſint genera hominum: æqualium, a
quibus imperamus, & ſuperiorum; tum
vero cauſarum totidem, Demonſtrat
vum, Deliberativum, & Iudiciale; brev
tas ferme in omnibus præſtat, præter
quam in demonſtrativo apud populum
[de qua re latius cap. 54. de Perſuaſio
ne, agetur.] Non jurabis; multo minu
Divos execraberis: Non teſtium nom
na, niſi rogatus, adducas: Non argu
mentaberis; in quo tam multi peccant
Non narrabis quæ tibi acciderunt. Quan
to minus arcana tua deteges? niſi coa
ctus: Nam etſi non effutiant, domini ta
men tui efficiuntur: & qui amicus eſt
poteſt fieri inimicus; & domeſticus
domo exire: Tempus omnia mutat. Ca
veas etiam, ne vitia naturæ, aut caſus
aut fortunç mala imprudens commemo
res. Vt apud Philippum, ſi quis Cyclo
pis aut oculi mentionem feciſſet, iraſce

batur

ıtur, quod [altero] oculo careret, ıamvis pugnando ſagitta ictus illum niſerit: Et apud Hermiam, quod eſſet ınuchus, ſi quis gladii aut exciſionis eminiſſet. Quum vero quiſpiam te ver- ɔrum multitudine provocat, vanus eſt, ıt deceptor. Si quis conditionem ti- offerat, quantumvis præclara videa- r, diem ad reſpondendum interpone; ıdque tecum dicito: Hic forſan mul- : jam antea annis, certe diebus, præ- ediatus venit ad me: ego inſanus ex- mporanee illi reſpondebo? Et quan- magis inſtat & urget, tu eo lentius ocede: doli enim ſuſpicionem auget. am ſi bono animo offert, & è re tua ıtat eſſe quod proponit, libenter mo- ım hanc patietur: ſi decipere vult, ha- :s cavendi anſam. Multi hujuſmodi ıportunis flagitationibus prehenſi fi- :m fregerunt; alii ad rixas devenere; ıi obruti, deceptoribus ſuccubuere: ıidam gravioribus damnis atque in- ɔmmodis affecti, vix tandem ſervati ıt ex jactura: quæ? verbi tandem teme- prolati: cui bono? & ubi merces tan- : jacturæ? periculi, laborum, atque cu- rum? Ob id, quum tales homines nece gni ſint, nec lex illis pœnam ullam pro- ɔſuerit; reliquum eſt, ut ne alloqua- ,neque admittas ullo modo venientes,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

nec cum tuis patiaris verſari. Nihil en
damnoſius, aut periculoſius iis; qui
ſpe ulla commodi, tanta detrimenta a
rant. Tabulas quoque longas, quin eti
hiſtorias, narrare cuiquam caveas.
nuum enim mos eſt hic, aut navig
tium. Nec quicquam deniq; dicas, qu
vel interpellent, vel non libenter audi
nec narres quid ſomnolentis: Sed fa
rogent, urgeant, avideque quæ dicis h
riant. Propterea nec niſi amicis & po
lantibus narrabis quicquam. Sed qu
tua negligi animadvertis, quid aliud j
ſupereſt, quam ut etiam te? Ergo vel
ras, vel odio illis es, vel contemp
Quodcunque horum ſit, cur præſtat c
illis eſſe? Diſcedas ergo ſtatim, ne
enim tua res agitur. Propterea, ne n
hoc tibi cedat, ſi non ut dicas, ſe
tentes, hujuſmodi ſermones adoria
Stultum eſt etiam, attente audire nu
æmulorum, quæ ſapienti faſtidio ſ
Noli iraſci: noli nimium impatien
audire. Figurate præterea in multis co
munibus ſermonibus loqui neceſſe e
quod velut pictura quædam ſic exp
muntur, melius quam ullo verbor
quamvis latiſſimo ambitu: nam figu
tio oratione quavis propior eſt me
imagini: quod ſi in malam partem a
piantur, non adeo ſubjacent repreh
ſio

ioni, nec tam conſtanter poſſunt con-
inci. Propterea & figurate, & mutila-
is, & involutis ſermonibus, uti opor-
et. Cum quibuſdam tamen omnia clare
xpedire convenit: Amicis, primum il-
s qui nihil ſibi putant proprium: qua-
es fuere Pomponio Attico Q. Gellius
Canius, & Ciceroni Atticus, & Mene-
lemus cum Aſclepiade. Et coram judice,
bi cauſam tuam defendis; tum maxime
uum pro amico [loqueris.] Cum do-
neſticis præterea, ubi quid mandas, me-
ius fuerit, decem verba perperam adje-
iſſe, quam unum neceſſarium præter-
niſiſſe. Cum his etiam qui diſceſſuri
unt, (& ubi epiſtolas mittere non tam
utum eſt) uberiori oratione uteris. Sem-
per autem ubi quempiam de negotio in-
ſtruis (modo fidus ſit) abũdanti ſermone
iteris. Sunt etiam communes ſermones,
le quibus ſuo loco dicetur: Sicut & de
verbis quæ habentur cũ potentibus viris,
qui tua ſcire deſiderant, & amici ſunt: Et
quum ad fallendum compoſita ſunt, co-
am æmulis, exploratoribus, & inimi-
cis, qui ſe amicorum loco haberi pu-
ant. In cæteris memineris linguam te
inam habere, atque illam reconditam;
duas vero aures, atque patulas. Obſcæ-
nis autem nullus eſt locus; niſi forſan cum
cortis, & nemine præſente. Cavendum
eſt præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

eſt præterea, ne tantum diligentiæ in
nimis ponas, ut magnorum & gen
lium præceptorum obliviſcaris, aut
gotiorum: quod ferme neceſſarium
accidere his, qui non recta ratione
juſmodi levitatem affectant, imo pe
pe nugaces efficiuntur. Namque &
conviviis, quum vino incaluerint,
colloquiis aliorum irritati, aut quia
tant, interrogent, caſu vel doloſe,
quoniam talis natura ſis: velut ſcript
bus, profeſſoribus, concionatoribus,
que his qui multum de ſe pollicen
primum quidem hujuſmodi viris eas
caſiones effugere præſtat, congreſſ
ſcilicet potentium, inimicorum, æm
rum, incognitorum, maledicorum, i
ſorum, inſidiarum ſuſpicionem, co
via, & commercia cum balatronib
Deinde ſi incidas in hujuſmodi lingu
ubi loqui ceperis, abſoluto primo c
linguam inter dentes, comprime: d
toſque ſub pallio contorque, ſic ut
leant; ut impetum illum dicendi, ac
vorem comprimas; nec in ſermone i
leſcas, aut verbum imprudenter tibi
cidat, aut noſtri (quod ſæpe contin
fiamus immemores. Sed & nihil de
rebus dicas; nec te laudes: verum
communes ſermones (de quibus ſuo
co dicemus) te convertes. Vna deni

eſt

ratio, nihil incipere, ſed ad interro-
ta reſpondere. In propoſitis (ſi li-
t) perſtare, atque continuare licet;
m vero quam breviter & graviter: ut
emineris non tui, ſed perſonarum, ad
ias ſermo dirigitur. Propterea, ſi ex
te non ſunt, planis ſermonibus, vulga-
etiam [utere;] ſi non omnino veris,
men veriſimilibus; à contentionibus
profitendo &c. abſtinens. Pulcher-
mum enim eſt, ſcire modum impone-
ſermoni, ac illius impetum ſiſtere, ve-
t & currentis equi: nec ſecus, eligere
e quibus dicas, & taceas: demum quæ
icas, aut non dicas. Hæc aſſequeris, ſi
ii memineris, non obliviſcaris: quod
ffine eſt ei præcepto, Noſce teipſum.
Multi enim (maxime in conviviis) gra-
iſſime periclitati ſunt his rationibus, ut
Pariſatide, &c. Nec quotidie deſunt
amnatorum exempla.

Epiſtolarum autem ratio, etſi non
nultum, ab hac diverſa tamen eſt. Quod
nim ſcribitur ad abſentes (unde pro-
ocatio non eſt, ſaltem præſens) tan-
o limitatius eſt: nec periculum adeo
ſt, ne inconſulte verbum excidat: ſed
x pluribus indiget ut intelligatur, &
ongius eſſe bebet. Qua ratione quæ ſcri-
untur ut ſuperſint, abſolutiſſima eſſe
lebent, & manifeſtiſſima, quum reſtitu-

tioni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tioni locus nullus relinquatur. Ac eti
tanto diligentius limari debent, qua
defenſioni locus [minor, aut] nullus
tet; & quanto diffuſius ſcripta. At
ſum epiſtola ſermone brevior eſſe deb
quod, ſi aberres, excuſationem non
beas, & quod errata facilius depreh
dantur; tum vero, quod occaſio non
ſit induſtriæ, ut plura per pauca ſign
centur: nec eſt qui te provocet in illa
in ſermone. Quare præparcum eſſe
cet apud eos qui amici non ſunt; long
rem, quam in ſermone, ad domeſtic
familiares, & amicos. Sed de his
loco. [101.]

In turpibus præterea cauſis ſilen
maxime opus eſſet. Vix fieri poteſt
aliquem commemorando non oſtend
tum vero in controverſiis amicor
communium. Quod ſi omnino cog
aliquid dicere, imitare pictores: pulch
& jucunda explicant late in pictura; t
pia & abominanda involvunt. In reb
odioſis quanto plus, tanto dexterius
volve, quæ tacere non potes. Abſtin
judicio. Porro damna verborum n
meditatorum pręcipua ſunt, ſecreta p
dere, viam inimicis nocendi aperi
amicis obeſſe, & odium ſine utilit
quærere.

CA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

CAP. XXX.

De Iuramento.

NON exiguam partem vitæ noſtræ obtinet juramentum. Eſt autem du-x: ad [ſe, & alios. Ad] alios, quum vis res agitur. Per hoc conſpiratio-, & conjurationes, & pleraque ini-a & æqua confirmari ſolent. Propte- videre oportet & in qua cauſa ſit, & od fuerit conſilium tuum. Sæpe enim endi ratione fit: quod in aliis eo ma- conſiderare debes: præcipue autem, honeſtum, an tutum quod agis. Mul-ſolemnibus celebrari ſolet: in templo, ram Sacramento: ſed quod fit epoto ciſſim ſanguine, quod & Catilina fecit, corruptum manſit. Quod vero ad ſe , in cauſa fit minus honeſta, ſed ne-ſſaria. Sic milites Romani ſacramen- obligabantur, quum militiæ actiones nnes contra honeſtum niterentur: oc-dere homines, diripere urbes, incen-re villas. Sic Salomonem legimus ju-ſſe, quod occiſurus eſſet Adoniam fra-em ſuum natu majorem, ſine ulla cau-, quum etiam Arcam Domini tuliſſet, nnibuſque communis parentis labori-s & periculis interfuiſſet; juramento ligatus, ut quaſi ſibi liceret, effecit. a ergo pro utilibus adverſus honeſta admit-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

admittitur; non tamen pro turpibus. ideo Salomon non excuſatur. Iurabimus ergo, non daturum mutuo, non officium præſtiturum ante numeratam pecuniam, non crediturum cuiquam; non beneficium collaturũ ei cui nihil debeas prius. Atque hæc tecum ſolus, ad roborandum animum. Vbi oportuerit, hoc ei expones; ne privatum officium neganti iraſcatur. Non tamen publice hoc jactabis, ne inhumanitatis primum te arguant: deinde ne impotentem te, nec tui dominum eſſe, exiſtiment; præterea levem qui de eo quod contra bonos mores eſt & damnoſum, te jactes; demum quod par pari ſis accepturus.

CAP, XXXI.

Silentii laus.

SED quum hæc omnia multiplicibu[s] ſint turbata volucris, plerumque ſilentium non ſolum ſufficit, ſed etiam præſtantius eſt: præcipue in re controverſa vel ubi timēmus ne talis fiat, aut quiſpi[am] aliquid petat. Tum vero non ſolum re[s] & verba celare oportet, ſed etiam animum. Vbi enim te habere dixeris, ſi ro[-] get ut des; aut ſcire fatearis, ut detegas requirat, magnam moleſtiam afferet. Primum infinita eſt ratio argumentorum: & impudentiæ non deeſt audacia.

Si di

icas, Sine hoc vivere non poſſum; di-
Majora dabo. Si reſpondeas, Non pe-
iam, ſed rem quæro; objicit, Et tu ſine
vivere potes vel tantillum: non vis
co nobili, egenti, tam cupide flagitan-
ogantique morem gerere? mutuo da,
m recepturus. Minus turpe eſt hujuſ-
di viris, aliena, & ſine ratione, poſtu-
; quam honeſto viro videatur negare
: non ſine dedecore poſſunt concedi;
dederis; nulla compenſatio, longe mi-
reſtitutio. Itaque hoc ſolum ſilen-
n, infinitum pelagus diſputationum
quo ſemper aliquid importuno relin-
ur, quod æqui ſpeciem præ ſe ferat)
exhaurit, ut nec veſtigium ullum ſu-
it, cui uncum poſſit annectere, ut te
urbet. Similiter ſi cum aliquo, de
male ſuſpiceris, negotium ſit, ne
od multi faciunt) dixeris, Hoc ago,
mquam male alii de te dicant. Si e-
m innocentem credis, quid ſtultius,
acerbius dici poteſt? quum ille ſe
iat falſo [incuſari,] & fruſtra ſuam
i coram exiſtimationem, ab eo quem
abat acrem defenſorem habere. te-
a enim amici negatio, criminis qua-
onfeſſio eſt. At ſi nocentem ipſum
dis, palam ad flagitium admittendum
taris, quum retines ſciens flagitioſũ.
; enim turpe aut magnum id exiſti-

mare videris, cujus, quum tam fac
poſſis, nolis vitare ſuſpicionem. Qua
to ergo ſatius, ſilentio prætermitter
quod vitare non decreviſti? ut melius
iam fuerit, dixiſſe, Hoc fidei tuæ co
mitto; quam ſemper erga me integra
ſum expertus. Quodſi ei te committe
nolis, cui bono; quæſo, ingrato facto a
dere verborum injuriam; ut pernega
non ſufficiat? In quo genere improbi
tis etiam illud eſt, quum beneficii tui ca
ſa aliquid à te petitur, non ſolum neg
re, ſed etiam addere contumeliam. V
ut in his, qui ob turpis amoris ſuſpici
nem, vel eo prætextu, criminantur q
ipſis bonas conditiones offerunt. Hu
autem proximum eſt, cauſam ſilent
præterire, ſi rem non potes: nec ur
quam digniorem in medium attul
ris, quam ſit id quod petitur: hoc eni
multi faciunt, nimia cupiditate concit
ti, exemplo, ut dicunt, Eſau. Fatig
enim id amicum; & te judicio carer
& probatione victum, oſtendit. In un
verſum, ſcite tacere, ut philoſophus il
regi innuit, non minus eſt, quam ſci
loqui. Illud tecum ſæpius revolve:
quæ ſciunt, dixero, fruſtra loquar: ſi qu
neſciunt, facta mea detegam. Quum v
ro quod latet, ut infinitum exiſtimetur
cauſas prætermittere melius eſt; niſi ha
bea

beas efficacem, qûam huic objicere po-tes. Sunt præterea alia, & majora, vel ſi cum ſapientiore viro ſermo ſit; non mi-nora, aut plurima, quæ nunc omitto. Sed & id obſervare decet, ne exemplo mino-rum citthariſtarum, quæ diſcunt, tu quæ non bene noris proferas; verum ea tan-tum, in quibus jam diu exercitatus: ſed nec illa tota; ut aliquid, quod deſiderent, relinquas. In univerſum illius memine-ris, ſolum ſilentium integra omnia tibi relinquere. Quamobrem qui accuratius ſciſcitantur, aut deliberationem, aut vo-luntatem tuam, aut judicium de aliqua re, præſertim ad eos nos pertinente, pro peſſimis hoſtibus habendi ſunt: eo enim minus relinquunt tibi tuarum rerum ar-bitrium, quo plura intellexerint. Neque enim ſolius pecuniæ aut opum furtum eſt; nec minus evertitur, nec ſerius ho-mo inopia rerum & ſubſtantiæ, quam conſilii. Pejora etiam ſunt hæc in poten-tioribus, vel quum negotium eſt cum il-lis. Quod ſi præter id importunius pe-tant, jam res ad everſionem tuam perti-net, niſi interrogatio facti ſit. Sua enim quiſque ſcire cupit, & juvat. Quum er-go impudentius aut tua facta quærunt, aut judicium, vel etiam de alienis, modo quicquam tuum ſit, diſſoluto ſermone; abi; ſi licet; ſi non, dicas, non cogitaſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

de hoc; atque occaſionem devita. Se
neq; vitio magno caret interrogatio ex
quiſita & accurata de tuis rebus, vel d
pretio rei tuæ quum nullum pretium ill
dignum obtulerit.

CAP. XXXII.

Lentum in deliberando eſſe oportere.

IN rebus autem peragendis lentus ſi
in deliberando; promptus in eo, quo
deliberaveris, exequendo. Pondus ſin
gulorum æſtimes: quid quæras? quomo
do? quanti quæſiſſe conſtet, ſi non obti
nueris? ubi obtinueris, quale tibi emo
lumentum? qualia damna, aut pericula
Prompte dicitur [quis] exequi [id,] quo
prius in portũ reducitur, quam ab æmu
lis aut inimicis ſciri poſſit. Nil celerite
confectum dici poteſt, quod qui impe
dire cupiebant, ante reſciverunt, quam
factum ſit. Neque vero malum eſt in ne
gotiis, ſingula quæq; veſperi in tabellam
ex ordine digeſſiſſe, quæ ſequenti die fa
cere oporteat. In dubiis autem rebus cal
lida negotiatione, & ſermone ancipiti,
utendum eſt. Deſcendamus in victorum
amicitiam, non ruamus. Si Cicero cogi
taſſet, poſſe mutari fortunam, nõ tantum
famæ Philippicis illis ſibi comparaſſet
ſed neque exitium domui ſuæ univeſæ.
Adde, quãto periculo te illis adjicis, quali
infa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

famia hos deſeris. Quamobrem utri-
ue ut faveas privatis officiis, ſi poten-
s ſint, conſulo. Inclina ad cauſam ne-
ſſariam & honeſtam, potius quam ſu-
eriorem. Sed, ſi liberum eſt, in omnibus
am adhibe moderationem, ne victoriæ
rimas partes tibi adſcribas, nec acriter
nimos incédiſſe videaris, & ante victo-
am ut vinci poſſe credideris. Quæ no-
u deliberaſti, ne exequare; majora enim
dentur, velut ſomnia: ſed quæ inter-
u, poſt etiam placent. Tutiſſima au-
m, quæ & pacato animo probantur.
pecialiter autem in unoquoque negotio
ogitabis finem, conſequentia, difficul-
ites. Oportet autem ſemper tria præ
culis habere: Quam recte? cui bono?
Quid dicent homines? Inde revolve ne-
otium totum, ſæpius cogitans, Si ſucceſ-
rit? Si non? Quid abſoluto? Quid inte-
m? Offenſionem perpetuo animis inhe-
ere? gratiam brevi evaneſcere: tempus,
em, qualitatem, ætatem hominum, for-
nam tuam, æmulos, filios. Orbis enim
id eſt, qui improles ſunt, aut celibes]
ultis cauſis omnia tutiora.

CAP. XXXIII.

Hominum mores ſcire convenit.

UT vero quantum & quomodo expe-
diat, ſcire poſſis; hominum mores

ejus loci noſcere oportet: ut generaliter antea docuimus. Homerum igitur imitabimur: qui quum magnam orbis partem luſtraſſet, nec ſolum mores, ſed inſtituta, leges, conſuetudines, vivendique ritum cognoviſſet, tum naturam, robur, & quid poſſent, ex omnibus unum quippiam, quod etiam omnibus conveniret, conflavit; velut medici Theriacen ſolent, quæ omnibus morbis eſt accommodata. Sic Deus mixtis elementa ſingula impoſuit, ut ſingulorum etiam vires referrent, atque in omnibus aliquamdiu vivere poſſent. nam homines in aquis, & extra aquas vivunt; nec protinus, ut ignis, extinguuntur. Simili ratione quæ ſingulis in regionibus proveniant, quæque aliunde, & unde, vehantur, quanti quomodo, quo anni tempore. Sed & naturam rerum. veluti Bononiæ uvæ ſervantur ad æquinoctium uſque vernale, & ultra; non ita Mediolani. Artificiorum utilitatem. Quid expediat, perfectum, ut domum, emiſſe; an deſolatum, & rude, velut agrum, ut apud Xenophontem. Quædam plurimum mutantur, ut pueri, equi, chelys nova, & quædam in melius. Vt vero ſingulorum mores dignoſcas, tum ex veſtitu & geſtu, ſub quo etiam greſſus comprehenditur; ſed maxime ex ſermone. Ob hoc ſolertes viri ſæpius mutant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

monem. Ignaviſſimi ſunt, qui de epu-
libenter ſerunt colloquium: poſt, qui
venereis, de ornatu, & de rixis: ava-
de lucro; improbi de inſidiis: probi de
nore: diſſimulatores de Divis: at opti-
i, qui de virtute. Similiter & temporis
regionis & conſuetudinis & Princi-
im naturam noſcere oportet: Tyranni
rro, Reſpublicæ, & qui arma tractare
on ſolent, judiciis [utuntur:] quidam
incipes veneno; alii prorſus, licet ma-
, venenum oderunt; ut Henricus An-
lorum Rex; Paulus Quartus Pontifex,
ius Quartus, & Quintus, à vi abſtinue-
unt: Quartus oderat judicia injuſta;
Quintus etiam graviter ulciſcitur. Sub
oc tamen magis audent, ob morbum.

CAP. XXXIV.

Potentium de rebus opinionem, ſcitu eſſe neceſſariam.

ET quæ qui poſſunt, de rebus ſtatuant, dico Principes, Satrapæ, Magiſtratus, ptimates, militum duces, ſapientes, [in-quire.] in horum enim manibus plera-que ſunt. Neque enim exiſtimabis (quod ure exiſtimandum eſſet) credere, ma-gnum eſſe aliquid injuſtitiam, legum contemtum, hominis necem. Sed hu-juſmodi utinã apud eos aliquanto eſſent majora muſcarum interitu! timent ta-

men tum famam, exemplum, atq; odium propinquorum. Famam quidem, ne dum emanat in populos, audaciam ſeditioſis præbeat. Exemplum quoque dum verentur, cavent ne (etiamſi poſſint) inimicos veneno occidant. Sciunt enim, ſic à pluribus timendum eſſe, quam qui timeant. Verum tu tecum dices, Decipiuntur; ne illorum errore captus pericliteris. Itaque & religione & legibus abutuntur; nec ſolum culpa ſua, ſed importunorum aulicorum: quibus obſequi, perniciosiſſimum; non obſequi, periculoſiſſimum eſt. Explorato etiam, qui vere ſit tyrannus: raro enim ejus eſt tyrannis, qui prodit cum inſignibus; ſed [talis eſt] tyranni ſimia. Atque idem in oligarchia: non enim pauci illi omnes regunt, ſed ex his pauciſſimi, duo aut tres, ad ſummum quatuor: quibus nihil penſi eſt, niſi ut potentiam retineant: cæterum lucrum, & odia, ac ſimultates pro Diis colunt: ut optimi ſint, qui amoribus ac familiaritatibus ſeducuntur. Hos igitur ſcire oportet; & qui cum illis plurimum poſſunt. Aliter bifariam aberrabis; & plures eſſe credendo, quam ſint; (ut roges etiam quorum cauſa pereas, ob illorum inteſtinas ſimultates;) & quod credas illos legibus vivere, & honeſtatis curam habere. At poſt-
quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

um cuique Deus eſt ſua dira cupido;
nos nihil eſſe putant, cupidinem &
ia, quibus capti ſunt, ſcire oportet.
c autem tam facile, quantumvis dili-
ntius tegant, ut explicare ſuperfluum

CAP. XXXV.

Cognoſcere quæ in urbe aguntur.

N tua præterea urbe quicquid eſt, quic-
quid agitur, diciturve, in digitis habe-
. Dico familias, homines, conjun-
ones, prædia, domos, mores, actio-
s, vitam, rem, ſtudia eorum omnium
i in aliquo numero ſint. Et ad hoc
ratos habeas atque conductos dien-
s, qui nil aliud ferme curent: nam lu-
um ſuperabit expenſas. Potuit hoc Ci-
ro, diſtentus tot curis orandi, Rei-
ub. tractandæ, ſtudiorum Philoſophiæ,
ribendi; quique tot aliorum etiam cu-
m ageret: Tu vero, ab omnibus his
rme liber, hoc excuſabis? præſertim
ium præſidia parata habueris. Hæc
item maxime in commodis atque po-
ntia tum ſocietate, ſunt repoſita. At
tentia amicis & re; commoda vero
omo bene conſtituta conſtant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

CAP. XXXVI.

De præparatione. Vbi de modis parandi opes.

EST primum etiam quippiam quod habere oportet, ſemetipſum ſcilicet. De animo quidem ſatis diximus: ſed non ſufficit, niſi etiam corpus firmum pro ætate habuerimus. Et ubi defecerit [corpus,] ſeu per ætatem, ſeu aliter, alium ipſum nos habere oportet, velut filium, fratrem, amicum, familiarem: quod ſi habere non poſſimus, res noſtræ perpetuo fluctuabunt, tametſi diligens fueris. Habere autem, non ſolum providentiæ eſt, ſed etiam fortunæ: & maxime qui noſtra curare velut ut ſua met: inde qui ſciat, inde quod maximum eſt in hoc propoſito præſtet [& perſtet.] Beneficium naturale hoc filiorum eſt, ubi non degeneraverint. Ergo & animus naturæ fortis neceſſarius eſt: aliter nec opes, nec conſilia, nec occaſiones uſui erunt. At hunc fingere prudentia poteſt, atque ſupplere; præterquam ubi mors inſtat. At corporis incommoda non tam pronum eſt ſarcire, tum opum vel amicorum defectum. Vt tamen bene valeas, abſtinentia, ſomno, & exercitatione, poſtquam medicorum conſilio obtinebis. Exigenda eſt merces ante, præterquam à generoſiſſi-

miſſimis. Præterita enim langueſcunt; præſentia diffluunt nimis celeriter; futurum expectatio longa, anxia, fallax. Amici & familiares, clienteſque fidi, tantundem valent (imo plus ſæpe) quam tu ipſe. Præterea id maxime obſerva, ut quæ ad finem adipiſcendum non ſolum, ſed retinendum, ſunt neceſſaria, tempeſtive præoccupes: nam neglecta hujuſmodi cōgimur maximis difficultatibus ſuperare; atque tum præſertim, quum æmulus inſidioſus adverſatur. Velut ſi medicinam profitearis, ut diſcipulos circumducere poſſis ad curandum: hoc autem expoſcitur, ut in medendo exiſtimationem retineas. Sed & hic cavendum, ne erres: ut ſi pecunias multas poſſides, ne tempus pereat, & paucos habeas infirmos. Itaque ut omnia prius parata habeas, architectos imitatus, temetipſum ſcilicet exorna tum moribus, & tibi uti poſſis robore; deinde [cave] ne quid obſit: (multa enim ob ritus impedimento ſunt:) ne quis tibi faſtidium, damnum, aut periculum afferat, ſubtrahere te oportet non [autem quemquam] contemnere. Et ne tu quicquam delinquas: hæc enim ſuperius ſunt declarata. Demum nequa occaſio in collocandis tum officiis tum beneficiis pereat. Secus ſi agas, temporis facies jacturam; & non adeo

adeo bene rem abſolves; imo quando
que abſolvere non poteris. Licet tamen
præoccupare, ac inchoare, in tempori
anguſtia, quum ſecurus fueris de ne
ceſſariis. Ergo quum in amicorum po
tentia, & multitudine, principalia præ
ſidia ſint conſtituta, ut ſuperius docui
mus; ita agendum eſt in collocandis of
ficiis ac beneficiis, ne quid pereat. Quo
niam his captantur homines; ſi ea inani
ter effuderis, non habebis quod exhi
beas, ubi oportet. Itaque vel utilis ve
honeſti gratia, aut utriuſque, impender
oportet. Vtriuſque, ſi [impendas] in eo
à quibus jam beneficium habueris: uti
lis, in filios, aut eos quos educationi fi
liorum plurimum profuturos exiſtima
bis, & in eos qui juvare te poſſint, ac ve
lint; deinceps ubi glorioſum eſt: Honeſt
autem in eos qui tuis lætantur donis
quive pauperes, aut probi, aut conjuncti

Præterea non ultimo loco ſunt opes
quoniam in locis qui procul à regibu
ſunt, & à Satrapis reguntur, & nunc &
ſemper omnia potuerunt. quapropte
primum comparandæ. Ideoque parcum
decet eſſe; nec conſiderare quantum lu-
creris, ſed quantum ſuperlucreris. Mod
tamen brevi parandarum opum ſunt hi
Principũ amicitia, maxime Sacerdotum
& qualiumcunq; etiam pingue ſacerdo-

n poſſidentium , quum liberalitate
permutari poſſunt : Velut & vidua-
n divitum matrimonia : Et orborum
olentorum conſuetudo intima: quam-
m cautos difficile ſit capere ; ſimpli-
ne prævertantur majore metu, ſpe,
oritate, ſollicitatione, periculum eſt :
luſtria nova; quæ multiplex eſſe po-
. Artis notæ, ſed lucroſæ, novus etiam
us utilis, aut ſpecioſus. Alluvionum
lligentia : nam lucrum in emtione &
uiſitione. Altior enim [ubi] ripa al-
s eſt, humiliorem inundat, terræ du-
es. & undæ impetus, &c. Fluminis, ubi
e ſinuatur, &c. recta ex recto ad re-
m : Occurritur aggeribus & alnis.
mpertum eſt pluribus ſæculis irritum
: impetum aquarum in radicibus ru-
n. Alveus ergo quum natura in medio
: debeat , aut exiliet tractu temporis,
humiliorem locum occupet, aut altio-
n ſubruet : at hoc facilius eſt, quam ut
endat. Elatior eſt in ripa alvei ; quia
id in adverſum incubuit, ob altitu-
em, & ſoli duritiem. Explorabis ergo
pendiculo , in quam partem pendeat
a. nam ſæpe quod relinquit, inundari
etur : ſed ſi humilius eſt, non reliquit.
lius modus eſt] & executio credito-
n, quæ loco mercedis ſunt militiæ, à
o, & regibus; maxime in fine bellorũ.

Dixi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Diximus autem de hoc diſtinctè in libri
de utilitate capienda ex adverſis: (vid
& infra; Sectione 103.]

In ſingulorum autem executione ma
ximum compendium habetur, in tot
ratione gerendorum ſingula deſcriber
per ordinem; jubereq; ut tui idem man
datum cuſtodiant. Nam non ſolum quic
quam oblivione non excidet; ſed ſingul
facilius & opportunius efficere licebit;
nullo pæne cum labore, atque meliu
Qui vero non parent, è genere malo ſun
proximique malis ſunt. Mali enim ſu
& improbi, qui quod malum eſt, præ
ponunt bono, ſcientes eſſe malum; qu
niam malo adeo delectantur. Sicut b
ni ſunt, qui præceptum hoc præcipuu
& alia obſervantes, [nihilominus] t
men delinquunt. Sed optimi ſunt, q
non aberrant.

CAP. XXXVII.

De Familia.

QVOD vero difficillimum eſt, eſt d
mus inſtitutio: adeo ut vix cuiqua
ſuccedere poſſit. Sæviant procellæ i
micorum, æmulorum perſecutiones,
opia, judicia iniqua, tum reliqua omn
non tantum tamen incommodi affere
quantum domus male inſtituta. Eten
aſſiduum eſt hoc malum, & maximu

in q

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

quo de vita, honore & fortunis peri-
itur: nec eſt in nobis, ut facile me-
ri poſſimus, velut in animi morbis; vel
ermittant, aut partem quandam bo-
num noſtrorum in diſcrimen vocent,
omnia: adeo, ut niſi uxor adſit, aut
s natu grandior, aut frater, aut ſoror,
te queas explicare. Sed neque filii
fratres ſufficiunt, quoniam non ſem-
domi manent. Oportet autem eos
domum bene inſtitutam habere vo-
t, aſſiduum habere cuſtodem. Sed &
hoc periclitamur. Nam uxor & ſo-
, & filia, ſi juvenes ſint, in amatores
le incurrunt. deinde famulorum uſus
n mulieribus ſuſpectus eſt: juvenes
m appetunt; à ſenibus appetuntur. At
o ſine his [degere,] ferme impoſſibi-
ſt. Domus enim ex rebus ac famulis,
n neceſſariis, conſtituta eſt. Neceſſa-
rum ſi quiſquã perverſus ſit, prorſus
ri non poteſt, ut bene res conſtitua-
. Eadem autem eſt ratio patris-fami-
in domo, & regis in civitate. Porro,
od maximum eſt in hoc negotio, eſt
nos habere domeſticos, & frugi. Se-
putridi, imbelles; & ſi quid habeant
ii, corrigi nequeunt: ſi boni ſunt, de-
entur ab iiſdem apud quos conſenue-
nt; ſi mali, aut inutiles, cui uſui eſſe
ſſunt? Pueri rurſus imbelles, & im-
periti,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

periti, luſibuſque dediti: Adoleſcentes importuni, procaces, petulantes, libidini dediti: qui quum ſe ipſos regere non poſſint, quomodo te, remque tuam, mulieres, & pueros gubernabunt? Viri eadem patiuntur quæ ſenes: & licet imbelles non ſint, in mulierum tamen cauſa ſenibus ſunt deteriores. Mutatio præterea omnis mala eſt: & tamen quicquid diu feres, in majus vitium tranſibit. Hæc tamen minora ſunt mala, quam [ſi ſervis utaris: nam] ſervitus inhumana eſt, & nihilo commodior aut ſecurior. Vides enim in Comœdiis quam turpiter ſervi os oblinunt ſenibus dominis. Ergo prima ratio eſt, ut optimos [domeſticos] eligas: deinde ut diligenter inſtituas: demum ut ſingulis incommodis, quæ ab illis proficiſcuntur, occurrere diſcas. Quod ſi occaſio vel mors domini, aut diſceſſus, aut exilium, aliquem commodum [famulum] ferat, pro bona fortuna habendum eſt. Eligendi ergo ſunt parentibus probis, &, ſi adulti ſint, etiam vita ſapientes, ſolertes, ab omni infamia alieni, ſumma fide, & ut te ament, venerentur & colant. Sic enim duplici munimine tutus eris. Ab hujuſmodi etiã viris quæritur teſtimonium: & qui tibi inſidiantur, ab eiſdem initium ſumunt. & merito, quum nulla ſit via ad perdendos ho-

s homines hac ipſa paratior. Plures
em adverſus inimicorum impetum,&
entiorum vim, magiſtratuumque li-
ntiam ſatis muniti, ab hujuſmodi ma-
nis obruti ſunt. Eligere autem præſtat
s qui diu cum domino eodem, gnaro,
idente, moroſo, præſertimque ſene,
nſerint: & inter illos, qui forma ſint
eſtanti. Nam qui parvo ſunt capite,
probi plerumque ſunt, aut ſtulti, aut
vioribus vitiis impliciti. Strabi etiam
de mali ſunt, & gibbi: hi quoque fæ-
: & claudi, inepti. Præterea caveto,
ſint incolumes, & in victu modeſti,
temperati. Conſiderare etiam opor-
principaliter illorum mores: an lu-
es ſint, fures, ebrii, inertes, vehe-
enter ægri, aut imbecilles, & [tales]
i cum domino contendunt, & qui de
alefactis gloriantur. In univerſum bo-
s famulos, à malis ſic diſtingues. Fac
aliquis domeſticorum aliquod ejus
alefactum obſervet, clanculumque de-
at ad te. Tu vero vocabis illum; &
prehendes, juxta facti magnitudinem.
fatetur, & inde minatur ei qui illum
cuſavit, pravus eſt: eum amanda,
antumcumque virtute præditus ſit: eſt
im furioſus;& domeſticos omnes cor-
mpet. Quodſi quærit delatorem, aut
nſulit ut taceant, nec domino revelan-

da quæ fiunt, docet nequiſſimus eſt. S
vero fatetur, & excuſat factum, nec aliu
quærit, optimus eſt. Sed ſi negat, &
quærit quis dixerit, peſſimus eſt hic, ſe
timidus: emitte ſtatim. Si vero negat
nec ultra quærit, malus eſt, & timidus
retineri poteſt. Raro enim bonum in
venies. Quod ad fidem attinet, mul
Germanis utuntur familiaribus: apu
hos enim adhuc manet integra fide
Præſtat & neminem abſque certa fide
juſſione in domum admittere, nec cui
quam tantum committere ut furtum fur
to defendere poſſit. Eſt indicium ſan
magnum cogitantis furtum, ſi cophinum
non afferat in domum ſed deterius,
apud vicinum, & maxime pauperem
eum habeat. Porro electio œconomo
rum, puerorum eſſe non debet: quonian
œconomi, præter fidem, oportet etian
ut ſint ſapientes, & ſolertes, optimiſqu
moribus; tum graves, ut qui autoritat
ſua aberrantes coërcere poſſint. at puer
omnibus his carent. Similiter & ado
leſcentes rei [domeſticæ] præficere hau
tutum eſt, non ſolum ob parvam rerum
experientiam, & quod domeſtici dedi
gnentur minori parere; ſed quod immen
ſis ferantur affectibus. Si tamen ob fi
dem, conjunctionem, prudentiam, vir
tutem, quodque lætus ſit, ac comis, au

inopian

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

nopiam hominum cogaris, multipli-
em ſubibis curam atque laborem, ut in-
truas illum, ut ſit obſequens, & ut er-
ata corrigas, ut contineas. Præterea
quod in uſu eſt apud mercatores &
Principes) plures præficere rationibus
portunum: neque enim fallere poſſunt,
uum ordinate diſponuntur, niſi con-
ordes omnes ſint. At in hoc vel domi-
i ſupina ignavia abutuntur, aut magno
ericulo ſe exponunt, quum ad diſcor-
iam pervenerint. Alter enim alterum
ccuſat. Quocirca tutiſſimum eſt, plures
ræficere rationibus, alios qui recipiant,
lios qui dent, qui aſſiſtant, qui in libros
eferant, qui computent, qui exemplar
ransſcribant. Verum in Principibus, ob
tipendiorum magnitudinem, & ſocor-
iam illorum, impenſa ſuperat lucrum.
taque in parvis negotiis forſan præſtite-
it, non facere. Semper vero tenuem
mercedem his conſtituere præſtat; ex ad-
entitiis autem partem, in qua omnes
uſtentent. Præterea ſi quis tres alere
non poſſit œconomos, duos aut unum
lat. Pauperibus uxor eſt pro œcono-
mo: periculoſum eſt tamen, quia caſti-
are haud commodum. Quodſi nec hu-
uſmodi adſint, pueri ſunt tutiores: ve-
um illos arcere duris clavibus oportet,
atque gravibus arcis: & ut neſciant ubi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

cariora ſint recondita. Semper etiam de-
cet tabulam habere, in qua negotia pera-
genda deſcribat, quæ emiſti, quæ mutuo
dediſti, quæ facturus es, quæ cogitaſti,
quæ peregiſti, aut puer pro te. Et ſcias
quod puerorum ſervitus eſt melior, quo-
niam facilius minis & verberibus con-
tinebit eos nummatus, & inimicorum
occultorum ſuſpicione: & ſunt magi
aſſidui, & maxime in aſſiſtendo, & ſcri-
bendo. Vnde olim Romani tales elige-
bant, & hos anagnoſtas, & ſervos ol
hoc pueros, tametſi viri eſſent, ſole-
bant antiqui appellare. Sunt etiam tu-
tiores habentibus uxores, aut concubi-
nas: & minus timendum eſt ab illis d
furto. Contra vero ad graves labores, &
ad tutelam corporis, & ad manifeſt
[pericula,] tum vero ad negotia dome-
ſtica inutiles: contemnunturque non ſo-
lum ipſi, ſed domini. At ab improbis ho
ſtudioſe fit, quoniam præcluſam vian
furtis vident. Senes meliores ſunt i
omnibus ob id, niſi ad arcendam vim
Adoleſcentes, niſi optimi ſint, pejore
omnibus, & periculoſiores. Quum fa-
mulum in domum recipere vis, fac u
aliquis tuorum, vel œconomus, te laude
tamquam probum, & qui quod pollice-
tur abſque dilatione perſolvat; ſed ſubji-
ciat, vitam exigere admodum parcam, u

vix vi

vix vivere poſſint. Si frugi eſt, reſpondebit ſtatim, aut non curare; aut, Si vivunt alii, & ego vivam: ſi lurco ſimplex ſit, venire recuſabit; ſi improbus, cogitabit; inde recipiet conditionem. At tu, ſi ſapis, interpoſito ſcrupo, illum ne admittas. Dolum enim meditatur adverſum continentiam tuam; ex quo domum univerſam ſubvertet: deterior priore; quod ille ſolum incontinens ſit, hic autem etiam improbus. Filios communi utilitate quum à patribus recipis, id præcipuum eſt, ut patres idem, quod tu, ſuſpiciant, atque deſpiciant. In univerſum memineris illud: famulos omnes eſſe ignavos, & nequam. Neque enim ob aliud ſerviunt: nam boni à dominis retinentur; mali nulli uſui ſunt. Eſt etiam perſæpe utiliſſimum in ſuis ac juvenibus exemplum imitari Auguſti in Cinnam; & patris ignoti in filium, ſemel ignoſcendo omnia errata: (ſed ſemel duntaxat:) nam pro inſidiatoribus acerbiſſimis, in poſterum uſi ſunt fidis ac commodis amicis. (De qua re Seneca de Cleme͂tia libro primo; & Valerius Maximus libro quinto.)

Porro de uxore ducenda, quod, ut dixi, totius domus fundamentum eſt, imo etiam, quod majus eſt, naturæ & ingenii filiorum, (dici enim ſolet: Quales vis filios, talem ducito uxorem,) tum vero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

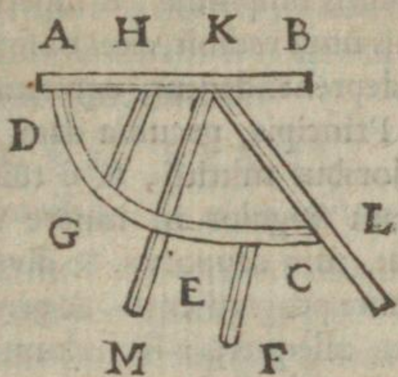
educationis eorum, in opere De utilita
te capienda ex adverſis diximus: nun
totum negotium ſub uno verbo, ſe
[verſu] comprehendere licet:

Uxor ſana detur, prudens, fœcunda
pudica,
Formæ non cupida.

Servum improbum ex ignis tentation
dignoſces: ineptus in accendendo, ſtu
pidus, tardus, lentus, & ignavus in ne
gotiis. Si defert ignem poſt, [non au
tem ante ſe,] nulli operi aptus eſt. Si do
minis abſentibus, aut non jubentibu
neque tum neque alias multa ligna in
ponit, ipſum ſtatim abdica: deteric
enim ebrioſo eſt.

Vt ſuſpectos furti deprehendas, ali
tranſlatis carioribus, aut reconditis, i
ſuppoſititia tabula aut crypta, vel ἰδίᾳ
oblitus quaſi clavium, aut quæ, ut d
cam, retinentur, aut nodo impoſito ſ
ræ, aut cera conſimili tabulæ conjunć
operculo arca, (ſed in his duobus co
tingit falli caſu) vel quod, ut primun
(ſed illud tritius) optimum eſt, ut aper
claudi nequeat. Id ea ratione conſtat;
ſit *a b* ſeræ culmen, *c d* repagulum co
cluſum, & annulo intruſum. Ducatur
clavis *e f* verſus dextram, premente *g*
ut fiat *k l*: nõ poterit claudi, obſtante *g*
Trahatur ergo infra per *m k*: vel int
prem

ſematur (ſed hoc difficilius:) inde cir-
cumducatur per eadem.



Aliud: Foramina parva facies in oper-
culo, & arcæ limbo, & lino vincies.
Cuum enim aperitur, franguntur. In
uno fallax forſan eſſe poteſt; in pluribus
non poteſt. Infinita eſt ſeges horum:
ſed hæc ſufficiunt. In omnibus auxi-
lium: in omnibus difficultas. Velut dua-
rum clavium prima facilis, ſed occulta
omnino: ſecunda durior, in qua non-
numquam auxiliatorem quærere opor-
tet. Hic modus ſane tutiſſimus. Sed con-
funduntur perſæpe duæ claves: Denique
tutiſſima vere omnia; modo magis rem
ames, quam domeſticos.

Vbi furtum in notis perſonis depre-
henderis, ſtatim mitte ad urbis portas
binos ac bonos: qui interrogent an exie-
rint ejuſmodi ætatis, ſexus, vultus, ſtatu-
ræ, veſtium omnium. Alios mitte ad

cauponas & obſonatores, interrogatur
ſi equos his locarint. Hi poterunt red
re, monitis hoſpitibus, ſi ſupervenian
A portis unus redibit, alter obſervabit.
exiſſe deprehendantur, equitatum cu
literis Principis, pecunia data, pollic
tis majoribus mittito, & è tuis unu
qui etiam ſingulos in itinere viator
conſulat, tum cauponas, & diverticul
Nam lente progredientes, & prope cel
ri gradu, aſſequeris: ſi multum abſin
& celeri gradu fugiant, lente. Suffic
enim, ut ſub aurora locum ingrediantu
non una ex porta, ſed ex ſingulis, aliqu
relictis ad portas cuſtodibus. Et ſi ali
næ ditionis ſint, primum à magiſtra
obtinebis ſatellites, cum præcepto. Qu
autem de terreſtri itinere dixi, eadem
portu & flumine. hæcque via certi
eſt, & multo plures deprehenduntu
adeo ut fere omnes. Si vero adhuc
urbe ſint, prope portas cuſtodes adhib
bit præfectus ſatellitum, multis prom
ſis, & etiam pecunia depoſita oneratu
(vide 106.) Exploratores, etiam i
mittent ad obſonatores & ad caupone
& ad meritrices. Corrumpes etiam a
quem illis familiarem, qui in caſſes (pr
dens amicitiæ ſpecie) eos deducat. I
omnino in manibus habebis; licet n
mediocri ſumptu. Quapropter rem e

ndere oportet. Nam dupliciter circa c peccari ſolet: aliis ob ſegnitiam & aritiam nihil agentibus, quod in non agnis damnis melius eſt: aliis multa in ertum profundentibus.

CAP. XXXIII.

Res domeſtica: & ejus conſervatio.

Es domeſtica autem dividitur in or- namenta, famulos, & neceſſarios. namenta: triclinia, lecti, menſæ, equi, aniaque utenſilia, munda, recteque poſita; tum etiam honeſta, ne aut opriam avaritiam, & vecordiam, aut orum ſegnitiem oſtendant. Vnde Cor- lius Nepos de Attici cultu domus: egans, non magnificus; ſplendidus, n ſumptuoſus. Porro Galenus du- cem veſtium & reliquorum (libro dign. cur animi mor. cap. 9.) nume- m cenſet: nam ſimplex non ſatisfa- , ob caſus qui eveniunt: tum quia fœ- ri & atteri neceſſe eſt. Omnis enim a in mutatione poſita eſt: plura cu- dia egent, & aliorum uſui ſunt [deſti- ta;] quum mutuum dare neceſſe ſit. rũ quum domus res omnis trifariam tinguatur; alia enim abſumitur in dies, a atteritur, alia manet: his quæ ma- nt, cuſtodia ſolum debetur: his quæ eruntur; cuſtodia & conſervatio: his

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

quæ abſumuntur, triplici opus eſt
ligentia, atque in ſingulis majore cuſ
dia, conſervatione, diſtributione :
que id magis in his, quæ majorem a
runt voluptatem. Velut vino, & lig
& pani, caſeo, ac reliquis modus
adhiberi: ut famulis panis & vini
ciæ quinque pro jentaculo aut pro a
cena exhibeantur; pueris panis du
xat, & his qui liberaliter educantur.
terum duas habere oportet cellas vi
rias, ſuis clavibus concluſas: alteram
ni meraci potentis; alteram loræ,
vappæ. Hauriatur cirneis parvis, ſi
ſolentiores ſint famuli atque ancillæ:
ter res peribit; &, quod deterius eſt, n
ta admittent errata; quod vero peſſim
eſt, etiam dominum contemnent, t
quam negligentem, rudem, & ſtolid
Vt vero ſerventur, aut emantur,
temporibus, duplici œconomo indig
ſi res familiaris magna ſit; & tertio,
diſtribuat. Res infinita eſt, & ſing
referre velim. Ad eos autem qui mu
petunt, potentiam pro actu objicies
in cadis vinariis, quia impeditos di
non potes (multa enim ex hoc ſequ
tur incommoda) dices expectare no
Singulas etiam res numero & ordine
ſcriptas partiri in familiares oportet:
lut carpentum, cum his omnibus qu
ip

ipſi pertinent, aurigæ: cætera omnia
clavibus ordine ſuo, & geminatis,
ſignata habere convenit: ut etiam ſi
quomodo primas fallant claves, ex-
men ſint habendi. Hæc duriora vi-
tur præcipiendo: nam uſu facillima
ſunt. In vilioribus, & utenſilibus,
aulis, mappis, linteis lecti, quæ im-
di dum lavant, commutant, (eſtque
malum pæne immedicabile) nullum
ni præſtantius auxilium, quam acu
ere prægrande ſignum, & dimenſa
titate, velut N; ut ob difficulta-
non audeant [delere;] duobus
m parvis, ac quaſi neglectis, depre-
antur: quæ dico adeſſe oportere, ne
um caſu pereat: grave eſt enim ho-
em furti falſo inſimulari. Memine-
ræterea in igne tractando ut ſum-
m omnes adhibeant cuſtodiam, &
per ante deferatur, & ut hoſtis atro-
nus tractetur. Quippe nulla res; ubi
opus eſt, celerius augetur, & in im-
ſum: ubi illius opera uti neceſſa-
i eſt, frequentius extinguitur. In cæ-
autem, à vino atque lignis, omnia
clavibus, & quanto paucioribus ac
tioribus (quæ eximi nequeant, ſiquis
aululum aberret, niſi certa, & oc-
ratione) concludantur. Sicut ex *A*
culum *B* aperiatur, ex *B* in *C* penu:
D ſolum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

D ſolum intus. Claves quæ bis aut
circumverti poſſunt, produnt dolos.

A | B || C D ||

In domeſticis quoque rebus haben
ſervandus eſt modus : ſcilicet ne Lu
lum velimus imitari, qui quinque mi
veſtium mutuo dedit Pompejo roga
Sufficiant pro æſtate duæ veſtes ; t
dem in hieme; totidem pro mediis t
poribus : Eademque ratio ſervetur in
ligis & thoracibus, & capitis integum
tis ; præterquam in linteis, quæ deb
eſſe multo plures. Nam plures his
ſtes, exeduntur à tineis, & à pulv
furto obnoxiæ ſunt ; à plicis findun
perit ſumptus : pauciores non ſuffici
Hancque puto fuiſſe ſententiam G
ni. Ne fidejubeto pro aliquo. Gem
emendo & vendendo plurimum d
dunt è pretio ; præter quatuor : ma
ritas, ſmaragdos, adamantes, & carb
culos. Cauſa horum eſt, quoniam n
iſtarum ad magnitudinem conſpicu
creſcit: quumq; pulcræ ſint, ob id nece
rio prætioſæ. ea de cauſa, quum exi
ſint, facile à mulieribus geſtari poſſ
in digitis , tum etiam à Principib
quamobrem, quum uſus frequens
venales redduntur; & quum venales

tium retinent. Erano puta, & ſapphi-
, & chryſolitus, & ejuſmodi, quam-
am raro pulcræ ſint, quia tamen in
gnitudinem conſpicuam excreſcunt,
væ non poſſunt eſſe pretioſæ, magnæ
nmode geſtari nequeunt, maxime in
itis : ob id venales non ſunt; & quum
ales non ſint, pretium retinere ne-
eunt. Quamobrem caro emuntur, vi-
enduntur. Sapphirus tamen, & bala-
s, quoniam non adeo excreſcunt, pro
nilibus in uſu ſunt : ideo pretioſæ;
tamen plus medietate decedunt è
mma : quum reliquæ quatuor paulo
s auro amittant, ſcilicet quinta par-
Verumtamen omnium minime ja-
ram fert margarita & carbunculus :
rgarita quidem, quoniam plures in
ı ſunt ſimul in collaribus pro mulieri-
s; & ornando capite, & veſtibus; tum
ro ſingulis in monilibus & in auribus
untur ; & in veſtibus reges; & aulici,
ges imitantes: carbunculus ob pulchri-
dinem & duritiem : quum ſmaragdo
rities deſit; adamanti pulcritudo, ſi
carbunculum comparetur. Adamas
iam ſæpe ad magnitudinem nucis ex-
eſcit. Carbunculus verus, quod ſciam,
ınquam viſus eſt, quamquam de Fa-
s, &c. [Indis] multa fabulentur, Ob
pretium manet carbunculo & marga-
ritæ

ritæ pæne immotum; proxime ſmar
do, & adamanti. Fragilium autem
ſorum & ſtatuarum uſum Principib
relinquamus.

De reliquorum autem omnium co
ſervatione non ita agendum eſt, qu
rem ruſticam tractemus; ſed ut per ca
ta & methodo non vulgari eam oſt
damus ita breviter, ut nihil poſſit dici
ſolutius. Res ergo quæ ſervantur, ſ
ſex generum: Cibi, potus, veſtes, or
menta, plantæ & animalia. Quæ c
rumpuntur, ſunt tria elementa, & q
litates (calidum & humidum præcip
frigidũ etiam immodicum quoniam
lu omnia corrumpit, & his omnib
quæ non ſua natura corrumpuntur,
xium eſt: ut oleo maxime, & aceto,
melli: hæc enim calido gaudent, q
putreſcere non poſſunt:) & vaſa, & m
tus: atque talia. Sed animalia gener
tur partim à qualitatibus, velut calido
humido. Commune omnibus eſt mu
dities à pulvere, ab illuvie, à ſordib
& ab udo. Vnde jam excluduntur
hæc pulvis & aqua. Animalia igitur, p
ter munditiem ſummam (quam d
omnibus quæ conſervari poſtulant,
communem) gaudent cibo, potuque l
no, & moderato, aere libero, ſole,
exercitatione. Frigus moderatum eti

co

fert: velut & ſiccitas. Dixi, calidum
cis, humidum nullis convenire. Pro-
ea & teſtudines & paguri & limaces,
ranæ fictilibus & farina impinguati
nt, & cancri & ranæ puris aquis; ci-
utem eodem. Equi tamen, & boves
lo præſepi gaudent: quoniam quod
ceri debet multum, aut impinguari,
lo loco indiget, non frigido. At plan-
frigido immodico arceri debent, aliç
di, aliæ paleæ, & fœno, manipulis al-
is, ab imo autem ſtercore circumda-
Omnium [plantarum] ferme vita
ſtat aqua & fimo; nocte tamen rore;
ſole; omni tempore aura gaudent:
fimus unicuique proprius. Mundi-
in illis eſt, reſecare quod putret, ver-
tempore, quum germinare volunt.
id loca aprica, & ad meridiem ac
entem poſita amant; utque imbre fo-
ntur, naturale enim eſt earum ali-
ntum: quo etiam piſces gaudent, &
nines etiam: quum nullus ſalubrior
otus. Ornamenta vero, ut picturæ,
xime à ſole atque udo læduntur. Gau-
t libero aere: ſed velantur, ob pul-
em, quo nihil eſt nocentius; ut etiam
tis, ac veſtibus: unde excuti [debet
vis] virgis tenuibus à veſtibus ac pel-
s: [quæ] inde condi arcis concluſis
ent, cum abſinthio ſiccato in furno;
ſed in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſed in arcula poſito, aut pyxide; nam in
pulverem ſi tranſeat, & ipſe autor eſt
corrumpendi illas: loco autem frigidiſſi-
mo ſicciſſimoque, ut tutæ ſint omnino
ab injuria teredinum, quæ maxima eſt.
At picturæ ſi illitæ ſint atramento tenu
atque optimo, ab omni injuria aeris tutæ
ſunt, ſed etiam pulveris, modo cura adhi-
beatur. hodie id rdi genus vernicem ap-
pellant. Sed ciborum potuumque multi-
plex corruptionis autor motus (omitt
nunc communia, udum, & pulverem
& ſolem, &, ſi fructus ſint, contactum
quia humido alieno corrumpuntur, to
pore exeduntur, conſortio incaleſcunt
reliquorum vas & aer cauſa putredin
eſt. Ob id vas quidem corrumpit qu
continentur; illa vero ab aere corrupt
viciſſim vas corrumpunt: alia autem a
rem vitiant; & aer etiam vas corrum
pit. Aer igitur ex toto arcetur, aut in
mobilis redditur, aut per flatus erig
tur. Exemplum capiam ab immutato. B
noniæ quum aer deterior ſit, quã in pl
ribus aliis urbibus, ſervant tamen uv
quaſi violenta diligentia ſiccas, & ſan
& nondum perfecte maturas appendu
filo in cubiculo frigido ſiccoque, hu
operi dedicato, undique concluſo,
ne rimula fatiſcat. Eam ſingulis quatu
diebus cum candela accenſa inviſunt; ſi
gul

que grana explorant; & quæ mini-
m marcoris contraxerint (alia non
entes) forficula leniter præcidunt.
ant illam immaculatam & optimam;
ne ad æſtatem uſque; frequens eſt,
na cum admiratione omnium ad-
arum. Aliud: In Vmbria proximiſ-
regionibus condunt triticum in ca-
is ſub terra, loco ſicciſſimo, ob-
entes ita, ut ne novus aer penetrare
it. Vincitur ille à vapore tritici: un-
tiam tum eo imbutus, tum propria
nobilitate corruptus, enecat homi-
, ſi eis apertis ſtatim ingrediantur.
id illi, apertis [cameris] tribus aut
tuor diebus ſinunt perflari locum,
nec lumen inductum non extingua-
. At ſub terra etiam vinum & aqua
ime ſervatur, licet humido loco: quo-
m ipſa humeſcere nequeunt, & ob id
corrumpi; ſed ſolum à calore vel mi-
mo: à frigore autem, ut dixi, non niſi
ximo. Dolia itaq; ſervantur bifariam:
purgata ab omni ſorditie, & ſicca-
& concluſa ſuperius; aperto autem
io, ut omnino, tamquam nova, nihil
i poſſint, neque ab humore, quum
nda ſint; neque ab aere, quum li-
ſit: oſtium enim quam maxime pa-
. Alia via tutior eſt, ne quid reſidui, &
lior, quum nõ ſiccentur vaſa, quum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

odorem corrupti ligni ob id induant. S
optimum [aerem] conſervant ex opti
vino intus ſervato, aut aceto, concl
vaſe & immoto: à quo enim corrum
retur? nam aer inficitur à vino; vinũ
tura incorrumptum ſervat aerem; &
ſervatur ab utroque; & rurſus vinun
vaſe & aere, tum etiam aer ab ipſo va
At motus, quum non eſt continuus, c
rumpit vinum, quia aerem novum in
cit, qui ipſum debilitat. Ob id nec vinu
tranſmutare convenit, niſi quum ex m
ſto tranſit in vinum defecandi illud c
ſa. Aliter aut plena vaſa eſſe oportet,
immota, & concluſa; aut paucum & e
guum, atque concluſum & immotu
aut quotidie hauriendum. Acetum
tem, ut dixi, ſervat etiam magis va
ſed ſapore ſuo & odore illa imbuit.
qua autem in ciſterna ſervatur, & in
ſe aquæ fluviorum pleræque, & pluv
Sed cocta tutius ſervatur, & melior e
ut contra, gelu ſemel concreta, in po
rum, niſi & ipſa coquatur, mala eſt. H
reis vero valde altis, & ad ſeptentrion
expoſitis, aut ad aquilonem, qui med
eſt inter orientem & ſeptentrionem,
vantur ſegetes & legumina, & fruct
Carnes autem ſalitæ humidiore loco
tius, quam tam excelſo, contineri
bent: quia cum ſale humidi multum

be

nt, quo ſuaves ſunt: id ſi ſiccetur, vel
riem contrahunt, vel inſuaves (ſublata
rte pingui) evadunt. Debent enim ea-
nus ſiccari carnes, ut aqueum totum
midum, & quicquid ex ſanguine ſu-
reſt, & incocta pars omnis abſuma-
: aliter aut putreſcit, aut vermes gi-
it, aut rancida evadit. totum autem id
od pingue & concoctum eſt, & inte-
um atque incolume, ſervetur. Sed ut
horreum redeam, non ad boream
ectet, quamvis frigidus ſit; is enim
ntus orientalior eſt, quam decet: mul-
minus ad alias cæli regiones, aut ven-
s, niſi quæ inter ſeptentrionem & a-
ilonem poſitæ ſunt. Parietes amurca
xta luto illinendi ſunt, & olivæ aut
eaſtri ſarmentis uſtis: nam curculio-
s hæc prohibent: neque ſi infeſtent
imentum, movere [illud] debemus:
m immoto intra palmum ſubſiſtunt,
Columella. Creditum eſt, ſulphur,
origanum & conyzon omnibus his
dis animalculis inimica eſſe. Poma
nnia palea ſubſtrata ſervantur. Dico
iæ mala vocantur, & cotonea, pyra,
rba, meſpila, tricocca: ſed Punica pe-
liarem quandam diligentiam, non ſo-
m quia facilius corrumpantur, ſed ob
bilitatem, expoſcunt. Itaque in fru-
ento ſepeliri ſolent; ſeu quod illo omnis

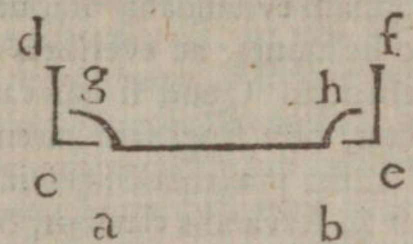
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

injuria aeris arceatur; ſeu quod ſic me-
lius refrigerentur; aut quoniam frumen-
tum, attracto humore ad ſe, illa ſiccet.
Fructus paſſi, ut uvæ paſſæ, Creticæ, Illy-
ricæ, & quæ ſine acinis, tum ficus com-
preſſæ & aſtrictæ, loco frigido medio-
criter humido in vaſis vix ſeneſcant.

Ex principalibus autem præceptis et-
iam Ariſtotelis eſt, ut ubi fidi miniſtri
ſunt, & prudentes, diſtributioque recta,
ut quæcunque ſervari poſſunt, annuatim
& tempore quæque ſuo coemantur: at
vero ubi aliquid illorum deſit, nimi
malum eſt, minutim omnia emere. V
emere diſcas, quod alias dixi, pro norm
tibi propone illos qui magno incommo-
do id tamen bene agunt. Velut Iudæo
qui inviſi omnibus, & à magiſtratuu
tutela alieni, coguntur emere vinum, fru-
mentum, ligna, quum nil permittat
habere ex redditibus. Pecunias exiges ſo-
lus extra domum, ne tui reſciſcant: qu
minutim colligendo ſoli domeſtici po-
ſunt noſcere opes tuas, & ab his etiam
alios fama vulgatur. At ſi magna ſit ſum-
ma pecuniarum, melius eſt ut ſecrete a
te in domum deferantur, & in cubicu
recipias: nec condas antequam diſceſſ-
rint: ſed eis abeuntibus, finge alique
ad alium quempiam mittere, cui pec-
niam numeres: poſt ſtatim condas; atq
h

ſi maxime, ſi inquilinus ſis, aut ſine ſe-
ſta familia. Fœnum & paleas ac talia
aſtringe valde, ut ſint tuta ab ignibus.
In curatione etiam ſumptuum quo-
tianorum oportet præficere aliquem,
a menſæ reliquiis colligendis intentus
quod etiam in uſu eſt apud Princi-
n œconomos: ſed (ad ſordidi do-
ni infamiam evitandam) ita, ut fures
um & helluones, ac everſores men-
deprehendas. Quod ſi quis eam cu-
n refutet, non frugi familiarem eſſe
o. Summa præterea diligentia adhi-
nda eſt in ſervandis clavibus, & ſcri-
ptis. Claves & plures ſint, & confor-
es uſu: at quæ non nobis ſæpius ſunt
ceſſariæ, vel etiam ſub quibus pretio-
ra continentur, ſub aliis [clavibus]
bent ſervari. In ſcriptis omnia ſervan-
, etiam inutilia; modo periculo careant:
de bifariam peccatur: ſolum ex inuti-
us, epiſtolæ incognitorum virorum,
æ nihil continent, etiamſi petant im-
denter, uſui eſſe poſſunt. Ad vitan-
m autem confuſionem, quatuor arcis
us eſt, præſentium, præteritorum, ſa-
tationum, & inutilium.
Tutela in cognitione, ut dixi, aut
fficultate. Hæc in ignorantia,, ordine,
uritie, tempore. Eſt quod ambo ample-
atur, antequam detegatur. nam tem-

pus omnia revelat: & circa aliam arcam negocieris: quæ magnis laboribus ubi patuerit, rurſum claudi non poſſit. quod hac ratione conſtat. Tabula *a b* habet inſerta ferrea additamenta *g* & *h*, præter capita *ab* adhiſcentia & mucronata; ut compreſſa ab uno latere [*ed*] altero [*fe*] ob curvitatem prodeant.



Hæc remitti ob ferrum, quod magis extenditur, nequeunt. Aperta igitur relicta, prodit furem. Tempus vero longius, periculum affert, ne deprehendatur: ordinis neceſſitas errorem affert: durities, moram & timorem. Sine fine nemo opus aggredi audet.

Pro emtione prædiorum ſtatue maximum pretium, &, juxta illud, vigeſima in redditibus. Velut Bononiæ ſuppoſito pretio domus communi aureorum cccc, pretium maximum libræ cc in ſingulas tornaduras &c: tor. LXXX, pretium XVI: detraho MDC pro domo, relinquitur XIIII. cccc. Si ergo deſit cannabs &c. detrahe tertiam; relinquitur IX DC vi-

tes

es cum arboribus, pro tertia, cujus vi-
es duas portiones habét, arbores unam;
deſint, ut in incurſionibus, detrahe
imidium; ſi non fert, totum, ut relin-
uantur VII CC aut IIII DCCC. Hoc
ebetur tritico, & ſatis: cujus ſexta pars
ebetur mori arboribus: qui ſi deſini,
rit pretium IIII librarum. Eadem
atione conſiderabis partes, ut in tritico
excuplum, quincuplum erit pro lucro,
uantum accreſcat aut minuat &c. Et
ta de arboribus atque vitibus. Vix enim
ieri poteſt, ut omninò nudum ſit. Iuxta
roportionem igitur unumquodq; com-
uta; inde adde domus pretium, & to-
tum divide per LXXX. Redditus autem
ex vigeſima ad vigeſimam quintam re-
trahere oportet, ob grandinem, pruinas,
fures, bella, peſtem, impenſas, caſus, at-
tritus. Pactionum autem modi exem-
plo declarantur. Quidam vendit prędium
æſtimationis aureorum MDC, pro MMM:
& ut perſuaderet, conducit per novem
annos precio CLXXX: numerat emtor
MCC: reſidui ſolvit vigeſimam in ſingulos
annos XC: qui detracti à CLXXX, relin-
quuntur XC: quos numerare tenetur em-
tori: ſed ille computat in debito MDCCC
reſidui: Quæritur quanti plus vendide-
rit. In his omnibus, quæ inter duos tra-
ctantur, duo obſervabis: primum, quod

lucrum unius, eſt alterius jacturæ ſemp
æquale: ſecundum, quod debemus a
unum reducere, quod manet. Vt hi
ſi venditor prædium retinuiſſet nove
annis, haberet MDC, & pro redditib
DLXXVI, & pro anatociſmis vigeſim
reddituum CXIII ferme: qui collect
ſunt aurei MMCCXC. Facta permutation
in fine primi anni emptor debebit aure
MDCCX: ſecundi MDCXV: tertii MDXV
quarti MCCCCXII: quinti MCCCIII: ſex
MCLXXXVIII: ſeptimi MLXVIII: oct
vi DCCCCXLI. Relinquentur ergo perſo
vendi in fine noni[anni] aurei DCCCVII
Recepit ab initio MCC anatociſmi vige
mæ DXL: & horum rurſus CVIII. Co
lige omnes, habebit venditor MMDCLV
habuiſſet autem tantum MMCCXC. hab
igitur CCCLXVI plus. ſed quia hoc in n
vem annis, in quibus ex replicatis an
tociſmis C, fiunt CLIIII: dices igitur
Si CLIIII redeunt ad C aureos; ad qua
tum redibunt CCCLXVI? & habebis CC
cum tertia. Et tanti eſt jactura emtori
& tanti plus venditor diſtraxit. Et e
mirabile, quod MCCCC aurei, quibus a
initio pluris venditum eſt prædium, r
dierint (ob diſcrimē centeſimæ in ſing
los annos, quæ eſt XXX aurei, & in n
vem annis CCLXX) ad CCV cum tertia
& colligentur aurei MCXCIIII cū beſſ

In emer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

In emendo etiam res magni momen-
ti oportet alios ſubmittere : præcipue ſi
us abſit procul: & ſcire prius diffe-
ntias materiæ, compoſitionis, loco-
m unde adveniunt, formam, magni-
dinem : omniaque non ſolum diligen-
ſcribere, ſed in chirographis pactio-
m addere : ne vel decipiaris, vel litem
re tua facere cogaris: ideoque (ut alias
xi) temporis jacturam pati neceſſe eſt
, qui talia curat.

CAP. XXXIX.

Oeconomica diſtributio, & præcepta.

/ T vero retineas pueros vel adoleſcen-
tes, hos tibi commodos efficere opor-
t. Id eſt, ut vel ad ſapientiam inflam-
ientur (quod optimum eſt,) aut ad mu-
cam; aut conjuncti cauſa aut ludi, aut
enationis, aut pecuniæ, aut puellæ;
libus enim dominaris : Viros [detine-
is] ſtipendiis. Omnes ſpes alit. Pueros
nam viri non niſi petita venia, reliqui-
ue, diſcedere ſolent) quoniam præter
erbera, vel ſi gravius vexentur, aut ſe-
ucti (ut etiam mulieres) aufugiunt, con-
nebis, diſceſſum prævidendo. Sunt
nim antea cogitabundi ; & ſua con-
unt; & verba aliqua cum magis fami-
aribus effutire conſueverunt. Vbi de
oc ſuſpicaris, interpone proxenetam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ex his quibus magis fidit, (nam fug
numquam utilem eſſe duxeris) qui od
te ſimulando, eum hortetur ad fuga
ac ſe comitem addat. Deprehenſum
moſa pœna, ſed non gravi, caſtiga.
enim in poſterum non diſcedet, aut
tra infamiam tuam. Sed ſi veniam an
petit, miſſionem facito. Si retinere
pis, dilationem injunge. atque inter
per proxenetam quæres, quæ cauſa ill
à prima opinione abduxit. Eam mu
& veſtibus, [aliiſque] voluptatibus p
miſſis, placatum retine. Si nulla re p
catur, inconſtantia animi in cauſa e
quam verberibus cohibebis. Quibuſda
enim illorum, cerebrum repletur hum
re; nec aliud norunt, niſi dominos
ſuos benefactores odiſſe. At ſi conſci
ſit turpis rei tuæ; ut ſi pro te lenonia
exercuerit; non parum eſt, ut per ign
viam, levi facto tuo, tuam lædat exiſ
mationem: præſertim ſi jam pollicit
eſt, apud te ſe manſurum; ſi multa acc
pit; nec injuria illum affeciſti. Ergo hu
minis graviſſimis, ſine ullo blandime
to, coerce: ſtatuens illi præfinitum
ſed non longum, tempus diſcedend
Sunt artes quibuſdam: alii ſimulant ite
Sed inſaniæ eſt argumentum, levem re
magnis detrimentis mutare velle, a
corrigere. Iucundi pueris ſunt colluſ

l, & qui gulæ eorum inſerviunt, & qui
ndiuntur; quiq; cum illis multos mi-
nt ſermones. Scorta ut inſtituas, non
orabo. ad quid enim, aſinum eligere
o curſore? Malorum ſunt morum:
t ergo præficere rebus debes? aut quic-
am illis fidere? tum maxime, quod (ſi
ent) tuto caſtigare non poſſis? Famu-
um vafrum nuper fallendi inventum
, edaces ſe fingunt, & bibaces: panes
os petunt pro jentaculo, & vini me-
m menſuram, utpote libram; carnes
caſeum, tantundem pro ante-cena;
o prandio autem & cena, quinque aut
panes; vini binas menſuras; carnem
caſeum affatim: inde duos poſt dies,
tres, non ſolum non devorant, ſed
rce edunt; ut quicquid ſupereſt, ven-
nt, aut ad meretrices, vel ſuos, trans-
ant. Nec tantum furantur eo dolo;
l putant id ſe jure facere poſſe, quod
nceſſis utantur; & ſi neges daturum
avaritiæ infamiam per compita & fo-
tibi inurunt, tamquam nolis alere fa-
ulos. qui etſi quod porrigitur, abſu-
erent, non eſſent ferendi; quanto mi-
s tam doloſum hominum genus, ut
ripiat? Secunda ergo cena oppones ſpe-
latores, tamquam aliud agentes: quos
helluones deprehenderint, vel ſi omni-
o potant, amanda: nam præter id,
quod

quod helluant, iners eſt hoc homin
genus; vel fures ſunt. Finge veniſſe qu
expectabas; invitum emittere; ob id r
ſtatim. Vel ſimplicius, ubi contenti r
ſunt recta inſtitutione, amanda paucu
poſt dies, ne præſentiſcant. Eſt aut
recta inſtitutio tricliniorum ſervili
diurna, libræ duæ panis, vappæ quatu
pro obſonio quadrantes XVII.

In inſtitutione autem omnium, t
vero præcipue puerorum, inſiſtere op
tet, quod cura domeſticorum eadem
ne ſit veſtium curæ : has enim ſco
mundare, detergere, ſiccare perpe
decet: domeſticos exercere, monere,
ſtruere, caſtigare. Maxime vero pue
rum inſtitutio neceſſaria eſt, quod n
gis ea indigeant, & melius inſtituan
eoſque formare licet minore cum di
cultate : tum maxime etiam ob id, qu
pueri ſunt ut vaſcula inania; quæ niſi
nis ſuccis impleantur, hauriunt prav
Sunt etiam in omnibus (præterqu
gravibus) miniſteriis, viris melior
quia magis aſſidui, promti, diligent
obedientes, mundi, minoris ſumtus:
verberari poſſunt. Diximus autem
hoc alibi: (in Exhortatoria ad bonas
tes.) Igitur laboribus ſenſim, & ad
tientiam ſtatim, ac continentiam, ſi
aſſuefaciendi pueri. Miſericors ſis,

tis, manſuetuſque in omnes, tum præ-
pue in illos; hilaris; blandus quoque
verbis. Præterea ſummum errorem
ſe ducas, velle plures duobus, tum pue-
, tum adoleſcentibus in domo habere,
ſque œconomo prudenti, & fido at-
ıe acri viro; quoniam petulantes eva-
int; &, ſi eos verberaveris, odio te ha-
bunt. quare, ſi ab œconomo caſtigen-
r; illum, ut miniſtrum; te, ut qui non
rberaveris, non odio habebunt; utrũ-
ıe autem timebunt. Oportet enim hæc
ıunia, ubi eis opus ſit, dividere: quem-
dmodum & natura & ars facere ſolet:
t ſit quod, & quo agat. Ergo quum plu-
es fuerint, ſine pœna cõtineri nequeunt,
uod ſinguli aliorum vitia contrahant; ut
on ſolum intractabiles fiant, ſed confu-
o ſuboriatur. Oportet ergo hujuſmodi
ominem adeſſe, & plurimos etiam alios
iros. Imperfectum enim à perfecto ſu-
erari oportet, & ut illi ſubjiciatur. Si
nim perfectum non dominetur, actio
ıon fit; ut etiam in naturalibus.

Domeſticorum reliquorum ratio, cu-
a, inſtitutio, obſervatio fit pro uniuſcu-
uſque generaliter natura. Sunt plura eo-
um genera: majores, æquales, mino-
res; conjuncti, œconomi, & humiles fa-
miliares. Majores dico; parentes, pa-
truos, fratreſque natu majores, aut digni-
tate;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tate; aut qui uſui præſtantiori ſunt, vel o
lucrum, vel ob diligentiam, aut labore
Æquales ſunt; fratres & ſorores, patru
leſque, & hujuſmodi; ut etiam collact
nei: velut & ſenes, qui nobis utiles fu
runt, ut nutrices, quamquam conditi
ne humiliores, pro majoribus colen
ſunt. Laudatur præclarum Attici factu
qui tanta fuit morum ſuavitate atq; pr
dentia; ut quum matrem nonagenaria
cum qua ipſe ſexaginta ſeptem annis v
xerat, extuliſſet; neque cum illa, neq
cum ſorore (quæ Attico æqualis fer
ætate erat) umquam in gratiam redier
Id quibuſdam incredibile, aliis arduu
nimis videbitur: ſed bene rem conſid
rantibus, neutri recte cenſent. Nam off
cia illorum, ac beneficia (quæ tibi in t
nera ætate tua tribuerunt) recordans, an
mumque erga te benevolum; eorum br
vem vitam, quæ eis ſupereſt; mortaliu
inſtabilem & mollem ſtructuram, em
lumentum iracundiæ atq; diſſidii, (quo
nullum eſt prorſus;) miſeraberis illoru
potius ſtatim; erratique libenter venia
dabis; eſt eorum iracundiæ cedens, u
cum tuis in pace degas, omnia facile f
res. In cæteris autem ita age, ut unu
quiſque familiarum omnibus aliis apu
te præferri ſe putet. Id conſequeris,
ſingulis ſeorſum miniſteria diſtinguas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tumque aliquod communicaveris:
te, Quæ præferenda ſint, de pecu-
uxoris pudicitia, & inimicis. Pue-
autem ſi omnino mens ſit optime
utos habere, & firmos, ac virtute
litos; oportet illos ſevero & ſævo
iſtro tradere inſtruendos: qui ver-
bus, fame, laboribus, continentia
ma, aſperiſque imperiis illos inſtruat
a domum tuam. Impenſa non levis:
nihil melius eſt in hoc negotio. ſic
n optimos & firmos habebis. Nec
tus peribit: nam paucioribus ales, &
ori indues: & tamen, ob nitorem,
ati videbuntur. Rogare oportet ma-
es, parentes, dominos: æquales per-
dere: & minores, qui non mali ſunt,
errore ducti, aut pertubatione, pec-
: at minores non æquales, qui im-
bitate peccant, ſi perſuadere coneris,
ores efficies; & vilipendent te. Ob id
melius dilemmate: Si vis ut vir vive-
it cum viro tecum agam: vel (ſi puer)
homo, ut cum homine agam: Si ut
ia, ut cum beſtia. At dices, Pericli-
intur. Sed hic etiam periclitabuntur,
te contemnent. Magna ſecuritas ad
hibendum omnia mala domeſtico-
n eſt, ut dum ſunt in domo, non poſ-
claudere oſtia. Ideo habeant ſolum
s, quæ exterius claudantur. Et hic
eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

eſt uſus Cardinalium & plurimum c
ponum: ſed hi quandoque vertunt i
in perniciem hoſpitum; atque etiam
xilium hoc eſt durius, propter nocte,
& morbum, qui ſupervenire poſſet.

Maximum autem in inſtitutione p
ceptum, ſed quod vix exequi poſſi
aliis quam pueris, ad cohibendam
rum inſolentiam, moreſque malo
effrenes retundendos, eſt continenti
victu maxima; præcipue vini, & edu
rum pinguium, & fructuum. Quod
cile eſt videre in nobilium pueris, a
bene inſtitutis, ob ſolam victus parci
tem: neque enim ob verbera ſe co-
nent. Potus enim & cibi copia, præ
id quod illos incontinentes & cupidit-
bus indulgentes facit, efficit, ut fiant
lut equi, qui arrepto freno, quum a
leſcunt, rapiunt ſeſſorem. Vnde ev
ut tales in juventa, quum primum n
ſoluti ſunt, & florere deberent, rapti i
modicis deſideriis, exitium ſibi par
Neque enim umquam juvenem co-
nentem in victu, perire, niſi caſu q
piam, vidi. Quinimo tales, ſi ab in
in cæteris bene inſtituti ſint, ad long
ſenectutem cum gloria pervenire ſol
Maximam ergo curam in hoc adhib
convenit: ut, ſi dicto non ſint audien
quamquam etiam alioqui magna vir

pra

prædici ſint, non concipias de illis ſpem. ❧ Porro ut flagitia, & maxime furta, explores; (vide & ſupra cap. 37.) primum tentabis juramento terribili exhibito, ut intra annum qui pejeraverit, pereat. Tum ſuper pectus ſigno poſito, dum ſtatim allevas, cordis palpitationem cognoſces in conſcio. Ergo ſi proponas pœnitentiæ diei ſpatium, facile fiet, ut clam ob metum reponant. Alias in libris De ſapientia modum prodidi, quo autores ſemet ipſos detegunt. Sed nulla tutior via, quam ut diſſimulata re, paulo poſt omnia quaſi acervatim in cubiculo colloces; ſic ut tumultuarie poſita videantur, tum etiam, quaſi oblitus, marſupium (curioſius tamen reconditum, occultatumque) relinques. Inde ſingulos, diverſis ex cauſis, atque unum poſt alium ſic mittes in cubiculum, ut ſemper explores, an qui ivit ſuſtulerit aliquid, aut loco moverit. Plurimum tamen negotioſis (ut mihi) ſemper profuere claves ad vitanda detrimenta magna; tum maxime duorum generum: hæ ſcilicet quæ eximi nequeunt & mutari &c. de quibus ſupra diximus. Quum vero fruſtra quærimus furem, tantis agendum eſt tamque gravibus adnimadverſionibus, ut fures pœniteat facti; nec eo incitentur, ſed pœna potius deterreantur. Quum domeſtici

laternam heri ſuſtuliſſent, pejeraſſen[t]
que magno periculo; omnes qui in ſ[uſ]
ſpicionem cadere potuerunt, ſtipendi[o]
veſtitu, verberibuſque ſic multavi,
receperim; detecto etiam furti autor[e].
In dolis autem (ut alias dixi) repetita d[i]
ſtributione aut narratione deteguntu[r].
Quum vero furtum vile eſt, nec dete[gi]
tur, diſſimulare oportet. nam & facili[us]
diſſimulando invenies autorem; & de[te]
gendo audaciam aliis adderes ad fura[n]
dum, etiamſi fures natura non ſint. S[i]
cus, ſi detexeris, tam acriter inſtandu[m]
ut dixi, ut potius acerbitate metus
pœnæ deterreantur, quam quod late[re]
incitetur. Propterea quod optimum
in hujuſmodi caſibus, ſed incompara[bi]
lis induſtriæ, eſt ut quæras, & experi[a]
ris, & non detegas. Indicium aute[m]
conſcientiæ eſt hæſitantia in repenti[na]
interrogatione. Vt vero illos explor[e]
(maxime pueros, mulieres, adoleſce[n]
tes,) ſortem mitte ſuo tempore, ne h[u]
jus [furti] cauſa factum videatur, ut [in]
cidant triſtia læta. Nam contumaces
duros videbis irridentes; melancholi[cos]
iraſci, timere, gaudere tamquam de
præſente; prudentes, tacere; ſimpli[ces]
multa interrogare; voluptatibus, de[di]
tos, parum curare; fures & doloſos,
ſpenſos paulisper ſe continere, inde
de[b]

re. Aliter hoc exprimentum facere
c admittere non decet: nam improbi
nt audaciores, aut cautiores; timidi
me fiunt inſani, ob metus inanes, &
nias ſpes. Pecunias ne tracta occupa-
; neque quum tempus urget ad aliud
gotium: ſed exime eodem ſub nume-
, ut deprehendes furtum. Variando
im bifariam contingit decipi; & ut
edas fruſtra te deceptum; & ut deci-
aris, nec deprehendas. Sed ſi vicinus
ſit, & domeſticos tuos ſollicitet, mala
erx eſt. Corrumpet enim perpetuo
meſticos tuos. Neque enim quiſpiam
onte à flagitio lucroſo diſcedit. Ob id
re agere expedit; aut tuos domeſticos
m illius domeſticis, & cum ipſis, com-
ittere: adeo ut ſemper odiis execrabi-
us disjuncti ſint. Si pauperes ad tuos
niunt non certa neceſſitate, furtum, &
meſticos tuos fures eſſe, declarant.
am quum vel precario, vel dandi, vel
cipiendi cauſa neceſſario veniant; pau-
res autem nec precario, nec dandi
uſa veniant; reliquum eſt, ut accipien-
. A quibus autem ſine conſenſu tuo
cepturi, (oportet enim eſſe qui dent)
s neceſſarium eſt fures eſſe: maxime
m opus eſt diligentia, quum lex eſt, &
meſticus fur, cujus fidei credita res
, (ſtulta ſane & ſtultior ratio &c.) ca-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

pitali pœnæ obnoxius non ſit. Indignan
tes ob iram tuam, maxime pacabis ſimu
lata amiſſione rei, tamquam furto ſubr
pta, inde inventa; & multa circa hoc lo
quere: nam gaudent ſimul exemptam ſu
ſpicionem; & merito quaſi irato, veniam
ultro dant. Memineris autem, quum ſo
lus es, ſeu nummatus ſis, ſeu alienigena
rum familiam habens, ſemper una clav
aperta, alias concludere; imitatus carc
ris cuſtodes. Ita etiam ſolus theſaur
tuos tractabis, & occulte, nedum nem
ne præſente: Vt bonum ſit habere g
minata oſtia, ne exaudiri ſtrepitus [num
morum &c.] poſſit. Nec confidas, quo
pauca habeas. Nam multi exiſtimabun
multa eſſe: & quibuſdam pauca ſatis eſ
videntur. Vnde plures videas ſpolia
mulierculas, & pæne mendicos jacere ju
gulatos in via, quam divites.

Vt vero incommodos domeſtic
corrigas, aut ableges, hujuſmodi ration
uteris: Primum, cavendo ne quemquam
alas inutilem: Dico contumaces, inf
dos, inertes, nugaces, ſeditioſos, ſtulto
vel qui te oderint, aut bonis tuis inv
deant. Statim, quandocunque talem eſ
deprehenderis, ſumta occaſione, pe
œconomum, paucis donatum amanda
niſi graviter deliquerit. Tunc enim acer
be per illum increpitum, minis etiam ad
diti

ditis, potrudes è domo. Secus, plenum ſpe dimitte. Maxime juvat, ſi pro mulione cocum; pro cubiculario muſicum quærere te fingas: nam non frugi homines nihil moratus, è domo ablegabis, antequam te gravius offendant; & conſuetudine abſentiam moleſtiorem ducas, aut intima cognoſcant : ob quæ, qui ſolertes ſunt, improbitatem diutius tegunt. Quod ſi quis talium, ſtudio ſuo, aut ignorantia tua [ſocordiave,] arcanorum tuorum factus ſit particeps; (etenim

Scire volunt ſecreta domus, atque inde timeri:)

tunc illum extra regionem, aut ſaltem extra urbem ablegabis amice quantum potes, & monitum ut ſileat. Neque laudabis eum plurimum, ne teſtimonio tuo facias ut quis de te merito queratur: nec maledices prorſus; ne pœnam reddat talionis, & uberem, Qnodſi nulla læſus injuria, arcana tua non deſinat effutire, per potentem virum illum quibus potes modis exagita; tum magis, ſi in urbe ſit, contumeliis, minis, injuriis, litibus fictis, inſidiis, ac terroribus, inimicos illi conciliabis, ut ſui tantum meminerit. Quodſi nec ſic quieverit, ſumito perſonas, quæ illum aliam in regionem, numerata pecunia, & majore ſpe evehant. Et, ſi nec id efficere queas, ſub-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

mitte exploratores, qui odorentur cuj
ſit, quibus parentibus ortus; quæ in vi
egerit, quæ illi acciderint, quib9 ſit not
tus ſuſpicionibus. Vix enim fieri pote
ut in tam improbo viro multa non o
currant, per quæ illum poſſis everte
Nam quæres etiam qui fuerint illi inim
ci, aut æmuli; quæ conditio: crimi
quoque, etiam conjunctorum, aut m
jorum. Vix quiſquam in tanta ſegete ir
munis eſſe poteſt: quanto minus impr
bus, & in quo ſuſpiciones etiam lev
pro criminibus habentur? Quibus par
tis, molibus omnibus eum aggredere;
exemplo ſit aliis, perfidiam erga te nu
utilem aut tutam eſſe poſſe. Ita illi
contumaciam & improbitatem, eo etia
everſo, comprimes & franges. At ſi pu
ri ſint qui peccent, animoque malo, gr
viter & raro; inertes, ſæpe & acriter ve
berandi. Non caſtigare illos, eſt ſibi d
minos comparare; ſæpe graviterque, cr
delis eſt viri, & improbi. Viros ſtultu
eſt contumeliis, ſtultiſſimum verberib
afficere. ſervos eſſe oporteret. ergo a
mone: ſi non parent, ut dixi, amand
Quæ ratio in mulieribus etiam ſervan
eſt. Oportet autem injuſtitiæ quanda
ſpeciem præferre, ut in magnis nonnun
quam conniveas, & exigua caſtiges; m
xime in pueris, mulieribus, & veterib
dom

omeſticis. Nam ſi magna delicta ſolum unias, magnam mediocrium & parvo-um ſegetem congregabunt: ſi ſolum arva, res injuſta, & mali exempli; & ſi iagna & parva, crudelis videberis. Ne-uid ergo ſecurum habeant, magna ple-aque caſtigare oportet, exigua nonnul-. Ita quum parva plurima ſint; magna alde pauca; ſi in magnis aliquibus con-iveas, magis parva quam magna punire ideberis: atque ob id injuſtum te exi-imabunt. Similiter & in Principatu. ed animum & cauſam in utriſque ſpe-tare oportet.

Conſilia famulorum & ancillarum ne ecipito, nec quod commemorant faci-o. Fies enim illis ſubditus, & non exi-uo te expones periculo, ne ſic te deci-iant. Iube tamen ut de ſingulis te ad-noneant: ut non tum, ſed pro occaſio-ıe conſulas rebus tuis. Omnes autem, quum plures fuerint, ſub œconomo in operibus retine. Deſides non labora ut emendes. Hoc enim ſolum vitium in-victum eſt, & cum quavis ætate creſcit; quod in defectu & privatione conſiſtat. Quod maximum eſt in ſimilibus, eſt ut dicas: Ego unum tantum famulum alere poſſum; ſic duobus opus eſſet. Si minus ſit obſequens, poſtquam ſemel monue-ris, etiam id adjicere potes: Videris mihi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

cauſam diſcedendi quærere. Acerbitate verborum ne utaris, niſi quum peccaverint: tunc enim viros vultu minabundo terrere; pueros placide flagris cedere; duriores fame, laboribus, vinculis, frigore (ſed abſque periculo) domare oportet. In recipiendis autem novis [famulis,] cavendum eſt maxime his qui optimos domeſticos habent. Trifariam enim periculum incurritur: ne vitiis ſuis & exemplo illos corrumpant; & ne dum æquare aut ſuperare eos gratia conantur, (tum ob naturalem inſtinctum, tum ob improbitatem,) ſumma ope nitantur, ut quos virtute propria præcedere deſperant, eos jam deteriores factos ſuperent; aut ne eos calumniis detrudant, vel te perſuaſo, vel illis injuria irritatis. Atque hoc periculum longe minus eſt, quum tui non optimi fuerint.

In caſtigandis autem adoleſcentium erroribus non ad parentes aut fratres confugiendum: autoritatem enim [tuam] minuis, & odioſum te ipſis reddis, quod in his qui ſimul vivere debent, valde abſurdum eſt; maxime ob inſidias. Ergo quaſi ira victo excandeſcere licet coram domeſticis. Brevis autem ſit oratio, quæ plus contineat minarum, aut autoritatem retineat. Seorſum autem monere oportet, non quod erraverit, ſed

quid

id agendum; ratione non addita, ne
eſcat imperium: illum vero factis ca-
gare; minuendo libertatem, inhiben-
etiam quæ jucunda ſunt; vultum tri-
m præferendo. Licet & paucis admo-
re de fine: velut, An eligat ſervum eſſe
imperare? inopem an divitem? con-
nptum, an honoratum? atque hanc eſſe
m: Patri hæc aut conjunctis ſignifi-
urum; dimiſſurumque, &c, atque id
ræſtet. Tum vero ut vitia prorſus è
mo elimines, exemplum regis Iehu
itare (2 Regum:) qui quum vellet
lolatriam ex Iudæorum gente penitus
tirpare, quæ ſæpius extincta repullu-
erat, finxit ſe idolorum cultui addi-
um. tum emerſere qui latebant. quos
cognovit, extinxit; liberavitque popu-
m. Aliud: Quum ad laborem aut peri-
lum hortamur, ſtrenui eſt, & ſapien-
, etiam ducis, vel patrisfamilias, incho-
e rem. Vt qui primam ſportam in effo-
endo Iſthmo detulit. Qui vero non
onte ſequuntur, eos ut omnino inutiles
ciſci oportet. Magnum enim hoc eſt
citamentum. Ita & in domo præſtan-
ores habeat, qui ejus domi initiis præ-
nt. Quum vero dimiſerit aliquem œco-
omus, curet ut cuncta prius referat; nec
imeret mercedis reſiduum, niſi ipſo
omento quo diſceſſurus eſt; ut tutus ſis,

 ne ali-

ne aliquid ſubducat. Nec ſpem rurſus
cipiendi exime prorſus.

Pueros ne magna conditione accip
ubi enim creverint, majora cogitabu
negotiumque aperte vel occulte tibi
ceſſent, & ſuam conditionem virili
jorem (quum inutilis ſit) mirabunt
ac ſi quis turdum emeret mille coro
tis, ſeu dolum ſuſpicentur, omnia
debunt, injuriiſque ac dolis te petent:
etiamſi diſſimulent, cogaris eorum
bitrio vivere. Non ergo ultra victum
bis multo plus aureo in ſingulos men
nec deerunt commoda ſic: & [mane
abſque ſuſpicione atque jactura. Lice
addere pollicitis: & erunt illis gratio
& minoris ſumtus.

Vt vero ſuſpectum explores, pr
alia magnetem cervicali ſuppone: j
autem, ſi viderit ducentem remum
velis: id ſi per alium noverit, auf
Neque enim veriſimile eſt, tantum p
ut efficiat imagines [magnes;] & ſi v
rit, ut loquatur: & ſi etiam narraren
&c. ea quæ quæris.

Memento, quum plura ſupra do
rim (cap. 37 & 38) ad tutelam nil
lius eſſe, quam cognitionem. Ide
primo modo & tertio uteris: ſed ita
extra domum, quicquid perire nolis
ducas. Cognitum omnino ejice:

ſi

tutiſſime cuncta clauſeris , ſeptem
per ſuperſunt: vis, & ſecuris, vene-
m, diurna furta, dolus, ſtupra, corru-
familiæ, accuſatio in judicio, quum
um innocentiæ præmium propoſi-
ſit. Non inutilis tamen eſt tutela
m ſola his qui multas opes habent,
t trapezitis: & ob proprios malos;
s non tam facile ejicere licet; uxo-
præcipue; inde parentem, filium
m, fratrem, conjunctum quoque, &
quo diu convixeris: deinde etiam
eraliter propter omnes; donec in con-
uram unius è ſeptem modis reliquis
veneris.

CAP. XL.

Societas & converſatio: & de officio & pietate.

OST hæc de ſocietate , tamquam
omnia complectente, dicamus. Ve-
m neque quomodo paretur, aut ſer-
ur, aut ea utamur, locus eſt dicendi,
ubi de amicis ſermonem habebimus:
autem ſolum quales [ſocios] eligere
orteat, docebimus. Oportet ergo fi-
les eligere, quantum fieri poteſt: non
um quod, ut dici ſolet, diſſimilium
n diuturna ſocietas: vel quod vel il-
, vel te ipſum aberrare in judicio, ſi
ſimules ſitis, neceſſarium ſit: Sed hoc
ſemper

ſemper fieri non poteſt. Nam ſenex
ſenibus tantum utatur, quantum co
lio pollebit, tantum opere & actionib
& in aggrediendo deficiet. Verum
hujuſmodi caſibus, per media jung
debemus diſſita valde. Equidem ſi ſe
opulentus & eruditus, juvenibus ſt
dis ac pauperibus utatur; ſi clientib
irridebitur ab illis, ſi familiaribus, in p
petua erit moleſtia. Neque enim pa
bunt illi; atque multis eum etiam affici
incommodis. Porro in ſimilitudine p
mas partes ætas ſibi vindicat: poſt n
res: inde ſtudia: demum opes. Se
bene pueris ob id ſociantur: imbe
enim propter ætatem utrique: ſed am
contemnentur. Meliores ſunt, mi
ſenes; ubi autoritate domini ab aliis
nerentur. Vt vero diſſimilium, peri
loſa eſt & gravis ſocietas; tum maxi
ſi repentina ſit, nec bene cognita. Di
tum enim & adoleſcentum & inſol
tium (quos nec metus nec pudor aliq
coercet) moleſtiſſima & intoleranda.
teris autem ſæpe explorator pro ſo
colitur: quod quam malum ſit, præ
tim afflictis, vel laborantibus inimici
vel iis qui extra patriam ſunt, non eſt
dicam: ad perniciem enim res ten
Porro ut cum ſociis gratiam ineamus,
ſolum beneficii collatio, ſed etiam
cep

o confert. Natura enim compara-
eſt, ut quemadmodum & exigimus
penſationem, & cui debemus, plura
te volumus, ita etiam, à quo debe-
olumus, etiam plura deberi cupia-
ſic tamen, ut beneficium ſit ſponta-
n, non coactum; nec injuria, nec in-
animo ſociatum. Tunc enim mo-
m eſt, ſi quicquam patieris. Cęterum
nodo id fiat, quidve in his agendum,
oco, ubi de amicis agetur, tractabi-
Quum vero in longa converſatio-
epius occurrant viri incogniti, co-
quibus quicquam ſerii ſermonis ſe-
ſtultum fuerit; rogare qui ſint, non
inurbanum, quam videatur intem-
vum. Si vero ille te agnoſcat, ſciat-
tibi eſſe ignotum, ſerat tamen cum
ſerios ſermones, malus eſt irriſor.
cave ne credas illum perperam ſcire,
bi ignotum. In univerſum id ages,
erpellet, ut te ſubducas, teſtatus ſta-
rediturum: atque tum per unum è
curabis, ut ſcias quis ſit. Malum
n non ſolũ eſt, ſed etiam turpe exiſti-
ur, apud hos qui omnibus notos eſſe
tant, atque [tales] creduntur, te ſo-
eos non noſcere: aut enim ambitio-
maximam, aut ſtuporem quem-
, aut ſummam negligentiam oſten-
quorum primum, ut odioſum te
reddit,

reddit, & (niſi aliqua in parte excell
etiam ſtultitiæ opinionem affert; ita
liqua contemtum, & ut ejuſmodi hom
nem te exiſtiment, qui nulli uſui aut
gotio idoneus ſis. In ſociis autem
randis, eos quærere non oportet: ſed
his quos Fortuna offert, aſſidua conv
ſatione probatos eligere. Maxima v
difficultas eſt cum impudentibus, qui
taces ſint: nam reliquos aperte able
bis: hi enim, & dum petunt damnoſi
ſeu cum illis verſeris, ſeu fugias, ex
quo periculoſi. Quapropter omnino i
rum cõverſationem vitare ſtatim op
tet. Quod ſi ſe inſinuent, tu apud a
cum lateas aliquamdiu. Maxima aut
vis eſt in his: de qua re pluribus in lo
ſermonem habebimus. Nunc adjec
ſufficiat, cavendum eſſe, ne potenti
aſſocieris, cum quibus olim ſimultas
terceſſerit: Nec ſtultis; aut admod
avaris: hi ſemper damnoſi, aut irac
di: (cum his enim periculoſiſſimum
verſari:) vel doloſis, ac ſimulatorib
inutiles enim ſemper ſunt: neque c
his, quorum mores aut opiniones è
gione [cum tuis] pugnant: Neque c
illis, qui quod præcipuum eſt in te, ſp
nunt. omnino enim ibi nihil utilitatis
gloriæ, aut denique boni ſperare po
Quodſi, præter id, de te maledicant,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ores longe ſunt inimicis;nam eis ma-
reditur. Cum inimicis, pace recon-
ata, omnia in integrum reſtituuntur:
amam malam de te vulgatam, nec
nnio toto redimes. Hoc etiam vile;
d generoſum eſt, exercere inimici-
. Majora autem hæc mala ſunt, quo
uerint potentiores. Si vero ſtulto-
n aut ſimplicium patrocinium à po-
ibus tibi injungatur, quos tu quum
m juveris & laudaveris, damnum
en ſint allaturi; quamvis multis mo-
ocurri huic incommodo ſoleat; nil
en melius exiſtimo excuſatione E-
ni mercatoris ſolertis atque felicis vi-
Is enim rogantibus reſpondere ſolet,
on eſſe idoneum: & ſi centies ille re-
at, aut per alia verba hortetur, aut
ſam quærat, non alio utitur reſpon-
ſed in eodem perſtat. Præcipua vero
in ſociis quæruntur, ſunt probitas,
dentia, excellentia alicujus artis, &
cacia. Omnis ſocietas eſt velut cor-
, quod per ſe grave eſt. Propterea ut
ex his adſint, convenit. Eruditi li-
rum raro adeo mali ſunt, aut imperi-
ut graves. Itaque ſi duo ex horum
trariis adſint, præcipue literarum im-
itia, & improbitas, aut vita ſceleſta,
nino eos devitare oportet.

Sunt etiam quidam homines quaſi

omino-

ominoſi,qui arroganter,ob illorum m
ſuetudinem,in amicitiam & negotia
tentium ſe inſinuarunt. Idem ſi tecum
cere tentent, & cedas; quid turpius
periculoſius, quam improborum,
amicorum, neç ſociorum arbitrio vi
re? Si rejicis, cum commni amico,
forſan valde utili,te committunt. Ita
in his perpeti neceſſe eſt quædam;&
ba pro verbis dare. Eſt autem infelici

Porro ſunt præter hæc duo genera
cietatum: tutelare, & oneroſum.
mum quidem facit ad humiliores,
potentioribus opprimantur: utile
inquilinis, & tenuioris fortunæ vi
Eſt autem triplex: ab arte; ut fabror
aurificum, tonſorum, mercatorum:
pulare, ut Romæ tribus: & cultus hon
gratia, quas vocant Scholas, aliæ
dem Academicorum, aliæ religioſæ
quibus etiam cura pauperum habe
Vitia ſunt in his, & abuſus, ut in cæt
bonis: & Academicorum &c. pe
cies bonarum literarum; quoniam im
ritis abundant: & qui à Principibus
Senatu ſpernerentur, nomen ſibi ver
cantes, dum falſam doctrinam ſparg
inficiuntque rempublicam hæreſibus
malis conſuetudinibus replent; & c
temtum bonarum artium & eruditor
pariunt. Et eſt adulationibus res ple

At

que nunc tota Italia referta eſt hujuſ-
odi lue. Quæ vero ſpecie religionis
it, ſed mentitur eam, dolos armat; aliis
pus adimit. Oneroſam [autem ſo-
tatem] quandoque recuſare non licet:
nc igitur] alacriter amplectaris. Mi-
periculi affert amplecti, & deſerere
latim; quam recuſare.
In ſocietate quoque cum amicitia,
am ſtabilem eſſe cupis, non id age
od plerique faciunt, ut in Chimæricis
damentum jacias: ſed velut boni chi-
gi, & architecti: hi quidem ad ſoli-
m terram perveniunt; illi ad carnem
ram; antequam faciant ſuperſtructio-
m. Ita poſtquam aliquem [honeſtis
ficiis &] lenociniis [non] fucatis in-
averis, & continueris, ubi utilem tibi
e exiſtimaveris, ac ad amicitiam ap-
m, utpote prudentem virum, detege
cauſam, ſpem, modum, finem, labo-
tuos, ac mores: ut ſi convenire poſ-
, anſam non relinquas diſcedendi: ſi
n, recedas quanto citius: ſed adeo
rce, ne ſi deluſum ſe exiſtimet, tuis te
rbis poſſit conficere.
Præterea turbam omnem vitare decet
nnes quovis modo imbecilles, (præci-
e concluſam loco arcto,) & eos qui
avibus laborant inimicitiis, & eos qui
vidia, & eos qui præſidium ſecum va-
L lidum

lidum non habent; & togatos omnes, n
ſi ordine in pompa cum ſui ſimilib
procedant: [Vitanda item eis ſunt loca
ubi ludi fiunt cum armis, aut ignes
ciuntur: vel ſi ſeditione laborent cives.

Quæ vero ad officia ſpectant, à Cic
rone & Seneca abunde tractata ſunt:
repetere conciſe, quæ ſufficienter tract
ta ſunt ab aliis, ſtultum ſit. Solum ea r
petam quæ ad Chriſtianum pertinen
hæc enim ſola vera philoſophia eſt, re
gio noſtra. Cujus (tum propter ſeipſar
tum propter futuri ſeculi expectationer
quod quidem infinitum quum ſit, h
autem momentaneum) inſani prorſ
eſſet, non habere diligentiſſimam obſe
vationem. Differt autem hoc ipſo ſol
communi officio boni viri, quod u
prodeſſe poſſimus, auxilium neque n
gare, neque diſſimulare, nec etiam ult
non offerre non licet; etiamſi ſit vir p
ſimus, ingratus, & inimicus. Ad h
ipſum rediguntur omnes difficultate
quæ propriæ ſunt ſanctitati. Nec rati
ni naturali hac in parte eſt acquieſce
dum: ſed opus eſt ut ſequamur autori
tem ſacræ paginæ. Excipere igitur p
mum oportet alienam jacturam: ut n
ſimus in hoc nimium miſericordes. B
nefacere enim injuſte uni, ut malefaci
mus injuſte alteri; nil aliud eſt, qua
fac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

facta compenſatione bis injuſte facere. Sed & ut non ſis [iniquus] judex : nam ſcriptum eſt, Diligite juſtitiam. Tertium eſt, ut oderis improbitatem, & impietatem; non inimicum. Quartum eſt, ut [ſi] liceat diſcedere ab impio: non ei malefeceris, niſi ut te ſerves. Exempla habemus in Pſalmis plura de hoc. Quintum, ut tamdiu ſinamus illorum corpora periclitari, ut numquam animæ obliviſcamur, ut docet Paulus ad 1. Corinth. cap. 5. Sextum, ut ſciamus fidem exigi ad Deum: &, ut confidamus illum gratia divina poſſe præſtare; ut in Euangelio Marci, cap. *6*. Sic ſancti illi non omnes ſanabant qui offerebantur (fuiſſet enim infinitum,) ſed in quibus fides & merita conſtabant. His ipſis ſi ergo quempiam amicum (gtatia exempli) poſſis ſanare, aut monere, aut juvare, non ſine periculo tuo, ut ille te non detegat, & res communicetur cum ſucceſſu, quæ tibi nota ſoli emolumento erat; ſi non ſuccedat, ut irridearis; & quum alii eo ſingulari abutantur, ſi ipſe plenam in te fidem non habet, non teneris. Fides enim ſi exigebatur in Sanctis, quamvis opus naturale ſit, aut civile, non te magis poteſt prægravare, quam Sanctos, quum ſolum ex pietate & religione tenearis, licet ſine fide poſſis operari: Si autem plene de te

confidit, teneris: ſed tamen quum perfectam poſſit erga te obſervare fidem, nullum ſubis periculum: nam ſecretum non promulgabit aut deteget.

In ſociorum converſátione quædam ſunt, quæ ſolum ad te pertinent; in quibus ſufficit ut recte te geras & modeſte: alia ſunt communia cum aliis; in quibus neceſſe eſt præter id ut aliis moleſtiam non parias. Exemplum habes ejus qui cithara pulſat ſolus, & qui cum aliis canit; quique ſolus edit coram aliis, & qui cum aliis ſedet in convivio. Porro quod maximum eſt in officio, eſt ut ſcias cui reddere debeas; & cui tenearis, etſi non poſſis, reddere. Tria autem ſunt, quæ te obligant: Voluntas, labores, aut incommoda, vel impenſa, etiamſi non ſponte ſuſceperit; & bona fortuna, qua ex actione illius ſubſecuta ſit. Secus, ſ velis videri obligatus, adulatoris eſt, au ſtulti, aut plane deceptoris. Itaque gra tiam præter hæc agere non licet, ne ir ridere videaris. Licet tamen ſecus off cium præſtare, non tamquam perſolva acceptum, ſed quia probus ille ſit, a dignus cui impertiaris. Vbi dubites reddas, melius eſt reddere immerit quam non reddere merito. In verb contrario modò.

Devitare in univerſum oportet d gen

nera hominum : qui celeriter loquun-t, ne quicquam eorum fidei commit-: quum enim ſic loquuntur, cogi-e diu quod volunt, nequeunt: qua-ut conſilio careant, neceſſe eſt. Er-à beſtiis parum differunt: & quan-illas cognitione ſuperant, tanto ſunt humana vitia nequiores : dico ava-iam, iram, luxuriam, crudelitatem: conſtantia vero pares. Valde etiam ma-os [evita;] ne in illos beneficia con-ras: ſunt enim natura ingrati. Atque jus rei experimentum magis cogni-m, quam ratio evidens. Et ſcias, quod mnis loquax eſt deceptor, ſi ex ſen-ntia loquitur; aut ſtultus ſi incaute pro-rt. Et iſta ſunt ſigna certiſſima; quæ iviſione demonſtrari poſſunt.

CAP. XLI.

Amici.

IN amicorum autem converſatione primum caveas; ne dum laudare illos cupis, quicquam, quod in malam partem trahi poſſit, dicas. Velut quidam, quum laudare amicum vellet, dixit: Magnifaciatis hunc. nam etſi eum ſui contemnant, vir tamen egregius eſt. Nam primam partem teſtatam habuit, quod ab amici ore proficiſceretur; ſecũdam quomodo probabit? Multum intereſt, utrum

dicas, Hic facere novit, etſi non tam bene dicere: &, ſi dicas, Bene dicere novit, & melius etiam facere. hoc ad laudem faciet; illo inimicum efficies. Quodſi magnanimus ſit, tum (ut in aliis omnibus) plurimum juvat beneficia commemorare accepta, offenſarum non meminiſſe. Vt vero illorum animos ſeu aliorum explores, epiſtola hiſtoriam geſtorum tuorum explicabis; unde tibi commodum magnum, aut incommodum evenerit: ex reſponſo autem deprehendes qualis ſit. Coram multa pericula incurris. Quare & in epiſtola, in qua librũ dedices illi, & in alia omni publica, ne nimis, vel ne jejune, vel non oportune, vel ea in re, in qua nollet, laudes, aut irrideri, aut vituperari, aut turpe laudari à te putet. Laudare præterea ut vituperaturum, aliquanto mollius eſſe conſtat, quam Biantis illud, *Ama tamquam oſurus*. Cave etiam, ne omnino te oſtentes, ſeu verbis, ſeu diligentiæ ſpecie, in amicis adjuvandis. nam, ut plus niteris, forſan minus præſtabis. Et, ſi non ſucceſſerit res, palam hoc adulatorem aut impotentem te declarabit. Horum altero contemneris, altero eris odioſus. Quod ſi obtinuerit, videberis aliis (quibus ille ſe debere etiam plurimum putat) beneficii meritum & amici gratiam erga illos

eripere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ripere velle. At Cicero, inquis, ita faciebat: ut in epiſtola ad Lentulum. Multum poſſunt vitia temporum & civitatum: & tum ille omnia poſſe eloquentia videbatur. Ideo licet his, qui cauſæ domini ſunt: Imo curare debet, ut ille intelligat, hoc feciſſe. Magis enim delinqueret, ſi id non ageret, quam qui quum non poſſit, nimiam tamen præferre vult diligentiam. Si coram aut publice laudes, memento illius Poetæ:

Tydide, neque me valde laudes, neque vituperes.

& Ciceronis:

Nolo eſſe laudator, ne videar adulator.

& Euripidis in Hippolyto:

Hoc eſt quod mortalium bene civitates conditas
Et domus perdit, nimis elaborata orationes.
Neque enim auribus jucunda convenit dicere:
Sed ex quo aliquis glorioſus fit.

Hoc ultimum eſt illud quod nos juvat, & illum. Abeſt enim ab adulationis ſuſpicione, quum tamen valde placeat. Velut in epiſtola Archimedis, & Apollonii Pergæi.

De qualitate conſiderandum eſt: & præcipue quinam ſint apti maxime ad amicitiam. Memoratur ſervus ille Antii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Rectionis, dignior ut ipſe nominaretu
non dominus: quum ab illo vinculis co
ſtrictus, & ſtigmatibus in fronte no
tus [fuiſſet, tamen] dominum proſc
ptum, quem perdere lucrum erat, m
gno ſuo periculo ſervavit. Quod &
mulieribus viſum eſt: Velut in Anton
quæ tam diu luctum retinuit. Multa
pud Tacitum [ejuſcemodi] adducunt
exempla. Deinde quomodo tam arcta
[amicitiam] conflare poſſis; inter E
curum & Metrodorum. Et natura qu
dem eligendi ſunt conſtantes, & mela
cholici, & qui non facile ab affectib
diſtrahantur. Hos vibebis à pueris u
aut duobus ſociis contentos: atque cu
eis aſſidue converſari. Arte quærim
officioſos, patientes, & qui jam amo
igniculos erga nos oſtendunt, ſimil
moribus, benevolos, miſericordes. Pl
rumque autem molliores animos am
occupare ſolet, ut in mulieribus, & ad
leſcentibus, & lenibus moribus. Plu
mum etiam poteſt aſſidua conſuetud
& longitudo temporis, ut experient
docet. Avari vero neminem amant: eu
his tamen quandoque firmam licet co
trahere ſocietatem, utilitatis cauſa. qua
to vero minus avari ſunt, eo magis cu
eis amicitiam contrahere aliquam lice
Avaro amico nil inutilius ſemper: ſæ
etiam

um damnoſus eſt [talis amicus,] ideo
mnino fuge.

CAP. XLII.

Occaſio.

RAETEREA occaſionem in omni-
bus actionibus ac ſermone obſervare
ſet. Nihil enim in humanis majus eſt,
propere agendum ſit, ubi celeritate
is eſt; ſeu differendum, ubi cunctatio
neceſſaria. Et plerumque in actioni-
s majus eſt periculum in mora; in
bis autem, ſi intempeſtive. Quum
im anticipaveris, aut obliviſcuntur,
t vim amittunt verba & preces: quod-
repetas, gratiam haud habent, & jam
xilia adverſum illa compararũt. Quin,
od maximum eſt, non percellunt ani-
um; in quo ſpes eſt omnis ſeu acro-
natis ſeu fabulæ, ſeu exempli aut ora-
onis vehementioris, vel artificioſæ.
d jam ad ſingulorum generalium præ-
ptorum tractationem deveniamus.

CAP. XLIII.

*Quomodo animi & corporis firmi-
tas ſervetur.*

T primum doceamus quonam pacto
valetudo firma ſervari poſſit tam ani-
i quam corporis. Videntur tria neceſſa-
a nobis: Vita, uſus, & ut non impedian-

tur excrementa. Vſus vitæ eſt maxime in externis ſenſibus atque internis. Ob hæc igitur tria cuſtodire oportet: oculos, aures, cerebrum. Impedimenta excretionis maxime circa veſicam fiunt, propter urinas. Vnde lapis, ſcabies & ſimilia, per quæ flagrat mictus, aut impeditur, aut ſupprimitur, quod eſt mors. Vitæ inſtrumenta tria rurſus: Dentes, ventriculus, jecur. Omnia igitur ſeptem. Servantur quinque rationibus: Somn prolixo, in ſtrato non calido, ſed velu eſerico, vel fronde: Evacuatione excrementorum: Exercitatione tum gene rali, tum unicuique horum membroru propria: Victu: & Aëre. Aër ſi pravu ſit, cubiculum ac triclinium emenda tur igne, & his quæ odorem reddu maximum & jucundum inter quæ Be zoi, ſeu dulcis aſſa, & ſtyrax, & ſi qu aliud [tale.] Hujuſmodi ergo in plurib vaſis apertis cubiculo incluſo habere portet. Etenim & hoc accedit ex philoſ phiæ naturalis ſcientia, ut intelligamu quum odor & per vapores & ſpecie multiplicetur, & contenta in aere, ſubſtantiam emendari. Sed & flantib validis & frigidis ventis aperire ſæp imo etiam ſingulo die, ſemel ſaltem, c biculi feneſtras: & exercere ſe in libe aere. Demonſtratum enim eſt in lib

De

venenis, aerem etiam peſtilentem
(... o non flet ventus) in dimidio ho-
... el hora, aut duabus nullam impreſ-
... n facere ejus qualitatis qua infici-
... eo exigua eſt, & inſenſibilis. Victus
... parcus, ſimplex; è rebus bonis, be-
... andendo, & ſi duri ſint cibi, diu
...: (multum enim refert diuturna
..., ſi cibus ſit durus, aut malus, aut
... debilis, aut vorax:) & ab exerci-
... e; Et exercitatio purgatis jam ex-
... entis; itaque ut undique ſentiat ſe
... em, & cibi appetentem. Deprehen-
... ſt autem ſubtiliſſima ratione, & ex-
... mentis certis, inediam exactam, eſſe
... m aurum potabile, quo vita omnino
... uſq; ad centeſimum ferme annum,
... citur. Vt apparet in Aloyſio Corna-
... qui nonageſimum octavum agit an-
... integra ſanitate; & aliis. His vero
... am normam obſervare nõ poſſunt,
... lit, ut quam pauco vino utantur, ac
... aqua autem plurima, ſi bona ſit.
... aqua utiliſſima capiti eſt: jecori
... ue & ventriculo melior, quam vi-
...; & mentem ſervat. Vtatur uva
..., amygdalis; & (ſi fert) avellanis: ſi
..., piſtatiis, ovi vitello, ruta, petro-
..., abſinthio, pane optimo, paucis
... bus aſſatis; non caſeo, nec elixis,
... arina. Vtatur melle, & ſaccharo.
Cibus

Cibus ſit ſimplex; piſces ſquamoſi, leves aſſati; modicus.

De inſidiis vero inimicorum ſuo loco dicetur. Tertium genus periculi eſt à propriis. Propterea præterquam filio & fratri hæredi, non cohabitabis. Mu-lierem autem hæredem habere, long periculoſius. Multi enim talibus occa-ſionibus inhiant. A caſibus ut tutus ſis optimum elige locum in his quæ conſue-ta ſunt: ut in via, ſub fornice; in ca-pento, angulum extremum; ut etiam ex-cuſſus, deſidere non poſſis. Hujuſmo haud levia ſunt.

CAP. XLIV.

Quot modis homines in officio contineantur: & de beneficiis collocandis. Veneratio quid?

SVBIT poſt hæc cura continendi ho-mines in officio: quæ maxima (u dixi) eſſe debet: ut etiam illorum volu-tatem augeas. Præſtant homines offici Vi, aut Metu. ſed de vi hic loqui prop ſitum non eſt: Metu in pueris ſolum ut mur: quamquam & in his amorem m ſcere, peropportunum dixerim. Spon autem tribus modis: ut omnes ſint qui que: Natura, conſuetudine, miſerico dia; ſpe etiam: Eſt autem ſpes, volunt tis inconſtantis ſtimulus. Quique ſ

ſe

iunt, varie officium præſtare ſolent. dio modo, qui ratione, aut memo- beneficii, aut verecundia, aut pre- us moventur. Preces enim nonnum- am fatigare [ſolent] homines: præ- tim eos qui non tam norunt negare, am non præſtare. Et compoſito [mo- ;] qui optimus eſt, Veneratioque catur. Conſtat enim [Veneratio] nore, timore, pudore. Hunc filii pa- ntibus; & regibus bonis ſubditi; tum ro omnes Deo ac Sacerdotibus præ- are ſolent. Continere autem ſingulos portet, augendo in illis affectus cauſam: pote beneficiis, pro oportunitate, & equenter, ſed levibus; maxime humi- s perſonas. Tribus igitur modis extra rdinem, totidem ordinariis duobus iolentis.

Circa beneficia ergo collocanda, tum tiam officia, copioſe Seneca libris ſe- tem, Cicero tribus ſcripſere. Sed nobis uo hæc præcepta ſufficiant: Eum qui multum poteſt, in multos conferre de- bere: qui minus, multos in ſpe retinere; & imprudentes maxime; nam qui in ſtultos, convenit ei illud:

Quid facis Oenone? quid mandas ſe-
mina arenæ?

Verum quidam impudentes petunt: à quibus, & ob impotentiam, & ob impro- bita-

bitatem, non eſt quod ſperes quicquam &c, ſi denegaveris, tamquam debeas, maledicendo obſunt. Genus hominum qui in lingua quæſtum poſuit; voluntque meri. Si fallas, eum infeſtum habes: id infelicis hominis eſt, occurrere hujus modi. Quos devitabis, ſi artem arte d ludas; & non attingas; vel ſi commo uti didiceris, aut perterrefeceris. Et tu magnum malum eſt; quum ſit inſtrumentum quo præclari viri evertuntur, aſilus delphinorum. Sed ſi poſſis efficere, ut pœna unius alios deterreat, optimum eſt.

Specialiter autem, quum maximum ſit in humana vita, bene collocaſſe beneficia; ideo ingratos cavere oportet, ne i illos conferantur. Quo modo autem eo cavere licebit, ſi non eos cognoverimus. Sunt ergo ingrati quidam ob ambitionem; præcipue reges; ut Artaxerxes i Metrodorum, Alexander in Clytum parvi ſenſus, ut dictum eſt, velut pueri, mulieres, ruſtici: invidi, in eos quibu invident: avari, ubi de pecunia agitur: perfidi, inconſtantes, & conſuetudine vitiati: denique duri, qui beneficia non ſentiunt.

CAP.

CAP. XLV.

Scientia animi.

HVIVS rei duo ſunt capita: digno-ſcendi, amicum, inimicum, adula-remque animum, ſermonem habentis cum. Amicorum igitur propria nota t, formido. Vnde illud:

Res eſt ſolliciti plena timoris, amor.

eo periculi tui opinionem injicies: vi-bis quam alacer veniat in auxilium. el, ſi rem tenere ſe dicat, alienatus ani-o eſt: aut enim non vult intelligere, it tibi fidem non habet: Aut ſi non edere ſe ſimulat; vel ſi cogitabundus anet, nullo effectu deinceps ſucceden-: Et quum verbis eorum quippiam ſub-t, quo nec firma, nec ſincera pollici-tio reddatur: At ſi rem conatur, quæ lhuc in ſpe eſt, revellere ex animo: Vel non curat quid actum ſit, diligentius itelligere. Et hæc quidem alienati ani-ni, aut non alienati, indicia ſunt. Sed uantum alienatus ſit, aut amet, ex com-notione illius obſervabis; præcipue in ericulo. Nam commiſerationem in a-nico quis ignorat eſſe jucundiſſimam? Magna res eſt, ac pæne divina, animum ominis internoſcere: ſed & utiliſſima, t ad quam omnibus aliis plures ſint ma-hinæ. Caſum miſerabilem defleas apud illum:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

illum: ſi amat; (idque non compoſi
quaſi intentione facias;) fieri non pot
ut vultus [ejus] non mutetur. Ve
ſine animi moleſtia mutari poſſunt; v
tus non poteſt. Si pecuniæ inopiam
ſtendas; qui amat, ultro pollicetur;
habere alium pro te, dicit: ſi odit, o
los intendit: ſi amicum ſimulavit, a
cipat, ut non credas illi adeſſe quo in
ges; modo caſum adverſum, modo g
ves impenſas, aut redditus imminut
refert. Omnia etiam eo tendunt ab i
mico, ut magis ornatum ſe velit, qu
tibi prodeſſe. Quam mollis erit, & c
lidus, qui & fallat in calamitatum t
rum relatione, ut non geſtu, vultu, act
ne, ſi non verbis, ſe prodat? In diſce
quum grave malum tuum eſt, læta fro
etiamſi ſpem magnam injiciat, non b
animi indicium eſt. Verus enim ami
non ſolum in calamitate tua, ſed in
riculo tuo lætam frontem retinere n
poteſt. Cæterum qui mente minus
ma præditi ſunt, amare poſſunt, & ri
re; quum id perſæpe agant, etiam in p
priis malis: Sed nunc ſermo de ſapi
tibus eſt. In omnibus denique pruden
opus eſt: adeo ut aliquibus, velut irac
dis, aut nimium cupidis, perſæpe ne
viſſe præſtitiſſet. præſertim quum am
tioſus amicus, aut frigidus, panem

Sen

Seca inquit) lapideum, id eſt, benefi-
um quaſi invitus, & ſero tibi præſtat.
ndum eſt ergo quod proponas utili-
m, & tunc neſcire præſtat; aut ho-
em, & tunc ſcire. Si in electione ſuf-
orum certus numerus ſit neceſſa-
i, abeſſe idem eſt, quod ſuffragium in
rarium ponere: ſecus, ſi ſententiis
natur: nam abſumus aliquando, ne
u potentioris adverſari cogamur: ut
ero quum abeſſet à Senatu, ne ob Cæ-
potentiam Pompejanis & optima-
, tum Reip. cauſæ nocere cogere-
At, ut dixi, quum votis ſolum ac
agiis res decernuntur, ſummum ma-
m eſt in eo, quod cauſam evertit.
bus autem gradibus inferius eſt, non
e, quam ſuffragium adverſum pone-
primum, quod non præbet cauſam
ris: ſecundum, quod exemplo alios
movet: quod etſi dum non venit,
dem amico contra te faciat, ejuſdem
onis ſocios cogat pro te ſuffragium
tere in urnam, amici officio fungi-
Quod autem multum facit ad ani-
m dignoſcendum non amici, eſt: ut
oponas quæ eſſe non poſſunt: ex-
ant enim hujuſmodi illum tum ad-
atione, tum contemtu: adeo ut laxa-
uaſi clauſtris animi, diffluant ſecreta.
t ſi quis dicat cuipiam, cui mortuus

ſit frater, optimum habens ſacerdotium
Volo tibi tuum ſuſcitare fratrem, atq; il
reddere ſacerdotium; improviſo adortu
cogitanſque, quæ verba; facile dictur
eſt: Etiamſi reſurgeret, ſacerdotium n
recuperaremus. Ex quo mens illius er
fratem, & mores. Rurſus, & illud max
me pro familiaribus, hiſtoriam conſim
lem de alio narra, differaſque finem,
exitum. Si intentus eſt, aut judicem
facere vult, crimini obnoxius eſt: ſi n
curat, ſed abit, aut ſermonem abrump
nequaquam. Nuper auriga, quem in d
mum receperam, ſtudioſe audiebat
narrantem furtum ancillæ, & quod ca
eſſet: judicium etiam de illa, tamqua
ſuſpecta, quam jam ream eſſe conſtab
ferens; ut non poſſem ambigere, qu
fur eſſet. Hactenus de majoribus reb
& manifeſtioribus: nunc de minorib
& magis obſcuris (neque enim ſem
de vita, de fortunis univerſis, aut de e
ſtimatione agitur) dicendum eſt. Ve
de quotidianis negotiis; tum maxi
quum cupias ante periculum homin
experiri. Tum ergo rem auge, & luce
ita enim expoſita melius videtur. Q
eſt, augere lucem? id eſt, ut commov
illius animum ſpe multa, aut jucund
te. Quid eſt rem augere? ut tuum caſ
augeas: ab omnibus derelictum [

oſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſtendas. In exigua re occupatum con-
enias: videbis quanti te faciat. Illum ad
rmonem longum provoca: fieri non
oteſt, quin labatur. Denique ſi nihil po-
s hoc modo habere, per amicum tibi,
i inſidiatorem habebis; aut in pocula.
Quod ſi non ex illo; ex filiis, fratribus,
arentibus, uxore, amicis, intimis, ſer-
is, concubinis. Iratum obſerva, & adi:
ptimum commentum eſt. Alii majus
tiam habent: ad iram conſulto provo-
ant: ſed hoc in magnis viris periculo-
um eſt; in neceſſariis inutile. Ergo dili-
entiſſime ac minutatim omnia tecum
onferes; verba, geſtus, vultum, actio-
es: invenies, ſi odit, ſi inſidiatur, ſi
ontemnit, ſi faſtidit, ſi gravis ſis ei, ſi
uſpectum habeat: aut contra, ſi amat, ſi
nagni facit, ſi gratus es illi; ſi cupit tibi
enefacere. Et paulatim denique ad un-
guem expendendo ſingula minutatim,
nimum illius, quaſi tu intus in illo eſſes,
ntroſpicies. Non tam difficilis res eſt,
nimi ſecreta ſcrutari, quum verſari cum
homine potueris: ſed aditum, & (ut ita
dicam) oſtium invenire, difficile eſt.
Magis autem cum epiſtolis animum il-
lius intelliges, quam [coram] verbis quo-
niam illæ manent, hæc diffluunt. Adeo
vero res eſt illa certa, ut quanto magis
occultare ſe nitatur, eo magis eum agno-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſcas. Vides quod [nil] difficilius fit noti illis falſis & ſubdititiis: & tamen aliqu homines inveniuntur, qui eas facillime & ad unguem dignoſcant ac legant. Erg ut hac in re locupletibus exemplis utar vides quid ſcribat Cicero ad Atticum (Epiſtolarum lib. 12.) *Hic autem ſe etiam tribuere multum mihi putat, quod ſcri pſerit, optimum conſulem. Quis enim je junius dixit inimicus? Ad cætera vero tib quemadmodum reſcripſit? Tantum roga de S. C. ut corrigas. Hoc quidem feciſſ etiam Ramio, ſi admonitus eſſet.* En vi des, quod, qui oderunt, jejune non ple ne, ſed aut vitioſe, aut dubie, aut admiſt aliquo quod laudem elevet, aut ubi exc tare poſſit invidiam, aut importune, au in re quæ beato fini adverſetur, lauden te. Vnum præterea habes exemplum ib *Reſcripſi, patrono illi nihil opus eſſe; quo niam Cæſaris, propinqui ejus, omnis p teſtas eſſet, viri optimi, & hominis lib ralißimi: me tamen ei fauturum.* Hab inſuper duas epiſtolas perpulchras Anto nii ad Ciceronem, & Ciceronis ad An tonium, plenas verbis humanioribus [i 14 libro.] Sed in priore verba illa od adnimadverte: *Quam ob cauſam vere ne abſentia mea levior ſit apud te.* Et ru ſus: *Quod ſi duriorem te ejus miſeræ & a flictæ fortunæ præbes, non contendam e*

adve

adverſus te: quamquam videor tueri debere commentarium Cæſaris. Hæc ad minas; priora ad diffidentiam: ut ſuperbiam in humanis, odium in blandis verbis ſubeſſe intelligeres. Quæ vero in fine, oneroſa ſunt hæc: *Nihil enim non tua cauſa feci.* In reſponſione non minus livoris latet; ut ab initio ipſo quaſi exprobret Antonio malum animum, qui conſpectum ejus ſubterfugerit: ut in hoc laboret, declarando Antonium ſibi eſſe inimicum: ex quo lege Naturæ intelligitur, etiam ſe Antonio viciſſim. Deinde in cauſa odioſa laus propria expreſſa his verbis: *Tum do etiam humanitati & naturæ meæ.* Et illud: *Interpellantibus enim his inimicitiis, animus tuus mihi magis patuit, quam domus.* Aliquando abſtruſum expiſcamur ſenſum. Habes & alteram Antonii, adhuc integris rebus, alteram Çæſaris [lib: 10.] In quibus mirum in modum licet ſe exercere, affectus dignoſcédo. Ambitioſior Antonii; ſed cum timore in primis verbis, parum tamen amicum ſe illi declarantis, quoniam ſenſus habet militares: Cæſar non niſi famam veretur: parum curat illius alioquin diſceſſum. Alia ibi eſt Cœlii: is ſignificat ſe amicum. Ita quum tres prope ſe conſequantur, (una ſolum Ciceronis ad Atticum interpoſita,) prima declarat

 hoſti-

hoſtilem animum; ſecunda neque amicum, neque inimicum, ſed ſuam ſolum exiſtimationem tuentem; tertia amiciſſimum. Ita poſt habes unam Ciceronis ad Dolabellam, [lib. 14.] in qua ſummam Ciceronis ambitionem, & animum non ſyncerum, ſed tempori opportunitatique rerum inſervientem, non ſatis ad propoſitum, nec prudenti conſilio: Aliam Hirtii, parum Bruti & Caſſii rebus faventem, timoremq; callide oſtentantis [lib. 15.] Vt vero exemplum habeas ſummæ benevolentiæ, tum efficacis epiſtolæ pro alio ſcriptæ, eam lege, quæ ad Plancum à Cicerone pro Attico ſcripta eſt. Quædam etiam animum circa cautionem [fluctuantem & incertum] declarant: velut illa Ciceronis: *Longumque illud tempus quum non ero, magis me movet, quam hoc exiguum: quod mihi tamen nimium longum videtur*. Id eſt, magis moveor quod poſt mortem illius gloriæ ſatisfacere non potero, quam hoc dum vivo, quod mihi adeo acerbum eſt, ut mea cauſa nullum eſſe vellem. Ita vivere vellem, ac nollem: propter illam, vellem; propter me, ob dolorem, nollem. Sed quia magis amo illam, quam me, mallem vivere in perpetuo dolore, quo mortem optarem, quam non eſſe. Eſtque rarum id exemplum, &

accu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ccurate ſcriptum. Aliud in epiſtola familiari prima, in initio; ſed rhetoricum eſt: *Vitam mihi acerbam eſſe putem.* Eſt enim dicendi modus, non intentionis animi expreſſio: Sed illud: *Magno animi dolore diſcrucior.* Itaque ad perſonas & mores hæc referenda ſunt. Multa in hoc exempla notiſſimorum virorum, & quorum ſucceſſus non ignoraveris, legere oportet: ut non ſolum ſcientiam rei habeas; ſed eam teneas intelligentiam ſubtilem, quam alii ex uſu longo & experientia didicerunt. In negotiationibus autem ipſis, peſſimum ſignum eſt, tergiverſatio, aut procraſtinatio: & quum quis quod negare non poteſt, promittit, ſed non definit tempus, aut longum omnino poſtulat; aut (ſi inſtes) breve, ſed illudificat te. Neque peſſimum eſt ſignum alieni animi, quod ſolum peſſimum eſt, ſed quum minus præſtare non poteſt in eo ſtatu cauſæ; modo non de propria illius pecunia agamus: (nam tunc ad impotentiam referri poteſt:) at demum quum quod præſtare debet ex officio, non alacriter exhibet, hinc colligere potes in aliis quid de ſuo auxilii ſit adjecturus. Sunt autem ſimiles adulator, & fictus amicus : quamquam adulator ſpecies ſit ficti amici; fictum tamen dicimus amicum, qui non blanditur; nec

niſi ad occaſionem ſe oſtentat: cujus duo
ſunt genera: inimicus ſub amici ſpecie;
& qui ſolum amicus non eſt. Adulato-
rium quoque eſt, etiam in pueris, offerre
quæ non petas; non præſtare quæ velis.
Fallacis enim animi indicia ſunt. Ita præ-
ſtare parva & manifeſta, & quum redde-
re poſſis; non præſtare magna, neque
quæ neſcias, neque quæ recipere non
ſperet. Adulator quoque vino, ira, tem-
pore, alacritate, neceſſitate incumbente
internoſcitur.

Affectus quoque animi repentinos,
qui maxime ad te pertinent, [obſerva-
bis:] ſcilicet iræ, ut caveas; timoris, ut
ſecure aggrediaris, & firmiter inſiſtas;
doloris, pœnitentiam ſignificantis; &
lætitiæ. Ita dignoſces amicum non alio
magis quam oculi jucundo aſpectu, ut
quum pueruli poma intuentur; & ſim-
plicitate ſermonis: Vt contra, oculus
triſtis, vel torvum intuens, facies rubra,
inæqualis in reſpondendo mora, ſermo
concitatus, aut nimis continuus, aut ab-
ruptus, aut vehemens, aut breviſſimus,
aut qui minas redoleat, aut ironiam, iræ
ſunt ſigna. Doloris ac pœnitentiæ, mu-
tatio coloris faciei, ſuſpirium; vox non
libere erumpens, ſed quaſi ex ſuffocato
pectore: & ſi quid antea propoſueris, ne-
ſcit continuare ſermonem. Quondoque

vox ac

ox ac ſermo intercipitur: quod etiam nagis in timore accidit, & trepidat, & enua [tremunt,] ut cor quod ſalit, & emporum venæ, & facies mutatur. Inidiæ & occulti odii, quum in calamitaibus oculo ridenti eſt, & gloriabundus e oſtentat; quum non licet, ſimulat doorem. Adulatoris, ſi eventus ille delectet, gratulatur mirum in modum: perſæpe etiam gloriatur: narrat quæ acta ſunt, & reminiſcitur, etiam ſi ſcias. Plurimum autem confert ad animi perturbationes dignoſcendas, reſpicere oculos, faciem, geſtus; mores; ac ſermones commutare: nam vix conſtat, & in moleſtiis non quieſcit, citoque diſcedit: & ſi in primo congreſſu torve aut hilare aſpicieris.

Pro intelligendis autem his quæ ſcire neceſſe putas, nec ille dicturus eſt, vel quia non tam amicus eſt, vel quia non tanti te facit, aut quoniam periculoſum ſit referre, vel quia perſonam publicam gerit, aut durus eſt natura: interroga de modo, ſi ſcire vis, an ſit; aut de cauſa: ſi modum, tamquam illud jam abunde tibi notum ſit. Velut ſi dicas: Siculorum accuſatio hæc an nova eſt, an illa prior qua premitur? vix tam cautus eſſe poteſt, ut non erumpat, Hæc eadem; aut, Alia. Quodſi non accuſatus ſit Verres,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

dicet, Non audivi quod Verrem Siculi accuſaverint. Tum maxime, ſi occupatum negotiis aggreſſus fueris; nec ab initio id proponas; ſed continuo (quippe meditato) ſermone, in illum incautum deduxeris.

In eruenda autem veritate ab illis quos in poteſtate habes, cogantur ob incertam interrogationem omnia flagitia quæ perpetrarint, detegere. Quodſi primum in jam notum crimen inciderit, paululum inſiſtes, tamquam aliud quærens. Si negando perſtet, vexare illum deſines. Sed ubi quæ ſcis, tegere conatur, alia fatetur, jam cognoſcis doloſam eſſe confeſſionem. Ideo etſi poſt duo aut tria crimina fateatur quod noris, in perquirendo, tamquam alia quædam ſcias, & quæras, diu perſeverare urgendo potes. Itaque optimum eſt omnia detegere, niſi quod capitale eſt: nam nihil poteſt eſſe deterius, quam ea confiteri, per quæ [ipſum] perdas.

In captivis qui non confitentur, ſuppone tortorem, qui eum (tamquam liberatum) convivio excipiat: Dicat, ubi bene compotaverit, à complice, qui in ſuſpicionem venit, accepiſſe pecunias (numerumque veriſimilem addat) ut mitius ageret. Egiſſe equidem; multaque (quæ judices de more minantur, nec fa-

ciunt

unt tamen) prætermiſiſſe commemo-
: coactum tamen etiam feciſſe plus
am vellet. Inde dicat ab amico præ-
ptum aliquid extra cauſſam; cauſſæ ta-
n adhærens, ut obſervaret. Vtpote ne
oderet eum à quo accepit, vel qui ſi-
l aderat: &c. Opus eſt autem in hoc
licio præſtanti, acerrimoque ingenio.
io ſi uſus fueris adverſus alios, quam
idiatores vitæ tuæ tuorumve, impius
, pœnaſque des.

Tertium vero ab ira & vino violen-
m indicem, ſcortum eſſe ſcito, Memi-
tis per Fulviam pretio corruptam, Ci-
conem Catilinam oppreſſiſſe.

Sunt autem ingenia quædam adeo in-
bilia, & inconſtantia, qualia, &c. ami-
rum, ut longo tempore vix dignoſcan-
r. Accidit enim eis, quod rebus quæ
lociter moventur, ut non niſi longo
mpore dignoſci poſſint: nec id ſatis cer-
, niſi propoſito præmio in ea cauſa,
æ tibi cordi eſſe videatur: inde abſque
o ſi roges, videbis ad amuſſim, quanti
faciant.

CAP. XLVI.

Homines ſinguli quibus capi ſoleant.

OPORTET autem ſingulorum hominum, & juxta ſexum, ætates, re-
ones, leges, & propria ſtudia, naturam

conſi-

conſiderare. Feminæ capiuntur blan
tiis, luſibus: amari cupiunt; & ſpati
volupe eis eſt: gravia, ſeria, literas od
habent. Pueri eiſdem ferme gauden
ſed ſunt magis cupidi aleæ, gemmæ &
ludorum, atque pecuniarum: Senes c
vitiarum [amatores ſunt,]honorum, n
garum ſecreta noſcendi: Iuvenes glori
actionum. Hæc ætas, & Adoleſcentiur
maxime ad amores prona eſt. Potent
[delectantur] laudibus, delitiis, pecuni
ultione: Divites & nobiles, gloria,
opibus. Pauperes & ignobiles, quæſtu
tamquam Deum colunt. Milites rapini
ut Mercatores lucro, gaudent: atque v
tum utriſque unum, male agendi; hi d
lum verſando, illi vim & inſolentian
quod eſt improborum munus; ut probo
rum, juſtitiam tueri. Duriſſimi, naut
& caupones, quoniam eorum arbitri
vivitur; ipſi vero humilis ſortis. Cav
tamen, ne ob conſuetudinem taliu
omnes eiſdem moribus præditos nece
ſario eſſe, exiſtimes.

CAP. XLVII.

Homines ſinguli quomodo ad amicitiam alliciantur.

ITAQVE ſingulos ſic ad amicitiam a
licies, ſi ſua ut tibi cordi eſſe exiſt
ment, efficere poſſis; tum etiam quæ ſi

illi

illis, ſic cures, quaſi tu te in ipſos transformes: hoc eſt vincire, non allicere. Sic adoleſcens ſenem deliniet, ſi illi lucrum, ſomnum, quietemque procuret: Senex adoleſcentem devinciet, ſi quod profundat, largiatur: amoribus ipſius faveat; nec voluptatibus ejus repugnet: quin potius incontinentiam defendat. Dives pauperi aliquid ſemper donet, & lucri occaſionem præbeat: Pauper diviti, ut quæ cupit, commode explere poſſit, & quam celerrime. Nec generaliter tantum, ſed unicuique etiam juxta votum [adjumento eſſe debes:] Avaro, guloſo, libidinoſo, doloſo, ſtudioſo, gloriæ cupido, venatori, ganeoni, aleatori. Multa quoque in hujuſmodi diſſimulare neceſſe eſt. Cō-junctionem, quam ſeparare nolis, quorſum debilitare, aut vellicare, ne dum ſauciare? Quædam vero per ſingula [conſiderabis,] juxta naturam vitiorum. Vnde naturas etiam ſecundum munia diſtinguere oportet. Velut pædagogi avariſſimi ſunt, ambitioſi, imperioſi; ſtulti denique & improbi non ita. Vitiis vero occurritur bifariam; vel explendo; velut avaros pollicitationibus implere; & ſtudioſos ſe ſui lucri oſtendere: aliis contraria vitiis ratione [obviabis;] ut ambitioſis ſumma humanitate [vel humilitate.] Stultos fallere neceſſe eſt; ſic implebis, & cedes.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

CAP. XLVIII.

Tentandi homines ante neceßitatem.

PORRO ut ſcias quantum profec ris, nec improviſus opprimaris, ſin gulorum animos tentabis, antequam o pera illorum tibi neceſſaria ſit. Nam non præſtant leviora, dum liber es, a ægre, aut cunctanter, aut non acriter, e iam melius eſt illos mutare, ſi potes: au ſi non licet, ita agas uti opera illoru quam minime ſit neceſſaria. Verſa vi improbi tentant in parvis, quam æqu animo feras injuriam, aut damnum, a dedecus. Quapropter ubi hoc anima verteris, præter improbitatem, calliditat tem, atque timidum animum adeſſe in telliges.

CAP. XLIX.

Quæ in eo quod quæritur ſint conſideranda.

QVAE vero in eo quod quæritur con ſideranda, ſunt hæc: quale, quan tum, quanti, quando, cujus ſit ætatis? ex eis ſit quæ veteraſcunt, ut domus, me lettrina, vaſa, inſtrumenta, jumenta? que illius ſpecies, aut principales partes? qu ratione; an habeas rem, an ſolum uſum & quomodo paretur? Quodſi rem omn no majorem, quam pro meritis aut am

ca patere &c, velis, Scottos (ut dici
t) imitare: qui [primo,] ut liceat in
tibulo deponere haſtam, rogant: in-
eo deveniunt, ut dominum domus,
am totam occuparunt, depellant: Ita
mum quæ negare non poſſunt, obti-
is: inde adeo ſenſim ſingula invades,
commiſſura [& artificium] deprehen-
non poſſit. Qui modus & in ineundis
icitiis, & in obtinendo autoritatem,
umque in collegiis non legitimum,
teriſque arduis rebus, & utilis eſt, &
ceſſarius. Manifeſtum eſt autem, quod
mma patientia opus eſt in hujuſmodi,
n ſolum in expectatione temporis op-
rtuna & diuturna, ſed etiam injurgiis
maledictis ferendis; tum induſtria,
mmo ſtudio, humanitate, ſollicitudi-
; judicio denique; & (ſi neceſſe etiam
rit) liberalitate.

Minima quoque negligere decet: tum
ia homo non ſufficit tot rebus; tum
ia humilitatem animi declarant: hoc
tem plurimum obeſt exiſtimationi:
um etiam quod plurimos offendere
gitur, & plebejos, qui parva pro ma-
is ſunt: Demum quoniam gravis do-
inus eſſe videatur. Oportet tamen in-
rdum minima obſervare, vel ob indi-
um, ut in furto; vel ob initium, ut in
ſidio; vel ob exemplum, ut in contem-
u,

Plurimum autem confert in bene con-
ſulendo dilemma repetitum : Velut, qui-
piam gravi injuria me affecit : Vocor
Principe, ob eum aut alium; quum Prin-
ceps permiſerit affici injuria : Hic, in-
quam, expetendum &c. ibo : & ſanabi-
tur, morieturve; & ſimiliter, ſi non ibo
Duo optima, duo peſſima : optimum, &
non peſſimum; & non optimum, & peſſi-
mum : & neque optimum neque peſſi-
mum : maxime dubium. Inde quid a
animum ſeu tutius ſeu honeſtius, qui
melius, comparata ætate, perſonæ, tem-
pori. Vnde innumerabiles conſideratio-
nes oriuntur.

CAP. L.

Cum quo negotium ſit advertendum.

SCIRE etiam expedit ſpecialiter, cum quo negotium ſit; perito, an imperito; potenti, aut miſero; avaro, vel magnifi-co (hunc enim utilem habebis amicum & gravem inimicum: contra autem ava-rum, etiamſi plurimum poſſit:) efficaci vel ſegni; ſagaci, aut ſtupido; levi, a gravi; iracundo, vel miti; tardo, aut ce-leri. Et ſi certandum ſit, & par ſis, e dem ratione certa; ſi impar, alia; præc-pue contraria. Propera cum tardo, cele-rem remorare. Quidam prorſus mal cum quibus nulla ratione tractare potes

ſed de

devita. ſi non licet, quantum potes ugna. interim tempus forſan ſpem nuam oſtendet. Aliqui prorſus boni; Atticus: unde Ciceroni nihil obfuit: neque errata, quæ multa erga illum gravia fuere. De cæteris, qui maxi- pars, ſunt hominum, cave illos qui temnunt & qui te jure contemnere ſunt, vel potentes nimis, feroces, mi- s, conjunctos, & qui procul abſunt; e tu cauſam præbeas, qua te contem- t, vel nimia patientia; vel rurſum re- endo quem emiſeris, vel ſocordia vel ignorantia, vel timiditate; vel ſi nus dederis, velut infantulum filium riendum. Nam hujuſmodi viris nihil uis fortunis committes, ut nec gene- maxime vivente filia.

CAP. LI.

etiendas eſſe proprias vires ante omne negotium, & quomodo.

ED neque ſolum in ſingulis actioni- us, verum in univerſo vivendi curſu. s ſuas expendere oportet: animi pe, corporis, opum, amicorum, con- onis, & vitæ. Multi ea inchoant, quo- n finem exſpectare non poſſunt. Senes rediuntur mutationem vitæ: Cato ecas literas: alius uxorem ducit. Sed an hoc ut inutile civi, altius rem ex-

 penden-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

pendenti, neceſſarium & utrumque &c
ſit. Illud Poetæ laudaverim.

Vitæ ſumma brevis ſpem nos vetat in-
choare longam.

Animi vires expende: quantum ingenio
memoria, uſu valeas; quantum exercita-
tione. Quam ridiculi ſunt, qui ſenes
aulicæ vitæ applicant: hoc laborioſum
& incommodum: turpius quidam ho-
nores quærunt in ea ætate, in qua qui
ſcere deberent. Corporis quoque robu
ſanitatem ac opes, amicos, ut dixi,
quem gradum teneas, conſidera. Vulg
re eſt hoc in pugna obſervare, ut etia
litibus, ac diſputatione: ſed in aliis h
idem non faciunt vitæ humanæ action
bus; quum tamen tota vita humana, p
gna una ſit, nihil potes habere, quod
alio vel non eripias, vel ab alterius ſpe
voluntate. Et non ſolent niſi bona, qu
dixi, conſiderare: mala in nullo numer
ponunt; quum tamen pluribus inimic
tiæ, æmulatio, morbi, caſuſque fortui
obfuerint. Nec ſolum ut obtineas, co
ſiderandum eſt; ſed ut retineas; deinde
retentum tibi utile ſit, nec majora imp
diat bona. Ego quoties fugi aulam, h
nores, potentiam, divitias, ut ſtudiis v
carem! Pingue ſacerdotium alius adip
ſcitur lætus, quum non animadvertat
hoc ipſo ſe, cum tota ſtirpe, periclita

Atq

Atque hæc generaliter. Specialiter autem ſpectare vires proprias ex ſimilibus caſibus oportet, bona bonis conferendo; veluti ætatem, robur, amicos, peritiam rerum, opes, perſonam: & mala malis adverſariorum, illorumq; potentiam, morboſam vitam, caſus, æmulationem: indeque ſucceſſum expendere, & quanto ſuperaveris intervallo: inde cauſam cauſæ conferre, juſtam injuſtæ, aut injuſtam juſtæ. Victum denique etiam in priori [ſi te videant, hoc] plurimum addit animorum adverſariis: viciſſe nihil juvat (ſi non noceat:) nam æmulos auget, & induſtriam illorum, ac conatus, qui tecum pugnant. In una militari diſciplina, victoria prior, viam aperit ad poſteriorem; in cæteris non ita. Sed quod ad caſus attinet, à fine conſiderandum eſt. Quidam enim adeo ſunt felices, ut quum jaceant, ſors tamen illos adjuvet: quidam quum ſe in apice rerum eſſe exiſtimant, ac prope victoriam, tum maxime inſperato vincuntur: veluti accidit Comiti Pithiano, Venetorum Duci, adverſus Proſperum Columnam; & olim Carthaginenſibus à Gelone; Athenienſibus à Syracuſiis. Principaliter autem in reliquis deſiderantur fides, potentia, efficacia, & peritia; in te ipſo efficacia, & potentia; in miniſtris peritia, efficacia, &

fides; in amicis omnia. Eſt etiam virium æſtimandarum pars, non quod pleriſque cognitum eſt, ad adipiſcendum & obtinendum, ſed etiam gaudendum; [nempe,] ut diu; quiete, & cum voluptate uti queas.

CAP. LII.

De Simulatione.

DOLI autem præcipua pars, & qua maxime proficimus, ac delectamur, eſt ſimulatio. Sed hic eſt error, quod non cum ſimulantibus ſimulatione utimur, ſed cum innoxiis, [&] cum his qui nobis ob ſimplicitatem fidunt. At præceptum erat Poetæ:

Qui ſimulat verbis, nec corde eſt fidus amicus;
Tu quoque fac ſimile: ſic ars deluditur arte.

Duplex eſt: in factis, & in verbis. Quæ in factis eſt, quum amare quæ odimus, ſperare quæ timemus, velle quæ nolumus, aut contrario modo fingimus. In verbis, quum ſcire quæ neſcimus, aut neſcire quæ ſcimus, fingimus. Neceſſaria eſt valde ſimulatio; præcipue cum potentioribus: ideo in aula maxime in uſu eſt, atque cum Satrapis & Principibus. Quum vero ſit hæc ferme caput hujus inſtituti (eſt enim id in hominum tracta-

tione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ne proprium, & præcipuum : nam vis
belluarum, ſapientia vero Deorum)
ligentius de illa agere decrevi. Eſt au-
m rurſum duplex : alia quidem men-
cio admiſta, turpis & infamis, nec di-
a viro omnino, nedum viro bono :
a ſine mendacio. Differt autem à men-
cio : quod ſimulatio geſtu & actioni-
is, & verbis quæ perfectam ſcientiam
on continent, abſolvitur : mendacium
lis verbis, & plane ſententiam falſam
ontinentibus conſtat. Hominum per-
rſa natura cenſet, ſimulatione cum
mnibus, præterquam amicis, uti licere;
endacio autem cum his, qui nos inju-
e læſerunt. At improbi etiam quomo-
ovis cum inimicis uti mendacio licere
utant : nam cum amicis dolo uti, non
iſi improbiſſimi viri eſt. Nos autem ſi-
ulatione cum his qui injuſte nos læſe-
unt [uti] permittimus libenter; menda-
io cum nullis, etiamſi perfidi ſint. Quin-
no illud dubitatione dignũ eſt, an ei qui
lieno arbitrio vivit, liceat mendacio,
nandante domino, etiam juſta in cauſa,
ti? Multa ſane permittuntur, quæ non
olum laude digna non ſunt, ſed neque li-
ent· cujuſmodi eſt hoc. Conſiderandum
ſt igitur cum quibus ſimulatione uti li-
eat, & in quibus rebus, & quomodo id
btineamus? Quamobrem ut perſuadeas,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

id à perſona & re ipſa & verbis tuis, & aliorum factis, & ejus [perſonæ] moribus ſumendum eſt. A perſona quidem, ut verax habearis, gravis atque prudens; tum vero ut è re tua non eſſe putet, perſuaſum eſſe. Velut ſi amicus illi ſis; non amicus inimicis ejus: nec res ejuſmodi illius cõmodo cedat. At contra, ſi mendax habearis, id dici poterit, tuum eſſe lucrum, ut nec veritas tibi credatur. Quodſi in actione res ſit conſtituta, præclare credent, ob prudentiam tuam, te poſſe id agere; ob fidem, velle; ob gravitatem, utrumque. A re autem quæ tibi conveniat: ut ſi pauper vendere velit, dives emere; ſplendidus domum ædificare; pius parcere; atque hujuſmodi. A verbis autem tuis: nihil æque &c. infinitius hoc negotio, aut profundius: ut hoc ſolum mihi dignum videatur quod luculento exemplo explicandum ſit. Ergo & ab aliis ut adjuveris, curandum eſt ut tu modeſte cuncta agas: nam perſæpe exiguus error, aut jactantia, aut impetus, aut properatio, aut aliquid hujuſmodi totam detegit fabulam, & longam conſtructionem; ac induſtrioſam evertit inventionem. Ergo ſimulatio maxime ad hominis mores dirigenda eſt, & à tuis domeſticis, intimis atque amicis adjuvanda. Qua in cauſa id dubium emergit, quod ſi te illis

 dete-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

deteges, fieri non poteſt ut negotium perficiatur. nam illi vel affectu nimio, vel levitate, vel alia occaſione, verbis aut geſtu rem ſignificabunt: Sin autem celabis eos, forſan tibi iraſcentur. Hæc eſt maxima in hujuſmodi rebus difficultas. Quãobrem cavendum eſt, ſi fieri poteſt, ut aliis in ſimulatione non indigeas: quod ſi indigueris, tum ſolum geſtu & actionibus ſignificabis rem; à verbis omnibus temperabis. Quodſi omnino etiam verbis indiges, fidis tantum rem committes: cæteri autem non detegi ſibi patiuntur, ſi amici ſunt; aut ſi non patientur, eos relinques, qui nec ſilentium tuum æquo animo ferunt; nec quæ arcana ſibi committantur, retinere poſſunt. Initium hujus negotii ex hoc ſumes, ut credant te neſcire, quæ ſcias; & ſcire quæ neſcias. Sic in iis quæ ſcis aut cupis, vultum, vocem, geſtus, affectuſque miſcebis, ut in contrarium omnia accipiantur. Quum enim quæ neſcire videris, ſcire te intellexerint; quæ ſcire videris (quum veracem te exiſtiment) cur non vis ut ſcire te arbitrentur? Verum aliud eſt, ſcire videri; aliud id aperte fateri; aut, quod majus eſt, teſtari: hoc enim à mendacii labe non abeſt. Sgnificanda præterea per amicum, aut fictum amicum, his qui tibi inſidiantur, aliter quam ſe habeant capita

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

rerum. Sed ficto amico rem perverſe declarabis: amicum monebis; & ut occultare ſic ſimulet, ut inſideator deprehendat. Quamobrem in magnis periculoſiſque rebus ſimulatio tantum uteris; tum quia indigna ſit ingenuo viro, tum quia, ſi ea utaris in minimis, exiguam afferet utilitatem; occaſioni neceſſariæ aditum plerumque præcludet. Propterea etiam numquam quæ ſcis, neſcire, quæ neſcis, ſcire, aperte fateberis, ne fucus prodatur. Quodſi anxie quærant, aut juramenta exigant, ambiguis reſponſis illos eludes: quum & illi parum ſint amici, & tibi nequaquam opus ſit hoc præſidio. Raro tamen contingit, ut juramentum exigant de ea re, quam nondum quis clara voce effatus ſit. Dices forſan, Magna arte opus eſt in hujuſmodi. At parvane res fuerit, tam paucis ſervaſſe vitam, exiſtimationem, potentiorum familiaritatem, amicitiam, atque amicos perſæpe ipſos, probitatis famam, ſecuritatem, totam denique humanitatem, diſpendio & crimine nullo. Eſt etiam ſimulationis genus non contemnendum, offerre quæ ſcis non recepturum; & perſuadere, ſed modeſte: ne aut recipere cogas; vel cur offeras, intelligat. Eſt ſimulatio acris, fingere te amicum inimico amici tui; adhortari contra illum, & adjuvare eum, tum repente

nte deſerere, tamquam victum, me-
ntem; dehortarique, ut turpia, dete-
nda, periculoſaque aggreſſum. Simi-
r, ex oppoſito, duo hæc magna ſunt,
um patientiſſimus videaris, vindicare,
exiſtimationem; & nihil agere, quum
neris, ad contemptum, ut incautos
primas: ex nullo etiam duos efficies,
icos, velut criminum judices; unius
gendo amicitiam, æmulatione alte-
s, comparabis; ex qua rurſus prioris
tam adipiſceris. Et, ut rem totam pro-
m, & quod in uſu eſt, omnia tacite
re, aut ſermone ſicco uti, ad negotia
le eſt: tertioque generi ſimulationis,
o vulgatiſſimo, aſſcribi poteſt.

CAP. LIII.
De Diſsimulatione.

DISSIMVLATIO autem cujus au-
tor egregius fuit Socrates, à ſimula-
ne maxime differt, quod in his confi-
t quæ ſunt, & nihil agat: ſimulatio in
quæ non ſunt, & agat: ideo menda-
o propior, illa venuſtior: quamquam
em finis, ſcilicet fallere; uſuſque prope-
odum idem; ſcilicet cum domeſticis
idiatoribus, & Principibus. Verum
m Principibus ſimulatio longe pericu-
ior: hanc enim; tamquam caput ma-
um, & doli, ſibi tantum licere volunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Diſſimulamus pręcipue quæ ſcimus: quæ vero pateris maligne facta, vel per ignorantiam, quaſi neſcias, aut in fortunam tuam adverſam referes: nil acre ſalſumve, ſed nec jocoſum, admiſceas: ſed ſit quodcumque dixeris, grave, modeſtum purumque. quod magis uſu ipſo diſces, quam oratione doceri poſſit. Eſt diſſimulationis genus, quod ab aliquo acceperis, tamquam autoris oblitus ſis, eidem enarrare, ac coarguere: quum vero diſſimulas ex eo acceptum, hoc ipſum doces, & te per calumniam accuſatum, eumque fruſtra perſuaſum. Injuriam quoque, quam ulciſci ſperas, diſſimulare melius eſt; etſi parva ſit; alias non licet. Eſt etiam diſſimulationis genus, quod jam facturus ſis, alia cauſa roganti amico polliceri, ac rurſus ſignificare, te rogatum, ut utriuſque gratiam ineas. Eſt & occultatio, ſpecies diſſimulationis, imo quaſi finis ipſius. Atque ea duplex; alia communis; quæ fit tacendo, ſilendo, quietem habendo prorſus: alia, qua utuntur, qui quieſcere & tacere nequeunt; ut Bellotus Florentinus, egoque: quæ alia agendo dicendoque fit. Illa facilior, & decora magis; ſed ſi quis ſubodoretur, facile detegitur: hæc tutior, ſed turbulenta. Eſt etiam diſſimulationis ſpecies in epiſtolis non contemnenda: qua ego aliquando uſus ſum,

quum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

m rei propriæ conſilium petitur, quæ
ignior videtur illi, tanquam de alio
rrogante reſpondere: nam, præter
qua, hoc ipſo honeſte admones ami-
m, quod conſilium id tibi non è digni-
ſua videtur.

CAP. LIV.

De Perſuaſione. ubi Dilemmata.

ERSVASIO vero tertium eſt fal-
endi genus aliud, ad principale: de
o tot libri editi ſunt. Propterea & A-
otelis, & Ciceronis, tum Quintiliani,
liorum præcepta condiſcere oportu-
n duco: neque enim ea ars hoc libel-
laudi poſtulat. Solum, quæ ad capita
na pertinent, referam. Conſtat per-
ſio perſona, & rationibus. Amicus,
dens, probus, potenſque, magis quam
nilis fortunæ vir, [ad hanc rem requi-
r.] Rationis autem, ab honeſto, ju-
do, utili, neceſſario & facili. Neceſſi-
omnes movet: ſed & utilitas; attamen
cipue pauperes, & viles, avaroſque:
undum etiam omnes; & præcipue
ontinentes, mulieres, pueros, adole-
ntes: Honeſtum bonos, & reipubli-
amatores: Facilitas pariter omnes;
ecipue tamen timidos & inertes. Per-
ſio recta, & ad ſapientes & fortes vi-
directa, dato conſulendi tempore,
effica-

efficacior redditur: nam quia honeſt
habetur, doli ſuſpicionem explodit. A
quum opprimere hominem cupis; au
etiam, ſi is timidus ſit; repente aggred
atque continuo urgere oportet. Vt erg
probitatis ſpeciem induas, & ſermonibu
& factis quaſi clanculum pium te oſten
des. Nec mala eſt via, cujus finis eſt opti
mus. Secus, memento te non hominem
fallere, ſed quaſi Deum, conari. At amic
[perſuadentur] blandiendo, ſalutando
offerendo, juvando, laudando. Manife
ſtum eſt etiam, quod & perſonam cu
quid perſuadere vis inſpicere oporte
Senes [moventur argumentis ſumtis]
facilitate, ſecuritate, atque utilitate, magi
quam ab honeſto, glorioſo, & jucundo
Deficit enim in his ſenſus voluptatis
nec tam ſequuntur jucunda, quam in
commoda fugiant; nec tam diligunt ho
neſta, quam tuta. Adducere in perſua
dendo exempla, non parum prodeſt
maxime apud imperitos, & timidos. Ne
copia ſententiarum deſit. Multi enim ad
validas rationes immoti, à parum firmi
perſuadentur. Non etiam rationes addu-
ces, quæ ſupra ingenii vires ſint, illius
cui perſuadere conaris. Diſſuaſio enim
eſt quodcunque odioſum eſt, aut non in-
tegre percipit[illegible] quoniam metuunt de-
cipi, & ſuſpicaces redduntur. Nec ma-
jora

ora in medium adducas, ut minora obti-
neas; præſertim apud prudentes; (de his
enim ſolum agitur:) reliqua pro ratione
his ſunt accommodanda. Nam de ſingu-
lis dicere, metamque dicendorum pro
perſonarum & caſuum varietate præfi-
nire, quum infinitum ſit opus, ſtultum
eſt. Anxiam enim curam oſtendunt: ut
minus perſuadeamus, & nos judicio ca-
rere [appareat:] quod contemptos efficit.
Docuimus enim antea, maxime nos fi-
dere prudentibus: atque ab eiſdem facile
ac vehementer perſuaderi, quibus confi-
dimus. Summum eſt, unumquemque his
aggredi artibus, quibus ille alios: velut
humiliter diſſimulatorem: aut, ſi ad con-
trarios modos te vertas, extrema ample-
ctitor, ut calidum detineas, flectas vio-
lentum. ita opprimes eum qui te fallit;
ut intelligat, aliis moribus opus illi eſſe
ad amicitiam retinendam. Exemplorum
autem tum ratio, tum exercitatio, adju-
vanda [ope] præclariſſimorum in arte
virorum; Ciceronis, cujus orationes fa-
cundæ, eloquentes, ſuaves, plenæq; ſunt;
tum Demoſthenis, quæ nervoſæ magis,
& ſpicula acrius infigunt. Inter quas
præſtantiſſima eſt, quæ inſcribitur in
Mediam: in qua illud admirabile maxi-
me, ac ſupra mortale ingenium, quod
quæcunque ad illius defenſionem face-
rent,

rent, in eum ut adverſa contorquet; & crimen ex eo auget, & ſeverius puniri debere oſtendit.

Probationis autem modi legitimi quatuor: à juſto, ſeu æquo; à ſeveritate, ſcilicet à legibus; in quibus & includitur juramentum judicum; cui opponitur miſericordia; & ab honeſto. Illegitimi, quibus pravi utuntur oratores, boni non niſi ad confirmationem; ſex: utile, tutum, facile; ab effectu, & quum ſuademus invido, inimico, irato; & ab exemplo, & à fabula. Atque hæc in omni genere cauſarum, demonſtrativo, deliberativo, & judiciali etiam privatim.

Per ſpecies autem ita ſe habet: Reges & potentes brevi oratione, & quæ ſenſus habeat validos, perſuadebis. Omnes enim hi ſapientes ſunt, ob magnarum rerum aſſiduum uſum. Repetitioné in his maxime fugere decet. Præcipue juvat, ut intelligant, ſed ut non dicas: gratum hoc fore atque utile his quos amant. Verum cave ne oſcitanter rem pertractes: plus enim oberit verbum inconſulte prolatum, quam decem juvent opportune dicta. Memineris ſemper illius dicti: Quæ pro te ſunt, teſte indigent; quæ adverſus te, jam probata ſunt. Ob id laudo illud quod non illepide fertur dictum ab eo quia Principe &c. jentaculum quærebat,

uno

o verbo ἀκροατισμόν. Apud judices
am hoc diligentius obſervandum;quo-
m huic negotio magis intenti ſunt.
uod etſi obtineant aliqui, hac ratione
contingit, obtundendo ſcilicet judi-
m aures. Accidit enim,velut in Medi-
a, ut quos dolores recta ratione cu-
re neſciunt ignati medici, ſtupore in-
cto mitigent: Ita victi nonnumquam
portunitate, aut miſericordia flexi ju-
ces,aliqua levia indulgent.Quod etiam
erunq; illis exitio cedit. Nam in gravi-
is & ſeriis ac magnis, dum hujuſmodi
ſono perſuadendi generi confidunt,
agnam jacturam & hi ſubeunt: præ-
rtim vero quum judices tibi fuerint
binfenſi, & acuti ac ſuſpicaces: leves
im rationes, ac dubias, adverſum te
rquere ſolent.Ex his etiam qui ſunt ra-
ces, rationes & eloquentiam odere;
uod vel à flagitio eos impediant; vel
uod precario extorqueant,quod vende-
deſtinaverant. Porro affectus in civi-
us cauſis remittere oportet; rationes
facundiam exacuere: At ubi de pœna
gitur,affectus & geſtus apud multitudi-
em ſemper plurimum; apud judices et-
m(præſertim patris,filiorum,fratrum)
erſæpe proſunt. Diſcipulos autem alli-
emus communibus orationibus (ſem-
er enim id præponere oportet:) tum et-
iam,

iam, ſi viderint nos in diſputando acres, & promtos; in operando diligentes; atque in utroque genere efficaces; in profitendo claros, facundos, copioſos, preſſos, moderatos, ordinatos, ſubtiles, & gravia utiliaque ſectantes: In moribus autem modeſtos, ſedatos, majeſtatem habentes. Allicere oportet maxime nobiles, eruditos, & qui multos habent ſequaces. Si imperitus te obtundat (eſt enim quandoque vehementer moleſtum) ſubmitte qui occupet: aut per amicum tibi, illi autem familiarem, (poſtquam ferre non potes, quum non ſemel tantum obgannierit) mone eum his ferme verbis: Novit profeſſor hic ingenii acumen tui, tuamque eruditionem; tibique congaudet: verum ut à munere ceſſavit, jam laſſus cuperet à diſputationibus aliquantiſper interquieſcere. Interim vero ne alium quemquam per aliquot dies admitte. Quum vero aliquem qui perturbatione agitur, iratum, amantem, aut alium hujuſmodi, perſuadendo [in ſententiam tuam perducere] vis, propoſiti finis ne mentionem feceris. plus enim commemoratio ejus quod tam anxie cupit, eum movere poterit, quam rationes illæ, quas omnino jam perturbato animo non intelligit, in contrarium vertere poterunt. At ſummum ſtudium etiam adhibere

hibere

bere oportet, quum controverſa res
, ut fautores tuos inflammes; & quan-
potentiores fuerint, ut cauſam jam
n tuam, ſed ſuam peragant: idque eo
lius, quo periculoſius: Nam id ob-
ebis, ſi oſtendas, non jam te con-
nni, ſed illorum autoritatem: quan-
que id damno illis, atque dedecori:
ıt, jam non te neque cauſam tuam il-
odio eſſe, ſed ipſos Principes. Id fa-
e obtinebis, ſi cauſas aliorum, in qui-
s ſe difficiles reddiderint, amicorum;
t faciles, inimicorum; aut alia ſi ra-
ne obtinuerint, quam autoritate ſua,
cueris. Quo in caſu non ſolum te-
moniis, ſed conjecturis, criminatio-
bus, coloribuſque abunde licebit uti.
onnunquam fabulæ multum juvant.
elchiori medico egregio, quum is me
litus eſſet vocare ad tenuis fortunæ
gros adeo ut tæderet, nec locupletaret;
centi; Nonne ad multos te voco ægros?
ſpondi, Sane; ſed ut Dantes ad piſcicu-
s: narravique illi roganti fabulam ex
cundo libro Fabularum noſtrarum,
ab. 85.) Itaque in poſterum vocavit
ıe ad divites: (profuitque ad lucrum
ille Philippeorum aureorum, & plus:)
ui rationibus, ut hoc ageret, antea
umquam potuerat perſuaderi. Illud et-
m optimum eſt auxilium; quum non

O potest

poteſt perſuadere, eſſe utile illis, ut ad religioné confugias, ubi de vita hominum agitur, ut in fabula 86. Quum vero proponere aliquem apud multitudinem inter plureis vis, Moguntini Pontificis exemplum ſequere. Is enim Gallorum Regem Carolum, Hiſpanorum (&c. ut eſt fab. 86.) & Germanos Principes propoſuit: ſingulisque damnatis, debiliorem fecit accuſationem Caroli: inde non tamquam utilem, ſed ut neceſſarium collaudavit; atque obtinuit. Nam ſic nec addictus nimis videberis, nec locum contradicentibus relinques. Argumentorum autem tractandorum alia humilia, alia magnifica: atque in utroque accommodatæ debent eſſe ſententiæ, verbaque, atque dicendi ratio, ſeu conſtructio. Sed hæc parum variat. Intentum eſt autem, graviter & ornate dicere: & utrumque eorum eo ſpectat, ut res utiles perſuaſioni augeas; contrarias diminuas. Quocirca in demonſtrativo genere ſolum actione indiges; in reliquis utroque. Vtrumque arte fit. Sed in extenuando etiam errores adjuvant; ut inartificioſum videatur, quod exquiſitiſſima arte inventum eſt. Dicemus ergo primum de auctione in ſententia. In hoc primum genere collocabimus etiam, præter verba, gemitus, ſuſpiria, lacrymas, vultum, habitum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

um, geſtus, exanimari ſi liceat, pro-
e in perſona deprecantis; ad ultionem
em nimis ſævum. Memento enim
eronis : qui ferme numquam accu-
it, ſæpe defendit. Quod enim odio-
a eſt, niſi omnino in proditores, mo-
ate eum facere, è re eſt. Ergo tota ra-
in tria dividitur : modum, cauſam,
perſonam. Modi duo ſunt; quos ac-
are licet, vis, & dolus: laudare autem
utem, prudentiam. Cauſa, magna,
nulla, exiguaque. Perſona, nobilis,
ocens. Ad perſonam pertinet, ut ſit
epublica, utile, atque honeſtum :
,in foro, ad vim;noctu, loco deſerto,
olum : atque ita hujuſmodi. Auge-
s ergo à contrario : Exiguum ſcelus
ivit : per hoc magnorum initia tol-
ur in Republica : quid in majore fa-
us eſſet? Victoriam parvam conſe-
tus eſt à communibus; & in diffici-
ibus ſtrenue pugnavit, ſapienter or-
avit;& exiguum exercitum bene par-
s eſt; hoc enim difficilius eſt, quam
gnum. Sic ab actu ad potentiam tran-
ndo, rem augere facile quamcumque
: & ſi futura, tamquam præterita
er, aut præſentia, narremus. Velut,
d tum agam quum hoc acciderit, co-
te. Etſi ſeries facti narretur : Move-
u ducitur, terribile ſpectaculum offer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tur, denique ſecuri percutitur. Et quum conjungimus plura ſine conjunctione: Contra leges, contra Rempublicam, contra te ipſum denique facis. Aut: Si ex ordine, ut ſcripſi, monui, adii. Et quum extrema fit comparatio, ut Ariſtoteles pro ſe ſene exule deprecaturus Antipatrum: Si eum, inquit, ſic fugere compellas; ut nullibi conſiſtere poſſit, in quo mortui illi invidere poterunt; quum nil plus habeant, quam quod conſiſtere poſſint. Et quum id agis, quod agere te poſſe negas: cujus pulcherrimum habes exemplum apud Ciceronem in epiſtola ad Q. Valerium (lib. 13.) qua vult commendari L. Iulium, rogante P. Cuſpio: mirificum ſane, quod vix ulli intelligunt. id enim agit, quod agere poſſe ſe negat. Cujus verba ſunt: *P. Cuſpius ſingulari ſtudio contendit à me, ut tibi quam diligentiſſime L. Iulium commendarem. Ejus ego ſtudio vix videor mihi ſatis facere poſſe, ſi utar verbis his, quibus quum diligentiſſime quid agimus, uti ſolemus. Nova quædam poſtulat: & putat me ejus generis artificium quoddam tenere. Ei ego pollicitus ſum, me ex intima noſtra arte depromturum mirificum genus commendationis. Id quando aſſequi non poſſum; tu re velim efficias, ut ille genere mearum literarum increbili quodam perfectum ar-*

bitre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

*tur. Id facies, ſi omne genus liberali-
, quod & ab humanitate & poteſtate
proficiſci poterit, non modo re, ſed et-
verbis, vultu denique expreſſeris:
quantum in provincia valeant, vel-
expertus eſſes.* Et ſi conditio addita,
eat crimen: ut, Magnus continere
et judex; quum palam ſit neminem
ere furari. Et quum duos quaſi col-
entes, proditionis inſimulamus: ut,
legationem agente, tyrannus urbem
upavit. Et quum inducimus reſpon-
tem quæ volumus, inde confutamus.
od ſi longior ſit diſputatio, Socrati-
eſt fucus &c. olim magna in mode-
one, &c. velut: Soc. Divitias reliquit
pater, ô puer? P. Sane. Soc. Sapien-
m non reliquit? P. Non. Soc. Quinam
itiarum uſus erit? Ita facile obtinebi-
s quamcumque cauſam, eo reſpon-
nte, quæ volumus. Tum vero quum in
m partem criminis incumbimus, in
que expugnanda commoramur. Quo
atagemate invictos antea Lacedæmo-
s vicit Epaminondas in Leuctris. To-
enim robore exercitus in cornu ſini-
o collocato, juſſit eos impreſſionem
ere: cæteros omnes cædendo pugnare.
ſi meliori comparemus; ut quicquid
eſt ad gloriam alterius æquandam, ei
o flagitio imputetur. Velut ſi Adria-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

num Trajano comparantes laudemus, ſine benefactis; quod non iratus fuerit, non ſævierit, non rapuerit, non potitus fuerit occaſione præbita. Et generaliter, periodus ἐκ τοῖν κώλοιν, priore clariſſimo, poſteriore graviſſimo, ſignificantioreque, quod ex priore aperte pendeat. Verbis quoque (ſed id in ſeriis perſæpe ridiculum eſt) res augemus. Præſertim monoſyllabis miſerentis, admirantis, vocantis, dolentis, ut apud Græcos αἶ, αἶ, materna lingua *a Dio. Sed*, adverſativa præpoſitio, auget:

Ipſa ſed in ſomnis inhumati venit imago.

In eodem quoque genere apud Græcos encliticæ ſunt, & gravitatem addunt, &c. Similiter per figuram: quum concionem procellam appellamus. Et quum duo vitia ſimul una voce complectimur. ut quum *parricidam* vocamus, & patriæ & patris proditorem. Et ut proprietas ſervetur, ut *vecordem,* qui flagitia aperte admittit: *doloſum,* qui occulte: & majus eſt dicere *doloſe,* quam *doloſus*; ut contra *improbus* plus quam *improbe.* Et ſi tegere velle videaris, pudorem tuum teſtaris; & in illo flagitii opinionem auges. Et per hyperbolen: Exitium ille in caput adduxit; pro periculoſo bello. Initium vero ſumit Ariſtoteles à pæone primo; cujus tres breves primam longam

ſequun-

ſequuntur : Finem autem à ſecundo; cujus longa ſyllaba, tres ſequitur breves. Sed Cicero narrat : *Exceptum magnis clamoribus à populo patris dictum ſapiens temeritas comprobavit.* Quod ſi dixiſſet , *comprobavit filii temeritas* , deciſſet, ut fit. Initia fineſque dicendi & ornata & valida eſſe debent,& elegantia: quoniam in principio anima nuda eſt omni cogitatione,ac maxime attenta his quæ dicuntur : fines autem nihil habent quod eos perturbet : media tecta oblite- rari magna ex parte ſolent. Tota autem oratio debet eſſe uſitatis ex verbis , & maxime clara; & ut non ſolum cola, ſed & dictiones & ſyllabæ ſubjectæ rei accommodentur. Mollem enim & dulcem efficiunt [orationem verba] quæ vocalibus conſtant; ut *heu* : & ſi *s* & *c* addantur, mollis, dulcis, ſuavis [erit.] Aſpera *z* & reboans *r* : longe vero frigida *m* : ut, *magnarum laudum tuarum*. Tacendo etiam ſignificandoque crimina augemus, quoniam minus inimici videmur. ut Plato , quum odiſſet Ariſtippum & Cleombrotum, eos dixit fuiſſe in Ægina, quum Socrates eſſet in carcere. Conſtabat autem, Æginam ſolum xxv M. P. diſtare ab Athenis. Adeo vero Gorgiam in Dialogo omni autoritate ac dignitate artis dicendi (in qua princeps habebatur)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tur) ſpoliat; ut ille quum Dialogum legiſſet, dixerit: Pulchre novit Plato male dicere. Eſt & proſopopœia: cujus pulcherrimum exemplum apud Ciceronem in epiſtola ad Octavium; ibi: *Itaque ſi quid illæ majorum noſtrorum ſepultæ reliquiæ.* Et repetitio, quaſi minantis; ut: *O cives, cives!* Aut quum diverſis epithetis [utimur,] abſque conjunctione: ut: *Ambulat buccis inflatis, elato ſupercilio, torvo vultu.* Et quum nihil dicimus, volumus tamen videri dicere, obſcure innuendo, inſimulando, gravitatem effingendo. eſtque vitioſum, verum aggravat aliquando. Illud vero ad rem pertinet, quum dicit quæ præterire ſimulat. ut illud: *Olynthũ, & Methonem, & Apolloniam, & triginta duo oppida capta omitto:* tamquam longe majus aliquid dicturus. Sic vitiis utimur in oratione, ut Medici venenis: aride; ut: *Phalaris Agrigentinis moleſtus:* frigide; ut: *Quæ curioſe ſcripſit Ariſtoteles:* inverſo modo; ut: *Quæ Plato fabulatur de Diis.* Multa etiam fert caſus. Cuidam dicenti, *Fers inertem puerum*; quaſi objiceret impudicitiam ejus, reſpondit: *& diu patrem tuum tuli. Bonos enim ſemper, malos quamdiu mihi ſunt uſui, retineo.* Ita depulit calumniam in illius patrem, qui ſutor ſurax erat. Atque hæc in levibus etiam nunc: olim

omni-

nnibus in cauſis plurimi æſtimabantur. t in magnis ætate noſtra perſuadebis, rruptis pecunia judicibus; aut ſi è re a id eſſe oſtendas, aut jure agas. Pro-ſt & in nobilibus aliquando etiam af-ctus vehementia; ſi non omnino perdi-ſunt judices. Illa vero magni facere, edagogi, quæ ſupra diximus, ſolent; & avibus viris ſtomachum movere.

Ex his vero quæ vehementer perſua-ent, eſt commemoratio gratiæ illius ud Deum: ubi conſtet eum eſſe bo-um, aut injuſte oppreſſum. Perfectio rſus animæ ex operatione: gloria apud omines, fides in eo: & quod reponit eneficium: tamquam theſaurum, ma-no fœnore; idq; multis explicare. Quod & exempla majorum illius adſint, non arum momenti habent.

His omnibus etiam conſtruitur ac-ommodata, brevis & promta ratio [ac ratio.] Velut illud: Quidam exercitus ux, quum juſſiſſet ſuſpendi puerum, uodecimum agentem annum, non pie-tem (cujus ille expers erat,) non inju-itiam (qua fuiſſet irritatus potius, quam exus) commemoravit: ſed inquiit: Quum omnia facias gloriæ cauſa; cur am maculare vis turpi facto? Optimum utem dilemna eſt, quod ex contrariis exitur: velut ſi inimicus exul, in urbe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſit; dicaſque: Si te volente; quæ gloria eſt, me à te deceptum? Si nolente; quam turpe, te domino, vagari per urbem exules, non ſolum tuto, ſed cum civium periculo? Si neſcis, cur ſatellites non dant pœnas? Oportet autem in hujuſmodi (quod non modo ad accuſandum, ſed ad defenſionem potiſſimum eſt) non ſolum ſe exercere, ſed etiam, ubi opus eſt, ſcribere, cogitare, mutare: ut ſcilicet efficaciſſimum ſit, perſpicuum, & (apud Principes præcipue) quam graviſſimum. Veluti ſi dicamus: Malus non poteſt eſſe felix. Nam aut cogitur exiſtimare, nil ab obitu ſupereſſe, aut animam. Vtroque modo incumbere intelligit ſibi perpetuum malum. Hoc eſt dilemma.

Partes oſtendere oportet, ſi requirat. Sunt autem ſeptem. Felicitas eſt cogitatio vera perpetui boni, cum re: Infelicitas maxima, perpetui mali ſola cogitatione conſiſtit: Si mori malum eſt, non eſſe malum: Si non eſt malum, numquam eſſe perpetuum malum. Si non cogitat umquam, (quamvis & hoc difficillimum ſit) non poteſt eſſe felix; quum felicitas conſiſtat in cogitatione perpetui boni: Si perpetuum bonum vita ipſa definiamus, quum terminum intelligere cogatur, & cum eo malum perpetuum, eſt infelix: nam de pœnis perpetuis non

opus

us eſt probare, quod malæ ſint. Aut
ur expectare certum malum, aut ma-
timere cogitur.
Epiſtolarum autem communis ratio
: ut ſit efficax, ſeu nervoſa, ordinata,
a, clara, emendata & ornata. Quin-
e primæ partes immutabiles ſunt; niſi
od in hiſtoria neceſſaria prima non
quum enim epiſtola ſit diſcendi cau-
(& id quod docere volumus, vel actũ
, ut hiſtoria, vel narratio, vel de agen-
,ſeu in genere demonſtrativo, ſeu de-
erativo, ſeu judiciali;) palam eſt ſua-
iam eſſe oportere: & huic convenit
e nervoſam rationibus. Ordinem aſſe-
imur reſcribendo ſæpius: ut etiam li-
os. Pura ſi ſit, erit etiam perquã brevis.
aritas legenti lumen affert; & non fa-
at illum. Oritur ex recta diſpoſitione
nſus integraque notitia illiuſdem; tum
ngrua diſpoſitione, abſque ancipiti in-
rpretatione) tum verbis uſitatis. Emen-
ta vero ſecundum regulas Grammati-
e, & uſum illius temporis; qualiſcunque
gua ſit. At in ornatu, multiplex varie-
s: tituli, epithetorum, figurarum, tro-
rum blandiendi, atq; adulandi. In hu-
ſmodi duos ſcopos conſtituere opor-
t: naturam, conſuetudinemque, vio-
ntam reginam. Vnde Ciceronis tem-
re immodica adulatio, & blandimenta
turpia:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

turpia: ætate noſtra tituli, ſine figuris aut tropis; epithetis utimur, non blandimur: Sed naturam ſequimur; dum velut pulchram mulierem membrorũ proportione quærimus; exornamuſque illam; non fuco tingimus; ſed nitorem addimus aqua florum malvæ, ne ſit aſcititius. Ita licent placentque tropi, figuræque latentes, & quaſi expolientes orationem, & ex re nati; non eminentes, aut oppoſiti. Quædam ſunt quæ non admittit [epiſtola;] velut eximiam magnitudinem. excreſcit enim in librum. Vnde Ariſtoteles: Non ſcribo de hoc; quia epiſtolę accommodatum non eſt. In tropis ergo & figuris, conſtructionem, ſententiam verborum conſidera; ut ne apponas, quæ non congruunt. Velut ſi eum qui abiit hortari velis ut redeat, dices: Me certe præſtantiorem amicum (ſuppreſſo amantioris nomine) invenire non poteris: Ego vero etſi te meliorem non queam invenire, certe cui carior ſim, ut qui me nulla, dicam, cauſa deſerueris? Grandia ſunt, quæ paucis verbis multa & magna comprehendunt. Nam hujuſmodi inventioni veteres maxime ſtuduerunt. Quale illud:

Iuſque datum ſceleri.

Sed nos, quod non continuato ſermone hujuſmodi tradiderint, non percipimus, imo

mo neque animadvertimus. Quo ſit, ut vix corticem autorũ aſſequamur; quum illi maximo ſtudio atque arte pleraque conſcripſerint, ut profundiſſime multa laterent, quæ eruere operæpretium eſſet, atque admirabilem hominem efficeret. Sed & his utendum poſtmodum non ita obſcure, ſed ſolum Laconica brevitate. Iuvat autem in hoc genere, & ad orationis robur, argutamque concinnitatem, reflexio à contrariis ſumta. In quo Valerius Maximus adeo eminet; ut nullum caput, imo ne narrationem quidem, hujuſmodi ſententiis acutis decoriſque non eludat. Sic & Senecæ Controverſiæ ac Declamationes imitatione dignæ; quum in vita civili mortalium fuerit ſapientiſſimus. Vnumquemque igitur in proprio genere actionum atque ſignificationum eligere ſciemus, ac imitari: ut is non ſolum oratione laudetur, ſed quod etiam vitæ genere inter alios emicuerit. Ergo in hujuſmodi exemplo cogita quod nec poſſit, nec ſignificantius quicquam dici potuit. In ſcelere nefandiſſimo inventa eſt ratio juſti injuſtique: diſceptationes, orationes, leges, judicia ſunt conſtituta, tamquam in Republica: diſputatumque in quo majus eſſet jus, (tamquam de dubia cauſa) an in ſcelere, an in virtute. Quot tamen in hujuſmodi prætereunt

cespi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ceſpitem, non ſublato pede? Quum non ſolum libri ſapientum, ſed & epiſtolæ, & ſermones ipſi quotidiani, (modo de rebus ſeriis ſint) ſcateant hujuſmodi ornamentis atque ſpecioſis notis. Porro epiſtola differt à ſermone ipſo coram, quod perfectior eſſe debet, quia ſublatum eſt jus ſtatim interrogandi : & continentior, quod in judicium adferri poteſt, nec ſecreto habita umquam dici ; ſed quorumcumque oculis ſubjecta eſt. Vt ſermone unum poſſis ; epiſtola neceſſe ſit (ſi velis) omnes qui eam lecturi ſunt, fallere.

In oratione autem publica, primum quidem carminum, quod ad periodorum attinet longitudinem , rationem imitare : quorum longiſſimi hexametri. Ita in partibus initia finibus nectere debes, ut auditor non fatigetur, quemadmodum inquit Demetrius Phaleræus (in principio.) Quumque tria ſint hominum genera (nam & hæc præcepta communia etiam eſſe debent familiari ſermoni;) æquale, nobilius, & ſervile; cauſarumque totidem, demonſtrativum, deliberativum, judiciale; brevitas in omnibus (præterquam apud populum) præſtat: nam quum ad plures dirigatur, ex pluribus brevibus compoſita, longa efficitur : & in commiſeratione (ſeu deprecatio ſit,

ſlamentatio) quoniam frangere ani-
s propoſitum eſt, non ſolum ſoluta
tione ac prolixa, ipſi nos languidi (vi-
x cap. 29.) audientium animos itidẽ
guidos efficere, ac ipſos confringere
abimur; ſed etiam geſtu vultuque.
pterea nec breviter quiſquam, nec
neroſo pede, ſi ſapiat, movebit judi-
ad miſericordiam. In cæteris, brevis
iodus, (& in periodis cola,) lon-
plus vitium habet, non ſolum quod
(Phaleræus dicit) animi fortitudinem
endat; unde hic modus Laconibus
prius fuit; ſitq; robuſtior compreſſis
tentiis, velut & ordinata acies, quam
ſolutis, velut diſperſa; ſed quod etiam
nia complecti videatur, à quibus pau-
ate verborum non circumſcribitur;
n vero prudentiam atque conſtantiam
minis oſtendat; præterea autoritatem,
animi concitationem. Vnde erga eos
ibus imperamus, non alia ſemper uti-
r, utique debemus [quam brevi ora-
ne:] ſed cum æqualibus, quia impe-
ſa eſt, & iram præ ſe fert, humanita-
n in verbis ac geſtu annectere debe-
s: ut duobus ſublatis vitiis, quatuor
præcipue laudes relinquantur; con-
ntiæ, prudentiæ, capacitatis ſenſuum
ltorum, tum roboris, ex ſententia-
m denſitate. Sic ergo adjiciemus (ut

brevi

brevi utar exemplo:) Rogo. At in de
berativo genere ea non indigemus, n
quum ſermo ad ſuperiores dirigatur; u
non ſolum brevitas venuſtatem affe
ſed perſæpe eſt neceſſaria. Habet & i
ut intellecta ad ſe trahat auditorem, tar
quam invento tuo factus ſit acutior: ſ
& vultu & geſtu, & verbis humaniſ
mis, quibus rem ſignificare volumu
ambo illa vitia (ut dictum eſt) ſunt erad
canda, ut non ſolum roges, ſed exor
atque ſupplices. Itaque ad infimos eo g
nere ſimplici uteris; ad æquales auten
exempta ſuſpicione iræ atque imperi
eo verbo, Rogo, adjecto; ad Principes
magiſtratus ita, ut tota oratio ſit lenis
quam demiſſa. Deprecatio igitur, quu
longa eſſe debeat, ut animos frangat;
[utcunque] brevis, quia ad potentiore
& conſtans, ut moveat; & languida,
flectat, ardua res eſt: ideo nec tam br
vis omnino eſſe debet, ut in aliis cauſi
& nervos habere poteſt in languido g
nere; velut & ferrum durum [aut duct
le;] & fides ac boum lacertos, & cori
tametſi languida videantur, prædura h
bemus. Itaque & oratione preſſa uter
quale illud: *Si quid unquam inter tot p*
facta tua [recenſeri poſſit,] viſcera me
ne diſpergi patiaris; ut tam fidi ſervi tu
filium unicum eripias patri. Multum au
ter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tem refert natura Principis, & qualis apud illum tu habearis, & quos habeas oppugnatores: Nam differt multum, an dicas, *Eripias patri filium*, in molli ingenio; an, *Patiaris eripi*, in ambitioſo. Quum vero colluſiones aliquando doceant à contrario, à ſimili; in verbis atque rebus, in luctuoſis ac vehementibus enervant orationem, & ridiculum faciunt, magis autem quæ eſt in verbis. In omnibus autem argumentis quum præſtet (ſi poſſumus) ſelectos quoſdam habere libellos gravium virorum, quum antiquo tempore non deeſſent Theophraſti atque Crantoris, tum aliorum; noſtra ætate, quod ſciam, præter communes, De officiis, Ciceronis; & paucu-los Plutarchi (neque enim illius omnes: multo minus ex omnibus admittere licet, quorum præcepta dum ſequeris, aberres graviter:) velut, Quomodo quis ſine invidia ſe ipſum laudare poſſit. Quos tamen in breve compendium redigere queat, ſi vim argumenti intelligat. Exemplum hujuſmodi: ſi apud ignotos; ſi modeſte; ſi ab alio dictum contrahat; ſi rem, non hominem, vituperet; ſi in Deum, ſi in Fortunam referat, quæ ſunt virtutis; ſi ſocios participes nominet, ſe prætereat; ſi ea quæ antecedunt, invidiaque carent, velut pro gloria labores ſuos com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

memoret; ſi aliud narrare videatur, quẽadmodum calamitatem, ſi vitia ſua intermiſceat, quibus virtutis fructu caruerit. Eſt autem peculiaris quædam inventio omnibus hujuſmodi, à fine ſumpta, à diviſione: de qua in Dialectica actum eſt. Præſtant tamen hoc libelli, ut exemplis diſcas, rem, tamquam ſub manibus habeas, cum formis, figuris, umbriſque ad amuſſim tractare. Verum laus propria non id præſtat quod quæris, ſcilicet ut tibi credant; ſed invidiam, odium, infamiam, opinionem parvi judicii.

In diluendis autem his quæ objici poſſunt judicio maximo opus eſt. Nam objectis reſpondere cogimur, commemorando teſtamur, magnifacimus; in mentem revocamus, ut non obliviſcatur, & melius dicat. Magna igitur & dubia omittemus; viciſſim notis occurremus; majoribus fidem, conſtantibus crimen detrahendo. Si plura & magna diluere neceſſe ſit, imitare belli peritos duces; ſingillatim & breviter recita; & multis ac gravibus ſententiis reſponde; aut ſi levia, paucis; quaſi per contemptum. Noli malos rhetores imitari, qui jungunt & exaggerant, quaſi aliquid majus dicturi. Nam etſi habeant quod cuique objecto reſpondere poſſint; ex tot tamen tantiſque, etiamſi falſa ſint, quid indelebile gignitur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Vbi adoleſcentes ad virtutem ſunt excitandi, (ſuo quidem ſemper beneficio, ſuo nonnumquam commodo) quum divina non credant, philoſophorum rationes frigidæ ſint, (ut hoc ipſo intelligere poſſint qui ſapiunt; quum dubium haud ſit, ſecundum virtutem vivere melius eſſe, Deos eſſe, ac Manes & æternam illorum gloriam ac voluptatem) fallere eos & arte & verborum lenocinio licet: ut quum in uno vis argumentorum, in altero finis laus deſideretur, quaſi ex utriſque conficiatur una ratio. Quale eſt, apud Alexandrum (lib. 4, Quæſt. 24 & 25,) ſi exornetur, exemplum pulchrum. Inquit enim: Felicitas hominis (in qua omnia bona continentur,) in optima illius parte, id eſt, rationalis animæ operatione & perfecta acquiſitione reponenda eſt. Quod autem optime adipiſci finem, optimum ſit, dubium non eſt: Scribentis, bene ſcribere; canis venatici perfectio, bene venari. Sed & quod virtus in rationali anima ſit, & optimum; palam eſt: tum quia, ſi aliud melius eſſet, non eſſet virtus optimum per ſe: & ideo, quum optimum, virtutem appellaverimus, non eſſet virtus, virtus; aut optimum, optimum. Et etiam, quoniam vitia infinita ſunt, & ob id periculoſa ſemper; nec conſiſtere poſſunt: felicitatem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

autem fixam & ſtabilem eſſe oportet: neque conveniunt hominum converſationi nec ſocietati vitia. Si ergo finis hominis eſt, vivere cum aliis, (aliter eſſet infeliciſſimus) id maxime expetendum, quo ſic vivere poſſit. Vt ſi finis hominis eſſet domus, maxime expetenda eſſet ars ædificatoria. At quod virtus maxime virtute comparari poſſit, & hi qui eam non magni faciunt, ſponte fatentur; quum videant labore & patientia & induſtria [unumquemque] virtutem adipiſci: Et ratione perſpicuum; ſi quidem ſimilia ſimilibus facilius habentur, quam aliis. Quod ſi quis objiciat, [virtutem] non eſſe quandoque expetendam, quoniam aliud non ſecundum virtutem, melius ſit, ut lucrum, medendo, quam ſtudium: Reſpondemus, quod non: quoniam id quod eſt per ſe, optimum eſt. Sed fallit nos uſus, aut conſuetudo, aut exemplum aliorum; ut in pleriſque etiam aliis malis. Verum ſi hæc tollantur, apparebit manifeſtum diſcrimen. Quod ſi dicas: Quid ſi hoc efficiat, ut deſit, aut poſtmodum recuperare non poſſis? Non erit primum virtus, deſerere ſemetipſum: ac de ſecundo, plus multo facit ad utilitatem ex hominibus capiendam, modo vivas apud homines, non aſinos, (quanta ſufficit ad vitam abſq; penitentia in fine traducendam)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

dam) virtus, quam quod ultra acquiritur ex converſatione, virtute omiſſa, quum ad finem vitæ perveneris, cujus æſtimatione omnia ſunt metienda, & homo ſibi felix aut infelix videri ſolet.

CAP. LV.

De vi.

VIs autem odioſa per ſe legibus eſt; propterea dolo miſcenda. Sed minæ locum habent virium in timidos, nec legibus adeo ſubjiciuntur. Et ſcias quod in iracundis ſemper minæ auferendæ ſunt. Minarum autem loco habetur negans: veluti ſi dicas, Ni feceris hoc, vel hoc. ſed dicas: Oportet, ut adipiſcamur, id agere facile enim erit. Vis quandoque uſui eſt in eos qui volunt, quum in aliena fuerint poteſtate. Minus locus eſt, nemine præſente. Pueros & puellas vi abducunt multi. Sed in puellis præſens periculum: quia flagitium præſupponitur. Auferimus etiam vi, quæ noſtra ſunt: & ſacerdotiorum poſſeſſionem occupamus, in rivis aquarum ducendis, in finibus agrorum, &c. ſacerdotibus: quæ numero dierum jus acquirunt: velut domorum locationibus, quum publici miniſtri non ſufficiunt, ſeu ad tuendum, ſeu ad protrudendum; quum ex poſſeſſione jus accreſcit, aut pecunia pro defenſione.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Semper autem vi tueri propria, quam invadere aliena, magis permiſſum eſt à legibus, & laudabilius. Inſpicere autem oportet, an tutum ſit quod quæritur; & qualem aggrediaris rem: inde diſponere, inſtruere, exercere. Dei veneratio, & pudor, ſemper ante oculos proponatur. Tametſi enim impudentia & impietate homines ſibi videantur eſſe liberiores: ſi tamen cogitent voluptatis præcipitem tranſitum, quum infamia hominem comitetur ad mortem, tum ſceleris conſcientia; raro ad hujuſmodi flagitia patranda deveniet. Etenim poſtquam patraverit, pecunia commutare non licebit: neque homo, niſi errore & animi impetu ſeductus peccat. At inſidiæ tutiores ſunt aparta vi, ac minus deteſtandæ: tum eo ipſo, ne bellum in urbe gerere velle videaris. Debent autem & ipſæ & vis liberalitati jungi. Etenim nihil eſt, quod vitiorum turpitudinem magis tegat, & à legum periculo hominem vindicet, ipſa liberalitate. Inſidiæ ergo inter minas quaſi & apertam vim ſunt conſtitutæ: Sed ſi non procedant minæ, plurimum obſunt, quoniam inimicum monent: ut etiam vis. Propterea inſidiæ omnium ſunt tutiſſimæ. Minis utuntur, qui potentia vel jure præcellunt; ne ſævire velle videantur: honeſtæque minæ vo-

cantur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

cantur hæ: quamquam finis juſtus aut injuſtus eas diſtinguat, adverſus tamen miſeros, ni palam improbi ſint, [minis] uti turpe eſt. Ob juſtam igitur cauſam eſſe debent, & breves, & de magnis rebus: ut quum pro vita & honore certatur cum his quibus minamur. Talis eſt, ut honore læſo ſtare non poſſit: velut qui publicis negotiis præfecti ſunt. Semper autem ubi aperta vi uſus fueris, decet te in aliam conferre regionem, ne publicam autoritatem contemnere videatis. Nunquam tentabis ut non perficias: ergo neque niſi coactus, quum non ſecurus es de fine. Vis quoque ſimulatione & inſidiarum, improbi bonos evertunt. Etſi enim ei nihil noceamus, injecta tamen ſuſpicione, vitam (ob pavorem) reddimus inutilem; ut primum relinquat occaſiones bene gerendarum rerum; & conſternatus animo ut nihil capiat conſilii. Quare quum hujuſmodi ingruerint, audendum eſt, magis neceſſitate, quam ſpe. Satius eſt enim fortiter ſe dubiæ opponere morti, quam per ſegnitiem ſemper mori ac torqueri. Oportet autem eum qui vim conatur inferre, promptum eſſe vigilem, & admodum cautum: præterea conſiderare finem, & quæ ad illum neceſſaria ſunt. Melius autem ad voluptatem propriam vis dirigi-

 tur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tur, quam ad incommodum alienum: & ſi commodum incommodo addatur, laudabilius erit; tum quia honeſtius, tum quia in utroque eminet ſpecies potentię.

Principaliter autem, quum quatuor ſint modi in actionibus, maxime ulciſcendo: velut agere, & videri; id in filiorum & fratrum juſta vindicta convenit: vel nec agere, nec videri, quum res non magna eſt, & dolo caret: videri autem, & non agere, in viliores perſonas, quum res non contemnenda fuerit, abeſt tamen flagitium; agere vero, & non videri; quum res non extrema eſt, dolo tamen atque inſidioſe peracta. Semper autem, quum de honore & dignitate agitur, & contempta autoritate, tum vitæ periculo, videri agere oportet; & quum res ad vulgus refertur.

CAP. LVI.

De natura.

NATVRA commutationes parantur; quum tu (gratia exempli) puerum quæris, ego muſicum; ego equum, tu equiſonem. Noſtra nobis magis etſi placeant; tædio tamen minus cara perſæpe ſunt. Conſuetudo retinet, copia abigit: nam & generaliter libentius commutamus quæ nos ſatiant: Et ea ſunt, quæcunque cauſam habent ob quam placuerunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

at infirmam, aut ſeneſcentem: Aut ſi
piditate habendi, impenſæ oblioviſci-
ur inde quum conſideramus, illa nos
avat: Sic quum alia aliis placeant, na-
ra rerum ipſarum, commutare facit.
que id maxime contingit inter eos qui
nt diverſorum morum; velut apud
oetam:

Agrum pro puero Calliodorus habet.

t igitur rem illi jucundam in poteſtate
abeas, oportet vel pluris emas, quod pe-
uniæ omnia poteſtate contineant. Sed
ic modus nunc à nobis non conſidera-
ur. Naturam inquam ergo dicimus re-
um & hominum, ſub qua vota illorum
continentur.

CAP. LVII.

De tempore.

TEMPORE quoq; conſtant hæ commutationes: & quæ ab initio dare petentibus nolumus, ultro rogamus ut accipiant. Nihil eſt quod [quis] ſibi non queat de tempore polliceri. Diu ſi vixeris, & prudens ſis, omnia habebis. Sed hoc eſt quod nos turbat: (utriſque ſcilicet eorum quæ deſiderantur occaſionem perſæpe præterire, etiamſi [diu] vixerimus:) interim quoque uſus perit. Tempus omnibus rebus aut gratiam addit, ut illi recipiant, quod recuſabant; aut ad-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

imit, ut dent, quod dare nolebant. Quid non promittit, imo quid non præſtat tempus? Inimicum occidis; ſcelerate plerumque; jactura magna, majore periculo; ut perpetuo ſollicitus & anxius vivas: & ſi [vindictam] pauculis annis (perſæpe etiam menſibus) differas; ille, nullo tuo crimine, cum tota ſtirpe corruet. O inſanam hominum mentem, quæ ea tam care emit, quæ tuto & abſque diſpendio habentur, ob modici temporis impatientiam! Sed quum, ut dixi, interim pereat uſus, & in periculo verſeris, & jacturam patiaris, diſtinguendum eſt diligenter, quando locus ſit expectationi, & quando non. Videtur autem ſemper expectandum, quum tua ætas longe in annos minus proceſſerit: Vt contra ridiculum eſt, ſenem expectare occaſionem ex aliorum morte qui longe ſunt juniores.

CAP. LVIII.

Scientia rerum, morum, ac potentiæ.

NIL autem præſtantius eſt (præſertim in controverſis rebus) ſcientia ipſa rerum de quibus agitur; tum morum, ingenii, ac potentiæ eorum cum quibus pugnas. Conſtat hæc pluribus modis; quum tamen præcipui quatuor ſint. Multorum primum hominum conſuetudo; nam multi multa norunt: Corru-

ptio

intimorum; quæ in uſu frequenti eſt
ad Principes: atque adeo ut (ſi velint)
nil privatorum eos lateat; imo etiam
arum Principum pauca: Et indicium
od ab operationibus illius ſumitur. Et
amquam à paucis facile falli poſſis, de-
urſum tamen totum ſi obſervaveris il-
a actionum, non erit difficile, tametſi
ctiſſimus ſit, illius animum, fidentiam,
entiamque deprehendere. Vltimum
, epiſtolarum diligens conſideratio.
cundo modo in ſpecies diviſo, primum
oimus locum amicis his qui rem tra-
nt, & (ſi fieri poteſt) ordinariis: ve-
di his qui à ſecretis ſunt: quamquam
c arduum ſit: non enim ignotis facile
ſequentur ſine premio. quorſum? cum
æmio, periculoſum. Ob id advocatis
emur: qui & ipſi ordinarii ſunt, ſed
on primi: quibus etiam pecunias, ſi ita
s exigat, & ipſi nobis amici [ſint,] ad
orrumpendum dabimus. Quarto loco,
neque amici illius, neque qui à ſecre-
s ſunt, nec advocati id poſſunt, per ſan-
uine conjunctos his, qui primum aut
ecundum locum obtinent, id tentabi-
nus. Quintus locus eſt per potentes vi-
os, tibi amicos. Omnia enim poten-
ium ſunt, & arcana etiam, modo pru-
lentes ſint. Vltimo loco ſunt amici tui
agaces. Sed in rebus magnis, parum his
confi-

confidendum. Sed & negotium quo i[n] ſtatu ſit, ſcire oportet, & quantum pro[-] ceſſerit; quantumque qui adverſatur, po[l-] leat conſilio, amicis, pecunia, potentia[,] conſanguineis, efficacia (quæ maximum eſt.) Tum vero cum peritis conſilium [inibis: de] imprudentibus, etſi alioqu[i] fidis, ne nimium ſperes.

CAP. LIX.
De decore.

AT vero in omnibus decoris tui me[-] mineris: victor, glorioſus; victus, ſine turpitudine cades. Nec te dejicies i[n] adverſis, nec efferes in ſecundis. Oppo[-] nes, ut peritus gladiator, ubique cuſpi[-] dem. Senes, quorum vis effœta eſt & facile contemnuntur, prudentiæ opibus, ac ſeveritati inniti debent. Sene ſtulto & paupere nihil eſt miſerius: ſed etſi dives ſit, & ſapiens, ſed remiſſus, contemnetur ab omnibus. Præteriere antiqui mores, & conſuetudines honeſtæ. Non male igi- tur Aloyſius Gallorum rex, ejus nomi- nis undecimus, quum ſenex & æger eſſet, ſeverior adeo factus eſt, ut quaſi ſæ- vus appellari potuerit. Dices, Nonne me amabunt & obſervabunt, ſi pecunias meas diligant? O ſtulte, nihil minus; ſed irridebunt. Quamobrem & eos non vi- tupero, qui ſenii indicia tegunt, capillo-

rum

[illegible]a & barbæ caniciem plumbeo pectine
[illegible]llunt,] & aqua ſeparationis, in qua
[illegible]entum eſt diſſolutum. Verum non
[illegible]igrat admodum, ſed rugas tollit, ra-
[illegible] anguini cucumeris in aqua lactis
[illegible]oluta; vel ſi iridis ſucco, aut ſpatulæ
[illegible]idæ, rugæ liniantur; & ulcerata cutis
[illegible]le unguento ex ceruſa curetur. Rur-
[illegible] ceruſæ præparatæ drachmæ quinque;
[illegible]rgaritarum, vitri, cryſtalli, chryſocol-
[illegible], ſingulorum drachmam unam: ca-
[illegible]uræ, myrrhæ pellucidæ, ſarcocollæ,
[illegible]gulorum drachmam mediam. confice
[illegible]tillos ex lævigatis in marmoreo lapi-
[illegible], cum aqua roſacea: & ſicca. Quum
[illegible]us eſt, dilue cum oleo de tartaro; & il-
[illegible]e faciem veſperi: mane lava cum fon-
[illegible] aqua. Facit & ad hoc cervina medul-
[illegible] aſini adeps, oleum ovorum, & fru-
[illegible]enti. Dignoſcuntur etiam ſenes à den-
[illegible]us, de quibus ſuo loco actum eſt. Sit
[illegible]go ſenex mũdus, comtus, hilaris, blan-
[illegible]s, gravis, ſeverus in domeſticis infimis
[illegible]ſtigandis: habeat autem à quo venere-
[illegible]r. At virilis ætas robore ac viribus, tum
[illegible]ilitate, conſtantia, atque fiducia ſe tue-
[illegible]r: nec ulla melior. Itaque ſenes pro-
[illegible]dere debent, ut filios ex ſe habeant, aut
[illegible] fratribus, ſororibuſve, obſequentes,
[illegible]que prudentes. His enim ætas illa ſecu-
[illegible] innitur. Quodſi his omnibus careat,
diligat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

deligat puerum, virtutis ſapientiæq; am
re flagrantem: itaque illum inſtruat,
(præter ſanguinis conjunctionem) fi
perſimilis ſit, & bono. Quidam pro fil
nutriunt: ſed ſyncerius eſt, animi ver
filios educare, quam corporis emen
tos. Ne ſit verboſus ſenex, caveat: qua
do in nullum aliud vitium facilius ac tu
pius decidant ipſi [ſenes;] ſeu quum fac
juvenilis ætatis laudant, ſeu quum aud
ta commemorant. Pueri autem bland
venuſti, comti, honeſti, ſcituli, mund
promti eſſe debent: verbaque illos d
cent magis, quam ullam aliam ætatem
pudici quoque. Etenim commoda in
pudicitiæ etiamſi majora eſſent jactu
atque infamia, adhuc longe minora re
duntur, quoniam incerta ſunt. Proptere
quum vitia & virtutes legibus conſten
minore dedecore, majore flagitio adac
&c. feliciores ſunt. Itaque & clam ac
miſſa, nec in exemplum adeo feruntu
quod vindicare non poſſint. Quamob
rem ita inſtituendi ſunt, ut omnia liber
lia munera norint exercere: legere, ſcri
bere, fingere, pingere, canere, pulſare, na
tare, equitare, & hujuſmodi. Mulier
vero, caſtæ, pudicæ, mundæ, ſollicitæ, ac
(non penicillo) pingere aſſuetæ &c. I
omni actione memento quanti res ſit
ne (ut ſtulti faciunt) pro obolo amicum
au

t exiſtimationem, aut rem magnam rdas. Qui ſcis cum quo certes? eorum ui adſunt, dignitates, ac virtutes?&c. Et ium beneficium acceperis, ſi non [am-ius,] gratiam non intervertas. Ingrati nim animi eſt, meminiſſe quod non derit; [non] meminiſſe, quid dederit: mquam qui nihil debuerat, omnia de-eret. Nec etiam tam refert quid agas, uam quo modo. Honeſta enim ſi tur-ter tractentur, turpibus cedunt mode-e tractatis. Verba generalia affectu at-ue geſtu efficaciora facta, magis decent, uam expreſſa & propria; in quibus pe-clitatur exiſtimatio, ſi ſecus evenerit. Neque enim repetitio affectus, geſtus, ultus contentio, ita objici poſſunt, ut xpreſſa ſententia: & ſi evenerit &c. in nemoriam revocata, majorem habent im; tum propter id quod mos id probat, amquam prudentium &c. Poſſunt præ-erea ad plura alia contorqueri.

CAP. LX.

De executione.

OMNIVM autem quæ ingenioſe & ſolerter invenimus, finis atque per-fectio eſt ipſa executio: ut tanto cele-ius omnia peragamus, quanto cunctan-ius deliberavimus. Gnativerque agen-dum; ut brevi abſolvatur: Fortiter quoq; & con-

& continenter; orando, rogando, hortando, urgendo; impellendo etiam tuos omnes auxiliatores: ut ſimul, exemplo eorum qui pondus aliquod aut vehunt aut attollunt, (qui ſe clamoribus, ut una moveant, adhortantur) in negotium incumbant, ac (ut ita dicam) quaſi ruant. Vt numquam ceſſes: ſed imiteris ventos (qui levi flatu immenſas naves aſſiduitate impellunt donec aliquid firmum conſtitueris. Multa enim negotia pluribus conſtant ex actionibus: quas ut dum peragis, intermittere maximum malum eſt; ita indecorum, laborioſum, & perſæpe damnoſum, actionem actioni ita continuare, ut te tuoſque amicos fatiges. In periculis etiam gravibus ſæpe melius locum dare iræ furorique inimicorum, quoniam repugnando coeunt conſiliis, ut hyemis tempore ſpiritus noſter: cedendo diſſolvuntur, velut flamma radiis ſubjecta Solis. Fratres à fratribus diſſident? ſi vexes, ſtatim in unum conſpirant. Ita narratur fabula de lupo & canibus invicem pugnantibus. Optime exequi dicimur, quum promte, perfecte, polite, modico ſumtu, aut labore, ac turbatione; clam denique, & quaſi inexpectato. Neque enim celeriter exequi, eſt cito exequi; ſed antequam poſſis impediri. Quod malum eſt in his qui à Principibus

juvan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

untur, invitis autem miniſtris. Nam
um impedire nequeant, durius nego-
reddunt, patefactis his, qui contro-
untur, conſiliis tuis. Occaſionem
m [captare] quum in omnibus (uti
a diximus) utile ſit, admodum vero
ſequendo præſtantiſſimum; ut non
m in ſingula etiam momenta eam
rves diligentiſſime, ſed arreptam
ſequaris; ita ut nihil in ea prætermit-
aut hęſites, vel cuncteris, delinquaſve,
ec negotium totum ſcilicet abſolvas.
nt quæ per occaſionem offeruntur,
ora eſſe, & perfectiora, quam quæ
n induſtria ſibi paravit; utpote quaſi
nitus oblata, & in finem illum ordi-
. In his vero actionibus, quas ſem-
facere licet, infectas numquam red-
, ubi par eſt periculum, melius eſt,
m diu licet facere, non feciſſe, quam
ſe: ut in dubia curatione, ubi ſan-
nem uſque ad quartam diem mittere
, ad quartam uſq; non miſiſſe, quam
iſſe, præſtat. Exequutor, præterita
na occaſione, aut ſi quid novi emer-
, aut detectum ſit à mandato, (ſi
pus habet) conſulere debet principa-
. Quo præcepto prætermiſſo, magni
ores ſequuti ſunt. Si tempus deſit,
qui pręſtat, aut generaliter in indeter-
atis actionibus quam lente procede-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

re: ſcilicet ubi certus boni finis exitus non eſt propoſitus: & in determinatis etiam, antequam media ad obtinendum nondum collegerit, ut concurſus fiat. Vbi autem ambo illa adſint, celerrime properandum.

CAP. LXI.

Verbis pluribus quando uti liceat.

ATQVE illud primum aggrediamur, de ſermonis multitudine; quam neceſſariam quandoque eſſe conſtat: & primum inter veros amicos, quavis de cauſſa, ſeu relaxandi animi, ſeu voluptatis, ſeu facti enarrandi, ſeu conſultationis: & inter fratres, maritum & uxorem, patrem & filium, amanteſque; & quum fallere imperitos, ſermonis multitudine ſtudemus; aut vendere pro rebus verba, aut nugas pro pecuniis dare: & quum præoccupamus ſapientiores nobis, locum dicendi ac tempus eripientes: & quum verba pretio venduntur, ut apud cauſidicos, & procuratores: & proxenetis nugari ſemper conſuetū fuit: & paraſiti & lenones apud comœdos ut garruli introducuntur. Nimium quoque in oratione fuiſſe Ciceronem conſtat. Et certe in quibuſdam multitudo verborum vim quandam affert; præſertim ſi ordinata, concinna, cum affectu,

ctu, & de re non magna fuerit; tum
ero apud leves auditores: talis autem
opuli turba. Generaliter autem in par-
bus ſuis, quum oportuna eſt, diſerte &
ıbtiliter loqui, non eſt extra rationem.
Maxime autem nugacis nomen veren-
um eſt, quum de communibus multa
oquimur.

Cap. LXII.

De dolo dignoſcendo.

AT in agendo non decorum, ſed po-
tius utilitatem inſpicere decet (lo-
quor autem de tractationibus.) Id fiet,
i ne decipiaris, caveas. Primum igitur
cire oportet, cum quo ſit negotium, an
nimo ſit doloſo: dignoſcitur autem ex
ntentione, de qua ſuperius (cap. 45.)
ractatum eſt, & ex natura hominis, &
quemadmodum erga te ſe habeat; de-
num ex propriis ſignis. Ex natura qui-
dam ſunt impudentes, improbi, audaces,
eves, perfidi, nugaces. Senes quoque cal-
idiſſimi [ſæpe ſunt,] & deceptores apti;
erum ad eludendum maxime accom-
modati. Indicio eſt, quod ſenes, quum
int effœtis viribus, & ignavi, rariſſime
amen, niſi vi aperta, opprimantur. Vt
palam ſit, etiam in humanis prudentiam,
obori atque potentiæ præſtare. Galli
etiam & Hiſpani ad fallendum promtio-

res Germanis: ſed nulla magis gens, quam Afri atque Græci. Circulatores quoque & mimi, & lenones, perjuri ſunt & fallaces; & pauperes divitibus magis. Inſpicere igitur oportet regionem, ſexum, ætatem, educationem, mores, & (ſi quid ad rem facit) formam. Pueri enim, & mulieres, & ruſtici, ſimplices; mercatores & artifices mala fide ſunt. Neque tamen omnes homines ſimiliter ad ſingulos ſe habent. Gabriel Fundulus, quum eſſet proditionum fons, unum tamen obſervabat atque ſolum Facinum Canem. Itaque ne credas omnes homines tam callidos eſſe, ut tu es; neque animo adeo improbo ad decipiendum. Quidam bona fide agunt, etiamſi à natura improbi ſint, quod naturam non patiantur homini violentiam perpetuam inferre. Plures caſu pleraque faciunt. Quæ autem ad decipiendum invitant, potiſſime tria ſunt: audacia (ſub qua contemtus continetur,) ſpes, & neceſſitas. Qui enim putat, etiamſi deprehendatur inultam ſibi fore fallaciam, audet omnia: & qui neceſſitate cogitur; & ubi ſpes eſt, occultam rem fore. Sed plus poteſt conſuetudo omnibus: adeo ut cogites quæſtuoſos numquam quieſcere, (ita ad decipiendum ſunt conſueti; maxime mercenarii, & qui minutim vendunt, velut lanii, caupones,
veſtia-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

veſtiarii,) niſi deceperint vel numero, vel quantitate, vel genere rei, vel pecuniæ computatione: Finiſque recti ſui, eſt corraſiſſe. Tum vero videntur [ſibi] ex æquo rem peregiſſe. Alterum igitur eſt, ut tunc ex æquo rem peregiſſe exiſtimes, quum iraſcuntur; & mœſtos reliqueris: hoc enim injuſtum eſt: putantq; ſe deceptos, ſi nihil præter jus omnino corradere potuerint, nec in ullo decipere. Circa quod etiam animadvertendum diligenter, hoc illos ſcire, alios ſi uidem id ſcire: atque ob id etiam quantumcumque dederis, & quantumcumque in parte deceperint, querentur. At ſi oculos inſpicias, facile deprehendes: horum enim ridentibus ſimiles; illorum iratis, rubentes & flammei. Verba quoque cum impetu gemituque prolata. Si ergo quippiam emturus ſis; dimittantque, inde revocent, & ſub eodem pretio, quod recuſarunt, merces offerant; ſuſpicandum eſt de dolo. Quamobrem intente inſpicere oportet: juvabitque digito clam, dum diſcedebas, ſignum impreſſiſſe. Etenim peſſimus dolus eſt, quum, mutata re, ac ſimulata pœnitentia, emtorem revocaverint. Speciatim autem ſignum deceptoris eſt, quum diverſis ambagibus te circumvenit. Ædificatores in tabella exponunt plus quam exigatur rerum, & majore pretio: ubi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

deprehenderis, cur eſt ut in illo amplius confidas? itaque ex ungue leonem. Stultum eſt, ubi ſemel conviceris, in aliis exiſtimare meliorem. Avida quoque conductio [aut condictio,] & ſollicitatio negotii, doli ſignum eſt. Quinimo, ſi diligenter inſpicias faciem, vix fieri poteſt, ut vel non oculum deprimat, aut conniveat, aut rideat, quamvis in ſuam malam rem. Adeo natura humana fallax eſt, ut etiam de ſpe concepta, lætari ſoleat. At in prædiis vendendis duplo locant; tutumque reddunt conductorem.

CAP. LXIII.

Captatores quomodo eludendi.

DVM vero captare aliquem propoſitum eſt; aut ob lucrum captare oportet, aut ut obtineas quod aliter obtinere non potes. Captare enim ſolum ut irrideas, non tam maligni eſt, quam etiam ſtulti. Captant te præcipue, dum contrahis, & dũ à contractu diſcedere cupis. Vt vero contrahendo fallas, non eſt propoſitum docere; ſed ut eos qui fallunt devites. Cavebis ergo mercatorum, artificum, operariorumque dolos, hac ratione. Eſt in rebus materia, labor, quantitas, numerus, pulchritudo, ac pretium. Perdiſcere ergo primum omnia hæc à peritis in arte, decet: nec feſtinatione

opus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

opus eſt in hujuſmodi negotiis, ſi non errare velis. Circa materiam quidem ipſam [conſidera] genus, ſpeciem, locum, tempus. Aurum enim argento nobilius, & purum miſto; & Orientales margaritæ Scoticis; & novæ vetuſtis majore in pretio ſunt; & rotundæ informibus; & illuſtres hebetibus; & leves aſperis: multaque hujuſmodi ſimilia, quæ in artificio deſiderari ſolent, quum res ab artifice elaborata eſt: at hic artifex eſt Natura. Finge igitur, aut pulchrius, aut minore pretio potuiſſe ab aliis habere: ipſimet ſe detegent; objicientes viliori pretio merces etiam ignobiliores, melioribus pretium majus. Ita facile cuncta deprehendes. Quodſi curam hanc ſuſcipere velis, edoctus ab illis, poteris aliunde emere elegantiores, & viliore pretio. Cave etiam ne redeundo, merces quas oſtenderunt, commutent; & viliores ſub eodem pretio exhibeant. Quum prope pretium acceſſeris, maxime ſi res non admodum venalis eſt, dices, Hoc offero: quære alium qui plus dare velit: conditio hæc non tibi deeſſe poteſt, modo non proviſum ſit mihi. Hæc enim verba maximam inducunt ſuſpicionem pœnitentiæ, & opportunioris conditionis. Cum artificibus autem convenies de materia (cujus particulam tecum auferes,)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

quantitate, qualitate artificii, partibu
ſingulis, tum numero: præſtituas qu
que tempus. Arrha enim accepta impro
bi litigare ſolent: eam [itaque] qua
tenuiorem potes dato: ſi fallat, eam p
tius ei relinque, quam ut dolo fefelliſ
te gloriari [queat.] Inde poſt diem, a
paulo poſt, ſubmitte (venale enim pr
ſtabat quod non recepiſti) qui ema
nam viliore pretio redimes, quam ſi qu
druplum arrhę ademiſſes [vel adjeciſſes
Ita illum propria techna conficies. Cu
architectis autem convenies, ut ſingu
quæque ſcribas, genus, quantitatem, nu
merum, formam, ac reliqua, tum opera
atque impenſam. inde petes, quanti? ill
ut te intrudat paullatim negotio, mult
minus (ut ſolent omnes) proferet; tu
vero illi offeres locandum opus: atqu
ſic ſuo & ille dolo deprehendetur. Quod
ſi antea plus poſtulet, negabis te ſuffectu
rum impenſæ; quæſiturum qui minori
te facere doceat. Perfecto opere, quan
tum potes pecuniarum retine; donec
quid deficiat, aut male concinnatum eſt
aut doli ſubeſt, aut non apte fabricatum
& juxta perſonam tuam, deprehenderi
Idem cum omnibus artificibus: quo
ubi conſtiterit dolo aliquid ſubripuiſſe
ne excandueris, (plus enim oderint, &
minus timebunt) ſed coge ut ad quadran
tem

tem uſque reſtituant: quos, ſeu furentur, ſeu dolum intendant, vitare decet in poſterum. Sed etſi nil tentarint, non magis illis fidem habeto; ſed cum Græcis ac lupis rem eſſe ſcito; prioremque probitatis ſpeciem, eſcam eſſe in hamo, ad ſecurius graviuſque fallendum. Sed neque confidas his, quos beneficiis affeciſti. Propterea ne beneficium alterutra electione amittas, ſeu eorum opera utaris, ſeu non; finge ſummam in eis fidem: proxenetam vero ſubmitte, qui alia via idem tentet: ſimulque fidem amici explorabis, & tutus eris à jactura. Vbi enim deceperit, dices ab altero te jam accepiſſe. Duo denique quum ſint modi negotiandi: unus tacite; alter ut aliud fingas: ſimiliter quatuor emendi: ut intelligant te velle emere, & ſtatim; iſque peſſimus eſt; ſecundus ut videaris, & tunc nolis, tamen non concurrent multi venditores certatim: tertius, ut videaris etiam, ſed pretio valde vili oblato, omnino è ſpe decidãt: quartus, ut aliud potius velle videaris: Horum ſecundus maxime eſt in uſu: optimus tamen eſt ultimus: tertius vero in his quæ vendere coguntur. Vbi artifex aut vilis perſona plus petit, non ſufficit juſtum pretium obtuliſſe, ſed longe minus; inde quod contemſerit, objurga. Si in numero, aut pondere, men-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſurave falli te exiſtimas, honeſte conſu
verunt repetere numerationem aut me
ſuram, quaſi minus dederint, aut plus a
ceperint, ut videant an plus dederin
minuſve acceperint. Si actio cum inco
ſtanti viro ſit, tardare oportet eo uſqu
ut actio cum promiſſione conjungatu
Optimum eſt in his, eos aggredi imper
tos, & opus ſimul cum oratione conju
gere. Quodſi nequeas, cautionem ex
ge, pignore accepto, aut arrha: vel pa
tem negotii prius abſolve, aut fide publ
ca interpoſita, magiſtratuſve autoritat
aut juramento, vel teſtibus: ubi mut
verit, minus agendum eſt. Neque ver
minus glorioſum eſt, ſe tueri à dolo, au
utile; quam dolo fallere. Primum qui
dem, quod majore damno & dolore aff
ciatur deceptus; quam voluptate atqu
utilitate deceptor. Captando etiam mu
tis modis peccatur: fide everſa, quo
non licet evidenter, quod non decet: i
levibus, animi potius nequitiam detegis
quam fias ditior; ſi non aſſequaris peri
culoſum, præſertim cum potenti viro, au
vindice [vel judice.] Obſtant leges, in
famia premeris, ſi viduam, ſi pupillum
miſerum, amicum benemeritum ever
teris: quid fœdius, aut deteſtabilius? im
pietatis, non ſolum flagitii, hæc plen
ſunt: non ſecus ac ſi contemſeris ſacer
dotem,

dotem, aut ſacras virgines, aut templum ſpoliaveris. At in deludendo captantem, quæ dulcedo, quæ ſecuritas? Eſt etiam illud conſideratione dignum, neminem recte fallere ſcire poſſe, qui neſciat quomodo recte captantes vitare liceat. Vtrũque enim ſimul neceſſarium eſt, & captare, ut non capteris; & captantes eludere, ut captare poſſis. Noli igitur nimium confidere; nec rurſus metuere. Cæterum, ut ad rem redeam, ſummamque detegam, omnis emptionis, venditionis, ac permutationis, tum ſolutionis, præſtitæque operæ; in duobus conſtitutam eſſe noris.

Vbi litigandum eſſe intelligis, fac ut ex actore reus fias. Hoc multum refert. Nam impenſa minuitur, minus temporis abſumitur; & æquiores habebis judices. Id ergo continget, ubi rem poſſederis. Itaque ubi improbitatem animadverteris, omnia pollicearis: ſed oſtenta potius ſimplicitatem, quam ut blanditiis utaris. Vtere potius blanditiis, quam pollicearis. Hoc cave quantum potes. Sed, ſi neceſſe eſt, verbis fallacibus, & nemine teſte; aut ſaltem eorum altero. Vltimum eſt ſyngrapha, ſed, compoſitis certa ſtructura verbis, ne poſſis convinci. Ita arduum non erit, ut rem mobilem, non fundum, ad te transferas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

In emendis equis, quum vitia ſint o
culta, ſed exigua, ut pavidus, cibi parcu
ſed manifeſta, ut cæcitas, tumor pedun
vel occulta & magna: primis parum la
deris: ſecundi generis vitiorum adm
nebit te equiſo peritus: tertio ſubven
lex municipalis, in qua communiter ex
cipiuntur aſthma, gravedo (quæ in equi
valde lethalis eſt morbus,) Græci feliciu
σεληνιασμένους vocant, ut laborante
dolore per circuitus, ſeu dolorem red
vivum νοσηματώδη. Itaque recte con
ſultum fuerit huic rei, modo equiſoni
periti opera fideli uſus fueris, & reſtitu
tioni pecuniarum locus detur, ut ſcilice
à cive emeris, & eo qui ſolvendo ſit, ne
ſit litigioſus, aut potens, aut qui nolit le-
gibus parere.

Eſt etiam aliud genus, quod excogita-
runt, vi quadam decipiendi emtores. Di-
cunt enim, tanti emiſſe. Quod quum fal-
ſum eſſe conjectaris, dimitte illos. Si ſe-
cus facere potes, non violentus dolus eſt.
Aut enim cogeris dare quod volunt; aut
debere illis pro ſuis nugis: quo nihil eſt
turpius. Id autem agunt, quum ſciunt
neminem etiam alium ejus mercis ven-
ditorem: perindeque ac ſi decerent, Co-
geris accipere, ſi vis. Sed hoc turpius
putant: quum fallantur: nam ea excu-
ſatio vera eſt: verum autem ſemper
hone-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

neſtius eſt mendacio. quod ſi repente
s deſtituas, compenſabis dolum. In
ædiis vero, ubi pluris locaverint, ante
cationem fructus ſcire oportet; & quis
ſit cum quo colludere potuerit. Vide
am vicinos agros & dominos, atque
lonos: fucus enim ſubolet his. Demum
atabis, an velit paulo minore pretio,
rpetuo conducere: ut ſit hypothecæ
ominus.

Quum librum conſcribere velis; ti-
eaſque ne exemplar aliud conficiant,
ulta in margine annotabis, aut chara-
ere obſcuro [maculabis]autographum:
cribes autem omnino aliqua non in eo
ontenta, ſed in foliis aliis ſcripta oſten-
es, quæ interſeri cupias poſt medium
bri, aut etiam paſſim; teſtatus, oportere
lum hæc apud te ſcribere, deſperatio-
em injicies ſuffurandi. Sed ſi cupias
xemplum libri; qui his vitiis omnino
areat, transſcribi ſine ſuſpicione, multa
aſſim ceruſa & tenui graphio obſcura-
, ut non poſſint legi, jubebis apud te
ransſcribi; primum permittendo ut ab-
ens in multis, ſed leviter, aberret. Ita
pera alicujus ex tuis, tamquam moni-
ore te aut cuſtode, rem abſque periculo
c ſuſpicione abſolves.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

CAP. LXIV.

Quando à conventis diſcedendum.

QVVM vero jam captus es, & à conventis cogeris diſcedere, ſeu captare conſilium eſt, ſeu captantem eludere; oſtende primum, te maxime cupere, quod ille pollicitus eſt: gloriare de lucro, optimave conditione: finge timorem, ne à conventis ille diſcedat; etiam ſubmiſſo proxeneta, qui ſe meliorem conditionem pro illo effecturum polliceatur: urge, pete importune quaſi verearis, ne à pactis diſcedat, ut tandem præſtet: facile enim fiet, ut aliquid plus ille poſtulet: quod etſi non ſatis videbitur, præſta; ac rurſus per eadem conare illi perſuadere, pinguem eſſe tuam conditionem, atque optimam; illius tenuem atque exilem: donec illo augente poſtulata, liceat honeſte tibi à conventis diſcedere. Quodſi hæc via non procedit, ſubmittes novos negotiatiores, qui meliorem tibi conditionem offerant, aut quem tecum iniit contractum vituperent: donec ille tandem pœnitentia ductus, aliquid dicat, faciatve, quo pactum abrumpatur. Sed ſi nec in hos caſus incidat, tum ad turpia deſcendere cogimur; ad jurgia, iræ provocationem: donec fatigatus & tœdio affectus, diſſolvat pacta

etiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

nſi publica fide tabellionis coalue-
i Velut apud Diodorum de Dionyſio
ore, tyranno: qui quum à Reginis,
orum culpam, diſcedere vellet, fru-
tum ad alendum exercitum poſtula-
ut ſi non darent, eorum amicitiæ re-
ciaret; ſi darent, fame eos ſubigeret:
rum utrumque obtinuit. Dederunt
n; inde ceſſarunt: ſicque obſidibus
iſſis, urbem eorum cepit. Ita à pri-
, quod non numerata pecunia det,
tulabis. Talibus uti licet adverſus ini-
os, inſidiatores, æmulos, quique gra-
o te perſequuntur; quibuſque con-
verſari &c. aut oportere ſuſpicaris.
omnibus autem, tam externis, quam
meſticis, honeſte excuſatio ſumitur
am eis, ſi ex eorum facto videaris læ-
, vel in corpore: vel in re: ut ſi horam
eſtitueris, alia ille veniat, tum impedi-
s impingas ex celeritate, vel illi inten-
s, in januam; aut vas pulcrum, licet exi-
i pretii, frangas.

CAP. LXV.

Proxeneta.

QVAE vero per alios agenda ſunt, auxilio proxenetæ indigent. Eliga-
r ergo vir impiger, callidus, verſutus,
omis, nugax, (nam in emtionibus, ven-
itionibus, famulis conducendis, verba
loco

loco pretii habentur) efficax in rationi-
bus & argumentis, promtus, & occaſio-
num maximus captator (ſolet enim in
proverbio Genuenſibus eſſe, Debueram
quum calidus eſſem, recipere; nunc co-
gitavi;) exercitatus in omnibus hujuſmo-
di negotiis, quod ſummum eſt denique.
Hunc ergo tibi amicum, tamquam in
ipſum efficies: ſi fuerit ille in amicos
ſuos gratus & fidus, & nunc non abhor-
reat ab amicitia tua, & qui honoris ac
exiſtimationis majorem quam opum cu-
ram habeat, tenaxque ſit amicitiæ: [&
qui] non nulla in re excellat, ſed in omni-
bus mediocris ſit: nam qui plurimum
excellunt, & adeo in ſingulis minutis at-
tenti ſunt, maximos ſolent admittere
errores. Hunc ſic ad amicitiam tuam
allicies.

CAP. LXVI.

Proxeneta quomodo in amicitiam allictatur.

SIMVLA te oblectari omnibus, qui-
bus ille delectatur. Curabis ut tua con-
ſuetudo ei non ſit inutilis, ſeu lucri occa-
ſiones offerendo, ſeu donis ſæpius exi-
guis (maxime eduliorum) alliciendo. Si
ambitioſus eſt, extolle, ſi laude ſimplici
contentus ſit. Coram teſte ne umquam
cum illo contenderis; nedum ut queraris,

aut re-

aut reprehendas, vel accuſes: ſolus quum ſis, licet modeſte atque amanter admonere, hac forma. Emit (gratia exempli) pluris aliquid; dicas, Bonum eſt, ac commodum, licet aliquanto carius; aut, Melius forſan fuiſſet conditionem priorem recepiſſe; aut, Si occaſio tuliſſet, præſtabat aliquantulum expectare. Suos (utpote filios [ipſius,] & uxorem) juva, quum potes; &, ſi merentur, lauda: aliter, ne eorum feceris mentionem. Eum ſæpius ad communem menſam invita. Nihil enim hoc lenocinio ad conciliandam benevolétiam accommodatius. In domum ne receperis. Nimis enim familiaris & aſſidua conſuetudo, odii aut contemtus ſemina parit: tum maxime propter ſuos, tuoſque: nam conjux quos diligit, uxor odit: nec tantum apud alios fidei habebit in tuis negotiis, ut qui ſervam operam habere credant. Iuvat tamen uxorem uxori, filioſque tuos ſuis conciliaſſe, ſi probi ſint. Blandus erga illum ſis, ac comis: in eoque genere ſermonis ſæpius verſare, quo maxime illum gaudere ac delectari animadvertis: tum maxime ex obliquo, & à latere quaſi, commemora quæ ille prudenter tractarit, & utiliter tibi. Nihil magni feceris clam, quod reſciſcere poſſit, cujus illum prius non admoneas: aliter occulte prorſus id age.

Si tandem ſciturum id conjecteris, nec re tua ſit, ut ſciat, tum prius age; deinde accuſa temeritatem tuam. Equidem mala merx eſt, ſi non pati velit quicquam te ſine illo poſſe; quum & tu, præter tuam negotiationem, omnia illi libera relinquas. Quam potes cum illo familiariter verſare; atque ſic, ut nulla ex parte amicitia illi tua gemitus ſit. Secreta, quæ tuto potes, illi communica: & quantum illi gratum eſt, non tibi, utere conſuetudine ejus. Neque illum, neque ſuos umquam contemnes, aut irridebis. Non jurabis: & ſi tibi non credat, ridere ſatis eſt. Neque enim amicitia patitur, ut juramento indigeas. Secreta narrantem tibi, audies; non exiges, niſi neceſſitas cogat. Sine illo eſſe nolis in rebus jucundis: deducitoque tecum ad venationem, piſcationem, atque aucupium. Nil triſte quod evenerit, commemora; nec ſi in aliquo erraverit. Ludo latrunculorum, aut fritilli, aleæve, cum illo, ſed nulla pecunia (aut perquam exigua) propoſita, certa. Levis enim illa certatio amorem fovet. Quum quid recte tibi ipſius cauſa ceſſerit, fac ut omnino illius portionem habeat; ne umquam de officio, aut lucro, quod ingratus erga eum fueris, ſuſpicari poſſit. Inimicos illius fac (quam maxime id tibi tutum fuerit) ut odio te habere in-

re intelligat. In ejus caſibus adverſis doleas. Mutuum quum dederis, eo animo da, ut dones: ſed, ſi major pecunia ſit, publica fide interpoſita, cauſatus mortalium caſus.

CAP. LXVII.

Proxenetæ uſus.

VT ergo proxenetę opera utaris, exemplo docebo. Fac ut vicinum agrum emere in animo tibi ſit. Proxeneta per alium ſibi notum tentabit, an venalis ſit? &, ſi venalis ſit, quanti alii licitaverint: quam vero pinguis ſit; quanti locaverit; liber ne ſit, an alicui penſione addictus: tum vero, an commutaret, ſi alius ager ipſi proponatur: ſic ut, quod animo eſt, ſemper ſit, quod reſciſcat. Inde illius procuratores ac amicos promiſſis corrumpe; & agrimenſores, ſi opus ſit, pecunia data; & generaliter, qui vel menſura vel æſtimatione fallere poſſunt. Solent autem in emptionibus, ejus quod infra juſtum pretium eſt, in venditionibus ſupra, certam portionem illis polliceri. Memineris aurei illius dicti: Auro nihil eſſe impervium. In hujuſmodi tractationibus ſæpe occaſiones occurrunt, ut alios eligas proxenetas. Ex proxenetis enim amicos; ex amicis proxenetas facere oportet. Nec mireris, hujuſmodi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

negotiationem totum requirere hominem, quum in illa exiſtimatio, opes, ſalus, amici, denique tota humana felicitas conſiſtat. Expedit autem ſcrinium habere cum loculis: cujuſmodi nunc magna eſt copia: in quo ſeparatæ ſint rationes agendorum: quas veſperi aut matutino conſiderare oportet; atque inita ratione negotiari. Semper autem memineris, nihil in humanis melius eſſe obſervatione occaſionis, ſeu oporteat differre, ſeu properare. Atque illud cogita; quotquot felicitates tibi evenerunt, ſi vel paulo plus diſtuliſſes, quantumvis magnæ eſſent, in nihilum redactæ fuiſſent. Vixque ulla eſt tam conſtans occaſio quæ [commode] per annum proferatur; pauciſſimæ, per menſes; non multæ etiam, per dies: plures etiam ſunt, quæ momento evaneſcunt. Quamobrem oportet hominem, qui velit bene eſſe fortunatus, intentum in ſingula momenta eſſe: & proxenetam ſimiliter hæc obſervare. Sed ut celeritas eſt maxime neceſſaria; ita nec oportet tantum [illi] aſſueſcere, ut differre non poſſis. Præpropera enim feſtinatio, multorum errorum præter id quod cauſa ſit, etiam facit, ut qui tecum negotiantur carius vendant, tamquam cupido & moræ impatienti. Itaque modum in omnibus ſervari oportet, & non

[ſolum]

ſolum] medium tenere, ſed potius verpellem eſſe.

Porro proxenetæ uſus & probatio quincuplex eſt, ut apud Demoſthenem de falſa legatione (poſtquam legati & ipſi veri proxenetæ ſunt, etiamſi privatorum fuerint:) renunciatio verorum: conſilium utilium: executio mandatorum recta: temporis occaſio non dilata: & innocentia à largitione.

Cap. LXVIII.

Quomodo cum tanta improbitate, hominum converſatio ſtare poßit.

QVVM vero mortalium genus adeo pravum ſit; animiſque alii viperinis, alii vulpinis, certe quam pauciſſimi (ut dixi) qui humanitatis aliquid retineant, ſed prorſus omnes ferini ſint; licet alio atq; alio modo feritatem illam ſuam explere nitantur; & pro lucro tam anxie & crudeliter, tum pro ambitione vel odio minimo irritari ſoleant, quaſi de vita decertent omnibus viribus, atque conſilio; niſi penſi, non Deum, non jura, non fidem, aut aliud quidvis boni habentes: ſed omnia illa decora, riſus, blandimenta, geſtus ſint, velut eorum qui feras occidere, aut boves in macellum ducere volunt, plena inſidiis, & ſumma crudelitate: idcirco dubitare quis merito poſſet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

quomodo ſocietas humana, congregationeſque ac commercia tamdiu manere potuerint? quæ licet inter diverſarum urbium & regionũ accolas gravis ſit, & valde inhumana, ac etiam antiquo tempore deterior, imo ſane duriſſima atque miſerrima; nihilominus qualiſcunq; tot ſeculis durat: &, quod majus eſt, rariſſime ad illud extremum improbitatis atque ſævitiæ devenit. Videturq; hoc malum ſimile fluctibus maris: qui ubi ſe attollunt, antequam ad ſummum deveniant, ſponte concidunt: ut videatur, quemadmodũ in illis, quod à natura retrahantur, cõtra naturam emergant, habere in ſe aliquid, quo ſubſidat & deprimatur: ſeu quod hominibus meta conſtituta ſit conſulto: quam quum quis excedere nititur, corruit fervor ille animi, & feritas hebetatur atque retunditur: ſeu quod ipſa rerum ſeries hoc poſtulat; mortalis homo, imbecillis, & ſupra vires ſolum audax, legibus, religione coercitus, opum ſocietate obtuſus, labore aſſiduo fatigatus, inconſtans, ferociam tantam retinere nequeat. Quibuſdam laudis cura profuit. Advenæ etiam ipſi habent, quod tueatur illos: conveniunt cumprincipibus civitatis, communicato lucro. Velut hodie Iudæi. Expedit enim tales eſſe. Nam præſtare poſſunt, quæ non poſſunt cives;

& vo-

volunt id, ad quod cogi poſſent: ci-
s autem contumaciores ſunt. Pluri-
mum etiam poſſe credo ad tutelam mi-
orum, eorũ defenſionem, qualiſcun-
ue ſit: qui etſi non poſſunt ferire, mul-
s tamen ictibus, defatigant victores, he-
etant gladios; ut eos poſtmodum tæ-
eat longi laboris, ſegnioreſque ad alios
ggrediendos reddantur, quamquam in-
rmes. Vtcunque ſit, experientia ipſa
ocet, non eſſe infinitam noſtram hanc
equitiam; ſed retundi ætate, caſibus,
ugna ipſa. Quo fit, ut numquam ſu-
inos nos offerre præſtet, miſericordiam
mplorantes; ſed pertinacia effugien-
es calamitates, & potentiorum op-
reſſiones, nihil habere tutius, ad quod
efugiamus: reſiſtentes enim viriliter,
xemplo edocti, diſcedere illos; & ad
molles, ſegnes, & qui in miſericordia
& fide ſpem reponunt, opprimendos ſe
conferre: tum ob id præcipue, quod, ut
n Fabula Sibyllæ apud Meſchinum, de-
vitent ne ſub propriis formis bufonum
& viperarum videantur, & ut illæ viſæ
maxime indignentur. Solum contigit ad
extremum improbitatis deveniſſe, in po-
pulos Novi Orbis quod Reges latrocina-
ri permiſerint: illi vero undiquaque ru-
des & imbelles, & exemplo ſuo damnati
Anthropophagi: ſiquidem & ſpes pecu-

 niæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

niæ maxima. Verum præcipuam cauſam, & quæ invicta eſt, conſuetudinis & amoris hominum (quamquam labefactata tot modis) eſſe reor, naturam communem: velut in belluis ipſis conſpicere licet. Quum enim omnia belluarum ornamenta in homine ſint præcipua, conſentaneum etiam eſt, & hanc maxime neceſſariam & decoram, jucundamque in hominum natura eminere. Indicio cujus eſt conjunctio ſanguinis, quæ potentiſſima eſt apud omnes gentes, etiam admodum barbaras: atque ea ſola firmiſſima: quamquam Philoſophi neſcio quid de amicitia nugentur. At quum (ut dixi) tot modis debilitetur, & abrumpatur ea quæ in Principibus maxime atque aliis benevolentia conſpicua videtur; neque falſa plerumque, neque omnino benevolentia eſt, quum illorum morte finem accipiant illecebræ illæ: neque una; ſed quoniam minus metuunt, & indigent, vera eſt. Compoſita autem ex natura, dignitate animi, conſuetudine, jucunditate, atque honoris obſervatione, tum aliis minutis quidem cauſis, illis autem (ut ſibi videtur) majoribus, prout ab affectibus ipſis ſuperantur. Itaque duo ſunt tantum genera integri amoris: à conjunctione ſanguinis (ſub quo etiam Venus continetur;) & hic

c corporeus eſt;& à nobilitate;qui ani-
i eſt: totidem imperfecti; ob utilita-
m, qui tamdiu [durat quam] utilitas
ſa; & à ſapientia profectus: qui ra-
ſſimus eſt, ut etiam ſapientes; alioquin
teger.
rgo quum ex decem humanæ congre-
ationis cauſis; quæ ſunt: conjunctio
nguinis, ſimplicitas animi (quæ adhuc
iget in tenera ætate,) leges, & religio,
um virtus (Philoſophis plus decantata,
uam exercita,) gloriæ ſtudium, conſue-
udo, voluptas, utilitas, & conſenſus ad
vertendum meliores; (ſed potentia ma-
is territat, quam irritet; ſola virtus ſubji-
itur pro ſcopo;) omnes noſtris tempo-
ibus, præter duas ultimas, perierint, re-
iquiaſque quaſdam legum; mirum eſt
quomodo [ſocietas humana] conſiſtere
poſſit. Et certe mala hæc tempora ſunt.
An forſan non ubique omnia perierunt,
ſed velut ex Græcis ad Romanos res
transferentur? Sed etſi ex duobus unum
fiat, velut cognatione atque honore; mo-
mentaneum id eſt, & ad ſeditionem po-
tius ſpectat. Auxilia ergo, emptio, legum
dictæ reliquiæ, pugna pertinax & aſſi-
dua, & pollicitationes magnæ, pro cu-
juſque perſonæ ratione [ſolummodo ſu-
perſunt;] ſed (ut dixi) miſera, & ad in-
teritum ſpectantia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

CAP. LXIX.

De his quæ definiri non poſſunt, nec habent caput proprium.

QVONIAM vero malitia ad ſum
mum pervenit; ſolaque pecunia co
litur; & ambitio, vel ut radix, vel ut fru
ctus.; & tamen in his ſunt gradus. Chi
rurgi enim non ſolum ſanant, ſi ſolvend
ſit; ſed oderunt, ſi quis illos vel urgeat u
meminerint curationis; poſt medici ali
& pharmacopolæ, hi ſunt in primo ge
nere. Poſt curatores, & juriſconſult
milites, malique ſacerdotes. Tertio loco
ſunt mercatores: Quarto artifices cuju
generis. Quinto, nobiles, Principes, &
magiſtratus: hi quidem ex quinto & ſe
cundo ordine; ſed Principes nobilium &
militum medium obtinent; magiſtratus
nobilium & juriſconſultorum; niſi
quis humili loco natus ſit. hi enim peſſi
mi ſunt. Oderunt autem ob hoc & pa
truos, & etiam parentes & fratres pluri
mi. Vt ſolus amor in prolem relictus ſit
nam& nepotes ex fratribus, ob ſucceſſio
nem multi perdiderunt: pleriq; inhiant
Quum vero amare quoſdam ſit neceſſe
veluti filios (neque eo dum pervenimus
ad Catilinæ exemplum;) quidam etiam
nepotes, quum fuerint omnino extra fi-
liorum ſpem; quidam fratres, ob com-
mo-

modum, quod eos curis ac laboribus le-
vent; ſed & ſcorta ob voluptatem amant.
Quare etiam omnino aliquos ob ean-
dem & familiaritatem & conſuetudi-
nem; velut Agathocles adeo impius Di-
nocratem; & Dionyſius Helorim, &
Megaclem ſocerum; & Nero Epaphro-
ditum, & Phaontem, & Sporum; & Ca-
ligula Germanos cuſtodes; & Phalaris
Lacritum, Critodemum, Aglaum, Cleo-
menidem, Polycletum medicum, Eri-
thyiam uxorem, tum alios plures; ne-
ceſſe eſt, duobus contrariis juxta poſi-
tis, velut amare, & odiſſe, aut non ama-
re, communem quemdam terminum
ſtatuiſſe, eorum qui amantur, & qui non
amantur. Quum autem hoc definire non
poſſimus, & vivere cum aliquibus ſit ne-
ceſſarium, imo cum pluribus verſari,
cum quibus nollemus; conjectari opor-
tet ex magnitudine avaritiæ & rapacita-
tis, ex levitate hominis, ex exemplis, ſpe
præmii, & oppoſitis cauſis. Atque in his
conſuetudinem neceſſitudini, & jucun-
ditatem beneficiis præferre oportet. O-
portet igitur in dubia re (quum juxta
omnia fictitia hic eſſe exiſtimaveris) ab-
dicare ſe, & blandis omnino verbis at-
que geſtibus, & cum honore [hominem
verſutum] excipere. Ita enim decentius
ages, & minus te lædet, ob pudorem; &
incau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

incautum opprimes: & te pluris æſti-
mabit, ſentiens ſe propriis artibus peti.

CAP. LXX.

Hiſtoriam rerum præteritarum multum prodeſſe & ad ferendum, & ad deliberandum, & ad exequendum.

PROPTEREA multum refert hiſtorias legere: non ſolum ut prudentior fias, &, velut dicebat ille,

Qui mores hominum multorum vidit, & urbes:

ſed ut cognoſcendo quãta mala maneant mortales, & quam deteriora alii paſſi ſint, alii intulerint, diſcas tuam ſortem patientius ferre: quod non ſolum ad animum confert, ſed ne prorumpas. Ideo plurimum refert qualis ſis: præſertim quod multi affectus ſuos pro cauſis aut cogitatis hominum referunt. Neque placent orationes, ſed Laconica imminentium expreſſio: neque judicium, niſi ſobrium. Verum conſiderare oportet gentes, conditionem, mores; an barbari ſint, præcipites, & ſævi. Reges parva contemnunt: Tyranni injuriarum ſolum memores. Lyſander perfidus, & crudelis. Sylla iracundus; & ob id ferox. Cæſar intentus in ſolam tyrannidem. Reſpublicæ iras numquam remittunt, & ad avaritiam omnia dirigunt. Nihil ergo utilius

s in hiſtoria, quam vera & diligens
rratio, etiam minimorum. Quod ad
iptorem attinet, velut in lectore, ſin-
lorum diſquiſitio eſt, & comparatio.
uamobrem hiſtoriam ne prætuleris
ngum tempus & plurima regna com-
ectentem: nam quanto plus amplecti-
r, eo minus accurate ſcriptam eſſe, ne-
ſſe eſt. Velut ſi quis parietem totum
pingat, alius tabellam; non eandem ſin-
lis partibus, qui parietem depingit, po-
rit adhibere diligentiam. Ex antiquis,
atilina Salluſtii omnium præſtantiſſi-
a; ut Trogi & Diodori nulla; media Li-
ii. Ex recentioribus plurimum Sabelli-
us detectat; ſed utilitatem in hoc nego-
o nullam affert: Præſtantiſſima, & pæ-
e ſola Argentoni, ut & alias dixi. Thu-
ydidi omnia deſunt: antiqua, moribus
noſtris longe aliena; Reipublicæ ſcri-
ſit, & popularis fuit: demum, qui oſten-
tioni ſervivit, non hiſtoriæ nervis.
Difficillimum enim eſt Hiſtoriam ſcri-
ere; & ob id rara. Primum, ob peri-
iam, & ſtylum, atque exercitationem:
ecundum, ob diligentiam & laborem
n minimis perſequendis: tertium, ob
udicium. Nam ſi parva quæque deſcri-
at, ridiculum opus faciet, & legentes
fficiet tædio: ſin magna ſolum, vel etiam
mediocria, tradat; optimam partem ad
cultum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

cultum vitę & ad inſtruendum lectore
prætermittat, neceſſe eſt: ita ut leger
do nihil ex eo diſcas. Siquidem magn
omnia & mediocria ex minimis ortu
habent: ſed cauſæ illæ occultæ, proditio
nes, ſollicitationes, colloquia ſecreta
corruptio miniſtrorum, intimorum, cō
ſiliariorum, ducum; veteres inimicitia
odia, æmulationes, obtrectationes, ſpe
inanes, à quibus omnia pendent, vi
ſciri poſſunt: & qui norunt, hiſtori
ſcribendæ animum non adhibent; &,
etiam vellent tum primum patefacer
hæc, non bene forſan conſultum eſſet
multo poſt, pleraq; in oblivionem trans
eunt. Propterea bene ſcriptæ hiſtoriæ ar-
gumentum non leve eſt, ſi minima ill
ſolum deſcribat, quæ ad rei eſſentiam
pertinent; reliqua ſub generali ratione.
Talia ſunt quæ de Vitellio ille, quod ac-
cèpta clade ſumtuoſum convivium cele-
brarit: & de Nerone, quod quum rebel-
laſſent Galliæ, inſtrumenta Muſicæ novi
generis [tractarit:] ut in uno perditum
crapula animum; in altero conſilii in-
opiam, & deſperationem intelligeres.
Nam hujuſmodi conſiderationum una
ad judicium tractationis, altera ad mo-
dum pertinet. In hac vero inopia tanta
bonarum hiſtoriarum, ſeligemus paucas
noſtri temporis, de parvis regnis accu-

rate ſcriptas : atque ex illis omnibus, velut bonus ille pictor ex mulieribus pluribus Venerem unam : ita nobis ipſis exemplum traducendæ vitæ, & vitandorum periculorum, ac proditorum fabricabimus : in aliquibus audentes ; ſed numquam [niſi] ubi tuto agere licet ; in aliquibus timidi facti. Cæterum quum duo ſint genera utilitatis hiſtoriæ, vitæ inſtructio, de qua dictum eſt, & ad perferendum adverſa æquo animo; juvat in hoc legere hiſtoriam Io. Leonis, de Africa : Thucydidem de bello Peloponneſiaco; trium-viratum; apud Leonem; Voleſi & Piſonis atrox factum ; apud Senecam de Ira, tum Ariſtotimi Elienſium tyranni geſta ; & paulo ante nos, etiam Italicas ſeditiones, apud Corium.

CAP. LXXI.

Res magnæ quomodo per proxenetam tractandæ: & de nobiliore quodam alio genere.

ERGO in rebus magnis non aliam ſequemur viam; [quam] ſcilicet ut per proxenetas qui plurimum poſſunt, muneribus corrumpantur; in levioribus autem, ex mutua colluſione, velut cum pharmacopolis, tõſoribus, chirurgis, obſtetricibus. Hoc enim pactione & pecunia honeſtius eſſe ducunt : nam & ad

exiſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

exiſtimationem facit, & amicos comp
randos. Vbi ergo magiſtratum, aut pr
ſtendi munus obtinere velis, diligent
conſiderandum, quis poſſit præſtare. I
congregationibus enim ſolent muner
eſſe diſtributa; ſingulis in aliorum fraud
conniventibus. In collegiis ſimiliter, i
quibus publica res, aut piis locis addict
tractatur, venduntur q; aut locantur pra
dia, ſingulis ſolent addici ſua: cum qu
bus ſi paciſcaris, rem actam puta. Qu
hoc non intelligunt, fruſtra quærunt ta
lia. Quodſi modo, quando titulo haſtæ
& proclamante tubicine, vendi & locar
ſolent, ad illos perveniant, carius emun
multo, non modo quam illi, ſed etian
quam res ipſa valeat. Vt ergo in colluſo
res recidat, hac arte utuntur. His qu
emere aut conducere ſe velle fatentur,
ſubmittunt qui variis modis rem infa-
ment; & conditiones etiam intoleranda
proponunt; aut illi, non aliis: quas et
qui cum eo connivet, invitus recipiat
ipſi tamen hortantur, pollicentes (quod
& præſtant) conditionem diſſoluturos
iidem; etiam qui ſubmittuntur, longe
minore pretio facturos ut habeat pro-
mittunt, alios non plus obtuliſſe; interim
res alteri datur. In obtinendis etiam (ut
dixi) muneribus publicis, cum uno qui
poſſit paciſcaris oportet; alios ne allo-
quere

ere quidem, niſi jubente illo. Nam ubi
mmodum unius agitur, quoniam ſin-
li qui poſſunt (quidam enim ſunt qui
hil poſſunt, aut omnino nolunt) in ea-
m navi ſunt, omnia alia ſilent: dico,
nicitiæ jus, preces, interceſſiones, &
njunctiones neceſſariæ, & potentium
am minæ. Metallo enim pecunia con-
t: & ob id mentes hominum pecunia
pideſcunt. Hæc enim Meduſa eſt qui-
ſdam ex his: quod ferme totum ne-
tium in his ſitum eſt; & ipſi conſtan-
fidei cogimur antea numerare. Nil
olentius, nil certius horum negotia-
one, quum omnino rem conficere ve-
t: nam nec retinere, irrito ſucceſſu pe-
niam volunt; & reddere tam pudet,
am piget: Si tamen contingat ut præ-
are non poſſint; aut reddunt, aut omni-
o in aliam occaſionem rejiciunt com-
enſationem. Solent ſub cervicali qui
nt condere. pudet enim manibus ac-
pere. Longe hoc tutius & honeſtius
ſtimatur, quam promiſſis agere; quæ
c urgent, nec ſecura eſſe putant; nec
lla via, ubi obtinueris, ſi non dederis,
xigi poſſunt. Eſt autem hæc incognitis
ia paratior, quod perſæpe ab amicis re-
pere pudeat; & ſine pecunia tamen,
uod illis venale eſt, præſtare nollent.
ices forſan. Quæ peſſima conditio re-
S rum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

rum, & maxime egregiorum virtute vi-rorum; poſtquam non niſi emtis hono-ribus licet aſſcendere! Sed habent tem-pora quæque ſua peccata. Atque hæ minora ſunt, quam quæ olim, quum omnia vi ac ſcelere agerentur: nec ho-noribus tantum fraudabantur, ſed vit eripiebatur innocentibus, virtuteq; præ-ſtantibus. nunc ſunt ad avaritiam verſa. Sed mitius eſt longe hoc malum; quan-doquidem, ut dixi, neceſſarium ſit quam-libet ætatem ſuis vitiis laborare: maxi-me quod virtute præditis hæc eadem vi patet, & eiſdem longe facilior eſt. Quod amici potentis opera uti velis, nec tame in illius arbitrio res eſt, inſinuation opus eſt: velut ſi dicas: *Scio quanto ſtu-dio rem tractaveris, & quod Princip causa, tum mea; id per te facturus eras nihilo ſecius id efficere non debet, ut benefi-cii accepti obliviſcar.* Tum vero ſic t geras, ut omnes actiones tuæ liberalita-tem & magnificentiam redoleant. Quum Bononiam venturus eſſem, potentes qui-dam nuncium Senatus corruperunt, u nefanda de me retulerit; ut vix, & turp conditione, receperint. Et quum omne actiones in me inculpatæ eſſent, in ill fœdæ; fortuna quoque ſecunda mihi, & Principum favor, ipſi omnia adverſa vix tamen tum æqua conditione reten-

tu

tus ſum; nullam aliam ob cauſam, niſi quod error alienus, qui ex æmulorum dolo originem traxerat, eoſdem magis infenſos redderet, quod mea integritate convicti eſſent. Itaque tantum ille ſolo dolo aſſecutus eſt, quantum ego cum tot non pœnitendis dotibus, Principum favore, & bona Fortuna. Quid futurum erat, ſi aliquid defuiſſet?

Eſt etiam genus intermedii nobilius in hujuſmodi cauſis, quod nihil nõ poſſe videtur, religionis fultum autoritate. Nam & blanditiis deliniunt, & rationibus ſuadent; & quod majus eſt, deterrent; ut ſi non cedas, impius videaris: tibique non ſolum metus ſuppliciorum à Deo, ſed à legibus Principum incutiatur. Sunt autem Cœnobitæ in hoc [genere] mendicantes; non omnes, ſed pauci quidam præcipui, & ob opinionem vulgi formidabiles, & ob legis autoritatem obſervandi, & ob jura ſacra terribiles. Incredibile eſt, quam levi ex initio gravibus te periculis objectum videas. Itaque his domeſtici ad bonam frugem; Principes ad concordiam revocantur. (Vide in Itinerario Indiæ, Fratrum Ieſu modum; & ut ipſe didici ab eis. Vide & Sect. 106.)

CAP. LXXII.

Res periculoſæ quomodo tractandæ.

IN gravibus rebus & periculoſis diffic
le eſt proxenetam invenire, ac impe
lere: tum maxime, quod levibus fide
haud tutum eſt; prudentes refugiun
Oportet igitur eligere iratos illi [cui m
le vis;] & quia invident, avaros: Na
& prudentes his cauſis deſipiunt, & co
ſtantes evadunt leves. Quodſi ſolus h
non potes, ſuſcitata factione, opus aggr
dere. Verum te ipſum haud detege; ſe
per alium id age; & ſic, ut unus uni co
grediatur. Verſabiturque amicus ille tu
cum potentibus palam conjunctiſſim
ut qui cum illo tractant, nullum maj
imminere [malum] ſibi intelligant, qua
ſi per eos dolus detegatur. In tentand
autem id efficiat proxeneta, ut ille pri
ſe prodat. Tum vero quaſi per gradus i
lum ſequere, arrabonem ex pollicitis a
ripiens: Onerabiſque eum promiſſi
tantaque ſpe implebis, ut nihil ad cumu
lum poſſit accedere: quinimo, ſi à poll
citis deficiat, ab alio nihil hujuſmodi b
conſequi ſperare queat. Res autem ipſ
per neceſſarios tractentur. raro enim ſ
deteguntur. Duo enim ſunt maxima i
humano genere vincula; conjunctio ſa
guinis, & conſuetudo. Iuvant etiar

affectu

affectus acres, verba generoſa, cauſæ, honeſtæ obſervationes. Et ut in deterrendo prima ratio à fine dicitur; ita in exhortando [multum valent] exempla, dolor injuriarum, & ſpes.

Vbi vero perſona negotio idonea deſit, compelleris autem improborum conſpirationibus & periculi metu; aut de honore periclitaris, velut de dedenda arce: ut majus ſit dedecus in autoritate; imitare piſcatores, dum trudunt piſces in retia; circumſcribe difficultates, ut ſemel detrudas in caſſem. Si ſubterfugit, vel imperitia, vel quia te oderit, ſubſtitue perſonam ad quam confugiat. Si ad te redit, levibus difficultatibus objectis quaſi invitus eum recipe. Si recuſat perſonam, abjiciendus eſt: ſi ardenter in eam fertur, conſilio probato, difficultatibus graviſſimis ex perſona objectis, illum vi detrudes in vota tua. Hæc via ſecuriſſima eſt, atque honeſtiſſima.

CAP. LXXIII.

Domeſticorum ſollicitatio: & cautio.

PORRO domeſticorum ſollicitatio, maximum ſcelus eſt, & ad proditionem refertur; nec uſurpanda; niſi ad tutelam ſuam ſuorumque; & ubi graviſſimum vulnus injuriæ ſine cauſa acceperis: neque ſcio an liceat. Eadem vero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

vero ratiò eſt ſollicitandi domeſticos,
amicos; ſed non idem modus: multiple
autem finis: venenum, vis, furtum, do
lus, & ſecretorum cognitio. Quu
omnia verſaveris animo, cogita etia
illud: quod homo es, quod breviſſim
tempore hic manſurus; ac ſimul de æte
no, ubi rationem ſis redditurus. Si nih
profeciſti, quid ſupereſt? periculum, i
famia; conſcientia quoque teipſum mu
to effeciſti deteriorem: Deum offend
Optimum Maximumque. Denique pr
quo? pro felicitate? nulla in humanis eſ
pro injuria? proditorem te facis, ut mi
norem labem eluas. Si occulte; quomo
do? Si apertam vis eſſe ultionem; cur co
geris [aut conaris] occulte ſumere? S
pro utilitate? plurimi periclitantur: &
latronis opus eſt, inſidiari opum cauſſa
Si ſecuritatis; cur vis majori periculo t
implicare? Denique quot vidiſti ex ho
felices? Oderunt autores ſcelerum, mi-
niſtros; miniſtri, autores. Vnus fuit ha
in in re ſingularis artifex noſtra ætate,
Briſacus Prorex Henrici Gallorum Re-
gis: qui in illius odio periit, quum
omnia non ſolum ſcite, quod ſui mune-
ris fuit, ſed etiam feliciter adminiſtraſſet.
Reges tamen cavent, quaſi communi
quodam conſenſu, hoc noſtro tempore,
à veneficio; quoniam hoc malum com-
mune

mune eſt, & eos reddit ſubjectos cuicunque viliſſimo caloni: tum vero quod adverſus tot præſidia niti nolunt. Miniſtri vero horum non ſolum Deo ac dæmonibus, ſed etiam ipſis autoribus ſceleris, & magis quam aliis inviſi ſunt. Nam per Dei favorem protrahere etiam diu vitam licet; per ſcelerum autores non licet. Seditionis occaſiones oblatas recipiunt ipſi, non quærunt: eadem cauſa ſcilicet, ne obnoxii ſint pœnæ talionis. At in bello arces ſollicitant, & urbes ad ſeditionem: omnia præter veneficium & Principis cædem licere ſibi exiſtimantes.

Porro cura hæc multiplex eſt: adverſus miniſtros, & illorum corruptionem, & opus. Vt pote adverſus opus, ne occidant, ne venenum exhibeant, ne furentur, aut ſpolient; ne corrumpantur literis, colloquiis, muneribus; & ſi corrumpantur, ut præſentias: adverſus miniſtros; ut ſint boni & tibi amici atque ſapientes. Initia proditionum à ſceleratis, vel ira, vel metu, vel inopia ſunt. Canes, etſi iracundi, à proditione maxime ſunt alieni, quod ira eorum brevis ſit: contra pertinaces timere oportet. Proditorum tria genera ſunt: ſubjecti, oblati, & quæſiti, ſeu corrupti. Subjecti multi in bello inveniuntur; præcipue apud nos, qui mercenario milite utimur. At apud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Romanos, quamquam nullius flagitii quantumvis maximi, exemplum defuerit, neque apud Turcas umquam invenies, qui arcem vel urbem alienigenæ hoſti prodiderit. Sed hic non eſt ſcopus nisi ut intelligamus, ſecuriores nos eſſe inter noſtros, quam inter mercenarios. Illud inquiſitione dignum, & ad rem noſtram neceſſarium, cur in bello hoc ſæpius accidat, quam in privatis domibus: quum tamen periculoſius ſit, id agere in bello, ubi duces vitæ & necis ampliſſimum jus habent; quum quantacunque ſuſpicione homines illis occidere liceat. Hoc volui dixiſſe, ut intelligeres, majus eſſe præſidium in non habendo graves hoſtes, quam in poteſtate: Majorq; eſt in paucitate miniſtrorum ſecuritas, quam in multitudine exploratorum. Nam nunc de ſuppoſitis proditoribus agimus, quorum copia primum minor eſt privatis, quam Principibus, præmia exiliora & incertiora in illis etiam, quam in his, pauciores cuſtodes, ſed diligentiores, ac magis oculati. Dum plures ſunt, ſinguli in alios hanc curam rejiciunt. Quod parvum eſt in Principe, maximum eſt in privato: in quo etiam uſus (hic autem plurimum poteſt) deeſt. Itaque oportet nec Principes nec potentes viros ſibi inimicos facere, nec vindices, [aut vindictæ

cupi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

cupidos,] aut violentos, tenaciſque iræ: Cavere etiam ab injuria, maxime gravi, ut nece fratrum, aut filiorum, aut publica, ut ſtupris uxorum, ſororum, filiarum; tum vero ſine cauſa. In reliquis longa res, & difficilis, & non parvi ſumptus, tametſi ab initio ſecus videatur, ſupponere proditorem domeſticum. Quum bonos [corrumpere] non liceat; mali eadem ſpe, & ſecuriore, prodere poſſunt inſidiatorem. Quid ſi ille, ubi dixeris, recuſet? an non perpetuo, donec vixeris, in illius poteſtate es, ut te detegat? Quid ſi recipiat, nec agat; quid egiſti? ſumptus, periculum, anxia cura, nullo commodo. At amicus eſt, qui ſcis? At beneficia in illum contuli, ob id ſolent maleficio remunerare. Quinetiam miramur tot fuiſſe ingratos? & damnamus fruſtra ſæpe: multi quum beneficium conferant his de cauſis; quod ubi illi reſciverint, merito ingrati ſunt; ut in quibus beneficium perierit & injuriam acceperint. Propterea non tam facile facta, quorum cauſas ignoras, damnabis: ſed potius vitam illorum inſpice. Sed erit conjunctus. tu ab illo (ſi ſapias) cavebis, quem tu oderis. Neque enim occluſis oculis recipere debet domeſticos in domo, qui ſibimet parari inſidias ſeu facto tuo ſcit, ſeu ob invidiam, ſeu ob ſpem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

aliquam ſucceſſionis. His enim tribu cauſſis homines hujuſmodi periculis ſun obnoxii. Sed cui ille periculo ſe exponit qui hoc tentare audet! Et quum ſucceſſerit, minus facile illi erit quidquam efficere, in quem oculi omnium ſint intenti & ſuſpiciones pro factis habentur. Deinde quid facturus eſt hic tuus conjunctus an hujuſmodi aliquid alias fecit? & quomodo reſciviſti? Si detexit, quo tu verſaris periculo! Si non fecit, quanto te periculo exponis, dum errabit, dum titubabit! Fac ut ſuccedat: habes qui te perpetuo emungat; quemque timeas, & cui. Hæc autem omnia in Principe ceſſant. Propterea à Principibus & in Principibus magis timendum: hoc quam minime & rariſſime à privatis, & etiam in privatis. Ob id Cardinales, quorum vita multis de cauſſis præcipue huic periculo obnoxia eſt, domeſticos habent domi educatos, & benevolos, ac nobiles: à reliquis, qui novi adveniunt, cavent.

Succedit caſus. Hac in cauſa cavere oportet, ne improbos & ſceleſtos in domo alas, luſores, fures, adulteros, Dei contemptores, iracundos, & qui iram conceptam diu retinent. Tu vero ne quemquam contempſeris; multo minus injuria afficias, aut mineris. Sed ſi boni ſint & frugi, leniter illos admone: ſin

mali

mali ſuſpective, ſtatim amanda. Ab his qui nihil didicerunt metuendum eſt. nam nihil ſcire, maximæ ignaviæ, aut improbitatis, aut ingenii perverſi, aut ſtupidi indicium eſt, Quodcunque horum fuerit, timendum eſt. Nam ignavi omnes, qui mente non carent, ſpem in ſcelere reponunt: Improbis ſcelera etiam ſine præmio grata ſunt. Perverſum ingenium, ſeu furioſum ſit, ſeu impatiens, ſeu leve ſeu malignum, facile ad omne flagitium impellitur: nec minus ſtupidum, ex ignorantia. Perverſa ingenia, & ſtupida, & levia, & fallacia, ſolum quod præſens eſt conſiderant, aut quæ imminent; alia non vident, aut videre nolunt; dicentes, in arbitrio eſſe Dei, alii Fortunæ. Horum omnium converſatio non ſolum ſuſpecta, ſed plena periculi eſt. Raro invenies hominem, qui ex quavis induſtria laborioſa aut ſtudio vivere ſolitus ſit, qui ad hujuſmodi facinora impelli poſſit. Propterea ſceleratis hominibus talia contingere ſolent, quod horum conſuetudine & familiaritate delectentur. Itaque ſi hos excluſeris, etiam à periculo liber eris. Præſtat autem hujuſmodi homines ablegare: non ſolum ob hoc, ſed etiam ob infamiam & exemplum cæterorum, atque ſocietatem; ne alii polluantur, multaque alia incommo-

da, quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

da, quæ ad hos ſequuntur. Eſt etiam experimento deprehenſum, Muſicos militibus longe ad hujuſmodi patranda proniores eſſe. Quare qui ab his timet, eorum, & quorundam ſacerdotum pauperum, conſuetudinem fugiat. Qui enim jam Deum ſpernere didicerunt, quomodo quicquam magnum eſſe, poterunt exiſtimare? Sunt etiam inſtituto à laboribus alieni. Hoc autem docuimus eſſe initium omnium malorum; ut prodigioſa noſtris temporibus acciderint. Multique ex his (vix alius ullus) ad me venerunt, rogantes enixe, ut venenum edocerem. Inter quos Mediolani unus quotidie ferme hac cauſa me vexabat, neſcio quas famulas in medium addducens. Et [erat] certe adeo in ceteris ſuavi ac lepida conſuetudine, ut ego (qui plus angue hos homines odiſſe ſoleo) tum non auſus ſim cum tanto ſcelere illum prorſus domo exturbare.

Sequitur tertium genus illorum qui corrumpuntur ab inimicis; quorum major longe copia eſt & facilitas. Vix enim pro centum hujus generis, priorum unus inventus eſt. Nam ut illa rara, quæ ad caſum, & ex conſtituto referuntur, ita hoc frequens; quia (ut dixi) facilius; & commune eſt principibus atque privatis: tum vero venenum magis timendum

dum eſt, quum perſona & cauſa vilior eſt; tu autem nobilior, & ab armorum uſu alienus; & vis ipſa ſeverioribus legibus vindicari ſolet. Omnium tutiſſima cuſtodia eſt uxorum bonarum: ſed ſi malæ ſint, ipſæ ſunt miniſtræ ſceleris. Ob id ſorores & filiæ, optimæ ſunt; inde materteræ, atque ejuſmodi; velut fratres, filiique. Nullumque tamen majus, quam ex hoc ſcelere, periculum: quum tam multa mors ſit totius familiæ, quam etiam ſolius domini. Et non defuere qui prægustarent, ſeu muniti antea præſidio, ſeu ſecuri, ob paucitatem. Quis enim deprehendat aut coarguat hujuſmodi hominem tamquã facinoris autorem? Nec tamen cenſuerim utendum in hoc periculo, Senecæ conſilio; qui toties periit, vir fortis, ne ſemel periret. Sed juvat pręmunitum eſſe antidotis: incertum illis eſſe, quod edas: mandere ſenſim: prægustare potum: odorari obſonia: communem habere patinam; eamque poſtmodum dividere, ſi libet. hoc autem in carnibus ac piſcibus, licet non in ferculis, apud Principes conſuetum eſt. Verum ſummum auxilium eſt in electione miniſtrorum, & eorum diligentia. Tum vero in converſatione cura eſt adhibenda. Triſtes, cogitabundi, aut juſto lætiores, ſuſpicione pleni ſunt, ubi cauſſa non
appa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

apparet: [tales] quaſi deprehenſos habeas, non veneficii, ſed ſceleris ſaltem. quapropter ſtatim amanda. Fieri enim non poteſt, ut qui ingens ſcelus patrare vult, animo & vultu, & verbis integre conſtet. Similiter ubi jactet ſe diſcedere velle, quum cauſam non habet, nihil boni cogitat. Aut enim extorquere pecunias à te vult, aut ſcelus meditatur. Ob id enim prædicant multo ante ſe abire velle, ut patrato facinore liceat ſine ſuſpicione diſcedere. Præterea, ſi retineas, invitas ad facinus meditatum; & quod tum perficere non audet, addis cauſſam exequendi. Si ſimulat, malus eſt. quid à malo boni ſperare potes? Nulla te teneat miſericordia, ubi volentes ſe præcipitant. Nullus amor. quum ipſi ſe odio habere, ſua confeſſione teſtentur. Sed & qualiſcunque inconſtantia proditionis mater eſt. Securiores ſunt pueri in hoc negotio viris, ſed minus ad deprehendendum alios cauti. Vnus inventus eſt, qui per puerum ſocerum ſuum tollere conatus eſt: ſed non ſucceſſit. Submittere qui tentent ſuſpectos, res utilis; modo rite peragatur: nam inſontes in querelas erumpunt ſine minis, aut aperte; qui dolum meditantur, aut ſilent, aut geſtu ac capite minantur, aut pauca obſcura & ambigua verba proferunt. Iuvat & te præſen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ente inimicum nominari ab alio: vix ſe continebit, ne vultu aut geſtu quam prodat conſcius ſceleris. Et eſt etiam ſæpius ſecreto cum appa-ibus colloqui. Nam qui conſcius eſt criminis, vix animo & lingua con-poteſt: nec tamen injuriam illi fa-aut te timere oſtendis, quum plures t; & cauſam ignorat, qui inſons eſt. aus accidit, ut advenientibus lictori-tanquam detectus eſſet, in fugam ſo-roditor ſe dederit. Fac etiam ut qui-è miniſtris ſe fide præferri putet; & egotio præfectus, alios obſervet: ſic en, ut unum tantum ſuſpectum ha-te fingas. Cum coquo queraris ſæpe, s crudos eſſe, aut nimis coctos, ſal-inſipidos, amaros, ut guſtare coga-modo huic, modo illi guſtandum d] offerens: quod facile efficies, gla-ſuccis ſalubribus, ſed pravi ſaporis, uto. Verum nulli acquieſcens, mul-non ſemel deguſtare coges. Maxima diligentia uteris, dum ægrotas. Nam uſmodi tempora proditores, ut opor-u, præcipue obſervant. Quo etiam ore ſublatus eſt patruus meus Paulus danus Antiſtes, & vir eruditus. At ſi venenum, ſed ferrum times, aut ar-ſeditionem, neceſſe eſt ſciviſſe. Igi-præter communes cuſtodias, illud obſer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

obſervabis, ut perſona nulla incogn
quemquam è tuis alloquatur: & ſi pl
quam ſemel ad tuos veniat, etiam ſi pu
ſit, res ſuſpicione plena eſt. Solent cap
lis enſium aut pugionum literæ con
Dux peditum Suſucchus, dum Parma
circumdediſſet Cæſaris exercitus, i
ſedens Florenſolæ, per puerum capu
pugionis inſertis literis, pluſquam p
duos menſes continuavit ſolicitation
proditionis cum milite in urbe; quan
quam non ſucceſſerit. Verum mod
quo tantam rem aggrediuntur, is eſt. P
mum quidem obſervant ex his qui p
ſunt, (velut à ſecretis; is enim optim
eſt; aut fratrem Præfecti, ſi tentare Pr
fectum in animo ſit; aut valde famil
rem unius eorum qui aliis præſit: op
mi autem ad hoc ſunt lenones, & coll
ſores) an illum iratum videant, aut p
cuniæ indigum, ipſumque per eum que
ſubmiſerunt tentant verbis ambigui
querentes, quod Præfectus vel Domin
ipſe avarus ſit, aut ingratus. Quodſi i
prorumpat, jam inimicum laudare in
piunt; tum procedente conſpiratio
ſcribunt, aut nuncium mittunt ad h
ſtem. Sed ſi proxeneta eſt frater aut v
carius Præfecti, aut qui à ſecretis illi e
rem tentare ſolet cum Præfecto. Si m
lem inveniat, ſi auſcultet, jam res p
a

acta eſt: proponuntur cauſæ irarum; ſpes; liberalitas hoſtis. Atque hic unus modus eſt: cui obviam ire oportet per oculatos fidoſque miniſtros; qui perpetuo de Domino querantur: quibus propoſitę ſint ſpes ingentes. Filii etiam Præfecti pro obſidibus retineri ſolent. Atque in univerſum niminem ſinere oportet in loco munito cum poteſtate, cujus vel non longa experientia fides probata ſit; vél qui non ſit tibi conjunctus ſanguine; vel cujus filios in manibus non habeas; aut quem multis muneribus non demerueris, & certa ſpe majorum impleveris; aut illi idem uno ex his vinculis ei cui ſummam credidiſti rerum devinctus ſit. Quod ſi horum nihil facere potes, miniſtros omnes qui ſub illo ſunt, & ſecundam habent poteſtatem, è tuis conſtitue. Alter modus eſt, quum hoſtis apud ſe habet amicum ejus, cujus fidem labefactare ſtudet. Nam ſi is in arce eſt, tuto tranſmittit nuncium ad illum: ſi apud ſe, ab eo nuncius tranſmittitur ad amicum quem tentare propoſuit. Eo fit, ut pauci ex iis internunciis propter has cauſas diſcrimen vitæ ſubeant. Atque huic modo difficilius occurritur; verumtamen eiſdem rationibus. Singulare tamen eſt in hu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

juſmodi hoc obſervare, ne quiſquam admittatur in locum munitum, niſi omnibus excuſſis; capitaleq; ſit, quemquam privatim alloqui, aut audire. Vt vero tota Caroli quinti Imperatoris vita plena fuit inſidiis, quas illi Henricus Galliæ rex, maxime per Briſacchũ Proregem (ut diximus) Italiæ, intentavit, tot opidis, urbibus ereptis, cædibus patratis; ita defuit locuples ejus hiſtoriæ ſcriptor. Verum inter tot exempla unius meminero; quod tamen infeliciter ceſſit. Regebatur titulo Reipublicæ Genua, ſed vere auſpiciis Cæſaris, quum Ioannes Aloyſius, è Principibus Fliſcis, cum Henrico rege, & Aloyſio Farneſio regulo Placentiæ, paciſcitur, ut Genuam occuparet. Farneſius quatuor millia peditum habebat, quos illi pollicitus eſt quum urbem obtineret: Maſſiliæ habebat rex Gallorum claſſem non parvam, & ipſe opem laturus. Omnes in hoc conveniebant, ut Genuam è Cæſaris manibus eriperent: cui ceſſura eſſet; & quo animo inter ſe fidem ſervaturi, incertum eſt. Paulus Farneſius, Pont. Max. Aloyſii Farneſii pater, triremen Fliſco conceſſerat, tamquam Turcicas res deprædaturo. Hanc igitur dum armare ſe fingit, domum implet tercentis mili-

militibus, ſubditis ſuis: Inde convocatis triginta Nobilibus, atque in cœnaculo concluſis, literas fictas ab Aloyſio Farneſio oſtendit: quaſi ab illo moneatur, decreviſſe Iannettinum Dauriam per Centurionem Lercarum eum occidere: ea de cauſa velle prævenire inſidias hoſtis: Andream Dauriam in extremis laborare: occiſo hoſte urbem in libertatem redigere velle. Quumque ad hæc verba illi & novitate rei & magnitudine periculi obtorpuiſſent, eductum pugionem tradidit illis; rogans, ut potius eum occiderent, quam paterentur à tam indigno hoſte interfici. Qui aderant, timore potius, quam ſpe adducti, eum ſequuti ſunt. Itaque in civitatem excurrit; Giannettinum interficit, cuſtodumque partem: ſed dum claſſe ſolvere ſatagit, maris profundo mergitur. Illud miræ ſævitiæ indicium fuit, quod pridie Andream Dauriam alacri vultu quum ſalutaſſet, filios Giannettini, quos occidere deſtinaverat, chare amplexus eſt. Sed audi dolum dolo relatũ. Mittit Aloyſius Farneſius gratulatum ad Andream Dauriam, quod evaſerit, legatum Auguſtinum Landum, Placentinum optimatem. Andreas Dauria publice quidem eum læto vultu excipit: interim clam pro-

miſſa ejus filio filia Giannettini, cum dote ampla, paciſcitur cum eo, ut Farneſium occidat: quod & effecit. Apparet igitur, Fliſcum nulla injuria, ſed invidia ſolum motum, tantũ patraſſe facinus. Nam quamvis ab initio injuria magis ardeat, ſemper remitti ſolet: at invidia contra perpetuo creſcit. Injuria beneficiis & officiis extingui ſolet; illa tam beneficiis, quam etiam offenſis augetur. Ita ut invidiæ nihil tutius ſit abſentia: præſentia enim, & laudibus civium, mirum in modum augetur. Injuria præterea metam in ulciſcendo ſibi proponit jacturam aut damnum illius; invidia ſine miſericordia eſt. Cæterum illud mirum, quod tot Principes nullis ferme privatis injuriis, nec inimicitia Regum preſſi, cum tot ſtipatoribus, interfecti ſint; Andreas Dauria, Regi Gallorum antea inimiciſſimus, modo Pontificis, occiſo filio, vir decrepitæ ætatis, per urbem cum puero ambularit, ultimaque ſenecta, atque multo poſt, in lectulo ſuo obierit. Cujus rei cauſam, quum ſæpius mecũ expendiſſem, eam fere credidi; quod inimici proprias ulciſcuntur injurias, ferventi ira; Regum miniſtri, alienas, nec irati: unde ancipiti animo & timido opus aggrediun-

tur;

tur; ut niſi aperto loco, vel minus cuſtodita urbe, vel ſub ipſo Principe, aut complice, non audeant talia. Principes etiam ipſi non adeo irritantur (ob multitudinem negotiorum) ab injuriis; nec irritati adeo ſæviunt, ob honorem; & quoniam verentur his vindicare modis, quibus ipſi ſunt obnoxii: verum potius ad ea recurrunt, à quibus non timent. ea ſunt falſa judicia; quibus etſi raro inſontes occidunt, ſontes tamen dimittendo, ſpem audaciæ faciunt: atque ſic perimunt reos, odii ignaros. Qua de cauſſa pauci Tyranni noſtra ætate occiduntur: olim plures, quod ſine judicio interficerent cives. Ita qui etiam noſtra ætate, ob iram, antiquorum veſtigia ſequi voluerunt, à ſubditis occiſi ſunt. Ergo eos qui manus illorum effugiunt, exilio damnant, inde proſcribunt: ita per ſicarios ex lege ſine lege damnant. Hoc autem ulciſcendi genus, quum adeo lentum eſt, paucioribus damnum affert. Quod ſi etiam pergant ſine judicio ulciſci injurias, carnifices hi ſunt noti, & viri temeritatis improbæ: unde ab amicis admonentur: obſervatur ex aula diſceſſus, apparatus, ignota cauſſa adventus in urbem; ut plerumque inanis conatus reddatur. Verum

qui ſic ſuſpicione laborat, devitet fre-
quentiam immodicam hominum, lo-
ca quæcunq; obſcura, conſuetudinem
cujuſvis loci, ſolitudinem, noctem, ho-
mines ignotos, porticus, ſubgrundia,
ollas penſiles, reditum per eaſdem vias,
pompas, & ubi miſſilia jaculantur, ubi
machinæ exonerantur, equis haſtiſque
certatur. Vbi quis appropinquat, men-
tem adhibeto; maxime dum præterit.
Plurimi præteriendo occiſi ſunt. Qué-
cumque qui te ſequitur, vel etiam pro-
cul, etiam pueros, jube obſervare. So-
lent enim hos (ut minus ſuſpectos) pro
exploratoribus mittere, qui tua obſer-
vent veſtigia. Denique ſi res magna
agitur, præmitte qui videant, an tu-
tum ſit iter; ac conſtituto ſigno indi-
cét, antequam in laqueos incidas. Qui
ſic cavent, omnes evadunt. Neq; enim
quemquam oppreſſum vidi, niſi qui
non præviderit, aut qui contemſerit,
ſeu non curarit, ſeu recte non curarit.

In litibus autem multo ſæpius ex-
ploratores ſubmittunt: idque minus
execrabile videtur; quoniam non alie-
num malum, ſed proprium commo-
dum quæri videtur. Neque adeo peri-
culoſa res: imo nec prorſus legibus in-
terdicta: & ob id multo plures explo-
ratores inveniuntur, quam in tanto

ſcelere.

ſcelere. Ergo illi qui minus mali ſunt, adverſario renunciant quæ aguntur; alii maleconſulunt: peſſimi ſunt, qui etiam impediunt. Hos etiam facilius eſt deprehendere, quam alios, quod in minore periculo minus caute agant; & tu non adeo timore præpediaris. Cæterum & ab hujuſmodi inſidiis cavere oportet, & lõge facilius, quoniam alienos ad tutelam alere non eſt neceſſe. At de miniſtris qui extra domum ſunt, alia ratio eſt.

Hæc itaque ſic ſe habent. Verum me non levis ſubit admiratio, quod homo, niſi omnino ab alio proditus, in tantum ſcelus prorumpat, ut prorſus ſoluto vinculo humanæ ſocietatis, & Dei voluntate poſthabita, & naturæ neglecta lege, imo corrupta, domeſticos & viſcera noſtra cogat nobis inſidiari. Sic enim & Chriſtus hoc genere injurię peſſimo ob invidiam à ſuis proditus eſt: ut nihil nequius ſit, nec conſtet, quis ſit infelicior; an qui tam miſere perit; an qui tam ſcelerate ſupereſt, & aura fruitur. Mihi ſane, ſi alterum ſubire oporteat, præſtaret ſic occidi, quam occidere quemquam. In uno enim finis eſt ſaltem omnium malorum; in altero initium exilii omnis boni: nec tam grave videri poteſt, injuſte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

periiſſe; quam inviſum Deo, legibus, humano generi, ſupereſſe. Vnde multi etiam ex his ſibi manus intulerunt: certe vix ullus evadit ab exilio [aut exitio] execrabili. At in proditoribus hoc non tam damnandum eſt; quum invento ſuo perierint: facileque ad hujuſmodi homines perdendos, alii qui ſe ſubjiciant, inveniuntur. Propterea plerique horum eodem mortis genere pereunt. Quocirca neſcio quam laudabile inventum ſit quarundam Italiæ civitatum, qui exules à domeſticis per fraudem interfectos, non ſolum jure interfectos judicant, ſed proditoribus præmia addunt: quum non animadvertant, tametſi pauciores faciant latrones, eos tamen qui ſuperſunt, facere deteriores; & exemplo alios ad prodendum ſocios, & dominos, & menſæ ſacra [violanda,] incitare; ut poſtmodum non lege contineantur. Quin etiam filiis eorum, ac nepotibus ſuccedentibus, rempublicam replent ſceleſtiſſimis viris. Adeo execrabili exemplo hoc agitur, ut quum Triumvirorum lege de proſcriptis (qua nihil injuſtius, nihil furioſius) illi tentarent potentiam factionis adverſæ minuere, multorum tamen ſervos, qui dominos prodiderunt, damnaverint: hoc facto

alios

alios quod ſervaſſent, aut ſervare conati eſſent, laudaverint, & quoſdam eorum etiam præmiis affecerint. In univerſum igitur, ubi virtutis aut gloriæ incrementa adſunt non adulta, hic livor non adeo infeſtat, curam adhibere oportet, ut inter tuos ſolum vivas, aut amicos & domeſticos ſapientes, bonos, & graves, filioſque bonorum, & bene educatos. Et genera quædam ſunt hominum, ac familiæ, quæ omnino immobiles ſunt ; & quavis cauſa à proditione alienæ: ex gentibus Germani, maxime Helvetii; & ex familiis Cardani, aliæque in oppidis quæ durius educant filios ſuos, atque ſimplicius; & nobiles magis, quam viles: & ex ætatibus pueri, inde ſenes, poſt ætate conſtantes; minime adoleſcentes, & juvenes : hi tamen etiam deteriores, & omnium peſſimi : & ex ſexu, feminæ longe periculoſiores quum impudicæ fuerint. Nam per earum amatores cuique ad facinora indubia patet via. Quare tales protinus ablegare oportet. Vnde ſi uxores ſint in hoc diſcrimine, adeo infeliciter agitur, ut nullus evadat, niſi cui necis ſuæ quæſitòr defuerit : contra ſecuriſſime, quum caſta & pudica eſt mulier quævis ; ut nulla ſit cuſtodia melior. Viros enim quoſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

cunq; diligentia hac in re præcellunt.

CAP. LXXIV.

Quomodo homines ad magna pericula inducantur.

IN graviſſimis autem & periculo plenis actionibus numquam cōſilii tempus vilibus perſonis relinquere oportet. Nam primum titubant, deinde æſtuant, ac ſudant: demum aut ſe detegunt, aut ea agunt, per quæ ipſi ac complices deteguntur. Andreas Lampugnanus, quum occiſurus eſſet Tyrannum, pridie ſolum detexit famulo ſuo, ulturum ſe injuriam acceptam à primario quodam ſacerdote, pollicitus par caligarum; vilitate muneris tegens magnitudinem meditati facinoris. Poſt, quum occiſurus eſſet Principem, nulla ad conſilium data mora, inquit: Quum eodem in periculo verſemur, ſeu occidamus Antiſtitem ſeu Principem, tutius eſt Principem occidere. Annuit ille; & rem peregit. Laurentius Medices paulo ante dixerat, ſe occiſurum inimicum: quum tyrannum A.Medicem eſſet occiſurus, aperuit conſilium; tum additis etiam minis, ſi recuſaſſet: quem palam eſt, ſi tempus habuiſſet, detecturum fuiſſe ſeriem cogitati facinoris.

Sæp

epe etiam tempus profuit, & multus ſus, ad periculi magnitudinem oc- ıltandam. Vbi vero ſenſim propo- eris aliquos in hujuſmodi naſſam ıcludere, minimam periculi partem ılum illis detege: eamque nec admo- um certam, imo etiam falſam & ina- em: inde illos abigas; ita ut pudore c repulſæ dolore ultro ſe offerant. urſus receptis adaugebis periculi ma- nitudinem; atque itidem rejicies, do- ore, ira, pudore ut illos (modo dehor- ando, tamquam minus aptos; modo errendo falſis & inanibus periculis) nflammes ad quodvis diſcrimen ſub- undem. Sic Leonidas Spartanorum ex, ſocios non dubiæ necis expecta- ione continuit. Hoc genus actionis præſtantiſſimum eſt omnium eorum quæ in hoc libro continentur; tum exemplo; (qui enim hoc poteſt, alia omnia poſſe videtur;) tum admiratio- ne; &, ſi neceſſitas ingruat, utilitate: modo tam noveris te à periculo, illos ab exitio eximere, quam in facinus in- cautos impellere. Tuæ enim exiſtima- tionis eſt, nec minus ad propriam per- tinet utilitatem, quam ad decorem, eos quos per imprudentiam ipſorum accendiſti, tua ſapientia ab impudenti etiam ruina eruere. Impelluntur facile ſimpli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſimplices, inexperti, prodigi, aleæ & luxui dediti, fervidi ingenio, & qui vix quieſcere poſſunt uno in ſitu; adoleſcentes maxime, improbi, avari; atque ideo maxima pars hominum, modo dux peritus non deſit; tum ſpecialiter hoſtis tui gloriæ invidentes, inimici, æmulique. Summa autem artis in tribus conſtat, (maxime apud Principes) quam exacte tenent Turcæ, uti præmiis, metu, & ut non intelligant periculi magnitudinem. Metu quidem, ut major minorem depellat, propoſito pali ſupplicio tergiverſantibus: Præmiis præſentibus, honoribus, atque pecunia: tum exſpectatione melioris vitæ poſt mortem: quam totam ad luxuriam inſtituunt, ut inter convivia, & puellas, puero ſque miniſtros, & ſaltationes ac flumina lactis, vini, aquæque conſiſtant, tum ſomnos, viridaria, libidinemque: ſcite quidem, poſtquam mentiendum eſt, ſaltem votis illorum ſatisfaciunt, ut nil deſit. Vt autem periculi non intelligant magnitudinem, & perſuaſionem, dicunt, omnes vitæ ſuæ exitum in fronte deſcriptum ferre: ut nil proſit [vel interſit] ſeu devites, ſeu fato ultro occurras: ideo devorant opium perpetuo, ut obſtupeſcant. nam etiamſi periculum

ricu-

riculum non immineat, dimidium drachmæ quotidie ferme aſſumunt; quum imminet, drachmam integram. Eſt autem apud illos ſyncerum: noſtrum opium vix pro triente. Hoc lætos efficit, & alacres, & nil cogitantes. Atque his præſidiis ſoli gentium [Turcæ] adverſus præſentem mortẽ ruunt, quum reliqui pugnent. Cæſar præmiis, adhortationibus, decimando, tergiverſantes, hoſtium numerum & vires ante augendo, impellebat.

Res ſecretæ hoc modo tentantur. Per fidum nuncium tranſmittitur epiſtola abſque nomine ſcribentis, cum fruſto numi aurei, ſi libet: ille dat nuncio communi, & modico precio, ut ſuſpicionem auferat: nomen non ſubſcribit; ſed ubi rem eſſe veram compererit, aut conditionem receperit, ex exemplari epiſtolæ, vel fruſto nummi aurei cognoſcere poterit. Quandoque etiam datur multis involuta vinculis; nunciuſque ſtatim rediturum ſe pollicetur, ſed non redit. Si igitur ille tuo beneficio evaſerit, aut aliquid adeptus ſit, ad occaſionem ſymbolum paratum habes. Sin de conditione recipienda agitur, tunc tribus opus habes: ut perſuadeas; ut præmium accipiat; ut reſpondere poſſit. Vt ergo perſuadeas,

ab in-

ab injuria, à tyrannide, & contra, ab honeſto, ac liberalitate, & promiſſis, & à facilitate, atque ſecuritate; ut reſpődere poſſit, tranſmittat fidum cum ſymbolo ad forum. Tunc tu per nuncium cuncta declarabis: qui ubi è ſuis ſit, jam es in tuto; ſi alienus, nil fidas. Partibus concordibus facile eſt cuncta tractare. Ne tamen ſit in utramque partem proditor, obſides accipies ſub eventu, filios, aut fratrem: ſi facturus eſt, ſua nihil intererit; ſi gravatur, ancipiti eſt fide. Magnitudo tamen præmii, & dolor offenſæ, & vanitas hominis quandoque ſufficere poſſunt; aut neceſſitas facti cogit. Si vero prætentaturus ſis Principem, quem avaritia laborare intelligas, per intimum id ages: ſed non ut illum, verum hunc ipſum. Solent hæc fieri per eos quibus tuto arcana committere poſſumus: neque id importune, aut palam, ſed ſub juſtitiæ prætextu primum; inde illo quaſi condolente ad pollicitationem devenitur: tum ſi certus es de fide, dabis teſte non teſte arcanorum cuſtode. Si dubitat expoſitum, dabis chirographum ſub quo velit trapezita. Summa autem rei eſt, ut juſtum ſit quod petis. Nam injuſtam rem pretio emere, turpe eſt, & duplex ſcelus. Plus autem eſt in actione, quam in præceptis,

Cap. LXXV.

Verborum vis.

Vxta id dubitare expedit, tum etiam, quia docuimus tam diligenter abendam eſſe rationem eorum quæ icuntur; an omnia verba plurimum oceant, aut juvent. Certum enim eſt, lura in irritum excidere: alia tamen nultum juvant: ſed plura longe ſunt, uæ plurimum obſunt. Scire igitur ræſtat quæ ſint. & cur hæc plurimum uvent, aut noceant, alia in irritum adant, ſeu bona ſeu mala. Quæ igitur pud amicos, aut non inimicos, nec emulos, nec ſuperiores, nec ab illis uppoſitos ad explorandum proferunur, pleraque (niſi omnino improba int, aut affectus plena) in irritum exidunt. Vnde rurſus error eorum, qui ujuſmodi perſonis ſua narrant à quius neque auxilium neque jacturam onſequi poſſunt. Ad inimicos & æmulos directa, tum vero ad amicos & potentes, ſi extra rem ſint, juvare nil poſſint, & plerumque in irritum & pſa excidunt. Poſſunt tamen obeſſe apud inimicos & inſidiatores; tũ prodeſſe aliquando, ſi ſimulata amicitia contrario ſub ſenſu proferantur. Quæ autem plurimum poſſunt [aut proſunt,]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſunt,] ſunt quum ex compoſito r
tractatur apud potentes, aut à pote
tibus ſubmiſſos, aut apud eos cum qu
bus negotium peragitur; aut ſi cum e
ploratoribus ſermo eſt, aut inimic
tunc verba ad normam componend
& plurimam habent efficaciam. Qu
tamen juvare deberent, ſub iniquo a
ditore, & quæ obeſſe poſſunt apud
lum qui amicus eſt, effluunt ſæpe in
niter. Ob id plurimis viſum eſt, verb
rum obſervationem non tantam e
debere. Verum falluntur. Etenim
quis unam tantum gemmam mag
pretii, inter multas conſimiles falſ
obruptas cinere haberet; aut planta
aconiti in horto; cogeretur & cinere
totũ cribrare, & herbas ſingulas hor
explorare, ne vel gemma periret, v
venenum inter cibos per incuriam m
ſceretur. Ita quamquam non ſemp
neceſſaria eſſet hæc obſervatio; ob p
riculi tamen magnitudinem, ne a
quando inter tot occaſiones verbu
unum excidat incompoſitum, quc
ruinam afferat, aut omiſſum, quu
dici oportuerit, perdat nos, ſumma d
ligentia opus eſt, ad verborum & ſe
tentiarũ collocationem, tum præcipu
in locis publicis. Deinde quum ſerm
eſt cũm dominis potentibus, aut mag

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſtratibus; tum quum de negotio agitur, ſeu ex compoſito, ſeu fortuito. Nam ſæpe accidit, ut quod fortuitum videtur tibi, ab illis ex compoſito agatur. Oportet autem animadvertere, quod qui captant, ſaltem duo ſunt, ſeu ſimul veniant, ſeu (quod artificioſum magis eſt) unus poſt alium; aut ſi ſe in abdito collocent, aut ſi cum inimicis vel inſidiatoribus, aut æmulis aut his qui ab illis ſubmiſſi ſunt, & maxime ſub forma ſalutandi te, negotium ſit. Porro in colloquiis maxime ordo facit ad movendum, tam ad laudem, quam vituperationem. Velut ſi quis dicat, Amo te, quod me alas, veſtias, & erudias. Meditari autem oportet hoc, à fine originem ducendo, converſa ratione verborum. Maxime autem fidendum eſt hujuſmodi verbis, quum beneficium quærimus, & quum res eſt cum magnis viris, quæ verecundiam illis movere poſſunt. Eam enim ſolum vereri videntur. Quamobrem ad illam componenda eſt animi ratio; atque illi inſiſtendum. Exemplum autem verborum compoſitorum ad efficaciam, quum ſententia eadem fuerit, tale eſt; ut ſi cui perſuadere cupias, non oppugnādum amicum tuum, dicas, Diſplices amicis tuis, atque illius; quaſi dicas,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

omnibus. hoc eſt dehortari. At quaſi hortaberis, ſi dicas, Diſplices amicis tuis, atque inimicis. Quis enim inimicis diſplicere non cupit? Illius tamen amici (ſcilicet, qui oppugnatur) inimici ſunt ejus, qui oppugnat.

CAP. LXXVI.

Homines quomodo captandi, juxta conditionem unius cujuſque.

PRo ſingulorum igitur adminiſtratione, quinque hæc obſervare decet. Primum, ut propriam atque hic deſcriptam tractationem attingamus; inde ad generalem deveniamus, in qua præcepta continentur; poſt ad ſingulorum tractationem generalem; deinde ad ſimilia, ut pro amicis, de ſociis, pro his qui extra patriam ſunt, ad exilium; demum, quod omnibus majus eſt (quandoquidem ſingula complecti infinitum fuiſſet) ad methodum, qua tractatio illa inventa eſt, omnia redigere; & ex unaquaque minutiſſima ſcrutari, atque invenire. Proponamus autem quomodo quemque captare liceat. Id ſumendum eſt à præmio ampliore, juxta conditiones hominum, mores, ſexum, atque ætates. Captantur ergo trifariam: aut quia proponimus quod præſtare poſſumus, ſed non

præſta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

præſtamus; aut quia pollicemur, ſupra quam præſtare poſſumus, aut præſtamus; aut quoniam præſtamus pollicita, ſed illa non ſunt ei quantum perſuaſimus utilia. Ergo ſimplicibus plus pollicemur, quam præſtare poſſimus; credulis, quod præſtare nolumus; imprudentibus, velut pueris, adoleſcentibus, mulieribus, quod utile eis non eſt. Avari ſimplices perſæpe redduntur deſiderio magnitudinis præmii obcæcati. Potentes facile captantur: ſed captati periculum afferunt grave. quapropter captare eos convenit in his quæ illi non magni faciunt: aut ubi captaveris, alio eundum. Ob id ab his qui ſedem firmam non habent, omnes cavent. Pauci enim quum poſſint evadere ne captētur, ſummum præſidium eſt in ultione: quam quo modo ſumes de eo qui circumvagatur; præſertim incognitus, & mutato nomine, atque prænomine: (quod facere ſolent circulatores, & ſycophantæ) demum ubi captatus non poteſt reſcire, ſe captatum; aut quo captatus fuerit? Propterea magna induſtria utuntur deceptores, ut plures id agant: quemadmodum & fures etiam; præcipue domeſtici. Scio unum eſſe è tribus: ſed quis ſit è tribus, neſcio. Captantur facile

ſinguli in his, quibus delectantur: mulieres in ornamentis, ſenes in lucris, juvenes in amaſiis. unde Comœdiarum origo. Ob id magnitudo lucri, præſertim ab ignoto vel ad vena propoſita, plena eſt ſuſpicionis apud cautos. Vtuntur autem captatores multitudine verborum: non ſolum ob rationes quas adducunt, ſed ut obtundat audientem, ne poſſit cogitare. Quamobrem hoc præcipuum eſt ſignum captatoris, præter conditionem, &c. Captare ſolent nos improbi ex improviſo adorti, tum magis quum illos tu conveneris alia cauſa: nam maxime, ni caveris, inconſultum adoriuntur, de tuo negotio cogitantem: in quo forſan illum ſperabas meliore conditione aggredi. Ideo ſupremæ calliditatis indicium eſt, quum à propoſito te divertunt, tum quærunt quæ concedi non poſſunt. Vbi tu negaveris, ſtatim ſubjiciunt, ut ſaltem hoc negare nolis. Id autem eſt quod concupierant: Dupliciſque generis eſſe ſolet: aut minus tibi grave, quam primum; aut etiam, ſi omnino ſimplicem te exiſtimaverint, gravius etiam, ſolumque (quod alteri ſubjectum ſit, & dictione illa, ſaltem, & fuco aliquo verborum, & importuna petitione, atque imprudenti, tum

impro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

mprovisa nimis, & nullo temporis ſpatio ad cogitandum dato, in tanta inverſione rerum) levius viſum. Ob id exſpectare ſolent, ut tu, tamquam imparatos, prius illos aggrediaris.

In remunerandis beneficiis aut officiis, te ipſum exhibe datorem, ubi quãtum oportet dare velis. Nam ſi per alios dederis, jam illi excogitabunt te [non] id ſaltem dediſſe; plus forſan etiam dediſſe, retentum à miniſtro. Vnde cogitatione majus officium vel beneficium [concipiunt.] Vbi reſciverint non plus datum, ſtatim minus quam conveniat datum exiſtimabunt, atque contemnent te; aut ſaltem ægre ferent, ſatisfactum non credentes.

CAP. LXXVII.

Amicorum uſus, & familiaritas.

CAVENDVM inſuper eſt, ne novas amicitias importune petendo, auxilia & pecunias, aut mutuum vexes. Vt enim ſurculi teneri, ſi onerentur, aut trahantur, franguntur; ita amicitiæ, necdum longa conſuetudine & officiis confirmatæ. Obſervandum eſt etiam, ne in adeundis amicis, vel aliis, intempeſtive quid agas: & ne tam diu maneas apud eos, ut cogantur vale tibi dicere. Quin potius, quum vides

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

illum aliena curantem, aut tacentem, aut oſcitantem, aut cuipiam rei neceſſariæ incumbere volentem, antea diſcedendi veniam petas. Cogita id tecum: negotioſo viro eripi quicquid petierit [aut perierit] temporis: Aut enim lucro aut tibi deputatum eſſe: quod ſi lucrum non adfers, importune advenis; niſi ſua cauſa: Nam periclitanti ſuccurrere, pro lucro poni debet apud civilem virum. Si autem diſceſſuro te, & veniam petente, novos aggreditur ſermones, intelliges quam cupiat te manere. At qui divites ſunt, hoc non cogitant; ſed patientia impeditorum abſq; fructu abutuntur. Hos eludes, dicens, nuncium epiſtolam præſtolari. Sed ſi notæ ſit petulantiæ vir, per nuncium hac excuſatione illum ablega, antequam ad te veniat. Potes, ſi libet, præfatus per internuntium temporis anguſtiam, & negotii neceſſitatem, admittere; & dum dimittis, tum gratias agere: nam etſi hoc invitari videatur, fatigatus tamen intelliget, non redeundum. Amicos autem veros, & ad amicitiam verã aptos, diligenter retinere coneris. Res enim maxima eſt, ut dixi, in humanis vera amicitia. Cur autem tam pauci ſint, quum res ſit adeo utilis, non aliunde

quam

quam ex ejus compagis imperfectione accidere poteſt, & natura fluxa. Adeo ut ſummũ Opificem nos potius admirari ex hoc deceat, qui ex hac tam ſordida colluvie elegantiſſimũ fecerit animal; quã quæ deſunt, & rara ſunt, quærere: aut queri de his. Civis autẽ inquilino ne nimium ſe inſinuet; quoniam ſuſpecta eſt illis horum amicitia. Quod vero ad actiones attinet, illud primum perſpicere debes, ſummum bonum eſſe in amicitia; quo majus in humanis non invenere ſapientes: Quodque pręſtantiſſimum in humanis operibus eſt, eſt benefacere. nam hoc ipſo gaudet Deus, à nemine recipiens. Quicunque enim beneficium petiit, ſe illi ſubjicit, & teſtatur ſuam humilitatem. Hoc igitur perſuadebis amico, maxime potenti, ut eum benevolũ habeas. Quum vero in benevolum conferre beneficium vis, ſi totum tui muneris ſit, nec occaſio urgeat, ſerius præſtato (niſi rependas,) ut majus videatur, & majorum præſtitiſſe diligentiam; ita tamen, ne panis lapideus fiat: ſin alterius, quam celerius potes; ne in periculum adducas, aut adduxiſſe videaris. Si cognitus, qui nihil præſtet, impudenter officia exigere perſeveret, quem tum partim ſpe, partim metu gratiæ,

quam promeruiſſe credis, amittendæ abigere dubitas, aperte commemoratis in illum officiis (modo obeſſe non poſſit: tunc enim ſubducere tacite ſe præſtat) ingratitudinem illius exprobrato. Nam hoc pars eſt gratiæ: quam rependere tenetur. Nec diſſimulabis te neſcire, qua natura ſit: intelligetque, te non metu, nec ignorantia præſtitiſſe officia, ſed propria liberalitate. Tum vero memineris, quibus verbis ad hoc opus ſit; & quam perſonam referas, ſacerdotis, togati, nobilis, & ejus qui manſueti nomen ſibi vendicat.

CAP. LXXVIII.

De negotiatione cum amicis, magiſtratibus; & abſolutione impetranda.

IN impetrandis autem beneficiis maximus eſt illorum uſus, quum res quę quæritur, à nullo alio quæritur, & munus id expoſcit in quo excellis; ut profiteri jam claro in profitendo viro: Secundo, quum etiam adverſus competitores: Tertio, quum quod quæritur, proprium non eſt tibi, nec in eo excellis; ſed tamen præmio & honori, labor, induſtria, atque cura conjuncta ſunt, ut in magiſtratibus: Vltimum eſt, quum eſt merum donum; ut in ſacerdotio, & penſione, ac bonis exulum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

n. Maximum eſt enim pro alio quæ-
re: quod eſt, ac pro ſe ipſo impetra-
r. Nam & gratia exhauritur nihilo-
nus; & locus non relinquitur ulte-
ri petitioni. Fallit, quum ſpecie be-
meriti conſulitur; amicuſque illos
reipublicæ utilitate eſſe docet. Eſt
am hoc in Principe minus hone-
m, nec ſine ſuſpicione venditæ gra-
,ſed facilius: Quum vero à populo
itur, honeſtius, ſed difficilius. Vnde
nandum eſt, ut aliqua in re ſi ſingu-
i excellas, aut Principem, aut Mul-
udinem officio aliquo præcipuo de-
rearis. In precibus ad amicum pro
ico, unam ſufficiet cauſſam amici-
adducere, ſed omnia complecten-
n; velut in excuſationibus unam &
dentem; ut quum amicus ad cœ-
m Principalem me invitaſſet, dixi;
n par eſſe tuſſientem cum Principi-
s edere. Si amicus aberret, coram
antibus diſſimula: ſi teſtimonium
um poſcit, ride, quaſi animadverte-
illum ioco dicere: interim, ſi ſapiat,
mmutabit ſermonem: numquam
men reſponſum dabis, ſed magis ri-
bis.
Si autem à Senatu vel collegio ali-
o quid impetrare cupias, conſidera
factionibus laborent; &, ſi duæ ſint,

aut plures. Si [pluribus] factionibus laborent, potentiorem ex illis vere amicum habere melius eſt quam ſeptem ex dimidio; tum quod in multis, dum unus alterius officium expectat, nullus præſtat; tum quod ſinguli languide ſerviunt, res autem efficacia indiget. Vnus autem, qui poteſt, dum efficaciter agit, non obſiſtentibus aliis, (quum factione non perturbentur) ſine impedimento obtinet. Quod ſi dua ſint [factiones,] Principes tibi conciliabis; certiuſque negotium obtinebis, quam ſi ſine factione eſſent. At ſi ſin capite, & multifidis laborant diſſidiis melius mediocriter omnibus placere quam admodum paucis vehementer quod tum hoſtis unus plus impediat quam duo amici adjuvent. At ſi nor de obtinendo magiſtratu, vel alia r utili, ſed liberatione ab accuſation agitur, ſemper melior eſt unus acri defenſor, quam pericliteris in duobu inimicis exitialibus. Summum ergo eſ auxilium, habere potentem, acren defenſorem; ſed, ſi potes, nullum talen hoſtem. Quum vero res vel ſic pro de plorata habetur, utile fuerit, non ſolum in civilibus altercationibus, ſed etiam in bello, aliquos habere amicos qui hoſtis officio fungantur, qui ex in

opina

opinato tibi adhæreant; tumque ſtatim decernere ſeu manu, ſeu ſuffragiis, detectis conſiliis, hoſtibus attonitis novitate facti: etiam quod exemplo moveantur, & quod cauſſam potentem reputent: & quod tempus conſilii ereptum ſit. Sed de his etiam alibi diximus: (Sect. 15. & 91.) Eſt autem quoddam præcipuum, quum omnia ferme adverſantur, ut pugnes quaſi à latere. Cujuſmodi ego in Senatu Bononienſi, à principali utilitate; Plus eſt ſervaſſe unum è vobis, vel uxorem, vel filium, aut fratrem, decem millibus aureorum coronatorum; quæ ſumma major eſt quovis ſtipendio univerſo meo, etiamſi victurus eſſem annos Neſtoris. Hoc autem falſum exiſtimare quum objicere licuerit, in tot annis præcedentibus quis obiit in manibus meis è vobis, aut neceſſariis veſtris? Vocaturque, à comparatione emolumentorum: [aut commemoratione.]

Quum vero ſuſpicaris perſuaſum Principem aut magiſtratum, aut amicum potentẽ ab æmulis, de falſa accuſatione; illum autẽ ad tuas partes trahere ſperas: ne deneges factum, quod non objicitur; & quod defendere, non præſente accuſatore, vanum eſt: forſan enim in ſuſpicionem novam venies:

nies:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

nies: & ſi pauca dicas, non ſufficient: ſi plura, videris abuti amici exiſtimatione; ut inimicum tum tibi compares, quando amico maxime opus erat. Sed ſufficiat (quod etiam in uſu eſt apud quoſcunque graves & prudentes viros) dixiſſe: Non me latet, quæ dicant quidam: ſed ego paratus ſum oſtendere, quæ feci, aut coactum egiſſe, aut optimam rationem iniiſſe.

CAP. LXXIX.

De amicorum vitiis.

QVOD ſi ab his, quibus amicum te eſſe contingit, quoſve colis, opes (ut ſolet à pauperibus) mutuo, à potentibus officia exigantur, hæres in vado. Nulli ſi concedas, amicos perdes: uni, non alteri, ſi des, pro uno amico plures efficies inimicos: omnibus ſi des, illos non ob id ſervabis; temetipſum abſque dubio peſſumdabis. Ergo ne des rem, caveto; officia præſtabis; ſed hujuſmodi, ne te evertant, nec gravia ſint. Ab amicitia igitur pauperum petacium, avarorum, & impudentium cavebis; & eorum qui tua prodigunt immodice; maxime autem obſtrictorum ære alieno. Excuſabis, non habere; mutuo dediſſe. Si petat pecuniam, offeres pignus, [quod]

fate-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

fateberis te habere, ſed corruptum, vitioſum. Demum, ſi dare cogeris, alacri animo, non ut invitus, dabis. Vbi tardaverit reſtitutionem, occaſione ſimulata repetes. Multa dabis parva; eo animo, ut dones, non ut mutuo des, & non audeat majora petere. Sic ego duos aureos coronatos amico dedi, ut non auderet quicquam majus petere: & bene ceſſit; quum etiam multis officiis mutuum abunde penſaverit. In magnis, cautionem aut pignus ſi offerat, accipies, cauſatus incertos vitæ eventus: ſi non offerat, te excuſabis. Melius eſt, parvi precii amicum amittere, quam magni precii rem. In officiis nihil cuiquam denegabis; ſed promte, alacriter, ac etiam non rogatus, modo monitus, præſtabis. Quidam hac techna in abſentes utuntur: Poſt duos menſes ſcribunt; & ſub præſenti die, quo ille requirit; ut literæ videantur fuiſſe interceptæ, & in mora. Tum videntur ſatisfeciſſe bona voluntate: ille tamen, tamquam præterita occaſione, petere [ea] aut adire non audet. Solertiſſimi quoque hominis conſilium eſt, quum amicus crimen admiſit, aut frater, quod latere non poteſt, tu vero potens fueris, damnare illum, expellere, de jure cum illo agere; ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

re; ſed demum ſic, ut ſententiis judicium abſolvatur. Ita tuo honori, & illius ſecuritati, proſpicies. Sed ſi inter duos amicos contentio ſæviat; tu vero arbiter ſis, hoc age, ut invicem perſuadeant alter alteri: nam ſi hoc non potes, alterutrum facies inimicum, ut Bias inquit. Quare judicio renuncia: Si non potes, ſic divide judicium, ut quiſque habeat, quod maxime placet. Aliter ſi feceris, periculum eſt, ne dum utrumque retinere conaris, utrumque amittas. Quodſi amicus, tum maxime potens, à te requirat, ut amico tuo, qui ejus ſit inimicus, inimicus ſis, multa habes hujus argumenti præclara exempla. Velut illud Attici cum Sulla: *Noli, oro te, adverſum illos me ducere; cum quibus, ne contra arma ferrem, Italiam reliqui.* Quid prudentius, aut elegantius? Sed & illud ejuſdem, quum Antonium & Ciceronem amicos ſimul retinuit, inter quos odium fuit, mortali omni majus: rurſus inter Antonium, & Octavianum; inter quos de Principatu orbis contentio erat: & inter Octavianum & Brutum; quorum unus pro libertate, alter de Imperio orbis certabat; parricidium exercentes ſimul, atque objicientes. Vt credas ejus fuiſſe exactam Dialecticam in ci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ili tractatione: quam condiſcere po-
ſes ex his quæ recitavi. Itaque vim il-
lorum verborum ſcrutare, donec exa-
cte aſſequaris, ad infinitos uſus accom-
modatam. Si pro amicis ſuis non ami-
cus te fatiget; ubi bis aut ter illi con-
ceſſeris, excuſato libere, docens, non
ſufficere. Vbi hoc egeris, illi tum ſatis-
facies, nec inimicum feceris. Multi de
his, quibus converſantur, eorum fa-
cilitate abuſi, dum omnia ſibi de ami-
co pollicentur, repulſam paſſi, pudore
ejus fiunt inimici. Ob id extremo illo
actu ut amicum retineas, ſi potes, non
re ſua eum fraudabis.

Porro res amicorum, & error illo-
rum, maxima ſunt, & quæ integram
exigerent tractationem. Sunt quidam
qui ſecreta tua exquirant: quibus ſi ea
dicas, præter periculum ne revelent,
illorum poſtmodum arbitrio vivere
cogeris: adde quod neſcias quantum
amici ſint: quod etſi ſcire te docui, non
tamen primum eſt id agere: Sed ſi
communicare nolis, recedunt ab ami-
citia: alii occulte te oderunt, quidam
etiam aperte. Nonnulli acriter urgent,
ac ſi debeas. Sed hos rejicere debemus:
ac leve malum eſt: aut enim ipſi ſtulti
ſunt, aut ſtultum te arbitrantur. Ergo
in hujuſmodi difficultatibus fallere il-
los

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

los convenit, non ſermone, ſed re; at-
que ita, ut ſi proferant [quod ipſis re-
velaſti,] nihil omnino noceant; au-
etiam juvent. Inde attentiſſime ita ſub-
odorare negotium cum tuis amicis, u-
cognoſcas quam fidus ſit. Si tegit, am-
cum eſſe, ſine periculo expertus es. Ve-
rum tamen optimum eſt, non detege-
re, quod ſciri nolis; aut ſaltem jam co-
gnitis amicis, & nihil tale requirent-
bus. Alii vero ſunt, qui ita amici ſun-
(& ſatis boni,) ut nullum patiantu-
eſſe tibi alium amicum: qui non tan-
tibi, quam ſibi, ſunt amici: alii qui pa-
tiuntur hoc, ſed nemini in amiciti-
concedere volunt; qui etſi vehemen-
ter ament, nec tamen importuni ſin-
non tamen amici perfecti ſunt. Si enim
amicus eſt, qui te tã diligit, ut ſeipſum,
cur ſi ipſe alium optaret ſibi, eum ami-
ciorem tibi eſſe non vult? Similiter &
illi qui in ęmulationem aluntur; exem-
plo cuculi inter aves, & hederæ inter
arbores; quæ ſuos educatores enecan-
ſed & Aranci: [aut aranei.] Sic Ma-
rius Sullam in perniciem ſuam evexit.
Hos dignoſces, quoniam nimis pecca-
tis ſunt obnoxii, avaritiæ, aut ambitio-
nis: (Duo bona, duo peccata:) vel
ſceleratæ vitæ ſint: talis Cęſar in Pom-
peji perniçiem, ut Sulla à Mario, ed-

çatu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

catur. Frequens hoc exemplum etiam in omnibus. Sed, ut dixi, ſi non cæcutias, vel ex flagitioſa vita, vel ex immoderato affectu alterutrum deprehendes. Habendus tamen ætatis reſpectus; ne deterior ſis Tiberio; qui quum audiſſet Galbam aliquando regnaturum, dixit, Regnet, quum nihil ad nos pertineat: attamen ad ſtirpem pertinebat; quum regnare non poſſet, niſi Tiberii extincta ſtirpe. Sed & genus artis conſiderare oportet, ut etiam dignitatis. Bellica, & Principatus, ad exitium ſpectant: Medicina ad jacturam: reliquæ non ita: Iuris prudentia quum in certamine conſtet; tum Philoſophia ad gloriam potius. Si amicus, aut filius, uxorve, exigant ultra metas, aut ſecreta ſcire; nec, ut velis, negare liceat, quod Homerus de Iove ad Iunonem, dicas: Sufficit ut non prius alteri; ſed ſi modo indulgeam, tum prima eris.

Quum amicitiam diſſolvere nolis, ſed conſuetudinem, (contingit hoc maxime in profeſſoribus, cū diſcipulis moroſis) illos uberioribus beneficiis afficies, ſed non magni momenti: inde aliquem vere tibi amicum ab eodem munere explode. Ita quieti ceſſabunt. Exemplum: Quum Bononiæ eſſem, diſcipuli nullo reſpectu carpen-

tum aſcendebant;ut non ſufficeret docere, niſi etiam aveheres. Hoc grave admodum erat, moleſtum, & indecorum; ut nec liceret pedere. Oportuit ergo blandius excipere, docere, polliceri; & extrudere cariſſimum è familiaribus (ſed volentem) ut mihi gravem & moleſtum;cujus querela erubeſcerent [alii.] Iterim abrumpe occaſionem; ut equo ferri, non carpento vehi [malis.] Male fecit Plutarchus, qui librum condidit De amico ab adulatore dignoſcendo. Debuit enim ſic inſcribere: De dubiis amicis dignoſcendis. Quidam enim adulatores non ſunt, ſed plane proditores. Ergo hos, quum aliquid propoſuerint damnoſum periculoſumve, quum invocati accedunt, dubium offerentes auxilium ſuſpectos habeto. Qui ſi rationibus convicti perſtent, malintque te eligere ſpecioſa cum periculo, quam tuta; ubi periculum ingens ſit, hujuſmodi amicis, tamquam inutilibus (ſi non perfidi ſint) carere melius eſt. Iſtis ergo viris committes res ſermone ancipiti; velut, Committo fidei tuæ hoc, Reſonat enim in auribus amicis ſpem in illo maximam; in perfido, dubitationem. Si duo communes amici, accepta injuria invicem, in inimicitias devenerint

rint; ut mihi nuper unus violata alterius filia in carcerem ductus; deſerere miſerum, impietatis eſt, & amicitiam fictam exercentis; obviam ire legibus, & non ſinere juſtum ulciſci dolorem, nefarium: impetrare ab altero, quum de jure agat, videberis nec jus colere, nec eum ut illum amare: perſuadere irato, dedecus paſſo, arduum, ac plane inane: offenſas præterea (ut in generalibus dixi) ſempiternas, officiorum memoriam fluxam. Itaque decet, Atticum imitando, ne verbo [quidem,] ad eum, qui injuriam paſſus eſt, facto, auxiliari; ita ut alterius æſtimationem minime lędas, aut minuas: quin etiam, apud judices illo plurimum laudato, & cõqueſtus de ejus fortuna, opem alteri quantam potes afferas. Quod ſi is reſciverit, dicas, Te tantundem facturum ſua cauſſa: aliam etiam conditionem ejus, aliam meam, aliam judicis: me neque accepiſſe injuriam, neque judicem eſſe, ſed ſolum amicum: leniiſſe pœnam; nihil damni illi afferre: ut nec ex actu quicquam utilitatis [percepiſſe:] leges captivis & reis defenſores publice conſtituiſſe; quanto magis me [amicis prodeſſe] teneri? Inde omnibus factis ac dictis ita excipies eum qui læſus eſt, ut non odio ſui, aut

levitate, vel ambitione defenſum il-lum [à te] credat [qui læſit,] ſed ami-ci officio, ac neceſſitate, qua omnes excuſantur. Hujuſmodi frequens eſt exemplum apud Ciceronem in oratio-nibus: velut pro Marco Cœlio, con-tra Atratinum; & pro Lucio Muræ-na, contra Catonem ac Servium Sul-pitium; & pro P. Sylla, contra L. Torquatum: ubi defenſio publica non improbatur. Sæviſſimi enim hoſtis eſt, reum non ſolum vita & judi-cum meſericordia privare velle, ſed cu-rare ut omnium neceſſariorum ope deſtituatur.

Quum amicus in te peccaverit, ſo-lent quidam cum communi amico ex-poſtulare. Id ſi recte fiat, à me non im-probatur: Primum ut amicus illi non voluntate peccaverit, id eſt, improbi-tate, invidia, vel contemtu; ſed potius ira, ignorantia, aut cupiditate: & ut is, cum quo querenis, autoritate ſua regere poſſit eum, de quo quereris, & tibi amicior ſit. Secus, tua facta dete-ges; odium illius augebis, & contem-tiorem te reddes: forſan etiam vel vo-luntate vel errore commutabis dicta tua. Quorſum enim, per minorem expoſtulare, impetrare per incertum amicum, quærere quid ab inimico, quo ſine eſſe poſſis?

CAP. LXXX.

Ubi amicus tuo periculo erret.

EODEM fermein genere eſt, atque ratio exempli una, quum perſuaſus amicus graviter, malo tuo aberret; quem corrigere, periculoſum: nec licet, ſi non corrigas, à gravi jactura te vindicare. Accidit enim hiſce diebus quum liber eſſem à ſuſpicione erroris ut quidam ex his qui negotio præerant (vir ſane, ut audio, eruditus) mandatam ſibi hanc ab amicis præcipue curam mihi ſcripſerit: ſed ita ſcripſit, ut à me quæ [literis illis] continebantur cum Dialectica mea vix intelligi poſſint; ab alio autem certe nemine: ſed & apud me quædam non erant adeo perſpicua, ut reſpondere poſſé. Quumque repoſceret [reſponſum,] in nonnullis neceſſe videbatur vel reſpondendo teſtari illius negligentiam; aut, non reſpondendo, contumaciæ vel ſocordiæ opinionem ſubire: quorum utrumque mihi ingens periculum excitaſſet; tum maxime illi objiciendo ſocordiam, qui nomini meo ſtudere ſe teſtabatur. Itaque ſic reſpondi: *Officiis tuis, ac beneficiis, quæ in me plurima ſunt, nec mediocria, multum me debere intelligo: & eo magis, quod nullo beneficio*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

antea à me affectus quidem eſſes. Libros, quemadmodum rogas, curabo ut habeas. Scio, te, ut ſcribis, & ut feciſti jam, quantum poteris, cauſam noſtram defenſurum: ob id etiam cupio ſingula ab aliquo ex his qui tibi ſunt à libellis, diligentius mihi ſignificari. Opto autem potius, ut per alium quempiam id agas, quam per te ipſum; ne hoc tædium mei cauſſa ſubeas. Facile enim è tuis aliquis; qui prudens ſit, & ſcribendi peritus, hunc laborem, te jubente, ſuſcipiet; & id mihi gratum erit. Vale. Vides quanta induſtria illius errorem texerim, atque imminuerim; cauſſæ meæ tamen non oblitus. Ita corrigere potentiorum amicorum errata honeſte convenit, quum ea diſſimulare nequiveris.

Si amicus, vel notus, pro aliquo qui tibi injuriam intulerit, ſupplicet; ſi ſit tibi utilis, aut potens, dicas, Cogitaram te in auxilium vocare pro hac tanta infamia, injuria, & jactura. Sin neque potens, neque utilis, potes vel eiſdem uti, vel dilemmate: Si mihi amicus es, debes me ad ultionem non ſolum accendere, ſed juvare: Si non es amicus, dimittas me juri meo. Si ſit minax, improbus, petulans, dicas, Iure agendum eſt mihi, ne plus noceat. Quod tua gratia facere poſſum, eſt,

ut ſe

ut ſe ſubducat ex urbe per aliquot menſes, ne præſentia augeat injuriam. Si neque hoc facere vult, pugnandum eſt caute, & armare ſeſe neceſſe eſt. Idem in levi injuria, utili perſona intercedente,

CAP. LXXXI.

De converſatione cum Principibus.

CVM Principibus ſobrie agendum, paucíſque admodum, Secreta illorum ne quæras. Innoteſcent tamen intimis, hoc modo: In ſermone familiari, dum quærunt ab his qui à ſecretis ſunt, illi muſſando ſignificant: ſi enim collimaveris, non reſpondent, aut verbum quo te recte exiſtimare intelliges, aliter dicunt. Non prorſus, &c. Hæc eſt notitia quæ de arcanis Principum habetur, & in ſecundis perſonis extinguitur. Verum quum illorum converſatio adeo periculoſa ſit, ob calumniam, & invidiam; quanto magis conſuetudo, & tractatio, &, quod majus eſt, gratiam atque autoritatem ſummam apud illos quærere? Præſertim quod in hac re magis (tum generaliter in omnibus) plurimi inveniuntur, qui nulli labori neque periculo parcituri ſunt ut primas partes obtineant apud Principes ipſos:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tum vero nec grave ſcelus committere, nec (ſi occaſio detur) etiam vitam exponere verentur: ut quaſi cum deſperatis certamen ſuſcipere neceſſarium. Non tamen prudens vir ſpem deponere debet, cum tot difficultatibus intentum obtinendi, quot res humanæ dilabantur, conſilia disjiciantur, ſtudia refrigeſcant, coitiones diſſipentur; ut prudenti & recte viventi mora & tempus ſemper aliquid commodi afferant. Nullis magis favet tempus, quam ſapientibus. Ergo ut gratiam Principis conſequaris; & apud illum autoritatem, commune jam præceptum illud ſervabis:

Virtus eſt vitium fugere; & ſapientia
prima,
Stultitia caruiſſe.

Multa melius eſt prætermittere decora, quam turpe aliquid committere. Vtilius eſt, recte quæ poſſis agere, ut omittas; quam ut erres in aliquo. Diligentia & aſſiduitas, & honeſta adminiſtratio, & verborum paucitas ſemper grata ſunt Principibus: reliqua, etſi bona ſint, varie accipi ſolent. Contentionem fuge; & diſputationibus (ubi neceſſe ſit) acerrime pugna. Ne credas æmulorum verbis; ſed illos aſſueſce ut ſine contentione pereant. Intimis quibuſcun-

buſcunque Principis fave; & gratiam illorũ capta. Gravitatem inceſſu, moribus verbis, veſtitu, converſatione diligentiſſime cuſtodi: & cave, ne, aliis dum faves, ipſe cadas. Non eripias aliorum negotia: nec quemquam irrites, confiſus in Principis favore, vel beneficio. Cum communibus miniſtris quantum potes convenias. Denique verſare ſtudioſe in dignoſcendis aliorum moribus, ac tuis occultandis. Nam cum iracundis & indignabundis ne tantillum contenderis. in periculo enim verſaris, ne contumelioſe te tractent: aut, ſi id effugias, odia æterna concipiunt. Multa vero in hoc genere tradita ſunt ab Ariſtotele, atque Cicerone. Super omnia cavendum eſt, ne cũm affectu quicquam loquaris; præſertim in offenſa. Nam affectus levitatem oſtendit. Gravibus autem circa cauſam ſententiis age. Peſſimum igitur, magno affectu, argumento nullo, uti. Pro periclitante filio, patre, fratreque, affectus ad commiſerationem decet. At is optimus, ut etiam ad illos proprius. His duobus modis (quod raro accidére ſolet) contigit eos mutaſſe ſententiam. Vbi autem dilemmate opus, partem iniquam extra ſuſpicionem voluntatis ejus pone.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Principem jam tibi amicum, qui aliquid majus expectet, & de ſe polliceatur, facile tibi oratione devincies: maxime per epiſtolam arte egregia conſtructam, verbis ſplendidis, ſententiis gravib⁹, acutis, preſſis, quaſi aliud agas, ſpe implédo: quod bonum eſt, ubi jam voluntate rapitur, nec in periculum adhortatio impellat: vitioque careat epiſtola. Siquidem (ut alias demonſtratum eſt) nihil eſt in humanis ſolidum præter virtutem; ſed ſpecie omnia conſtant: ut undicunque eam paraveris nihil referat. Quod optime norunt oratores; & cæteri etiam uſu.

Sed & illud ſcire decet, quod, quum Principi, qui in ætate non ſit, aut captivo, ſervies, & illius ac Senatus præfectorumque mandato cogeris arcem aut urbem munitam alii Principi tradere, hoc utuntur ſtratagemate prudentes: Quum periculoſum ſit utrumque, & parere, & non parere, uni è ſuis eorundem mandato reſtituant arcem: inde ille, ut certus nuncius, Principi illi tradit. Plures enim tradendo periclitati ſunt. Conſimili in caſu, ſi de reſtitutione agatur, res ad totum regnum referenda eſt, non ad ordinem illum, in quo tu ſententiam dicere conſueviſti. Si ille te reprehendat, à calumnia-

tori-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ribus perſuaſus; ut negando, illum
aſi ſtultitiæ videaris coarguere; non
gando, reum te facias; mediam qua-
ſi viam tenebis. Vt quum ego à quo-
am potenti viro perſuaderer, ut quæ
rperam ſcripſiſſem, colligerem ac
tractarem, (quum nihil indignius
it, quam] crimina multa fateri, ubi
ullum eſſet crimen) adduceretque B.
uguſtini exemplum, quod minime
ihi conveniebat, quum & Auguſti-
us aliquando in ſecta hæreticorum
iſſet, & in Theologia ſcripſiſſet: &
retractaſſem, forſan in hæreſin inci-
ſſem: ſi non acquieſcerem conſilio,
riculum erat, ne ex amicoinimicum
uſtra feciſſem; quod & ob poten-
am, & amicitiam, & merita in me,
urgentem tum occaſionem, mini-
e mihi conducebat: reſpondi: *Cupe-*
& velle omnino, quæ perperam ſcripta
ſent à me, ſubjici religionis cenſoribus;
que in hoc auxilium etiam me ſuum
plorare: nihilque umquam cogitaſſe,
od diſſidium pariturum eſſet: quodſi
ſu in duobus vel tribus aberraſſem, ab-
eri illa oportere: nam me de hujus modi
in ſuſpicionem quidem umquam apud
ontifices incidiſſe. Ita modeſte ſatisfa-
um eſt honori meo, & nihil fuit, in
uo offenderem illius voluntatem; ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

aperta eſt ei via, qua intelligeret, ſe
calumniatoribus deceptum. Quando
que voluntatem ejus lædere cogimu
Tum vero mirifica induſtria opus eſ
nec tamen odium occultum effugie
Quale illud Ciceronis, quum libru
de Catonis laude, Cæſaris inimici, ſcr
pſiſſet; legiſſetque Cæſar; inquit Cic
ro: *Ille enim non ſcripta potius deſidera*
quam ſcripta non probet. Quod ſi ſæpi
ſic eum offendas, in immortale odiu
incurres. Quum aliquid petieris,
annuit, habeas è familiaribus unur
qui illi inſtante occaſione ſuggerat t
memoriam. Multis enim diſtinent
[Principes] & gravibus negotiis; n
libenter curam hanc reminiſcendi ſ
ſpiciunt: odereque maxime eos tar
quam ſui contemtores, aut plane ſt
pidos, qui quæ per alios fieri poſſun
nec è dignitate ſua ſunt, illis reli
quunt. Tum vero, ſi vel oblivīſci, a
minus accurate rem tractare vellet,
habet quos excuſet: ut etiam invit
perſæpe beneficium præſtet. Præter
cave ne pro alio, qui non ſatis pro
firmus ſit, roges, ſeu præmio, quod
ro: ſeu moleſtis quorundam precib
quod frequenter evenit, impulſus. L
vem enim aut importunum te exiſ
mabit [Princeps:] tum vero magis,

qu

quod rogas, nod plene ſui juris eſt. Aut enim repulſam paſſus, animum labefactabis tuum; aut conſequutus, quicquid habebas gratiæ, conſumes. Gratia enim infirma admodum res eſt: quæ difficulter paratur; ægre retinetur; amiſſa numquam recuperatur.

Si quis tibi ſolus proditionem revelaverit [aut ſoli,] utroque modo periclitaris, ſeu captus ante confiteatur, ſeu quum perfecto opere detegi complices neceſſe eſt: adhæc ſi non perficiatur [opus,] & capiantur [complices] quomodo evades? Si dixeris, certũ eſt, negaturum: hinc tormentorum repręſentatio; proditor amici [eris;] ſuſpicione falſo accuſaveris. Quidſi damneris, ut falſus teſtis, pœna talionis? Quomodo tutus eſſe potes, ſi evaſerit? Quid ſi Tyrannus ille ſit præcipitis conſilii, iræve, quanta mala [te] manent? Quid fiet filiis tuis, fratribuſque? Ergo ſi amicus ille ſit, & rem explicatam habeas, ſubducito te, dicens, aut oſtendens, ſi times, non poſſe [te] celare. Ita omnibus ſatisfacies; ſed ſtatim. Si Princeps eſt alius, ſubducito [te,] nec revelato. Neque enim cogi poteſt, ut te detegat. Sed ſi amicus intimus non ſit; verum vel levitate, velut inter cõjuratos te trahat, illico revela: ſed cauſſam

adde,

adde , quod non habeas ſufficente
probationem : propterea (ſi plac
verba habiturum, ut complicem o
ſconditis teſtibus poſt tabulatum i
ſtar muri [convincant.] Interim
prætextu armatus cum fidis ſociis i
cedes. Sic per alios detecta conjur
tione,in tuto eris.

Si opus quoddam Principi dedica
propoſitum eſt,fac ut poſtulet : & E
ſtolæ argumentum quaſi è re occaſi
nem habeat: velut Ariſtotelis ad A
xandrum: Eaq; modeſtiam maxima
præferat, ut Plutarchi ad Trajanu
Vel ſi ſolum ad optimates ſcribas, la
des majorum [commemora : talis
piſtola] Ciceronis ad Lucullum. At
plures pro te operam navarint, ita
unum referes Principem, ut ille hon
rem, hi gratiam ejus conſequantu
Quodſi ab his, inter quos æmulati
nis ſtudia vigent, ſeu libertatis mun
tuum conſequutus ſis, non tam fa
le eſt omnibus ſatisfacere : ita tam
ages, ut inferior (diſſimulata æmu
tione) & alterius gratia feciſſe, & p
ſe potuiſſe videatur : quum aliquid
iam præcipuum addiderit. Innume
habes hujus rei exempla apud Cicer
nem, quum à Populo & à Senatu a
quid conſequutus eſt, velut reditum

Et n

Et nos in Epiſtola nuncupatoria ſuper Aphoriſmos Commentariorum, ad Pium quartum Pontificem. Namque beneficium illud erat Procerum; Senatus ſuum videri voluit; Pontificis ego videri cupiebam. Ita omnibus ſatisfeci: ut omnes quum legerent, ſe præpoſitos exiſtimarent in officio, ſingulorum aucta verbis magnificis, ſenſibus altis, dignitate. Et (quod majus eſt) etiam hi qui à Pontifice diffidebant, non ſolum æquo animo tulerunt, ſed illius laudes typis, quum aliorum probra vulgarent, ipſi publicarunt. Prætereа in magnis rebus exemplo gravi, ſed brevius quam potes, te excuſabis: quemadmodum ego cum Bononienſi Pontifice. Volebat is, ut medicos ſuos docerem, quid agere deberent. Exemplum attuli, quo illum docui, [me] in Scotia, dum aliud agerent medici, quam ego docerem, exiſtimationem & vitam pene amiſiſſe.

Principum autem [malorum] mores ſcire oportet. Quod ad dominationem attinet, neque juſtitia, neque legibus, aut fide, vel ſacramenti religione, vel ſanguinis conjunctione, imo nec infamia, niſi quatenus timent nocituram, moventur ſed ſola utilitate, miſta cum perturbationibus iræ, odii,

invi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

invidiæ, atque ambitionis, nefariorumq; amorum. Ob id maxime cavendum eſt, ne injuria irrites, quos perdere nequeas: nec ubi occipiſti, deſiſtas: ne ſperes reconciliationem; ſed enitaris ut perdas: alioquin potentiorem habiturus [es] inimicum, & deteriorem. Nam ſolet animus cum Fortuna frangi. Peſſime his conſultum eſt, qui beneficio vel fœdere ſperant [ſe] reconciliatos eſſe.

Filii præterea Principum, qui ſibi regnum multa cæde paraverunt, omnes ſunt crudeliſſimi, ac pæne furioſiſſimi. A Philoſophis [itaque] educentur, & abſtineant à vino; vel ut Cambyſes Cyri, & filii Herodis omnes. Alexandri virtus, Ariſtotelis fructus fuit; vitia, vinum: cauſſa eſt furor patrius dominandi, cum aula plena vitiis, adulationibus, ac timore, nondum conſtituto regno: &c. ut in hoc numquam commigrandum ſit. Nec mortes ac cruciatus meliores [ſubditos] faciunt: ſed amicos efficiunt hoſtes, bonos de medio tollunt, adulationem augent; & dum plectunt incautos & ſimplices, inſidiatores cautiores efficiunt; & aperta via, ac loco quaſi inani relicto, eis animum augent: velut Antipatro & Laconi: ea etiam ratione, quod cum

furio-

furioſis rem habere ſe intelligunt. Quamobrem ſi ſublatis opibus, vinculis, triremibus, relegationibus puniantur ſontes, magis timebunt improbi; ut quibus nil per imprudentiam ſperandum ſit; & quod cum ſapientibus negotium eſſe intelligant; temporeque conſilia & machinationes detegi; adhuc ſuperſtitibus damnatis, videantur.

Si Principem tibi ignotum (ſed à quo tibi aliquando timendum fore, maxime ob inimicos, verearis) ſalutare neceſſarium putes; imitare illos, qui Reges Barbaros adituri ſunt: [ſaluta, ſed] non ſine munere. Itaque argumento aliquo notabili opus eſt. Id fiet, ſi merita alicujus è majoribus ſuis in te, vel tuos; aut illius in tui ſimiles commemorabis; ſed ſine jactantia: ne, dum te illis æquas, te ipſum evehas. Habes ſuperius exemplum, quo ſine adulatione placeas. Quod ſi nimium diſtuleris, non ſine amico inviſes, ut commodius ſe illi inſinues, & excuſationis occaſionem arripias: aut ita agito, ut hæc expectatio neceſſaria, aut honeſta, aut utilis videatur: velut ſi morbum [prætextas,] quamvis multo poſt; ſi rem nondum abſolutam, quæ ei debetur; ſi impeditum dicas offendiſſe; demum cunctationem tuam

ex verecundia (ut crimen crimine, ſed excuſabili, veles) in medium adduces. Id vero appoſite cedet, non difficulter: quum verecundia laudum ſuarum occaſionem præbeat.

Quum Princeps te attrectat, moreque quaſi inſolito blanditur, contemnit te, aut beneficii accepti hoc præmium eſſe vult, aut timet, aut molitur tibi interitum, aut te evidenti periculo exponere vult: ut ſint omnia mala. Bonum eſt ſolum, quum te tueri à calumnia, & multitudinis violentia cupit. Ergo conſiderandum eſt diligenter, quis ſis; an metuendus illi, tantundem te metuere decet; an odioſus, magnum tibi imminet periculum; comtemptus & gravis, & is te deſpiciet: ſi beneficium attuliſti, mercedem recipis: ſi impotens & amicus, in calamitate hoc optimum tibi eſt. Si opera tua indiget, vel tibi non ſine magno diſcrimine onus incumbit, aut omnino chara eſt illi ſedulitas tua. Propter hæc, quum illa plerique neſciant, multi periclitantur.

Quum amici illius [Principis] à te [quippiam] petunt, id grave eſt. Nam ſi das, perit beneficium, nec Princeps ſit; ſi non das, Principem à te alienant. Hoc autem nil frequentius; quum ve

avari

avaritia, vel paupertate plerique aulici laborent. Vnum inter multa auxilium videtur, ſi operam poſcunt, maximam eſſe refer; ut vel ipſos precario requirere pudeat, vel tu honeſtius recuſare poſſis, ſi rem tuam eſſe neges. Velut in opera; ſi conſilium medici quærant, dicas longum nimis futurum: oportere à te curari. Si id agat, nec ſpes ſit ſolutionis, ſubjice pharmacopolam, qui petat: tum cum eo collude. Non eſt flagitium, tueri ſe ab improbis & impudentibus. Exemplum rei: pecunia mutuo requiſita, & tu trapezita es: dicas ut faciat, quod Princeps id jubeat: conveniſſe enim cum illo ſic. Vel ergo dabis Principi; vel ſi in illo fidem non habes, non eſt ut cum eo retineas amicitiam. Si dicat aulicus, nolle [ſe] id reſcire Principem, tum tu, ſi inſtet, Principem mone. Ita te liberabis à damno, & inſimulationis periculo: oſtendeſque te eſſe virum; ut cæteri deterreantur.

Verum hac in parte cave, quod ego aliquando expertus ſum, ne lenonem Principis offendas. Habent enim plerique ſuum, quem amant, ob voluptatem; plerumque oderunt; etiam ſæpe timent. Semper ob infamiam & periculum ab his magna emuntur parvo

 pretio,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

pretio, indignantibus qui & in illos beneficia non levia contulere, & quibus cum & amicitiam & ipſi petunt; arcanum humanæ nequitiæ. Hujuſmodi Aretas ſeu Baſileutheros ubi inimicos habueris, & illi omnino præfractę avaritiæ ſint, atque impudentiæ (quod humili loco nati ſint) nec tamen tibi aditus præcluſus erit magis quam aliis; pecunia & lenociniis opus eſt, ut nil aliud in ſpe ponas; non jus, aut miſericordiam, aut officia præſtita, nec amicorum preces. Sed ſi præventus ſis ab inſidiatore, rem ad judicem ordinarium revoca. multis bene ceſſit. Iudicem pari arte confirma. Sic enim differes, ſi vincere non liceat. Interim tempus labitur, multiplici ſpe. Et quanto plures fuerint perſonæ, ſeu una obeat, ſeu inter eos oriatur [lis aut diſcordia,] & quum te prudenter & fortiter reſiſtentem viderint, langueſcet eo magis furor eorum. Multum refert vitaſſe initia. Iuvant ſæpe in abſurdis Fortunæ ictibus abſurdiora commenta, Chymicæ, Aſtrologiæ, ducendi aquas. His enim promiſſis deceptores decipiuntur, & captatores captantur.

Principum comminationes & intelligere non parum [utile] fuerit, & imi-

& imitari [evitare] prudentis. Ad graves enim viros converſi, qui eos facto provocarunt, dicere ſolent: Noluiſtis nobis amicis gratificari: Sufficit. Quidam modeſtius addunt: Et nos paria reddemus. Hæ minæ ſunt atrociſſimæ. Quandoque tamen utuntur his ad terrendum, quum injuſtum aliquid petunt; iniquo terrore. Timendum eſt enim; quum ab injuſtis, abſque minis, nil tutum ſit; à juſtis [etiam,] ob ſignum gravis indignationis. Ita ergo quum quis juſte tibi non gratificatur, hæc dixiſſe ſufficit.

CAP. LXXXII.

De calumnia apud Principes abolenda.

IN referenda autem calumnia apud Principem, etiamſi teſtes adſint, ut alias dixi, nil melius eſt repetitione. Fiat paulo poſt; ut per ſex dies, aut ſeptem. Nemo enim tam tenacis memoriæ eſſe poteſt, ut eodem modo referat, ſi vera non ſint. Atque ſic convincuntur teſtes falſi; refelliturque calumnia apud plebem: tum plus valet teſtimonium potentis viri, quam vel ratio, vel oculi ipſi. Ab his ergo petendum auxilium: aliter vindicanda [injuria, vel calumnia] ferro, vel le-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

gibus. Teſtibus agere apud hos, vel rationibus, eſt augere ſuſpicionem, & amplificare rem. Verum ſi nihil horum conveniat facere, contemptu & opere aboletur opinio, & oppoſitis experimentis. Quandoque etiam juvat apud judices, & malos tui æſtimatores, aliquid è Sacra pagina commemorare. Quale illud: Pilatum non excuſavit, quod dixerit, Tui te mihi tradiderunt. Nam veritatem debuit inquirere, & integri judicis officio fungi.

Quum vero paucis cogaris cum illo [Principe] agere, (hoc ſemper prodeſt, ſi tibi æquus eſt,) dicas, non dubitaturum, ſi factum teneret, quam juſta ſit tua cauſſa. Nam intelligere cupiet: tibi vero anſa data eſt exponendi paucis ac dilucide.

Vbi vero incertus ſis de calumnia, ſcribe aut alloquere familiarem Principis, amicum autem tibi, ut moneat: quod ſi agit, certus es; ſi non reſpondet, ſilentium pro ira habendum eſt; ſi paullo poſt reſponſurum dicat, nec poſt reſpondet, levior eſt ira; ſi ſero, compoſitiſque verbis, valde gravis, ac ſæva, ſed tecta. Eadem vero ratio eſt præſtandi officii apud Principem, ubi ab amico exigatur. Nam ſi iratus non eſt, tutum eſt reſponſum dare; ſi odit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſilentium illud pro ira haberi debet; ſi
tegit, paulo poſt ſignificaturum, re-
ſpondeas. Sed & ſi fortuito talia conti-
gerint, eandem habent ſignificatio-
nem. Porro ante calumniæ confirma-
tionem, & ut gratiam adipiſcaris, ſi
non potes illius catulis ob humilitatẽ
abblandiri, laudabis eos egregie, ſed
non ut amicos, ne falli videaris; neque
ut fidos, ne eis credat; ſed ita, ut pudeat
maledixiſſe, nec tamen majore apud
Principem ſit in exiſtimatione. Quodſi
æmulus apud Principem te accuſat,
cavendum eſt diligentiſſime, ne oppo-
ſitis verbis illi reſpondeas. Hoc enim
ipſo facile vel in illius odium, vel con-
temptum incides. Sis, gratia exempli,
medicus, qui Principi librum dicaveris
elegantem, ſed in quo videaris quan-
doque ab aliis autoribus diſſidere; ec-
ce æmulus calumniatur te, quod Ga-
lenum aut Raſam accuſas. Ita ergo per
inſinuationem reſpondebis: Quam
iniquè comparatũ eſt, quod plus mo-
do dicendi, quam ſenſibus, tribuatur.
Etenim ſi ego ipſum ſtultum appella-
rem, periculum non leve apud te ſub-
irem; & tamen provocatus, minore
injuria illum afficerem, quam ille me.
Siquidem dum claſſicos hos viros, me
calumniari contendit, ut ſtultum tra-

 ctat;

ctat; quum ipſe forſan ab imperitia minus, quam ego à ſtultitia, abſit. Tu tamen, humaniſſime Princeps, non indignaris illi tam injuſte acerbeque me accuſanti, quod paulo obſcurioribus verbis nefas tegit; mihi repugnanti iraſceris pro leviore injuria, quia nõ tam callide prolata eſt. Quum vero refutatio longa indiget probatione, nec licet apud hujuſmodi homines, neque apud magiſtratus multis agere, ab his quæ proxima ſunt fini, probationem deducere oportet, tamquam evidentibus, ac quam pauciſſimis. Quodſi addubitet, addes rationem: licet & flores, quicunque ſunt ſpecioſiſſimi & gravitate, & lepore, & exemplo, brevibus inſerere. Iam alius modus [eſt] ut perfecte doceas per capita; concluſio autem breviſſima ad alteram partem contradictionis deducat. Hoc autem ut optimum [eſt, ita] & generale.

Illud præterea noris, in quo ferme omnes falluntur: Principes & Magiſtratus ſcire veritatem, maximo ſtudio in pleriſq; niti, ne quiſquam prodat eam; quod vitæ ſuæ adverſari ſciant. Vnde aliqui ſupprimunt, nolentes de ea verbum fieri, quod in alterutrum decidere neceſſe ſit: meliores diſſimulant,

ınt, ut excuſationi injuſtitiæ locus
t. Cæterum, quod alias diximus, ho-
ıines illis ut pecora.

CAP. LXXXIII.

De Principum ſervitute.

SI Princeps te aſciſcat, periculoſum
eſt incerta ſub conditione amitte-
: libertatem, & periculo ſe expone-
:, ut etiam jacturam rei facias. Pro-
terea (quod plerique faciunt) opti-
ıum eſt, per amicos id efficere, ut vi-
earis jam pinguem in manibus ha-
ere conditionem. Nam nihil certius
d promovendam illius liberalitatem
ıut provocandam;] & nil facilius,
ıuum amici nil de ſuo tibi largian-
ır. Res tamen longe difficilior factu
t. Aſcitum ſi Princeps te roget, ut
ıimico tuo, aut parum in ſua arte
onfidenti auxilieris, vel etiam illius
ſpectu id facere cogaris, in arte ſo-
ıum tibi aſciſcas, in quo maxime ille
onfidat; & ad eum te referas. Quod-
non adſit, ſi res periculo caret, ita
;e, ut opinionem de te ipſo in illa
ıgeas: ſed ſi non vacat periculo res,
nnino adjunge aliquem alium; diſſi-
ulata omnino ſimultate. Sed ſi ſi-
ultas palam ſit, recuſare licet.
In ſervitute vero eorum, illud Ar-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

gentoni [Cominæi,] quod Regis fuit dictum, attendere oportet; Principes magis amare eos, in quos beneficia contulerint, quam à quibus acceperint: Magnitudinemque collati beneficii periculoſam; & non ſine cauſa, quod fiant audaciores.

Præterea in omni ſervitute aut officio, tria ſpectare oportet; ubi utili cenſeatur ſervitus: periculum, & fru ſtratio in ſervitute continentur, quo honeſta ſit,laboratque patientia. Propterea ſi legationi addictus ſis, cur ut ſingula quæ ad rem pertinent, ſcia Id vero ſolertiæ ſummæ eſt (tum u eos, quibus Princeps ille fidit, aut eo rum intimos, amicos habeas) & bo næ cujuſdam Fortunæ: tum vero ma xime, quod frequenter accidit, ut pe eoſdem decipiaris, per quos deciper Principem aut Rempublicam ſpera Improbus enim facile decipit; probu non detegit arcana Domini ſui. Pro pterea arduum, imo periculoſum, in venire, aut fidere hujuſmodi hom nibus. Secundum eſt, ut non inan ſcribas (ut ille qui de Principis veſ literas ad Dominos ſuos ſcripſit: ho que prudentiæ. Demum ut ea quæ ut lia ſunt, ſic reſcribas, ut plane poſit & tui Principis oculis (perinde ac

i

ibi eſſet) repræſentata dici poſſint. Solent autem per ægnigmata ſeu notas tuto ſcribi: nam ſi [arcana] detegantur, magno periculo eorum agitur, qui tibi ea ſignificarunt. Porro hujuſmodi [hauries] ex inimicis Principis, conviviis ac pecunia corruptis, & (ut dixi) intimorum amicis; vel etiam intimo: quod ut optimum eſt, ita difficillime cognoſcere licet. Id vero præcipuum eſt, ut ſciat [Princeps;] non quod credunt ferme omnes, Principum felicitatem eſſe in conviviis, ludis, venatoribus, potentia, pecuniis, gemmis, libidine, habitationibus pulchris, equis generoſis, atque hujuſmodi; ſed in hac ſcientia tum præſentium tum præteritorum aliorũ Principum, præcipueque majorum ſuorum: quæ ſola illi cognitio eſt pulcherrima; &, præter utilitatem, moleſtiæ ſola, inter jucunda expers.

Si cum Domino ſis, à quo diſcedere velis, & periculoſa ſit venia, ut eſt plerumque cum tyrannis, queri oportet graviter, & veniam petere, non ut tum diſceſſurus, ſed multo poſt. Id ille non adeo moleſte feret. Interim alii in ſpem loci tui ſubingreſſi, curabunt ut abire poſſis; & Dominus iratus erit: tum tu multa perperam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

age; donec & ob veniam [petitam,
& male acta omino te oderit, Vbi d
hoc certus fueris, ſimula mutaſſe ſen
tentiam, & roga inaniter & leviter
ut te retineat: ſuſpira, geme, ſuppon
perſonas, ſed illi inviſas, quæ pro t
rogent. Ita ille ſatis pœnarum te da
turum exiſtimabit, diſceſſu tam invi
to: Tu vero voto tuo abſque jactura
& periculo potieris. Sed cave ne ſta
tim glorieris de techna: nam rurſu
magnum tibi malum aut periculum
accerſeres; ſed perſta, ac [ſi] dolea
de infortunio tuo. At dices, Hoc tur-
pe mihi erit. Fateor. Sed id memoria
tene; cum Tyrannis quibus ſervias,
numquam habendam eſſe rationem
honoris, tum illum numquam pluris
facias, quam vitam. Præcipue illud ca-
veas, ne nimis erga Dominum [aſpe-
ris] aut contumelioſis verbis utaris.
Nã quum nemini conveniat eſſe pro-
tervum; quanto minus [ſi qui cum]
Domino, ac Principe [verſatur?] Vul-
tum quoque & animum ſucceſſibus
illius accommodato. Quæ non po-
tuiſti conficere, aut cur non potuiſti,
ſponte doceas; aut rogatus, dicas ſo-
lum, Non potui. Nec mireris ſi non
placeas, quum bonus ſis. Boni enim
indignabundi ſunt; Indignabundi au-
tem

tem ſunt odioſi Principibus. Vt recte vivas cum Principibus, imitare antiquos libertos; quorum fuit mira dexteritas. Quum enim eſſent fidiſſimi Dominis ſuis, non tamen offenſam inimiciſſimorum ſuis Dominis incurrebant. Quis major hoſtis Ciceroni, quam Antonius? non tamen Lauream aut Tironem perſequutus eſt, quamvis Ciceroni fuiſſent obſequentiſſimi. Epaphroditus ſupervixit Galbæ: nec nocuit ipſi, ultum [eum fuiſſe] injurias Domini. Atq; alii plures, quum etiam de Imperio ageretur, vivere potuerũt.

V Vt gratiam Dominorum conſequaris, compendioſa res eſt; quam aliqui obtuſa ignorantia omittere, imo ne unquam quidam conſequi ſolent: Fac imperata; ſed prompte, accurate, libenter; aut quæ ſunt ex officio: velut tueri perſonam illius à ſicario. In reliquis abſtine. Nam ſi cuncta facere velis, curioſus videberis, & aliena etiam præripere velle. Si illa relinquas quæ imperat, aut male tractes, aut agas quæ non imperet, non ſolum odioſus eris, ſed à te irrideri ac contemni ſe exiſtimabit. Hoc errore decepti innumeri, de Dominis injuſte conqueruntur, quod longa ſervitute nihil acceperint. Tantum enim refert

hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

hoc præceptum; ut ſi quis ſcite & dili-
genter illud obſervet, Dominus ſui fa-
muli ſervus evadet:quoniam illi longe
difficilius erit, famulum ſimilem inve-
nire, quam famulo parem dominum.

CAP. LXXXIV.

Vbi te à Principis ſervitute ſubduxeris.

ILLVD etiam cavendum diligenter
ne quod faciunt plurimi, id tu agas
ſcilicet, ut pulſus, de Domino male di
cas. Teſtaris enim acceptam ignomi
niam ; ut nullo teſte indigeant ini
mici tui; defenſionem autem non cre
dent: & odium Domini immortale
tum amicorum & familiarium , ad
ulatorumque ejus comparabis ; ut vi
ab illis , maledictiſque eorum te tu
ri poſſis. Vt enim fortuna præcellun
[Principes,] ſic in omnibus cauſſis ſu
periores eſſe cupiunt. Hic error ex ſi
militudine coloris cujuſdam Rhet
rici ortum habet. Nam levis vitup
ratio fidem adauget laudationi : ſe
debet eſſe levis genere & magnitud
ne, & apud notum & ſapientem. N
titia enim ſapientiæ locum obtin
Melius autem eſt, ut ſit confeſſio p
tius extenuans objecta, quam docen
Qui enim obiter hæc fatetur, tamq
notum omnibus teſtatur. Illud tam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

præ oculis habere debent tam Principes, quam qui illis ſerviunt, neminem vitio carere; quum plerique ſpeciem fateantur, non genus. Loquacem qui fateatur, neminem invenias; qui lapſus ſit verbo, infinitos.

CAP. LXXXV.

Ubi manendum ſit in patria cum periculo.

AT ſi manendum tandem ſit in patria, ubi inimicis æmuliſque oppreſſus ſuccũbas, quum ab aliis etiam (quod facile eſt) minores ac viles ſuſcitati in te inſurgant, adeo ut vita [tibi] acerba ſit; unica via relinquitur, factionem ſuſcitare, atque illi adhærere. Ita enim ab injuria & inimicis æmuliſque tutus eris. Sed & hoc multas difficultates habet: ideo magna diligentia, ad vitandas offenſiones uteris, beneficiis plures amicos comparando, & blandis verbis conciliando plebem. Dura res eſt, bene vivere, in tam miſera conditione: ſed poſtquam [hoc] Prexaſpi & Harpago bene ceſſit, totque aliis ſub Caligula, non eſt deſperandum. Interim ſectari aliena ſtudia à dignitate tua licet. Nam callidi te prudentem exiſtimabunt, plebs miſerebitur doloris & calamita-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

mitatis tuæ. Ita ergo ſimulabis etiam
flagitia; & quædam ſemina vitiorum
oſtendes: [ſed] ab omni vitio atque
flgitio [re ipſa] abſtinebis. Flagitia vi
lem reddunt hominem, & ob id con
temtum, & tutum; vitam vero effi
ciunt hilariorem. Hoc unum, ſi non
altius petere auxilium potes (nec tibi
adeſt medioximus, & divinus quidam
afflatus) cogita illud plebejis etiam
notum, quod breve tempus omnia æ
quat; & quod noſtra felicitas nil aliud
eſt quam vivere. Nam reliqua illam
adaugent, aut minuunt. Et hoc, ſi ſo
bolis ſpe non ſis conjunctus æternita
ti. Hilaris ſis vitæ cum amicis, cum
aliis, triſtior. In perſuadendis amicis
tum aliis, ut amicos tibi efficias, eos
imitare qui plurimum in hac cauſſa
potuerunt. Iiſdem modis quibus ante
diximus, blanda eſt ſuadela, modo ra
tione pugnando, modo miſericordia
flectendo, increpando, cavillatione
objurgatione, εἰρωνεία, diſſimulan
tiam vertit Cicero, quæ conſtat no
vis, comtis, dubiis ſententiis. Poſt
quam nec hoc conceditur; omnia ex
periare. Sed factio diſſidiis & maledi
centia potius quam bonis artibus ſu
ſcitatur. Invidos livore, avaros rapi
narum ſpe, ambitioſos honorum æ
mula

mulatione, improbos quavis via accendes. Interim amicos prudentes & efficaces tibi comparabis. Obſervabis præterea circuitus quoſdam conſuetos, in quibus reſurgunt proſtrati, & cadunt in excelſo collocati: præſertim deciminoni ante peracti anni: nam ad ſimilia reverti ſemper videntur. Ego legi anno MDXLIII, anno MDLXII ex Papia, è patria Bononiam ad legendum me contuli: MDXXIV. in gymnaſium me contuli, &c. Ita videntur quibuſdam annui natales dies fauſti & infauſti.

Oportet autem eum qui cum ſuſpicione alicubi commoratur, vicina omnia loca atq; itinera explorata habere, & pertrita, & ut fugam capeſcere tuto (ſi expedierit) poſſit. Quod præceptum ſi Conventualis obſervaſſet, vitam & rem ſervare poterat, forſan & aliquanto poſt etiam arces recuperaturus.

Iuvat etiam ubique locorum collegiis ſe inſerere. Sunt autem multiplicia, præſertim in Italia, Artium profeſſorum, Academiæ divini cultus, quæ vocant Scholas; & Religionis, quæ Monaſteria appellantur. Non autem præſtantiſſima ſemper eligere decet, ſed in quibus facile eminere poſſis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Neque id arduum in his, ubi honori præmium nullum, ſed ſolus labor accedit. Multi enim ſolent in his ultro cedere; quum alii non poſſint, etiamſi velint: nonnulli turpe ſibi ducant, aut damnoſum. Ex hac tamen fabula multi emergunt ad inſignes ſtatus. Quid mirum? quum mundus ipſe nil niſi fabula ſit, & præcipua quæ illius ſunt? Vnde nemini induſtrio viro denegatum eſt, (præſertim, ut dixi, noſtris temporibus, & in Italia, modo intentus in rem eſſe velit,) etiam ſine peritia literarum, ſine virtute ulla, ad maximas dignitates, potentiam, & opes aſcendere. Quæ tamen cultu religionis fiunt, non ſine virtute eſſe poſſunt; quum Dei cultus ſit in pietate conſtitutus, atque hominibus tamquam finis quidam propoſitus.

CAP. LXXXVI.

De itinere.

IN itinere incredibile eſt quantam dux itineris peritus utilitatem afferat; præſertim quum ignotum fuerit, periculoſumve aut difficile. Ille docet vias compendioſas, tuta hoſpitia, loca periculoſa; quid agendum ſit, conſulit; juvat euntem. Quum irem Bononiam, perieram, niſi monitus carpentum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

pentum in navim impoſuiſſem. Quum mutare domum vis, à prandio diſcedendum, non mane, ut omnia recte colligas. Vltimis autem diebus utenda quæ neceſſaria ſunt ab amico mutuo ſuſcipere oportet, aut apud illum diverſari interim. Bonum eſt, Commentariolum rerum, quas tecum defers, habere: omniaque ſub clave repoſita. Præterea vites duas ferreas firmas grandes, cum annulis, ut catena aut loro jungi poſſint, ad oſtia munienda in cauponis; quæ ſolent perſæpe ſine clave & peſſulo ac vectibus eſſe. Pannoſus [licet] ſis, ſi equum bonum, non cum magnifico apparatu habeas. Pecunias cingulo inſutas deferas, quod ex collo pendeat, & è regione umbilici ſit: nam non facile conſpici poterit: aut finge te herniosum, & circa pudenda defer. Tu, aut alius è tuis familiaribus fidus, deferes etiam panem, & vaſculum triforme ex albo plumbo, plenum oleo, ſale, & aceto: ſic ut miſcendo, olei adhibeas partes ſex, ſalis tres, aceti, ſi acerrimum ſit, duas; aliter quatuor. in utriſque enim ſervatur Muſica proportio. His obſonabis pulchre edulia quæcunque fortuito objicientur, allia, cæpas, porros, bulbum, radiculas, carduos, lactucas,

intubum, cichorium, fœniculum, tum generaliter radices, & germina quæque, quæ dentibus facile conficiuntur, nec fœtidi ſunt odoris, nec valde amara, nec inſalubria. Deferes etiam panem è caupona, quum bonus eſt. Vt vero ventris beneficium habeas (quo ſæpe peregrinantes deſtituuntur) flexis valde genibus, illa pugnis vehementer ac ſæpius concute; aut balanum ſuppone: aut ede mercurialem, aut illius radicem; vel blitum, cũ oleo & ſale. Per invia ne ſolus eas, neque noctu: Ne cuiquam fidas ignoto, memor eſto, comiti, [Comici.]

Alea non certes cum cauponibus aut nautis, nec contendas parva ex re; quoniam in illorum poteſtate es. Continens ſis in cibo, & à Venere abſtineas. Vix enim quum hæc obſervabis, tutus eſſe potes, nedum ſi aberres. Nõ aliena ſuſcipias cuſtodienda; quum tuis ægre ſufficias. Senem ducem in rebus periculoſis habere oportet, ut in navigatione, aut morbo; in difficilibus, juvenem. Ignotis ne aſſocieris: neq; quum fueris in aliena patria. Nimis periculoſum eſt neſcire cum quo ſis; ubi ſi cum malis ſis, de vita periclitaris, aut fortunis omnibus. Noveris fures & latrones iter agere ferme perpetuum:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

petuum : ſic enim decipiendi, & furandi, & occidendi occaſiones numquam deſunt illis ; & tutiores ſunt à publicis miniſtris. Sunt auté perſonati. Apud hoſpitem ne diverſeris; (nam apud cauponem liberius ages:) etenim forſan gravis illi eris, aut in ſuſpicioné venies; maxime ſi quid adverſi contigerit : aut ea ſpecie inſidias parabit. At neq; manendi aut diſcedendi idem reſpectus in caupona. Præterea plus debebis [hoſpiti] multo quam acceperis. Nam & pro officiis etiam levibus debebis; & familiæ toti cogeris dare munera : in quo facto aut exhaurieris, aut maledictis te laceſſent ; forſan & utrumque continget. Quinetiam, ſi occaſio eveniat, beneficium multo fœnore redditurus, licet ad potentiores [divertas.] At mihi, cui liberum inſtituere [te ſtatuere] propoſitum eſt, [hoc] non placet.

CAP. LXXXVII.

De habitatione extra patriam.

ERGO, ſi potes, plurimum confert non ſolum ad tranquillitaté & ſecuritatem, in patria degere ; ſed etiam ad opum, & honorum ac potentiæ incrementa. Sed ſi non potes, eum elige locum, quem poſtmodū mutare non

cogaris. Vbicunq; enim fueris, omnia inchoanda erunt : Novi amici, nova familiaritas, exiſtimatio, domeſtici, domus apparatus, omnia ex integro ferme reſtituenda erunt. Vnde vix umquã hujuſmodi hominibus ditari contingit. Sed ſi omnino [domicilium mutare] cogeris, memento eorum quæ in patria profuerint, ut tecum adducas (dico animi dotes;) quæ obfuerunt, relinquas: & quantum tibi emolumenti afferat patriæ abſentia ſcilicet, ut quæ vel vitio vel caſu dedecus attulerunt, lateant, ut liberius vivere poſſis: Sicque diſcedas ex illa, ut fructum ferme eundem colligas, impedimenta relinquas. Quapropter ſapienti & infelici, commodior eſt mutatio, quam beato & ſtupido. Ille injuriarum maculas, calumnias, odia, æmulationes, infamiamque fugit, modo cauſas eorum non ſecum ferat. At quibus Magiſtratus & honores in patria contigerunt, dura eſt conditio inquilini, Iuvat plurimum ut honeſta ſit migratio: velut quum ad munus aliquod dignum te contuleris. Adhæc quanto periculum manenti majus eſt, & cauſſa turpitudine vacat, eo laudabilior eſt diſceſſus; honeſtiſſimus, qui ob factum fortitudini (non ſceleri) conjun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

conjunctum, eſt. Sit, ſi fieri poteſt, fuga léonina, non leporina. Beneficium affert patria relicta, quum invidia, non flagitio, ejectus videris; & quum facultatibus tuis gaudere potes; quumque amici te obſervaverint. Quamobrem tuæ prudentiæ eſt, eos (dum in illa es) parare amicos qui in omni fortuna, & loci mutatione fidem eandem retineant. Verum ſi vel longius à patria te contuleris, ut nihil reliqui auxilii tibi ab ea ſit expectandum, tamquam nuper in lucem hanc veneris (imo cautius) agendum eſt. Infantibus enim etſi novum ſit cœlum, & nulli amici, aut clientes, aut rerum experientia; paterna tamen omnia atque materna præſidia ſuperſunt: ei vero, qui ſic abſens eſt à patria, ne ea quidem. Quamobrem ſe novum hominem prorſus eſſe intelligat; & qualem ſe finxerit, prorſus talem futurum eſſe. Sæpe autem his qui invidia [procul patria] pulſi ſunt, utile fuit auxilium, velut Themiſtocli, Annibali, Sertorio: non ita his, qui prope ſe contulerunt, ut invidorum odia eouſq; pertingant; velut Alcibiadi, & Coriolano. Nam illis par ferme nocendi poteſtas; & calumniandi liberior via; nec abſenti, ut in patria, tanta præſidia. Ergo longius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

abeunti tutius exilium; &, ſi recte utaris occaſione, non leve commodum [eſt,] tegere, quæ ſciri nolis; patefacere, quæ velis. Ex præcipuis autem fortunæ aut prudentiæ tuæ acceſſionibus illud eſt, ut mores tuos verbis aut moribus Domini [aut incolarum regionis in qua exulas,] congruant, hoc enim beatum felixque eſt; aliter, ſi illorum mores tuis aſſimulare nitaris: hoc enim ſtultum. Tria autem principaliter tibi proponere debes, quando novus es inquilinus perſonæ, quam ſuſtines, rationem; vitæ prioris famam; civitatis illius mores atque inſtituta. Ergo de priore vita verba non facias: nam ſi errores commemores, ſtultus [habeberis;] ſi calamitates, contemnent te, & in deteriorem partem accipient; ſi laudabiliter geſta, non credent; & præter id, te inopem amicitiæ, atque conſilii [impotem] exiſtimabunt; quum per amicos, non per te ipſum, iſthęc vulgari deceat. Vitam vero duces honeſtam, gravem, ſplendidam, pro conditione tua. Familiam quoque honeſtam, ſobriamq; ac obedientem habeto : ſed & firmam; ob varios caſus. Quocirca ne ex pueris, multo minus ex mulieribus, [conſtet familia tua.] Scio enim legatos quoſdam,

dam, alioqui prudentiſſimos, dedecoris dolore periiſſe. Fidei autem convenarum ſe committere advenam (quem contemnunt, ſi humilis ſis conditionis; aut invident, ſi ſplendidæ; ſemper autem faſtidiunt) haud tutum eſt. Quapropter fidum amicum ſecum habere, adeo utile eſt, ut nihil magis. Per initia autem liberalitatem & humanitatem præferre oportet: ſuccedente tempore moderationem & benignitatem: abſcondere autem non neceſſariam ſuppellectilem. Quum vero ubique, ubi factiones vigēt, expediat clam beneficia accepta cōpenſare, tum maxime extra patriam, ne tu ſimultatū, quibus illi laborant, pœnas des. O quot ignorantia hujus præcepti, dum & ſibi conſulere, & nomen grati adipiſci ſperant, periclitati ſunt! Deterius etiam egeris, ſi cum quopiam queraris. Oportet deniq; illud conſiderare, quod in urbibus, maxime ubi annona cara eſt, & luxus abundat, multi ſunt corvi, qui domos obſervant qua parte expilari poſſint; vel vi, ſi parum munitæ; vel furto, ſi male cuſtoditæ; vel dolo, per ancillas & ſervos infidos, pueroſve, vel per mulieres impudicas; aliqui etiam lege pręter legem: ſępe enim, ſi filius perditus, aut ſoror, aut filia in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

nupta , nuptiis aut clandeſtinis , au
violentis [fuerit] omnia evertere con
ſueverunt.

Tribus autem in caſibus patrian
deſerere licet : Primo , ubi honeſtiu
alibi vivere poſſis, vel ob honoré apu
alios, vel ob injuriam [aut invidiam
apud tuos : Secundo , quum injuſti
tia in patriam dominatur, ſeu ob ty
rannidem Principis & Magiſtratuum
ſeu ob ſecuritatem peregrinæ gentis
[inſolentiamve;] ſeu ob bella civilia
in quibus maxime eſt miſerabile, quo
latrones exercent inauditos crucia
tus, & contrariæ factionis ſe ſempe
ſimulant , quum ſuperiores viribu
fuerint , itidemque quum inferiores.
Neque nos ſolum noſtra debet com-
movere calamitas,ſed & exempla alio-
rum, quibus opitulari non poſſumus.
Tertio quum ipſa neceſſitas, velut exi-
lii, timor potentioris, peſtis graſſans,
bellum, annonæ penuria [nos migra-
re cogunt.] Reliqua ad hujuſmodi
[tria] reducuntur : velut ſtudia litera-
rum, ad honeſtatem.

In regione autem , quam frequens
invadit peſtilentia , vel ubi homines
morboſi ſunt, non habitabis. Nam &
ab initio, ob aeris mutationem, male
afficieris; & ubi aſſueveris, nihilo me-
liore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

liore conditione vives. At ubi aer & homines boni ſunt, ſapienti, & non omnino inopi, incommoda videri non debet habitatio. Nam etſi reliqua omnia mala ſint meminiſſe oportet; quædam non mutari uſquam, nec permittere ut alia mutentur; ut eſt ignis: alia non mutantur prorſus, ut avium carnes, & vitelli ovorum gallinarum, & quæcunque adducuntur longe; & ſal, oleum, & acetum; alia parum, ut ſunt mel, fructus duri, olera, & radices; his ergo inniti oportet: alia mediocriter. ut piſces: quæ vero plurimum mutantur, ſunt aqua & aer, & vinum, & carnes quadrupedum, cancri, & ſimilia, hominum mores, ædificia, & panis, propter præparationem. Vbi autem omnia mala ſunt, noctis aerem, & crepuſculorum, & extrema diei, & medium in calidis regionibus vitabis. Somno & igne plurimo, deambulatione diuturna, vel levi alio exercitio non in aere, uti oportet; [item] abſtinentia à cibis, præſertim malis: & frequenti uti vomitu, nihil enim ſalubrius. Alexipharmaca, maxime Smaragdum, & dulcem Aſſam, & acetū Scilliticum habeto: Crocum autem, & Roſam, Garyophyllos in cubiculo. Non dabis mutuo: neque

quem-

quemquam admittes, ubi quæ cara ſunt ſub clavibus non concludantur. Multi enim non tam ad furtum parati ſunt, quam ad latrocinium. Neminem admittes exploratorem. Scies qui ſint, ſi domeſtici prudentes, fidi, atque admoniti fuerint. Quod ſi ob æmulationem virtutis, invidia labores, quum careas defenſoribus, duplex modus eſt. Aut enim periculum te premit ſolum, aut jactura. A periculo te vindicabis, multitudine ſtipatus, & tuorum diligentia, Principis familiaritate, humanitate, beneficiis in violentiores & inſidiatores; remiſſione alterna gloriæ & nominis, tum ſpe diſceſſus brevi futuri vulgata. At ſi jactura ſequitur conſpiratioñe (quod in omnibus utile fuerit) poſtquam beneficii ac virtuti ac bonis moribus locus non eſt, ſuſcitare oportet, factionem, atque diviſionem; & diſcordiæ ſemina moliri. Quodſi periculum cum jactura conjungatur, ſane ſtultum eſt, ibi eſſe velle, ubi non poſſis eſſe alibi deterius. Vbi vero autoritatem in arte parare in patria aliena velis; nihil melius, quam nobilem aliquem tibi amicum parare qui faveat amicis, & cum pluribus verſetur: & ſi non ſufficit, alium accerſe. Eos autem omnibus officiis ac beneficii

neficiis demerearis; idque gratis. Præcipua autem duo ſunt in hoc genere vitæ : noſcere mores civium , & artem (ſi artem calleas) abſque offenſa poſſe exercere. Primum quidem, velut Bononiæ quum eſſem , multa audiebam de moribus illorum [Bononienſium,] & quod fallaces : ſed id verum non eſt; at id potius, quod ambitioſi ſunt, & molles, ut facillime irritentur : ubi cœperint contendere, non æquitate aut moderatione ducuntur; ſed ſuperiores eſſe volunt, contra jus. Vbi enim offenderis illos , non cogitant, an ipſi cauſam dederint, ſed immortale odium concipiunt ; ut bifariam difficile ſit cum eis verſari. Alioqui magnifici, benefici, ac admodum civiles ſunt, & ornati. Summa igitur rei eſt, mellifluis uti verbis, pertinaciter juri tuo inhærendo ; nec immerito cauſſa labi. Nam quum in re jus nullum habeant, volunt verba quæ exciderint, juris loco uti. Res ſane admodum dura; præſertim inſuetis. Quamobrem ſcriptis, quam verbis, & ſub judice , quam inter ſe, altercari melius eſt. Sed hæc præcepta generalia ferme eſſe debent inquilinis quibuſcumque, cum civibus decertantibus. Optimum eſt etiam, ſocium habere civem:

qui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

quidam enim ob beneficia accepta quidam honeſtatis cauſſa, alii ob autoritatem amicorum moventur: maxime qui extra patriam diu fuere. In univerſum à jurgiis & minis abſtinere admodum oportet. Id enim agunt ut ex iniqua cauſa æquam faciant. Sed ſi operam exerceas mercenariam, difficilius longe negotium erit; magnamque conflabis invidiam; aut jacebis. Qua cauſſa multi periere. eſto igitur primo cautus, vitando nocturnas horas, convivia, ignotos: domeſticis dona. Nec maledicas; ſed maledicta refellas honeſte; velut ſi dicas; Non poteſt; aut, Non puto quemquam à nobis diſſentire, qui bonus ſit, aut artem probe calleat. Pecunias accipies, non exiges: gravitate, ornatu, & promptitudine quæſtum augebis. Periculoſa blande aut tuto tractabis. Maledicta æmulorum contemnere te ſimulabis. Oſtendas [te] non ſpe, ſed gloria, amicitia & benefactis duci.

Quum in urbem aliquam habitandi cauſſa te contuleris, privata jura percurre, & condiſce; & ſimiliter à præclaro aliquo cauſſarum procuratore conſuetudines, quæ ad te pertinere poſſunt. Et quum nullibi juſto plene conſultum ſit, ſed pugnantia & ancipi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tia pleraque ſint, ob amplificandam arbitrii licentiam: velut Bononiæ ſi filius diripiat horreum patris, à villico abripiat triticum, vinum, impune eſt: Pater in vincula poteſt ducere filium: utrumque injuſtum. Eſt tibi filius malus, utere lege ſcripta. Raro enim contingit, paucíſque in locis, ut non ex contrariis æquum habeatur. Sed hoc tecum ſtatue, omni ętate, ac ferme ubique locorum, cuncta fuiſſe eſſeq; confuſa; ut jacentibus [tacentibuſve] nil relinquatur; multis in locis nec repugnantibus; aliquibus etiam nec acriter repugnantibus. Hoc ſolum tyrannicū appellant. Confuſio ergo omnia.

CAP. LXXXVIII.

De Procuratore in patria relinquendo.

QVONIAM vero qui abſunt procul, indigent in rebus quas domi relinquunt, Procuratore; aut res omnes transferre coguntur, eum eligere debemus, qui nec pauper ſit, nec deſes, aut improbus, aut qui conjunctus ſit ſanguine, aut cui plurimum debeas, aut qui in domo ſua infantem filium tuum alat. Nam hi ſi non præſtiterint [quod oportet,] non potes tuto, aut honeſte, aut omnino non potes [eos] cogere; ut neque potentiores, neque

filios

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

filios-familias. Itaque quos non de
beas eligere, perſpicuum eſt, & à qui
bus cavendum; quem autem debea
[eligere,] haud facile. Optimum au
tem eſt;ut portionem eorum quæ ex
gunt, accipiant. Nam ſi annuam pen
ſionem ſtatuas, ſegnes efficiuntur;
nihil, etiam inertes : cui enim bon
labor illis cedet? Cicero non parum
deceptus eſt in Erote : *Eroti dixeram*
ut ſepoſitum haberet non modo, ſed in
quiſſimo fœnore : verſuram facere Am
lius coactus eſt. Hic, pro quo vigin
millia civium veſtem mutaverunt, &
cujus hoc erat proprium munus, ad
miniſtrare, de jure agere; miniſtro
quærere,unum non potuit fidum Pro
curatorem invenire. Quocirca nequ
tolerabilem repudiabis, ſi ſapias: ne
que ſi bonus videatur, tu tamen ve
indiligens eſſe debes, & non ſemper
non leviter queri; ſed ita, ut ſi oſten
dat recte egiſſe,negare non poſſit, que
ſtum te eſſe,Si recipiant, nil melius pu
blicis perſonis; ſed prius amicos ha
buiſſe expedit, non tamen omnes: ſe
optimi numularii, ſeu trapezitæ, ma
giſtrique curſorum; & in levibus cur
ſores ipſi, vel pro quibus ſi ſponſio
nem fecerint.

CAP

CAP. LXXXIX.

De Hoſpitalitate.

NON tollo hoſpitalitatis officium ex humano genere: rem antiquiſſimam, neceſſariam, plenamque voluptatis: ſed hominem inſtituere propoſitum eſt prorſus commodis ſuis viventem; qui neminem excipere debeat hoſpitio, quem non optaret perpetuo ſecum cohabitare gratis. Hi ſunt conjunctiſſimi, ſimulque amiciſſimi; tum vero ſapientes, & omnino probi amicique: Iam tertium genus eſt miſerabilium perſonarum, quæ tamen tibi intimæ ſunt, ut à quibus nil incommodi expectare poſſis: Eſſet & quartum genus, ut par pari referres. Sed jam antea te docui, ut hoc caveres. Reliquum eſt igitur ut oſtendam cur non recipere debeas: deinde quomodo impudentes tu prudenter repellere poſſis: demum, ſi modo cogaris excipere, quot & quanta tibi ſint neceſſaria, ut honeſte, & ſine moleſtia id facere poſſis. Primum ergo ubi quemquam exceperis, etiam tum oportune, hoſpitem perpetuum tibi facis, ut aliquando cogaris importune, & magno tuo incommodo excipere, juxta illud:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

——*An non mihi jure optimo*
Inviſus hoſpes, qui in tempeſtate advenerit?

Deinde quot ſycophantæ orbem circumeunt! Difficile eſt hominis mentem & conſilia internoſcere. Qui ſcis, quo animo ad te venerit? Et ſi nihil tibi officiat, ne tuis quicquam afferat mali, quomodo cavebis? Alienum habes in domo: ſi, ut Euclio, aulam obſerves, illum reddis pro beneficio [beneficio] inimicum, injuriam infers; ſi non obſerves, omnia tua relinquis in alieni poteſtate, quum vix tuta ſint in manibus tuorum. Memineris Plautini illius:

Lupus eſt homo homini, non homo: quum qualis ſit, non novit.

At Pol, qui ſciet, qualis ſit? quis animum introſpiciat, præter Deum? Sed fac ut optimus ſit. Nonne tamen interim res perit, commoda impediuntur: obſervat ille ſecreta domus tuæ: ſumptus efficit domeſticos minus continentes: neſcis quomodo placeas: quæ tu maxime probas, ille vitio vertit; ut nimiæ luxuriæ, liberalitatem; aut ſordidæ avaritiæ, parcitatem, vel etiam frugalitatem. Quid dices? alius elephanticus eſt; alteri deſunt dentes: hic omnia edulia fœde tractat; ille eden-

do

o, dum loquitur, exſpuit cibi reli-
uias: alius ad ignem ſedens, dum
uit, coinquinat cibos. Hic quid fa-
as, rogo? Expelles ne hoſpitem, quem
æſtaret non recepiſſe? aut feres tam
ominanda? Quid, inquam, dices
homine, qui vel ultro ad te venit
ſumtum fugiendum; vel [quem]
tines invitum, nulla gratia? Denique
nnes qui [ſe] invitant, & qui cupide
cedunt, ferme malo id conſilio fa-
unt, ut aliqua ratione hominem ex-
lent. Quot exempla querelarum in
oc genere! Demophoon duplici ſce-
e fœdavit. Phyllidis domum, Iaſon
edeæ. Sed mittamus fabuloſa. Vide
ceronem de Verre, in Dexium Tin-
ridarum. Philippus Macedonum
x Theſſalos hoſpites ſuos ſub haſta
ndidit, etiam adjecto joco. Sed quid
per egere Hiſpani quidam, imo
oreges qui Reges Indos jure hoſpi-
, fortunis, regno, vitaque crudeliter
oliarunt. Præſtitiſſet pugnaſſe, quam
iiſſe; poſtquam nil deterius expecta-
potuiſſent. Quot in Italia, etſi mi-
s ſæve, turpius tamen, & ob religio-
eundem cultum, & patriam, ſuos
ſpites prodiderunt! Totquoq; alia
nt in hoc officio incommoda: &, ſi
n aliud eſſet, id, [ſatis] eſſet, quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

uno admiſſo, januam multis aperis. Prudentis [itaque] viri eſt, ne tentare quidem recipere quemquam alium: ſed quoniam, ut dici ſolet,

Turpius ejicitur, quam non admittitur, hoſpes,

nomine hoc inani inhoſpitalis non reformidato, nihil melius eſt, quam obfirmare animum, maxime contra impudentes. Nam qui in viis publicis habitant, multas habent occaſiones recipiendi hoſpites. Vt ego Bononię, quum ſit in itinere Romam ex patria proficiſcenti, ſimulque redeunti. Qui vero extra viam tritam [habitant,] iis deeſt cauſſa ſe excuſandi; maxime apud impudentes; quorum hoſpitium etiam gravius eſt. Ergo primum non invitabis illos: in quo multi turpiter peccant; alii etiam ſua arte deluduntur. Ergo è tuis unus, ſi ſe invitet quis (nam excuſare & illud inane eſt, & humilioris animi; ut ſimul videaris velle verbis largiri, quod re ipſa neges: atque ita etiam id ſine injuria fieri non poteſt, ut ſilentium, velut dixi, melius omnia contegat) excuſet te minus bene valere; aut magnum tibi negotium eſſe; aut multiplici cauſſa impeditam domum; aut adverſi quicquam inci diſſe. Solent quidem appoſite aliqui vulga-

vulgari nomine dicere hominem ma-
gna eſſe in travalia: quod Latine (non
ita efficaciter) turbationem ſeu cu-
ram, ſeu tumultum, ſeu vexationem,
aut confuſionem dixeris: ſed ut omnia
iſta] ſimul verbum illud [travalia,
aut travaglio,] ita unum quodque
minus expreſſe ſignificat. Melius ergo
eſt in his, qui amicorum ſub numero
ſunt, anticipare, rem ſignificando, non
id adjicere cur non invites: aut enim
cogitur non ſemetipſum invitare, aut
iam impudenter invitando locum re-
linquere honeſtiori excuſationi, quam
fuerit ſua invitatio. Multa vero ſunt
hujuſmodi ſpecialiter, [quibus hone-
ſte excuſare te poſſunt tui:] velut mor-
bus Domini, aut domeſtici, lis, rixa,
conjuncti mors, ædificatio, jactura ali-
qua inſignis, detentio amici, defectus
ſuppellectilis, nuptiæ.

Verum ſi cogaris omnino, ut turpe
fuerit detrectare officium, ſint primo,
omnia domus ornamenta; & ſupel-
lex abundans, vina, panis, & quæ in ſe-
cunda menſa ſolent apponi. Præterea
abſint pueri, & feminæ juvenes: adſint
cuſtodes fidi, ſenes prudentes, & juve-
nes validi. Non adſint ægri: neque ſis
negotioſus, oportet; ſed omnino liber,
ac de libertate ſecurus: domus com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

poſita: divitiæ: &; ut quum abſis, alii relinquantur neceſſarii. Præterea bonus coquus: lecti apparati, & commodi: ædes ſumptuoſæ: omnia ordinata. Horum ſi quicquam deſit, turpius recipies hoſpitem, quam excuſabis. Ob id ergo modus eſt quidam civilis, in quo morem hoſpiti geras, minore ſumptu, & magis commode, nec tuas res turbes; ſcilicet ut permittas illum apud cauponem quamdiu libet [divertere;] ut liberum illi ſit manere, atq; diſcedere: admonito eo [caupone,] ne pecunias ullas ſumptus cauſſa ab hoſpite recipiat. Ea liberalitate uſus eſt Præſul Lexovienſis, vir valde prudens, vitans omnem turbationem domus, & moleſtiam meam meorumque. Siquidem longe liberius in caupona familiares mei verſabantur, quam feciſſent apud hoſpitem; præſertim non mihi alias cognitum, & præpotentem.

CAP. XC.

De exiſtimatione civili.

VT vero apud multitudinem nomē tibi & autoritatem compares; in arte quidem, quum multæ ex his opera ſua oculis ſupponant, ac hominum judiciis, artificis in his eis favet [aut artificii] excellentia. At vero & in

chirur-

ꝇirurgia plurimum poteſt artis illius
æſtantia: non ſic in reliqua parte
edicinæ: nec item in militari diſci-
ina, atque aliis, in quibus ab eventu
mimus judicium; eventus vero non
o artificis præſtantia ſemper ſubſe-
uitur, ſed ſæpe in arbitrio Fortunæ
poſitus eſt: quæ & plurimum dete-
oribus favet. Quapropter caute age-
oportet. Quumque etiam in aliis
rudentia multum conferat, in hujuſ-
odi & prudentia & prudentiæ & pe-
itiæ artis opinio plurimum poſſunt.
orro opinio prudentiæ ex tribus ge-
eraliter ſumitur, ut ait Salomon, in-
eſſu, ornatu, & verbis: quam ſenten-
iam etiam exornavit Hippocrates in
nſtitutionibus medicorum, [ſeu libro
De decenti ornatu.] Atq; in his tribus
luo ſunt generaliter obſervanda: ſci-
icet ut morem ſequaris aliorum; & ut
mediocris ſis, ac (ut ita dicam) modi-
cus. Ne ergo veſtibus utaris à conſue-
tudine alienis, nec immodici ſumptus,
aut pannoſis aut alienis ab exiſtima-
tione tua, vel arte quam profiteris, vel
ætate, atque hujuſmodi. Nec te jactes,
aut omnino deprimas. Levitatis enim
alterum, alterum ſtultitiæ argumen-
tum exiſtimatur. Sed habeas fautores,
qui te laudent, evehant, anteponant,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

egregiæ autoritatis, ac minime ſuſpe-
ctos, tum vero ad artem pertinentes:
velut medico proſunt pharmacopo-
læ, chirurgi, obſtetrices, tonſores, quo-
niam hi ſanguinem mittunt ægris ac
cucurbitulas & hirudines applicare ſo-
lent, atque alia hujuſmodi. Adeo ve-
ro his favere oportet, ut cavendum
ſit ne umquam illorum munera [aut
munia] occupes; quod in Riario mi-
hi ſollicitudinem attulit. Imo ſi qua-
vis umbra hujuſmodi homines vocari
juſſeris, magnum afferunt emolumen-
tum ad excuſationem, ubi res non
pro voto ceſſerit; & ut bene cedat,
auxilium. In univerſum, nil proſunt
literæ, ni tympanum pulſet aliquis.
Infelix autem conditio [tua eſt] quum
ipſe cogeris pulſare. Licet autem in-
terdum ob neceſſitatem ſe ipſum lau-
dare, vel aliorum facta vituperando,
vel quum aliquis indignus coram te
laudatur; vel quum teſtimonium quæ-
ritur à te ipſo rei glorioſæ peractæ.
Porro temetipſum præponere alteri,
niſi quorundam importunitate imme-
rito irritatus [ſis,] haud licet. Præcipue
autem caveas, ne ea quæ in arbitrio
Fortunæ eſſe apud vulgus exiſtiman-
tur, tui juris facias: hoc enim ad ſtul-
titiam pertinere docuit Hippocrates
(2 de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

(2. de Prædict.) Quod ſi non prædixe-
ris rogatus, ignorantiæ ſuſpicionem,
maxime altero ſocio prædicente, ſub-
ibis. Quamobrem parcum eſſe oportet
in prædicendo, atque ita prædicere, ut
oraculorum reſponſa imiteris. Quid
enim melius in unoquoque genere,
quam Deos imitari? Altera in parte,
ſcilicet prædicendi, alium fugere opor-
tet errorem, ut ne velis docere aſtantes
artis rationem, ac diſtinctiones; ſed
ſimpliciter ſtatuere quæ oportuna eſſe
putas. At ubi hoc neceſſarium fuerit,
ut cibationis horam quum conſtituere
oportet, juxta conjecturam indicabis,
ſigno poſtmodum adjecto: velut ter-
tia hora noctis, ſi ita è re eſſe exiſtima-
bis, vel etiam poſt, dices, Quum pectus
tepeſcere cœperit, & pedes & manus
eo fuerint calidiores, ut ipſe ęger quie-
verit: hoc eſt per nota aſtantibus, tem-
pus inclinationis indicare. Si te aliqui
plene laudent; tamquam aliud agens,
diſſimula audire. Ad plenam enim
laudationem nihil potes interponere.
Adde tamen, quod quum in præſen-
tem congerantur laudes, periculum
eſt, ne irridearis, ſaltem adulentur.
Nec recites miracula, aut auguria, nec
artis alterius ſcientiam profitearis,
quam ejus quę te honeſte alit & ornat:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Nam apud eos qui opera tua utuntur, minus valere in propria videberis; apud alios autem contemneris, ut vanus. Et quum quis verbis bonis utitur, opera metiaris, non verba; quæ illum neque liberaliorem, neque mitiorem, nec meliorẽ reddunt. Sed merita tua, virtutem, & conſuetudinem cum opere expende. Neque enim, niſi Dominus ſit, aliter obtinere ſperat.

Porro quum admirabile ſit, Iuris cõſultos, quorum diſciplina eſt in opinione, tam exercendo, quam profitendo, juxta eruditionem exiſtimari; quod etiam accidit Theologis: (Sic illos libenter audiunt diſcipuli; & civitatis cujuſvis Senatus eorum ſcriptis fidem habet:) Aliis, ut Medicis, & Mathematicis, quamquam in genere demonſtrativo verſentur, autoritatis non tantum eſſe peritioribus, neque in exercendo apud cives, neque in profitendo apud diſcipulos, cauſſam [hujus rei] quærere decet. Ea eſt, quod regna titulo juſtitiæ, ob contentiones; & religionis, ob populum, ſuſtinentur. Nam in unum convenire neceſſe eſt quod uni parere debet: Si nulla juſtitia imago ſuperſit, [ſit] ne unus alteri hominum parere vilit; ut ſolus tyrannus relinquatur. Vnde recte Cicero

(lib. 2.

(lib. 2. De officiis) etiam latronum collegia quadam juſtitiæ ſpecie contineri dixit. Id igitur Iuris conſulti & Sacerdotes intelligentes, enixe operam [dant,] ut Leges & Sacram Paginam (quarum titulo ſummam potentiam adepti ſunt) in maxima æſtimatione retineant. Vna itaq; conſpirant, communis commodi cauſſa; & juxta optimas interpretationes plerumq; decernunt. Quo fit, ut neceſſario tam imperiti negligantur, quam eruditi in pretio ſint. Quod cernentes homines, & omnia in horum arbitrio conſtituta. nec ſolum opes, ſed vitam, filios, magiſtratus, uxores, actiones, honores, quamvis Principes ſint, his duabus diciplinis non dedigantur filios erudiendos tradere. Nam & præferri ob hoc humillimæ ſortis homines ſibi vident; & [non] numquam etiam imperare. Itaque illi ſtudent totis viribus, ut evadant eruditi; quum tales cæteris non ſolum, ſed ſummæ rerum præfici videant. Quamobrem nullis perſuaſionibus ab optimorum Doctorum quorumcumque [opinionibus] avelli poſſunt. Contra quum hæc potentia & honos aliis diſciplinis deſit, (non propoſitis eruditioni præmiis certis, nec ipſi diſciplinæ,) neque profeſſores una conſpi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

conſpirant; nec cives & diſcipuli ad eruditos confluunt. id ſempiternum.

Qui munere publico funguntur, non uno modo peccant, ſi exiſtimationem nō retineant. Velut qui quum profiteretur publice, voluit præſens aſſiſtere, ut diſcipulus, ægro. Quot autem modis peccavit? Primum prætermiſit mandatum Hippocratis; unde non viſus eſt illius præcepta intelligere: deinde judicio carere: ipſe etiam ſibi conſcius erroris; & ad quos pertinet læſa [exiſtimatio] erepto eis ſibi proprio munere, & lucro, [ipſi] maledicunt. Paſſus eſt etiam incommoda, & periculo ſe expoſuit. Inde ſi pecunias recepiſſet, pecuniarum cauſſa feciſſe videbatur; ſi non recepiſſet, cui bono? Deinde ſi eo animo egit, ut ſemper ageret, ſervituti ſe mancipavit, ſine fructu; quum alii ignobiliores medici victum & ſtipendium habeant: ſi ut [id aliis] denegaret, inimicitiam ſubiturus loco amicitiæ: præterque id, maximum ſubiit onus. Homines enim conſueta, jam ſua eſſe, ſibi promittunt. Deinde quod aliis ſi idem præſtare voluiſſet, & ſine pecunia, amentiæ ſimile hoc erat, imo amentia maxima; ſi pro pecunia, equus conductitius præſtabat. Si dene-

gaſſet,

gaſſet, tot habiturus inimicos, quot fuiſſent illi, quibus denegaſſet, dum illius [unius] tantum amicitiam quærit. Demum id ipſum, quod quærebat, ſuo facto minuebat. Nam fungens ignobili officio, minuebat beneficii exiſtimationem: quo imminuto, ille minus ei debebat, tanto, quantum ex opera & labore & aſſiduitate adjicere ſe putabat. Et ideo hæc non licita ſunt, niſi quum neceſſitas elevat facti turpitudinem, & adjicit etiam bonam opinionem. Vt in magnis Principibus, rogatus; &, ubi deneges, quaſi coactus, honeſtius operam impendes ei, propter quem locum eum obtines.

In univerſum vero apud omnes nihil magis facit ad exiſtimationem, quã quod homo ſit compoſitus: ad contemptum, quam vanitas, & diſſolutio, ſeu quædam anomalia. Itaque quum accedis ad magiſtratum, ſeu potentiorem mitte, qui ſciſcitetur, an liceat [introire,] antequam eo vadas: forſan enim familiaris aliquis coram aliis te male excipiet: & ſi non id agat, ad neminem te conferre ſine nuncio debes, à quo oſtia non pateant. Nam ſi patuerint, tantumdem augebitur exiſtimatio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

CAP. XCI,

De captanda apud Populum autoritate, vel exiſtimatione.

IN adipiſcenda quoque apud Populum autoritate, illud tecum reputa: hominum laudem, gratiam, nomen, amicos non ſecus atque ignem propagari. Principio enim ſenſim & ſpiritus & ligna ſubminiſtranda ſunt: ubi accenſus fuerit, paululum, follibus, & materia indiget: nihil enim tam brevi propagatur aut extinguitur. Et quum jam in immenſum creſcat, ubi creverit excoli debet: aliter aut invadit utilia, aut diſſipatur. In ipſis initiis, antequam invidia creſcat, facile ac plurimum propagatur atque amplificatur. Non eſt curandum diligenter [ut] innoteſcas, ſed ut pluribus. Fama enim & flamma ſemetipſas adaugent: unuſque & idem autor plurium loco, dum plures idem narrant, habetur. Sed non eſt committendum ut tota techna ſit in tuis gnathonibus: (facile enim detegetur, & conficta videbitur:) ſed in re, atque in te. Propterea meliores ſunt viri ſimplices qui hanc diſſeminent laudem tuam, quam callidi atque aſtuti. Nihil enim tam ſimile vero exacte fingi poteſt, quam quod ita eſſe credi-

creditur, ac verum eſſe exiſtimatur ab eo qui narrat. Ergo aliquos ſimplices viros curabis, ſi medicus ſis, jam perſuaſos, quod inſanabilibus morbis laborent: Aut, ſi ſculptor [ſis,] donabis alicui effigiem ſuam, ſumma diligentia celatam. Eum vero eliges, qui verbis malit te recompenſare, quam pecunia. Hujuſmodi homines enim perutiles ſunt huic negotio. Si ſis tonſor, muſicus, veſtiarius, faber, omnia apud Populum debent eadem ratione tractari: ſcilicet ut nova aliqua inventio ab imperitis extollatur, ita ut vera ſe dicere putent. Accenſam hanc laudem propagari, atque augeri per proxenetas, adulatores, ſycophantas, gnathones, paraſitoſque ac colluviem omnis generis, curabis. Neque tempus intermittes: illud tecum reputans, quod quum omnis fama, tum magis favor vulgi, brevi concidat; tum nihil celerius quam quæ falſa eſt, atque commentitia. Iuvat autem in omni hujuſmodi negotio veſtis ſelecta; & pluribus comitatum incedere: quod faciunt cauſſidici: tum vero, quod ad opinionem liberalitatis plurimum facit. Hæc autem opinio maxime Populum conciliat; terretque, ac ſuſpenſos detinet inimicos, poſſe ac velle multa

dare;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

dare; in parvis te liberaliſſimum oſtendere, tum vero in gratia & officiis rependendis; aliquando etiam in magnis. Per tuos magna omnia & mediocria tractentur ſubtiliter, ut vitium in illis eſſe putent; aut, ſi mavis, parſimoniam. Denique illud Ariſtotelicum tecum conſiderato, duobus modis magnos evadere homines in republica: aut aliquo ſtrenuo facto (velut Aratus apud Sicyonios, Nicoclem tyrannum occidendo; Alcibiades Mantineos in Athenienſium ſocietatem trahendo; Scipio Africanus major, prohibendo diſceſſum Romanorum ex urbe: in quo obſervare oportet, ne gloria jam claros aut virtute, evertas:) aut potentibus adhærendo. Quumque his non facta, ſed verba & mores doceamus, hæc imitabimus, ut credant id nos poſſe ac velle facere, aliquandoque facturos, ſpecie virtutis, & fortitudinis, gratia, ſtudiis, verbis.

At ubi contingat munere publico fungi, id obſerves, ut quam familiariſſime eo uti poſſis: veluti ſi orationem ſis recitaturus, ne palleas,

Vt Lugdunenſem rhetor dicturus ad aram.

Id fiet, ſi tam pertritam habeas materiam, eoque ordine diſpoſitam, ut un-

dequa-

dequaque tibi incipiendum fuerit, nil referre putes: tum enim ſecure recitare poteris: quod ego Bononiæ obſervavi. Neque plus diecula hoc exigit negotium. Sed verſare in jam pridem cognitis, Sitq; Latina lingua adeo in uſu, ut nec bene ſcias quicquam aliter proferre: & ſi te tentarint ea in parte qua minus vales, utpote quum medicinam profitearis, in Græcis literis, ut tacendo, vel reſpondendo æqualiter periclitèris, tum quidem auſculta, & reſpondeas, codicem te inviſurum, an ſic ſe habeat; forſan errorem adeſſe. Et ſcriptis quidem pauca, & recte, & ſubtiliter diſſeras; verbo autem abſtine, ne vel pronunciatione, qua non vales, te deprehendat: ſed & minus ſtudii præferes in paribus, velut familiariter loquendo, quaſi etiam Latinam ignores linguam, Italica vulgari reſpõdebis: ornate autem vel in ſcriptis, vel profitendo, pariter in utriſq;. Ita magis videberis contemnere, quam neſcire. Sed & illud caveto, ne ambitione ductus aliquid tamquam arduum proponas, quod æmulus vel per ſpeciem diſſolvere poſſit. Præſtat etiam quę aliena ſunt, tam docendo quam ſcribendo, demonſtrata dicere. De quo monitus ſum per ſomnum XIIII Kalendas De-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

cembris, anni MDLIII. exemplo appoſito, de quæſito, Quur recta validiora ſint: quod eadem die retuli in Paralipomena (lib. 19. ſect. 1.) In explicandis etiam libris memineris quam perſonam ſubeas. Velut Grammatici autoritatibus certare debēt; qui ſcientiam Medicinæ profitentur, argumentis validis, ac ſtrictim plura docebunt; qui exercitationem, longa verborum ſerie minutiſſime cuncta docebunt, & ordinatim. Nam tribus aut quatuor curationibus perfecte explicatis, modus inſinuatur pro univerſis. Ideo etiam facillimo ſermone [uteris] tum ſingula examinando, nomina, rem, ſpecies, cauſas, victum, ſimplicia medicamenta, compoſitionem, modum compoſitionis, tempus, locum, quæ circumſtant; quæ gratiam addunt.

Quum vero, ut dixi, in diſciplinis non ſit nec profitendo, nec exercendo debitus honos; quem occupant imperiti, quod inique oblatum eſt, juſta ratione ſarcire laborioſum nimis, ac pæne impoſſibile fuerit, Quare fucus fuco oblinendus erit. Id ergo conſtat præceptis; ut cum æmulis ſummã adeo & ambitioſam exiſtimationem retineas; cum civibus & diſcipulis non ambitioſam, ſed ſummam ſolum. Præ-

terea

terea ut his quæ grata ſunt, licet non utilia, illos in admiratione & benevolentia contineas: ſcilicet eloquentia in ſuggeſto, & blandiloquentia in ſermone familiari. Tum vero & veſtitus, & geſtus, & mores, omnia ad ſpeciem. Vtile etiam eſt docere quædam minima, tamquam ad autoritatem; utilia tamen ſint, licet parum: in utilioribus autem, ea ita extollere, tamquam omnia reliqua ſint nullius uſus. Conſiderare etiam oportet ſingulorũ mores, ut ad communia præcepta confugias (cap. 47.)

Summum præterea prudentiæ argumentum eſt, in quo negotio verſaris, ei totum te dedere: ſi prandes, in prãdio; ſi mederis [ægro,] in illius curatione [totus ſis:] ita ut ad quamcumq; rem te converteris, totum te convertere poſſe videaris. Hoc enim ipſo plane tui dominũ eſſe, nec nimis hærere alienis negociis; & ſui etiam diligentem curam habere, te exiſtimabunt: primum ad prudentiam; ſecundum ad id, Ne quid nimis; tertium, ut tui muneris [memorem te] eſſe putent. Et id eſt quod maxime optant [ægri.] Multum præterea juvat, ut ex uno plura efficias: velut ſi ægros poſtquam inviſeris, ut ad te veniant cum matula do-

meſtici, juſſeris; alia etiam additurus. Sic enim domum plurimi frequentabunt. Tum quoq; ad eos qui conſilium ſolum petunt, accedas. Humanæ enim res quum ſint umbratiles, exiſtimatione potius quam eſſentia conſtant.

In publica autem concione divinum quiddam ineſt, quum unuſquiſque ſermonem intelligit, tamquam ſibi proprie ad perſuadendum accommodatum; ut etiam verba non eadem ſint uni atque aliis; aut (quod bona Fortuna contingit) ut quiſque in meliorem partem trahat [quæ audit:] quod etiam artis cujuſdam egregiæ opus eſt, contrariis cauſſis, affectibus, ſtudiis ſimul ut favere videatur; aut quum audientium animi quod optimum eſt, ad ſe ſolum trahunt, ut hirudines: velut è diverſo, quum ob invidiam & odium, ſolum vitia & maledicta animadvertunt. In omni autem hujuſmodi [concione,] ut quę ad Populum, vel ad diſcipulos, memento quantum eminentia juvat, tantum receſſum illum à communi uſu, ut quaſi divinum quippiam ſpiret, etiam obeſſe. Ob id & qui non eminent, libenter audiuntur, dum fingunt ſapientiam; & qui habent, dum diſſimulant, remittuntq; ſe, ut apud Poetam: *Sermo gratior eſt*

viri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

viri imperiti plebi, quam ſapientis, atque
locti. Vbi vero jam finem ac gloriam
conſecutus fueris, duo quidem maxi-
me cavere oportet; tertium quoque
haud negligere: Primum, ne novam
xiſtimationem, aut dignitatem aut
ratiam aliquo inſigni errore concu-
ias, velut ira, avaritia, flagitio, con-
emptu potentioris, ingratitudine,
nagna morum in deterius mutatio-
ie: Secundum, ne quaſi pacatis rebus
angueſcas, & eos qui tibi faverunt,
e ſua defraudes: ſed neque in eo-
em tenore permanẽdum, quo antea,
uum rem agitares. Dici enim ſolet
njuſtitia parari [rem,] juſtitia retine-
. Ita [non] per eandem retinenda eſt
utoritas, per quæ parta eſt, ſed mitio-
e modo, atque honeſtiore; quum ne-
eſſitati locus excuſationis non relin-
uatur; ut venuſtate, officiis, gratia,
beralitate ſplendoreque cuncta exor-
es. Porro quum videant plerique po-
ntes religioni deditos; id ſimulando
: ipſi nomen parare arbitrantur, ficta
ligione; non tam impie, quam etiam
ulte. Itaque deſertis occaſionibus,
iiſdem & ut ſimplices, & ut mali ha-
entur. Quamobrẽ illorum more tum
lum fingere oportet, quum nihil ex
is quæ conducunt vitias, tum maxi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

me eorum quæ in rem ſuam ſunt. Hos namque contemnunt [potentes.] ſed tacite, bonos appellantes viros, ubi illi ſe pro callidis volunt haberi.

Illud quoque animadvertendum, ut Præfectos & perſonas omnes publicas liberalitate tibi devincias admodum: (velut janitores, lictores, illorumque duces, tum hiſtriones, ac ſacerdotes;) & ut in contentionibus ſuperior ſis: conferunt autem etiam ad id (ut perſpicuum eſt) magiſtratus, lictorumque duces. Itaque magiſtratus officiis ſemper (&, ubi præſtat, pecunia) amicos ſibi facere expedit. Conſuetudo etiam plurimum facit, & ſimilia ſtudia: tum vero & virginum ſacrarum, quæ ea in veneratione ſint, quales apud Romanos Veſtales, autoritate, ſanctitateque. Præcipue autem hæc advenis & humilioris fortunæ viris, licet divitibus, ſunt neceſſaria. Quæ autem mala ſunt omnia, vilia, aut odioſa, per miniſtros, non per te ipſum, agas. Ob id domeſticum habere oportet fidum, omnino fortem ac ſapientem, quique vultu autoritatem, & toga, & armis, præferat, comitatum à ſuis, ut decet. At ob id talem ut habeas virum; ſummo ſtudio (ſi res non deſit) incumbes. Namque [tales] non [ubique] præſto

ſunt

ſunt; nec ubi oportunum eſt, ilico parare licet. Et hi multa propulſant ante pericula: [eiſque] autoritas & exiſtimatio ſervatur. Cujus utriuſque rei commodum impenſæ omni ſatisfacere poteſt. Denique nil aliud nobis ſupereſt, quam ipſum vivere, & bene atque honeſte vivere: diligenter autem ſi ſtudueris, illius [vitæ] commodis frui etiam licebit. Parum autem ad hæc munia, ut etiam ad reliqua, apti ſunt Muſici.

In quotidianis etiam tractationibus, quæ cum utilitate ſunt, nec tempus admittunt, ne tantaveris opinionem aliorum permutare, ſed obſequaris; quod optimum factu eſſe reris, ſubjiciens. Media enim illa ratio in actionibus fortuitis nec diuturnis optima eſt: nam velut inſtrumenta ſi tumultuarie corrigere properes, franges; ita & hominum errata. Velut ſi quis conſilium in medicina requirat, ut petit dato; ſed commonefacito, melius fore, ſi lotium afferat. Etenim ſi prudens eſt, & conſilio tuo utetur, & tu gratiam inibis: ſi perſtat in ſtulta cogitatione, nil offenderis. At benefaciendo quandoque, dum conſulis, rem ſine fructu amittis. Demum, ſi ſtudium ſit quomodocumque poſſe in Republica, imi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tare Catilinam, ut ſub virtutis aliqua ſpecie omnia peragas quibus adoleſcentiæ ætas capitur; alea, ſtupris, conviviis, factione, pugna, latrociniis, injuriis, larvis, poſt adulationibus, blanditiis, jocis, irriſione æmulorũ, ſcommatibus, donis; præterea ſumma comitate, & vultus hilaritate. Cave etiam ne irrites quemquam. Multi enim (maxime Bononiæ) etſi manſueti ſint, reprehenſi adeo iraſcuntur, ut inimici fiant manifeſti: quare melius eſt, cavere; nec committere, ut tuo damno errent. In univerſum antequam plurimum in republica poſſis, jactatio etſi periculoſa ſit, eſt tamen utilior quiete, perſæpe neceſſaria. Quum adeptus ſis poteſtatem, modum unum & viam tenere oportet. Vbi obtinere cupis, jam autoritate potens aliquid, antiquos imitare, qui dicebant omnia ignis aquæque concordia conſtare. Ita ſi potes Principes adverſarum factionum habere, omnia obtinebis; ſed ſi etiam conciliare, & in amicitiam redigere, maxima quoque. Sic Cæſar Pompejum & Craſſum; Lepidus Antonium & Octavium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

CAP. XCII.

Artificum præcepta ſpecialia.

SED & dum diligentius rem hãc proſequor, nonnulla occurrunt præcepta, maxime artificibus, atque inter artifices medicis neceſſaria. Primum id eſt, ut quum ad aliquem accedimus, ſedeamus. Multi enim ſtantes præcipiunt, inquirunt, lotia inſpiciunt: quod & parum decorum eſt, & ægrum offendit, dum fugã tuam meditatur, & anxium animũ tuum cognoſcit. At ſi ſedeas, nec tamen diu moreris, animus ægri quieſcit, & pacatius cuncta ages. Nec manibus geſticulaberis, nec multum contorquebis te, nec veſtes extendes, aut contrahes, nec pedes elevabis: nec celeri ſermone uteris, nec jocaberis. Lætus [ſis,] ſed abſque riſu, conſtans in ſermone, & facie ad ægrũ converſa. Pari ratione in aliis negotiis te geres. Alia etiam eſt habenda ratio juvenum, ſenum, ſacerdotum, viginum veſtalium, ac hujuſmodi: ut etiam in detegendis corporibus. Porro nec execrari nec jurare decens eſt: ſed ſis in omnibus continentiſſimus. Alea non ludes: Crapulæ operam non dabis A pollicitationibus abſtinebis. Audies patienter quæ dicat [æger:] ſi ambitio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſus ſit, etiam admiraberis. Et ut ſemper neceſſarius videaris, mutabis ſingulo die aliquid, quod pro occaſione in melius mutari poſſit. Si aliquis ad te veniat, qui ab aliis curari nequiverit; & ſi ne ulli quidem illorum perſolverit, aut tenuiter, non ſuſcipe illius curam. Nam vel tranſmiſſus eſt ab aliis, tentandi gratia; vel non curatus eſt, quia negligebat : ob id etiam à te curari non poterit. Sed jube adducere medidicos priores: ab illis enim condiſces, cur non ſit curatus. Et ſi negat ſe id poſſe facere, dicas non curatum, quia noluit. nec aliud addes, etiamſi roget. Ne quemquam ita effuſe laudes, maxime vulgari virtute, ut vel irrideri ſe putet, aut exiſtimationem tuam minuas. Nec factum turpe, ut ſi obdormiſcas in concione, verbis excuſa, ſed re. Præter reliqua ſemper memineris, ut nihil in negotiis relinquas imperfectum: hoc enim turpis oblivionis eſt indicium. Velut cum collegis ſi conſultaveris, memineris, antequam referas conſenſum communem ex æquo & ei qui negotio præeſt, & domino, poſt ægrum, ſi illi dominus ſit, reſponſum dare: ſed aliud atque aliud, pro perſonarum qualitate: atque ita tamen, ne diſcrepent. Non rem, quæ finem conſequi

ſequi non poſſit, amplectaris, & neque perdifficilem, maxime apud potentiores, niſi paratis auxiliis, utpote chirurgo, pharmacopola, aſtantibuſque. Quod ſi res in contentione poſita, & in principalibus domibus, ſi licet, omnino abſtine: [in eo enim]plus longe periculi, quam utilitatis. Si contingat in arte aberrare; morſque procul abſit, læto vultu in bonum verte; auxiliareque rebus pertritis; ut ex hoc erroris parvitatem conjectet. Si immineat [mors,] ægrotare te fingas, aut alio vocatum. Denique ſubmittas qui affirment, plurimos eo medicamento ſanatos, huic nimis ſero exhibitum. Quod ad propria attinet, unaquæque ars ſuos ſibi fingit mores: ælurinos medicina; leoninos militia; pinguentariorum paroninos, fœneratorum vulpinos; Magiſtratuum aſininos; Regum aquilinos; vilium artium, & neceſſariarum, ut cauponum; carceris cuſtodum, ſupinos; tonſorum caninos; lenonum corvinos; eorum qui à ſecretis Principum ſunt, viperinos; ſervorum agninos.

Duo præterea maxima in hoc munere, tum etiam in publice profitendo, quæ præterire non decet. Vnum ad majeſtatem, & interpretationem; alterum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

rum ad inventionem ac affectus movendos. Et ad majeſtatẽ quidem: quoniam Mathematica gaudent incremẽtis, [quod] minus decorum eſt, expolire, ac nova invenire, & ſupperaddere oportet. Naturalia vero, Medica, & Logicas contẽplationes expolire oportet, dividendo ſingula, demonſtrando, & exornando. Maximum autem opus eſt in diviſione, ut perfecta ſit, & ad minima ordinata. Inde excultæ illæ orationes, minimo ambitu concluſæ. Velut Petri Victorii in Poëtica, quæ numquam cancellos exit. Admirabile tamen in his eſt, augere partes, ut quaſi intumeſcant, & amplificentur: quod Ciceroni primum, inde Domeſtheni convenit; ut videatur peculiare facundiæ munus. Affectus vero [movere,] miſericordiam, & metum præcipue, ut in Tragœdiis: at miſericordiam facile eſt etiam in fabula: metum autem non adeo, quod non ſit de præſentibus, ut in actione; nec de veris, ſaltem ut in hiſtoria; in hac enim magis metuimus; magis autem de nobis. Oportet igitur & narrationem, & apparatum ſupplere in metum; tamquam de nobis, de veris, de præſentibus ſit. Vt in Oepido Tyranno Sophoclis.

Quum ad horam conſtitutam non

vene-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

veneris (ſiquidem propiores prius inviſere præſtat) excuſationem à neceſſitate honeſta ſumes: velut ſi ad nobilem maximo in diſcrimine laborante vocatus fueris. Et rurſus, ſi, quum egeris cuncta, res male cedat, quod non ab initio magnitudinem morbi intellexeris, jube medicamentũ exhiberi quod conveniat, quod in promptu non ſit, nec exoticum tamen videatur; ut in aſcite, oleum è ſparti ſemine. Poſtmodum, teſtatus Fortunæ injuriam, & medicamenti ſecuram ſpem, ſubſtitues aliud longe inferius.

Summa ergo diligentia, maxime in prima viſitatione, uteris, inſpiciendo, interrogando, & maxime de morbi cauſſa; & patienter audiendo ęgrum narrantem, ſi validus ſit: aliter admonebis ut per aſtantem, qui illum curaverit, aſſidue hæc referantur: tum vero quæ acta ſint, quæres ab aliis: videbis pharmacorum diſcriptionem: nomen aſtantis, qui illum diligentius curat, condiſces; ad illum converſus, omnia ordinabis. Quum redieris, non alia ab initio (quaſi oblitus interrogare) requires; ſed (ſi oblitus) aliunde per tuorum aliquem ſcire curabis. De his ergo diligenter interrogabis, quæ intermedio tempore accidere potuerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tuerunt. Denuo etiam explorabis quæ mutari potuerunt, licet nō nova ſint, ut linguam ac ventrem. Diligentiſſimus etiam ſis in præcipiendo atq; ſeligendo cibos, ac medicamenta. Namque diligentia circa ſex verſatur genera: rerum cognitionem, quantitatis & qualitatis illarum ſcientiam; numerum præcipiendorum, electionem illorum, & modum adminiſtrandi. In ſermone ſis blandus; tum etiam in auxiliis; ut quæ placeant maxime exhibeas delicatis; præcipue tamen iracundis, ac melancholicis. Eadem ratio in aliis, ſed non adeo neceſſaria, ut in medicina. Et ubi amaris uti cogeris, ea dilutis odoratis condies. Pauca ſint percolata, fervida: nam faſtidium non movent, nec ſentiuntur; celeriuſque agunt, ac melius. In Medicina ergo quatuor quum ſint excellentiæ modi: peritia artis, gravitas morum, diligentia, & ſollicitudo; in uno horum ſaltem reliquos omnes ſocios excellere oportet; ſi potes, in pluribus. In potentibus unum è junioribus medicis prudentem præpone aſtantem ægro. Hoc enim eſt utile ægro, & tibi glorioſum, & juxta Hippocratis præcepta: Verum in tenuioris fortunæ ægris, ſufficiet ut ille ſæpius eum inviſat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſat. Siquis quod neſcis commemoret, nec ad dignitatem tuam percunctari pertinet, &c. tamquam neſcias, neque ad ægri ſalutem, aut pietatem: imminuta enim autoritate apud ægrum & aſtantes, plus nocebis quam [utile] ſit quod commemoratur; quod incertū eſt; itaque cupidi potius eſt hoc, quam pii hominis. Quum proponunt aliqui auxilium non utile, [nec] probum; ſi amici ſint, non oportunum eſſe dices; ſi æmuli, non tutum; in utriſque periculum ex morbo prætendens: ubi perſeveraverint, melius jam habente ægro, non neceſſarium. Ita eludes petulantiam, ægro conſulens. In ſuſpicione autem veneni, ne dixeris venenum eſſe: multis enim hoc obfuit; ſed cave: verum dic morbum peſtilentem, aut materiam venenoſam, cum ventriculi imbecillitate. Ea ratione adhibebis alexipharmaca: jubebiſque hoc velamine ut ſoror diligenter deguſtet cibos, ac potus; unumquodque vitium teſtatus in hujuſmodi magnam afferre noxam. Ita non audebunt miniſtri [venenum propinare:] tum magis, ſi eo prætextu & ipſi deguſtare cogantur.

In conficiendis autem libris, ut gloriam in exercitatione compares, illud

animad-

animadverte, quod qui perfecte in una materia ſcripſerunt, ab his quibus id argumentum convenit, præferuntur. Velut Crantoris liber De conſolatione in luctu; tametſi multa deeſſent: & Dicæarchi De Animorum interitu, quamvis opinio illa parum grata foret his, qui præſtanti eſſent ingenio, & immortalitatis cupidi: imo quaſi naturali affectui adverſabatur, contraria legibus, inimica bonis moribus, odioſa exemplo. Et quamquam pauciores legant, ob argumenti tenuitatem; plus tamen obtinent autoritatis, quod quidquid dici in ea cauſa potuit, dictum putent. Eligere ergo materiam decet quaſi familiarem, & levem; quæ tamen in omnium uſu ſit; non admirandam, aut raram; ſed velut ſi quis de Ptiſana ſcribat, vel de Capitis dolore, aut Lienis tumore, aut Febribus peſtilentibus, aut Hydrope, nihil aliud loquatur, nihil aliud ſonet; ſed in eodem perſeveret; donec unicus ea in cauſſa habeatur. Vbi eo pervenerit, cuncta ad id genus deducat. Sed non ſit ridiculum argumentum: velut qui morbos omnes ad faſcinationem retrahebat; jubebatq; cribrari omnium ægrorum lectos. Sed quid poterat aliud miser; ut qui omnino literarum

eſſet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

eſſet imperitus? Quantum ergo apud vulgum addebat in opinione, tantum ſibi de vera gloria apud omnes præſtantes viros, non ſolum artis peritos detrahebat. Sed (ut ſolet contingere) multi prudentes vi compellebantur ſtultorum judiciis acquieſcere; permittereque ſycophantam in ſuis etiam & de ſuo debacchari. Adeo violenta res eſt opinio imperitorum: quæ falſa quum ſit firmior eſt prudentium vera. Itaque numquam intermittere oportet, ubi cœperis, tympanum pulſare: & ex uno in aliud transferendo, fac ut novi ſemper aliquid afferre videaris; turba, move, concute. Tametſi pleraque falſa ſint, cogita quod falſis omnia debentur humana, & regna, dico, & potentia omnis. Hic liber PROXENETAE eſt; non de recta vivendi ratione; atque divina parte, ac ſummo bono. Denique ſi verearis, alii id facient, tu vero illorum ſcelere jacebis. Nonne ergo licet dolum dolo, technam technæ, flagitium flagitio opponere, ut te ſerves meliorem, non ut alios perdas? Expergiſcere ergo; ut tibi non deſis: ſed primum (quod illi non habent) bonis artibus inſtructus ſis. Sapiens ille ac tã laudatus Socrates eo tendebat, multis fultus præſidiis,

 inno-

innocentia, fortitudine eximia, temperantia ſingulari, tolerantia admirabili, prudentia maxima, officiis in amicos gratuitis. Itaque ſine arte, ſine opibus, ac ſine nobilitate, nullo facto egregio, ac ſine magiſtratu tantum profecit, ut privatam quandam tyrannidem exerceret. Licuiſſet, ut dixi, ſi ad privatam utilitatem iſthæc tetendiſſent: at poſtquam ob gloriæ inane ſtudium, maluit fructu carere, atque alios docere; tamquam medicinam, aut architecturam tractaret, non fraudem; neſcio qua laude dignus dici poſſit. Eſt etiam finis in hujuſmodi quidam conſtituendus; ne ſemper colligas, collectis numquam utaris; idque merito objici poſſit:

Semper avarus eget: certum voto pete finem.

In prædicendo paucis agendum eſt medico. Sunt autem ſex modi; quorum extremos vitare decet, niſi omnino tuta ſit prædictio: in pæne profligatis, Modica ſpes; ne dixerim, prorſus conclamatum: in mitiori, Non magna ſpes; non tamen conclamatus: ſi ſecus, Difficillimus eſt morbus, etſi non ſine ſpe: in meliori, prædicas juxta Galenum: quædam autem parva delicta excuſare, quum res ſecus in-

clina-

clinaverit, tum conqueri, & antequam apud pręſentes ſpes decidat, plus quam cauti eſt. Quod ſi etiam te prædicente mortuo ægro, querantur, quum non primum vocatus ſis, dices, Si primum vocatus eſſem, & ſervatus fuiſſet, vos erraſtis: ſin ſecus; magnæ eſt Fortunæ bonæ meæ, quod non vocer. In militari autem diſciplina, in navigatione, in lite, quoniam magis conſilio peritorum eventus ſubjicitur, dicere, oportet, quid contingere ſoleat, verum non eſſe. Nota quæ alii habeant, aut quibus innitantur: Multum quoque poſſe Fortunam, aut gratiam.

Galenica ergo prædictio (De conſtit. Art. Med. c. 18.) duplicem habet finem, Vnus eſt, quum in cura fueris, ſperaveriſque ægrum poſſe ſervari, ut tum dicas, Galeni nomine præterito, Etſi non tutus ſit noſter æger, ſpes tamen magna eſt, eum ſervari poſſe, ſi in nullo fiat error, & nil novi ſupervenerit, nec caſus aliquis; & æger in manibus meis fuerit. Alter eſt, quum ſupervocatus cupis retinere curam; tunc dices, Sperare ſalutem: ſed Galenum hoc imperare, ne medicus prædicat quemquam ſervari debere, niſi his conditionibus, ut in nullo delinquatur, nec caſus aliquis ſuperveniat: &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

æger in manibus prędicentis manſerit. Propterea te nil poſſe firmi prædicere. Neque enim præſtat moriturum ſervandum dicere, quum is in manibus inimici ſit. Nam dum alium damnare ſtudes, te ipſum deteriorem facis, & omnino deceptus videris: quandoquidem prædictio non ad ſolum morbum, ſed etiam ad reliqua referri debet; & illius gloria eſt finis, ſcilicet veritas. Cætera magis poſſunt excuſari, quam quod laude digna ſint; imo nec ut eam parere queant.

Quod vero plurimum in hujuſmodi prodeſt, ita difficillimum (præcipue claris viris) eſt, ut conjunctarum artium potentiſſimos ſibi adjungant. Namque ut ſenes [adultioreſve] plantæ inſeri alteram alteri non patiantur, ſed ſenior juniori, aut ſi utraque juvenis extiterit; ita non facile cohæret famoſus procurator [juvenis] ſeni judici; aut medico [juveni ſenex pharmacopola.] Plurima enim obſtant, quoniam plurima deſiderantur quod potens ſit: tum vero exiſtimat debere te illi, non illum tibi, obſequi. Eorum etiam conſuetudine omne illorum æmulos atque inimicos in ſenſos tibi reddis; amicos non itidem [illius tibi concilias, &c.] Deind

u

ut amicos efficias, & hoc arduum: exiſtimantibus illis, cogi, ſi te receperint, relinquere quorum conſuetudine potentia ſua coaluit; amicos ſenes, notos, cum quibus tot fanda nefandaque perpetrarunt; tum etiam [tot] candidos dies cum voluptate exegere, hujuſmodi homines [inquam,] ignoti viri cauſſa (ſis quantumcunque artis operibus & nominis gloria excellens) exigere è domo, durum videtur. Sed etſi te ut amicum exceperint, durius eſt, ut gloriæ, ut operibus, & exiſtimationi tuæ faveant, reclamantibus tot amicis eorum. Quod ſi non efficiant, tantum abeſt, ut utilis ſit horum amicitia, ut etiam plurimum ſit obfutura; cunctis, te eorum (in arte qua excellere putas) damnari judicio, atque deſtitui, qui & ſapientiſſimi ſint, ob ętatem; & quorum judicio acquieſcendum ſit, ob potentiam; quique nulla alia cauſa, quam tuamet te deſerant; quum jam tu ex profeſſo in amicitiam eos exceperis: denique quod, quum gloria & ſapientia, & nominis celebritate velis videri alios ſuperare, non ſolum præcedere, auxilia ab inferioribus quæras. Quas ob cauſſas multi hoc genus reliquerunt. Nobis autem, quibus artem perfectam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tradere in animo eſt, non ita licet. Sed & ad hoc ipſum, ſeu neceſſitatis cauſa ſeu commoditatis, deveniendum putamus. Neceſſitatis quidem, corruptis illis grandi pecunia per amicos: omnia enim jura illi cedunt. Nec donare bonum, nec tutum aut honeſtum; ſed attendam tradere. Idque factum eſt à pluribus & ſapientibus; beneq; ceſſit. Commoditatis autem, quum in potentis divitis communem amicitiam, verum valde utilem, incideritis.

Vbi denique cum pluribus fueris, ne clam etiam alios damnes, niſi jam finem ex voto conſequutus. Primum quidem, quod plus juverit ad famam & benevolentiam comparandam, te ſtrenuum oſtendere defenſorem incolumitatis ejus, quam ſociorum accuſatorem: Deinde quod exiſtimabunt jactantiam in te, vel improbitatem, aut vanitatem, aut invidiam [nullá eſſe: Tum vero, quod ſi per te adjuvetur æger, minus iniquo animo ferent, etſi intelligant à te accuſari [ſe,] experimento illos damnante. At ſi pereat, aut cauſa vincantur illi te oderint maxime, & nullibi ſocium admittent tamquam inimicum (optimum enim eſt in his amicos habere;) domeſtici vero non laudabunt, aut minimum

non

non ſolum quod non habebunt quo te laudent, & quod cito gratia ſeneſcat; ſed quod in omnibus odium plus poſſit amicitia, & injuria vivacior ſit beneficio. Ob id ſtudioſe exitum rei venare in unoquoque: In Medicina ex quatuor præcipue; Naturâ, Morbis, Vrinis, Generalibus; velut peſtilentia, mutatione à conſuetis,& motu,quum is etiam doceat nos reſpirationě,quum receſſus à naturali exiguus fuerit.

Præterea, ſi mercedem minuant, non laborem,avaritiam aut paupertatem ſignificat: ſi laborem [minuant,] non mercedem, magnificentiam cum cente mtu. Abdica igitur te: [nã hoc] melius eſt,quam relinqui. Si laborem augent, non ſtipem,exiſtimationě bonam indicat, cum avaritia, vel inopia: Si præmium [augeant; hoc] optimum eſt ad exiſtimationem: ſi tum augeas laborem, nõ rogatus, exiſtimationem minuis, tamquam indignus ſis auctione illa; vel quod avaritia ductus, non præſtiteris quantum præſtare potueris.Mutata igitur forma,ſummam adhibeto diligentiam. Si augeant pecuniam & laborem, ſuſpiciunt, & avarũ te exiſtimant. Si minuunt utrumque (dicam autem de hoc ſuo loco,) hoc ex avaritia contemtum oſtendit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Siquis perſolvat pro facultatum multitudine, operam & diligentiam illi præſtabis ſummam; ſed diviti ornatum etiam, unde plus temporis: ſi minus, quam pro ratione debet, moneto tacite; ſi perſliteris, optimus es; ſi non teneris; relinquere inhumanum & inutile. Fucum pro tempore adhibe.

Vbi in pæne perdito [ægro, medicum] alium quærunt, tum auxilium durum, diuturnum, optimum propones; & ſpem meliorem, ſi obſervet. Si ambo in cura manebitis, & non mutet, probavit; ſi ſanatur, laus tua eſt; ſi pereat, nullum dedecus: Si mutet, quum ſanari non poſſit, [dic] ſemper id prædictum à te; & mutatione, ſpem, quæ ambigua erat, amiſſam: Eadem, & evidentiora, ſi à curatione excidas. Licebit enim dicere, vel erraſſe in curatione, ſi tecum bene præſenſit; in ſpe aut in judicio, qui moriturum propoſita ſpe ſalutis ab alio, curandum ſuſceperit.

Quod ſi potens aliquis vir à te petat auxilium difficilis morbi, id agito quod Peruſinus chirurgus, Cardinali petenti, ut illum liberaret à fiſtula, cujus os erat anguſtum, & prope anum; reſpondit, Curare poſſem; ſed præſtat linteis vino madidis ad renes ac lumbos

bos, appoſitis, ſinere: Hoc dic, Nil proſint[auxilia.]Perſuaſit ſe non ignorare modum ſanandi : ſpem injecit, quaſi hoc ipſo ſanare poſſet, quod aliquid melius doceret ac præſtantius ſanatione; & ſe à tædio difficillimi negotii liberavit.

Et quamvis multi, ſine tot præceptis ad ſummos honores evecti ſint ſola garrulitate, tum incredibili ſollicitudine, & multitudine auxiliorum etiam periculoſiſſimorum; tum audacia fœda, qua meliores multo ſe obtundunt; contemti nihilominus, præter impietatis ſummum crimen , tribus maximis etiam incommodis afficiuntur: primum, quod maximis periculis ſe exponunt, quum etiam aliqui eorũ pœnas dederint ſtulti propoſiti, & ſceleratæ audaciæ: ſecundum, quod non ſufficere poſſunt , ſemet propriis conſiliis impedientes; tertium, quod immenſis laboribus ſeipſos interimunt, ut plerique eorum ante perfectam ętatem pereant: omitto quod male audiant; ſemperque exiguis præmiis remunerentur; & quod ſæpius contingat, illos in eos animi æſtus incidere, ut pigeat non ſolum arti initiatos eſſe, ſed in hanc lucem umquam veniſſe.

Res mortalium ex minimis princi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

piis maximos effectus ſortiuntur: ideo
parva contemnere non decet. Velut
in Principibus ſingulorũ dierum acta
& eventus ſcribere, horaſque; in cæte-
ris, morbi naturam, ſymptomataque
ut ſi te pro quovis revocaverit [qui
eorum] viſa tabella, poſſis dicere, qua
tum illi contigerint. Vnde maximam
fidem apud illum: inde ex illo apud
ejus amicos conſequeris. Addes etiam
præcipua, ex quibus ſanatus eſt.

Vbicunque fueris, ſed præſertim in
aliena urbe, conſidera ſemper finem
& perſonam, & ſtatum ejus (divino-
rum tamen præceptorum prius me-
mor.) Nam potentes tuto & blande
tractari volunt, pauperes cito, & pau-
cis impenſis ſanari. Si ergo morbus
non urget in potentibus, etiamſi ſpe
ſanationis abblãdiretur diuturni mor-
bi, non ſolum periculoſa [medicamen-
ta] vitabis, & ſuſpecta, tum infamia
ſed etiam non vulgata; neque multitu-
dinem augebis, ſed numerum. Hoc
enim eſt extra aleam infamiæ & ca-
lumniæ, & tutum. Quodſi ſpes ſit
omnino; & illi petant, rogentque, pro-
teſtaberis; prius expertus in exigua
quantitate. Si volunt, recipito. Si mor-
bus urget, non ſine ſociis expones te
caſui. Si his non ſervatis, affligitur

ægerex medicamento, dolore, vomitu, animi deliquio, anxietate, fluxu ventris; aut ſi ex importuna venæ ſectione periclitatur, deficit, dum laborat, præſidiis ſolum uteris, verbum nullum proferes: quodcunque enim protuleris, obeſſe poterit. (Memento quod dixi, propriam vocem contra te,non pro te, teſtem eſſe.) Vbi evaſerit, prædica utilitatem, in riſum converte ægri timorem; negligentiam, ſocordiam, errorem miniſtrorum; aut pharmacopolam, quaſi aliud egerit, quaſi per admirationem commemora. Quandoque juvat dicere, ſe prævidiſſe, ſed noluiſſe dicere, ne vel terrorem augeret, vel [à pharmaco, &c,] abſtineret. Multi vero curant advocari in alias urbes, ut majore cum gloria redeant in propriam. Eſtque ars ſingularis tum induſtriæ tum utilitatis.

Si aliqui ſe feciſſe aut facere poſſe jactent, quod tu non feceris, dicas miſcere illos;quod in Italica lingua melius exprimitur: (emplaſtrare enim vocant, non curare:) Præterea eos qui multa agunt, mimos exprimere; qui magnis geſtibus ſignificant ſe multa agere; quum tamen loco non moveantur, nec quicquam agant.

Vt vero aliquos ſerves, & medicos

minus

minus offendas, oſtenſa ratione tuta, votoque tuo clare declarato; ſi perſtent in epicraſtica, dicas, maxime quum amici ſunt, Si igitur confiditis, poſſe illum evadere, pergamus, tumque tale ſtudium diligentiamque adhibeto, ut ex opere optent ſe ſecutos judicium tuum. Relinques illis judicium, an poſſint aliquid indulgere. Sed hoc non poteſt facere niſi ſapiens. Vbi ad ęgrum conſulturus accedis cum improbis ſociis, vide an manſurus in cura. Si ſic, omnia oſtende, per quæ res inclinata videatur: ſed prius oſtenſo morbo, cauſiſque ejus. Sic enim audientibus videberis prope, & melius ſociis, rem tenere & ſi antea vocatus eſſes, plus potuiſſe proficere: &, ſi obeat, non ſolum à culpa caſus, ſed adventus tui (cui improbi ſolent malos ſucceſſus imputare) te liberabis. Sin ſolum ea vice conſulturus ſis, bonam ſpem injice, alacriter illos laudans: ſeorſum autem dicas, ſi ſanari poteſt, bene proceſſura, ſi recte egerint; nam vera dicis: ſi non exiſtimas poſſe ſanari, reſponde, ab initio, morbum ejuſmodi te credere fuiſſe; nunc per tot [dies] lapſum ægrum, neſcire quid pronuncies. Sed ſi fideles viri ſint, quamvis imperitiſſimi, ab omni fuco

cave.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

cave. Neque enim boni viri eſt officium, nedum optimi (quanto minus Chriſtiani?) in ſalute periclitantis verſute agere.

Cavendum eſt etiam, ne hominum ſiccorum conſuetudinem ineas, etiamſi enixe rogent, nedum ut te inſinues, vel inſinuari patiaris: nam ſi feliciter cedat res, adhuc illis debere videberis; ſi infeliciter, te funditus evertent. Magna pro felicitate ducas, hujuſmodi hominibus non congredi: ſi cogaris, blandis verbis utaris; extorque eas quantum potes, nil plus gratiæ conſecuturus; & exiſtimationem quantum potes, retine. Hi ſunt ambitioſi ſimul, & avari, & plurimum ſe ſcire perſuadentes. Eſt & aliud ſiccorum genus deterius, qui multis verbis agũt. Committunt medicos invicem, lucro ducentes, ſi illi maledicant viciſſim. hocque deterius eſt priore. Verum his reſpõdebis, te qui dent pecunias multas, & verba multa, nõ inveniſſe; qui pecunias multas, & pauca verba, optimos eſſe; qui autem verba multa, pecunias paucas, hos contra peſſimos: & eos ſtatim relinque; aut, ſi non licet, in poſterum tecum ſtatue, ne amplius accedas.

Refugies ægrorum curam, qui brevi ſanari volunt: [&] qui dare pollicentur,

centur, quum evaſerint. ominoſa enim res eſt, & cum ſtultis negotium. Stultos improbis, & oſſa canibus relinque. Similiter & ambitioſorum, ſed pauperum, & ſiccorum, & violentorum [genus eſt:] in quibus bonæ Fortunæ munus perit; malæ eventus, perpetuæ quærelæ obnoxius eſt. Quamobrem hos devita, & ſumma cum gravitate eis congrediaris: fac etiam ut intelligant, quam ſis occupatus in artis operibus. Socios quoque imperitos & improbos, ſed præcipue contentioſos, fuge. Solum enim tuo infortunio pares ſe tibi videri poſſe ſperant. Numquam litigabis, ſed ſtatim abi; præſertim ſi moriturum [ægrum] intelligas; hoc ſolo dicto, Galenum recte de hoc cenſuiſſe: ſi locum poſtulant, die tertiodecimo Methodi, capite decimoquinto. Quum vocaris ad conſulendum, hominum conditionem, & ægri morbum, & quid à te poſtulent, intellige. Si enim ad conſulendum ſolum; explica modum & cauſas diligentiſſime: propone auxilia & communia diligenter; reliqua ſuccincte: nihil celando; verum neque laudando, neque vituperando acta; nec tua extollendo, neque eligendo; quum incertus ſis, quid præſtantius: atque ita nec illos

ſs docere cogeris. Abſtine à prædi-
ne. cauſſam ſi requirant, Galenum
prohibere. Ex Promptuario loca
es. Publice fac ut omnes ſciant, ex-
menta deberi conſiliis in ſcriptis,
curationi. Si tamen pro conditio-
perſolvant, doce; ſed coarctata ra-
ne. Sic enim conqueri non pote-
t conjuncti ægri, nec medicis eſſe
.Sin autem ad curam vocaris cum
non prorſus malis, fac ut ſcias per
m vocatus ſis, ut tua beneficia præ-
ntur, quæ illi ſignificabis: & ſi ini-
us agant, errores eorum detegan-
Ne deſeras ægrum, niſi omnino
a pergat ad ſalutem: nam ubi reci-
it, ſi mali ſint, numquam curabunt
evoceris. Ne umquam verbum il-
proferas, Servaſſem, ſi in manibus
s fuiſſet: præterquam enim quod
idioſum eſt, eſt etiam vanæ jactan-
indicium. Multa poſſem hic adjice-
præſertim rationes eorum quæ di-
ſunt: ſed ſumma gravitate medi-
plura aſſequitur, quam tot præce-
, quæ partim oblivioni (& maxime
occaſione tam præcipiti) tradun-
; aut mutuo ſe impediunt, ut judi-
m de his ferre haud liceat; & omni-
ſi gravitas deſit, illa etiam non ſint
ectura. Conſiſtit autem gravitas

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

non ſolum in verbis, & ornatu, & geſtu, & inceſſu, ſed etiam in contemptu rei: quæ autem adſcripſi, & de præceptis, & de præceptorum rationibus, pro exemplis indagandi ea quibus opus eſt, adjecta ſunt: nam (ut alias docui) plus eſt in nudo [fine, vel modo] per collationem, & diviſionem, & reſolutionem (à fine ſiquidem infinitũ, aut infinito ſimile) quam in innumerabilibus præceptis, aut præceptorum cauſſis aſſignandis. In profitendo autem partes has ſeptem, aut ad ſummũ octo, imitaberis: continuationem verborum, declarationem, ſentẽtiam, demonſtrationem, amplificationem, limitationem, & dubiorum diſſolutionem. Epilogum ſunt qui addant: ego non utor. Forte autem à lectione garrulus te aliquis diſcipulus exagitabit, turbas ſciens, ut ſcire videatur. Studium enim diſcipulorũ hac ætate magis eſt contentioſæ doctrinæ, quam ſolidæ; tum quia facilius eam adipiſcentur; ipſi autem molles admodum: ideo contentioſis operam dant, quoniam ad certamina conducunt, quorum ipſi ſunt cupidi: procedunt enim captioſis quibuſdam ac futilibus diſtinctionibus: & ob id etiam maxime amant doctores qui illis prompte ſatisfaciunt,

quaſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

quaſi eruditiores, & magis obſequioſos; quum tamen hujuſmodi viri ad opera ipſa ſint inepti: nam opera Artis, Naturæ operibus quam ſimillima eſſe debent: at hoc præſtare eſt difficillimum, ut in pictura plaſtica & ſculptura: ideoque indigent ſtudio longo, & cogitatione, & judicio: quæ omnia è regione pugnant cum horum doctorum ingeniis. Hujuſmodi itaque garrulo ita reſpondebis, Non intelligo contra quæ inveharis, contra quos dixeris, quem oppugnare velis. Pudebit enim forſan; aut pigebit in poſterum. Tum vero, ſi male recitet, reſpondiſſe ſufficiat: Non hoc dixiſſe me, memini: modeſte [autem] illius redargues imperitiam: Si recte [recitet,] te multo labore levabis; facilius occurres, & quam paucis importune garrientem proprio ſuo invento fatigabis.

Generaliter autem ſic habe: In quacunque urbe fueris, ubi nondum familiaritatem contraxeris, quinimo ſis medicis odioſus, quum de aliquo ægro, ad quem vocatus ſis, bene ſperas, dicito illis, An fiditis in me perfecte? Si affirment, dicas, Quid opus eſt illis? nam hi ſine me egerant; par eſt ut ego ſine illis: certum eſt, ſi adſint, curaturos ut non ſanetur, nec non magis

ſe ipſos, quam me, diligunt: ſi concedant, ac ut ſanetur, in præjudicium eorum eſt. Dubio procul res ita ſe habet. Sed[hoc]non agendũ, niſi in his, qui vel ob pauperiem excuſare poſſunt ſe de multitudine medicorum; vel quia ob virtutem cum potentia conjunctam, ab inſidiis omnino tuti ſint. In aliis oportet, ut qui omnia poteſt, id agat; ut ex præſcripto tuo ſingula faciat: in reliquis, ſi petant, in quibuſdam impedimentum; in aliis, ægri voluntatem; in aliis, oblivionem; in quibuſdam cauſam excuſent, donec ſanetur: multorum & ipſimet obliviſcentur. Si quis aſtantium neget peracta eſſe [quę mandata ſunt,]ablegetur, inventa occaſione; aut, ſi poteſt, emittatur. Præcipiatur ante, ut nemo reſpondeat, niſi ille, aut quem delegaverit ipſe. Ob id aſtans ſi quis eſt emittatur. Ob id Bononiæ hoc munus difficillimũ exequi eſt. Excuſabit autem mortem ægri, ex prædictione ſupervenientis medici: quod etiam faciet ad ſuam ſecuritatẽ. Sed ſi ille te advocaverint, omnino nõ procurantibus medicis, ſi recte, recte; ſi, ut te evertant (quum neq; ſolus poſſis curare, neque cum illis ſervare) inofficioſum tentare ut expellas; ſapienter cum illis ages: ſi exequantur, ſanabis;

bis; ſi non exequantur, facta proteſta-
tione diſcedes; ſanandum, ſi illi non
defuerint, admonens. Si dicant, Cur
ergo diſcedis? quia ex præſcripto non
agitis: res autem eſt in præcipiti, ut
quemcunque errorem (dicit Galenus
decimo Artis curandi, juxta finem)
feceritis, æger ſit periturus: ideoque
alienum factum, ſeu ſua mala ſors, mi-
hi imputetur. At deſinent te non ſo-
lum advocare, ſed admittere. Hoc eſt
minimum malorum, quæ tibi poſſint
contingere in hoc caſu. nam aliter a-
gentem nec alii, nedum ipſi, te voca-
bunt. Sic vero ſaltem fama ſalva erit;
& ideo ab aliis vocaberis. Sed pugnan-
dū erit. Vita noſtra militia eſt: Melius
eſt, ut etiam in bello, pugnantem cum
illorum invidia cadere, quam inſidiis,
eorum autoritate aucta. Quum vero
pictoribus atque ſtatuariis, tum fabris
atque veſtiariis ex operibus quæ ſen-
ſus ipſe dijudicat, ſicut & architectis
(ſed his cum rationibus manifeſtis)
ex arte gloria ſolida accedat; geome-
tris autem & arithmeticis, propoſitis
interrogationibus, tum problemati-
bus, tum theorematibus; muſicis quo-
que ex cantilenis, & dum canendo re-
vocant aberrantes: juris conſultis ex
judicio judicum, & victoria cauſarum,

quibus patrocinati ſunt, conſtanter faveatur; ſoli medici, & maxime profeſſores, omni auxilio deſtituuntur: quum ægrorū exitus mille modis turbari poſſit; nec ſint morbi, naturæ hominum, atque ætates invicem ſimiles; diſcipuli vero, qui audiunt, animi fluxi, ob ætatem, & imperiti, & qui mille modis alliciantur, aut artibus avertantur. Ob id nulla eſt diſciplina, quæ majores patiatur errores in æſtimatione peritorum; nulla minus patrocinatur ſuis ſtudioſis, nec favet eruditis. Vnicum præſidium eſt in gravitate morum repoſitum; ſed fallax, quod à quovis etiam imperitiſſimo uſurpari ſoleat. Si res ad diſputationem redigatur, vincet clamoſior: ſublatum eſt è ſcholis gymnaſium. Vnum eſt in tempore auxilium, quo majora emergunt; aliud in autoritate ſapientum Principum: alterum mihi inutile futurum; alterum in eorum manibus conſtitutum, à quibus ſi deſerar, hoc ſolum relinquetur, conſcientia recti; quæ conſolari debet eum, qui Deo (non ſibi ac voluptatibus vivit. Nam de Principibus ipſis, quod fallantur in præferendo & ipſi, liquet. Quum enim ſeptem ſint conditiones, quibus medicus præferri debet: ut ſit bonus Philoſophus,

loſophus, Dialecticus bonus; exercitatus in artis operibus, atque ſtudioſus librorum, bonus Mathematicus, calleat diſſectionem corporum humanorum, eorundemque partium uſum teneat; quodſi etiam cum his ſimplicium medicamentorum peritiam habuerit, & literas Græcas, melius erit: Principes eos elegerunt, qui has duas ultimas duntaxat callerent, cæteris neglectis. Sic Linacrum rex Anglorum. Gopum & Ruellium reges Gallorum: Ferrarienſium reguli Leonicenum, Manardum, Braſavolum; hic ſolum adjecit Dialecticam:) Germaniæ Principes Cornarium, Fuchſium, atque Marthiolum, herbarios potius, quam medicos. Conſtat enim antiquo tempore etiam alios fuiſſe herbarios, alios medicos. Meminitque Hippocrates Cratevæ. Sed quod laudi fuit ab initio, elegiſſe peritos linguæ Græcæ, velut Leonicenum, quum medica diſciplina adhuc latitaret apud Græcos; nunc ſtultitiæ tribui debet, pædagogos eligere, medicorum loco. Ideo non niſi prius ſublato tam pernicioſo & turpi errore, ars ipſa & artifices præclari, priſtino candori atque dignitati reſtitui poterunt. Nunc autem, quum ſint medendi tres modi: Empiricus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

qui peſſimus, & ex quo, ſine cognitione cauſſæ aut differentiarum morbi transeunt ad diſſimilia, putantes ad ſimilia tranſire; & Rationalis, qui optimus eſt; hunc nemo aggreditur; ſed ad Tentandum ſe conferunt; exiſtimantes hunc eſſe certiſſimum modũ ſecuriſſimum, & optimum; quum tempus terant, protrahant morbum in immenſum, & (quod majus omnibus eſt) non poſſint menſuram rei exquiſitam adhibere; quod in Rationali cura eſt optimum: nam & celeriter & facile ſic, ac cum ægrorum commodo & voluptate, ſanitatem adipiſcuntur. Eo ergo res medica traducta eſt, ut veluti per cæcos exploretur iter. Atque hi etiam ſunt, qui optimi habentur. Vide quid de aliis cenſendum ſit.

CAP. XCIII.

Vbi Fortuna votis adverſetur, quid agendum?

AT ubi res non magna eſt, ſed exiſtimatio vulgaris ex opere quæritur; quum vero cuncta peregeris, ſed maligna Fortuna reddit eos ingratos; tunc ex adverſis captare oportet utilitatem. Excuſata enim temporis anguſtia, & munere tuo perfecte peracto, uni ex tuis familiaribus ex arte illum com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

committe. Sic enim dignitati tuæ conſules; amicum evehes, & illius [ægri] ſaluti proſpicies; ille vero, in quem res traducetur, curabit ut autoritas tua augeatur, & beneficium beneficio penſet. At ſi recuſare non licet, & temporis anguſtia premeris, legitima excuſatione facta polliceberis diuturniorem moram in poſterum apud illum: illum quoq; alicui ex amicis commenda interim, qui ſint artis participes, pharmacopolæ, tonſorive. Summam vero oſtende diligentiam, ubi negligentia periculoſa eſt, vel ob morbi magnitudinem, vel nobilitaté vel ſi pater adſit. Eos vero qui ſunt artifices, velle ſcire aliquid, nec poſſe, decet quandoque: nam ad gloriam hoc pertinet; ut ſi medicus male canat, juriſconſultus male oret: Vt cõtra, laudem mereri in alieno negotio, turpe eſt. Vituperatur Nero, quod citharam pulſaret bene & caneret: & Alexander ab Apelle reprehenſus eſt, quum de pictura diſſereret. Itaque velle profiteri quicquam extra artem, nec ſcire, ad gloriam pertinet, modo ne tu de hoc multum glorieris. In communibus autem ignorantia vituperatur. Sunt autem communia, ornatus, inceſſus, ſermo, cuſtodia rei familiaris, & opum, ſcientia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

rerum publicarum. Si ad conditionem parum te dignam invitaverint, ut recuſantem contumaciæ, aut avaritiæ arguant; recipientem indigniori poſtponant, gratiis actis, multo plus quam conveniat, pete.

CAP. XCIV.

Ubi cum impari colluctari neceſſe ſit.

CUM impari colluctari periculoſum eſt, etiam ſi jure æquo pugnes, & apud judicem æquum; at ſi iniquus ſit judex, longe deterius. Quadruplex autem eſt pugnæ genus: judiciale, militare, civile, & populare. Iudiciale, ut de hereditate; militare, quum per factiones ad arma ventum; civile, ut quum per ſuffragia quæritur magiſtratus, & uxor dives per amicos; populare, quod conſiſtit in fama quadam generali. Contra juſtum & æquum ſi non pugnandum eſt, etiam adverſus inferiores cui bono, & adverſus potentiores collucteris? Tria ſunt maxima mala: qui pugnat contra jus, Deo adverſari velle videtur, infamiæ ſubjicitur: ſi vincitur, perit res, & exiſtimatio, ſi vincit, ſemper torquetur conſcientia facti: utrovis modo res cedat, odium ingens conflatur. Si jure pugnas, aut non adverſus jus, utpote

pro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

o munere obtinendo, velut profi-
ndi, aut magiſtratu, æquare oportet
ncem; primum, ut colluċteris in eo
nere, quo ille ſuperior minime eſt.
ulte agunt, qui ob vanam ambitio-
m volunt videri ſuperiores ea parte
a ſunt inferiores:) deinde ut eum
oriaris quando magis eſt implicitus,
apud eos judices, qui non ſolum
m non vereantur, nec gratiam ejus
ærant, ſed apud quos etiam invidia
oret; vel id contemnant, quo ille
antecellit: deinde, ut, ſi potes, fa-
onem ſuſcites pro te: demum ut in-
ſtria, ſollicitudine, pollicitationibus,
dolis illum vincas. Quod ſi res pro
eſt, cura ut quam celerius poſſit,
ſolvatur: ſi contra te inclinatur,
ocraſtinabis eam. Sæpe mora victo-
effecit eum qui ſuperatus eſt. Mors,
orbus, lis gravis, adverſa fortuna,
uria, avaritia, negotium pænæ ab-
utum evertunt. Cum potentiori ſi
nices, aut te parem illi oſtende; aut
tequam contendas, ei ſupplica (ami-
ſolum tuo teſte,) eas offerens con-
iones, quæ honeſtatis plurimum
beant, & tibi magnam jacturam
n afferant. Non te jactes, ſed potius
eraris, etiam quum victor extiteris.
tentes offenduntur dedecore, quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſuccubuerint, & jactura. Adverſa
dedecus quid ad te attinet; & maxi
quum à te ipſo refertur? Signum in
piæ amicorum, & animi infenſi, a
levis, aut ambitioſi. Plus profuere pa
cæ pecuniæ [non] nihil liberaliter
utenti; quam contra [nummorũ m
gna vis] potentibus & avaris. Vna
potentibus favet, quum in aliis ſint i
feriores: nam tu tuam cauſam tue
ſuam non ipſi, ſed alii, gratia Iudicu
& Principum. His oppone religione
jus, infamiæ metum. Et ſi à Principib
times, juvant pellices, & ſimilia. S
ſi contra Principem pugnare nece
eſt, aut violentum virum, & vim,
injuriam, & inſidias, & tibi & tuis c
vere oportet; timorem quantum p
tes diſſimulando; ne timor tuus
animos addat ad offenſionem, & tu
ad defenſionem animos adimat; ut
re ſuccumbas: Prætereа ne illum v
dearis invidia onerare velle: ſed &
eo periculo verſaris, ne ille carere
judicio ſibi perſuadeat, quo fiat au
cior ad contentionem. Propterea m
nimenta adverſus hoſtes ſunt, inn
centia vitæ, [virtus &c.] & ſuper o
nia multitudo ſociorum fidelium:
neque noctu, neque ſolus, nec niſi e
plorata via, progrediaris.

CA

CAP. XCV.

Similibus præceptis uti in diverſis caſibus oportere; unde ex aliis Capitibus petenda eſſe auxilia.

PORRO, quod etiam antea præfati ſumus, ſi omnia neceſſaria ubique ſcribere voluerimus, opus majus efficietur, quam deceat; & repetitione etiam frequenti deturbabitur. Ex omnibus igitur locis petenda erunt auxilia, Vti ſi de pugna cum potentiore agatur, conſulendum eſt Caput ubi de contentione & injuria tractatum eſt, de inſidiis, de judicio, de æmulis, de inimicis exitialibus, ubi è Principis ſervitute exieris, taliaque ejusmodi multa. Nam ipſa inter ſe connexa ſunt. Antea (Cap. 2.) quid unoquoque loco reponendum ſit, docuimus: hoc, ubi quærendum, aut ubi non quęrendum, niſi ubi repoſitum eſt? Diximus reponi debere ſingula primum ubi res ipſa tractatur: velut calumnia apud Principem inimicum caput conſulemus, & potentiorum, non inimicorum; ſed inimici, qui judex ſit. Iudex enim Principis loco habetur. Primum igitur quęrendum eſt Caput proprium quæſiti. Neque enim ex ſimplicibus ullum prętermiſſum eſſe puto. Secundum de

his

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

his quæ ad quæſitum ſunt. In hoc varia eſt ratio: nam in aliquibus totum invenitur; velut de calumnia apud Principem abolenda diſtincte tractatum eſt, Cap. 82. De Principe inimico, non eſt Caput ſpeciale. Hic ergo duobus præſidiis opus eſt: unum quod eſt ut ex pluribus unum componas, velut de Principe, & inimico: aliud à ſimili, velut in prædicenti, ubi colluctandum ſit cum potentiori, nam Principes ſunt nobis potentiores. Sed in his melius eſt procul abeſſe: & compoſito quidem conſideranti diligenter melior eſt; ſimpliciter autem utenti ea, non eſt adeo utilis, ut ratio à ſimili ſumta. hæc enim eſt obvia omnibus. Si ergo injuriam pateris à Principe, (atque id eſt ſecundum principale tituli propoſitum) de injuria quidem Caput conſules, & quod in privatis injuriis remedium affertur, notabis: inde etiam Caput aliud, de converſatione cum Principibus, & de calumnia apud Principem abolenda conſiderabis. Demum ex omnibus his præſidia tibi parabis. Infinita enim quum ſint, quæ evenire poſſunt, judicio magno opus eſt, ut ſeligas primum ea in quibus conſentiunt; relinquas ea, in quibus ſibi invicem adverſantur. At hoc facilius eſt.

Verum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Verum opus eſt præter id, ut adverſas indicationes, utilitatis, & damni, aut periculi conjectes: & ſi forſan temporis curſu tu tuis repugnare poſſis; & ſi aliquid ſit, quo ſublato omnia concidant: Multi enim de fidei commiſſis litigant contra certos heredes acriter, & plus quam oporteat forſan; vitæ vero propriæ non ſatis caute proſpiciunt. Conſideranda propterea vita propria, mores Principis, & quid maxime illum continere poſſit, æquitas, leges ejus, verecundia, pietas vera, ſeu ficta.

CAP. XCVI.

Errores quomodo corrigendi.

ET ſi in tanta negotiorum multitudine errare contingat, quoniam id natura comparatum eſt, leviſſima prętermittere convenit. Vtcunque enim corrigantur, plus eſt mali in confeſſione erroris, quam utilitatis aut laudis in emendatione. Quare nec reliqua reſtituendo corrigemus, (quod plerique faciunt; tum maxime quod omiſſa ſolum ſic poſſunt emendari. Itaque ſi quis omiſſum quicquam objiciat, negabimus ad rem pertinere: neque enim confeſſio oblivionis, ægri jacturam ſarcit; ſed curam addit, & tibi dedecus

decus parit: Id vero quod deliquiſti, illuſtriore quodam modo reſtituere oportet. ut qui conſcii ſunt rei, omiſſum, aut factum ſtudioſe putent. Veluti ſi reſponſum quod dare oportuit, non dederis, conveniens illum, te non potuiſſe dare, oſtendes. Si in ſermone aberres, ut ob magnitudinem erroris cogaris excuſare, noli defendere, nec rejicere in rem quæ ad laudem pertineat, nec in meditatum aliquid jam diu rejicere: vitioſa enim hæc ſunt: Sed quemadmodum ille apud Pyrrhum, Si plus vini fuiſſet, etiam majora audiſſes. Sic [prætexes] morbum, negotiorum multitudinem, atque hujuſmodi. Quod ſi epiſtolam arcana continentem, aut librum rationum, vel aliud quippiam, quod legi nolis, inſolens [quiſpiam] arripuerit, ſtatim alium objice librum, aut epiſtolam, tamquam abſolutam in eodem argumento. Ita utriuſque gravi errori medeberis. Quod ſi fruſtratus voto ſis in Principali domo (quod contingit nobis maxime, quum ardua ob neceſſitatem cogimur amplecti, & ob contentionem inſidioſe fraudamur fine) cavendum eſt, ne concutiendo infamiam & dedecus augeamus; aut, dum nos tueri volumus, in alios culpam rejicientes,

entes, totidem conſciſcamus inimi-
os, aut queramur de potentibus: ſed
volutis verbis contentiones, dolos,
juriamque ſignificemus; blanditiis
ngulos fallendo, alios alliciendo, at-
ıe [ita] rem pluribus narrando, ut
ures habeas defenſores, quam ca-
mniatores. Sin vero rem tuam con-
nĉto, aut amico, cui debeas pluri-
ıum, commiſeris, & ille mala fide
gat, de injuria numquam queraris,
um] quod eſt tuum rapere. Pertina-
a hoc in caſu opus eſt: Noli divul-
are factum, neque ad judices, ſi po-
s, concurrere; ſed per communes
micos, & qui plurimum poſſunt, rem
ge: [idque eo] mitius, & tanto hone-
ius, quanto turpius exiſtimas, te poſſe
ici illi inimicum. In univerſum error
mnis duplicem habet difficultatem;
ropriam facti, & eam quam error in-
cit, quæ aliquando adeo magna eſt,
t corrigi non poſſit. Omnis erroris
na emendatio eſt, ut via mutetur; &
uod admiſſum eſt, tollatur: nam du-
lex eſt incommodum: At mutandi
iam, una eſt ratio, in propriam redi-
:. Verum & hoc aliquando integrum
on eſt: quamobrem & quam ingreſ-
ıs es, nonnumquam juvat ad mo-
um melioris inſtituere. Conſiderare
etiam

etiam oportet, an ubi plurimum debeas, vel conjunctio ſanguinis arcta ſit, præſtet omittere contentionem, quia minor ſit res infamia : in quo multi graviter peccant. At quod jam admiſſum eſt, deletur una communi ratione. Præterea optimum eſt, ut errores antea caveas, & cognoſcas quinam ſint præcipui, & è re [vel ex te] nati. Hi enim ſoli evertunt hominem: quoniam nec emendari poſſunt, & ſunt exitiales. Velut ſi tuo exemplo pereas; ut Lud. Sfortia, qui nemini fidem ſervandam quum docuiſſet, idque ut glorioſum duceret, belli adminiſtratione iiſdem propoſita, ab omnibus proditus merito eſt:) Et ubi cogaris vel timere ab amicis, vel confidere perfidis, generoſe ille dixiſſe credi poterat, ſi non ab omnibus jam eſſet deſtitutus; & ſi non ab effœminato vox illa proficiſceretur, Satius eſſe perire alieno crimine, quam proprio: quamquam in bellis promta, ſed rara, ſævitia, feliciorem exitum habeat. Simili ratione ſi circa propria quis peccet, unde tota exiſtimatio pendet.

Si quando autem ex importuna calumnia tranſgreſſus ſis (quod quandoque neceſſe eſt) metam in reſpondendo: ut quum pro gravitate mor-

dacem

lacem querelam protuleris; aut pro
nordaci injurioſam; velut ſi quis de
nedicamento dato dixerit, quod of-
fenderit; tu vero reſponderis, illum
mentiri (hoc autem levitatis, præter
njuriam, argumentum eſt) aut quod
tultus ſit, aut aſinus, aut ignorans (ſi-
juidem ſeptem quum ſint capita, dif-
icile eſt, præſertim in ira, divinare;)
mendabis poſt, non ſtatim, excuſan-
lo, ſed prius accuſatione inſtructa)
ram: nam contemnere, nec excuſare,
iſi gerere velit apertas inimicitias,
on expedit. Oſtendes autem detri-
nenta ægri [eveniſſe] ob illorum im-
robitatem potius, quam [tuam] igno-
antiam. Sic enim minus odioſus eris,
c videberis æquioris animi. Aliud ta-
nen fac, ut facto intelligant. Sed ſi
berraveris in negotio, non conaberis
mnia in contrarium vertere, (aut ne
ipinum te projicias, ut alias dixi,)
eque etiam ſtatim omnia emendare.
ripliciter enim peccari ſolet in his.
ed primum divide quę ex peccato or-
a ſunt, & radices illius; tum ordina;
c ſenſim immutabis radices erroris:
orriges & quæ ſequuntur: in his ob-
rvando, ut non omnia (ne pœniten-
ia ductus videaris) tollas: & trun-
um ipſum ultimum dimitte, ut ra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

mis ſpoliatus ſponte demum excidat. Et omnia [hæc age] ſine injuria, imo perturbatione quavis animi, quum erroris cauſſam tu dederis: idque ut ipſe [qui te accuſavit,] in cauſſa (etiam ſemetipſo judice) fuiſſe videatur, diligenter curando: ad quod juvat plurimum liberalitas quaſi inexpectata, & temporis longitudo; ut diſſuta potius, quam lacerata amicitia judicetur. Maxime autẽ inſiſtes in petitione levium, quæ ſcis ipſum non præſtiturum, ob moroſitatem aut levitatem.

CAP. XCVII.

De conſilio, & officio non numerata pecunia.

QVVM quis conſilium auxiliumve petit à magiſtratu, juriſconſulto, medicove, proponitque ſoluturum, nec tamen numerat (quod certe captatotis eſt officium,) negare ſe facturum, ruſticum; quum nimium videtur, polliceri, nec præſtare, donec numeraverint, (quod exemplo frequenti didici, licet plures id agant,) fallacis non ſolum eſt, ſed & inutile; quoniam occaſio & fervor habẽdi perſæpe præterit: at neque paciſci, (iſtud enim minus civile eſt,) nec facere, quum jam ille captator videatur; (hujuſmodi au-

tem

tem hominib⁹ nihil potius eſt lucro:) verum conſcribes, aut facies, omiſſo præcipuo auxilio, præcipuiſve; quæ addes, ſi perſolvat: ſi non, & quæratur ſe non adjutum, dices rem eſſe familiaris tui; quum tempus tibi ob negotia tum non ſuppeteret. Quodſi jam conſilium dederis, jam homini ſatisfeceris; jam aliquid acceperit ille; neque ex conventione, tecum illud conſiderare debes. Quod & ipſe, ſi ſapit, cogitabit; Si plus quam debet; rependat, ei obligatus ero; ſi minus, ille mihi [dedit,] quantum oportet; uterque abſolutus erit. Propterea liberales eſſe ſolemus in omnes eos, quos magnificimus, ſeu ob potentiam, ſeu ob amorem. Iuſti quod par eſt, omnibus retribuunt: cæteri in eos quos contemnunt, parum ſunt liberales: ob id etiam in multos inſigni virtute præditos ingrati ſunt. Contemnuntur enim pauperes, ſenes, inglorii, atque infames, etiamſi per calumniam accuſati jaceant, tum qui procul ſunt, quique ſedes firmas non habent, & qui nullo in numero ſunt apud Principes. Si quis ab initio pro mercede munera dat, hunc ſcito pecuniam non numeraturum. Si igitur avarus eſt, accepto munere abſtine ab officio: ſi munifi-

 cus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

cus, donis egregiis remunerabit te. Non arduum eſt, diligenter initia & mutationes animadvertenti, tum verba, tum geſtus, intelligere, quid poſſit expectare.

Quum potenti amico, vel qui in magiſtratu ſit, officium præſtiteris, ita ut alii eo intermedio munus quodcunque dent, in uſu eſt ut alacriter recipias: nam ſi [munus illud] ſit quale mereris, gratiæ & exiſtimationis teſtimonium [eſt;] ſi minus, ac leve, teſtatur ſe velle tibi debere. Atque ideo, qui volunt ut accipias munus, mittunt, aut dant: inurbanum eſt autem non recipere: & legem in hujuſmodi, quod humana res ſit, uſus facit, ac finit. Si vero pecuniam proponunt, quia officii magnitudinem æquare ſtudent, illud vero incertum. Accipere ab hujuſmodi, ruſticum habetur: quo fit, ut retinere cupiant mercedem, ſeu à ſe, ſeu ab aliis debitam [quando] illorum medio ipſi dant: quod perinde eſt (niſi pauperi dent, & omnino egenti, aut emptions loco) ac ſi nil darent, offerrentve. Dare enim ſic, ut ob morem accipere non poſſis, deterius eſt, quam non dare; hac in cauſſa, quod ubi renuas amplius ſperare non potes. Hac in parte melius eſt, quod indigenti licet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

:cet accipere. Ob id etiam qui accipe-
: cupiunt, non ipſi accedunt, quum
umerandum ſibi prævident, ſed ne-
ıe per ſuos ſuis, niſi ſe coram, dant, ſi
s magna ſit; quoniã multipliciter &
is gratia, & tibi utilitas perire poteſt,
rgo vel illi tuis dant, idque minus ci-
le tibi, non illis; aut quod optimum
ctum eſt, per ſuos tibi mittunt. At
ro, hoc, ut eſt maxime urbanum ac
cens, ita periculoſius eſt, quam ſi
i tuis dent. Quod ergo honeſtius eſt,
eo minus tutum; quod tutius, mi-
ıs civile. Nam quum pecunias, [quas]
l te detulerint, occulta quaſi manu
adant; ubi recognoveris ruſticum
tiamſi minima ſit) eſt eam reddere
ſtquam acceperis; ſi retinueris, &
aritiam ſine fructu, & contemptum
i fateberis. Ob hoc qui cupiunt utri-
ıe ſatisfacere, quoniam libenter dãt,
bent miniſtros, ut pronũcient quan-
m ſis accepturus: nam & recipere
eralibus verbis licet, & renuere, ſal-
prorſus exiſtimatione. Melius igi-
r, quia tutius, tuos ad illum mittere,
ecie officii: nam retinere potes, ſine
dore, & remittere pro arbitrio (etſi
uca ſint) abſque læſione exiſtimatio-
, modo ſtatim, tamquam nec acce-
urus quantacunque fuerit. Quod au-

tem præſtantius, ut nuncius tuus, ſi viderit minorem juſto eſſe pecuniam, dicat: Ego libertatem accipiendi pecunias ullas à te non habeo ab hero meo, nihilominus, poſtquam jubes ad eum illas referam: neſcio an recepturus ſit. Tu vero, tamquam te invito receperit, increpitum remittes. Quodſi poſtmodum mittant, non autem tunc dent, nec quanta ſit, prius dicant, inſidioſum eſt. Tunc igitur vide an conjectari poſſis de paucitate, vel quantitatis ratione, vel quia cognoſcas argentum eſſe quod offertur: ſi non dicas, te donare illi, tum nuncius inſtabit, ut accipias: quia, ſi paucũ eſt, velit te accipere, ut irrideat, ſi multum, ut ſplendidus & magnificus videatur. Tu ergo accipies, his verbis: Mihi animus erat non accipere: ſed poſtquam me cogis, accipiam, ea conditione, ut & ipſe noſtra non rejiciat. Tunc, ſi dignum eſt te munus, multis verbis, ubi occurreris, cum ipſo age, illius humanitatem liberalitatemque teſtatus: ſi indignum, tantundem aut aliquanto plus in munus expenſo, illud ei mitte. Perurbanum eſt hoc, grave, & amarulentum. Nam quidam, quibus talia licent, pecunias ejuſmodi contemptim & palam inutiliter conſumptas

ſumptas ſpargunt. Sed hæc ignominia non carent.

Quum negare vis aliquid, (quod omnes norunt) blandis verbis utaris. Si licet, oſtende non poſſe; ſi non, omnia pollicearis, præter illud. Spem propone, aliquando facturum. Quidam etiam petunt tempus, tamquam aliud expectent, & ſtatim mittunt. Nuncius poſtmodum facit excuſationem; referens, illos non potuiſſe. Atque ita denegatio beneficii in alium transfertur. Noſtra ætate conſueverunt polliceri: poſtmodũ langueſcunt ſenſim: quod turpe eſt, & odioſum.

CAP. XCVIII.

De negotiatione cum minimis.

NEc te inferiores proſequaris verbis, accuſando, quum (præter officium mali viri) dedecus tibi, gloriam illi, pariturus ſis. Videberis enim invidere eis, aut forſan aliquid eſſe exiſtimare: te vero maledicum oſtendes. Proximius rei eſt, ut magis civile, ac ſynceri ſpeciem referens, malefactum narrare, quam honeſtis verbis ſuggillare. Vbi ergo noveris, gloriæ tuæ quemquam inſidiari, atq; tibi ex profeſſo adverſari ſi minore fuerit conditione, atque exiſtimatione, ſufficiat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

occaſione adveniente, uno verbo illum evertiſſe: Velut, Quod equo ſit ſimilis, aut ſtultus, aut literarum & artis imperitus. Ita uno verbo omnia comprehendentur. At ſi æqualis eſt, aut major, nimis petulans eſt hujuſmodi accuſatio: ſed ſufficiat ex latere illum petere: ut, Quod miſere in ejus manibus aliquis obiit; aut, Quod invidia numquam perit; aut, Prodeat [vel prodat,] ſi quid habet tam egregium: Non artem callere; Extra artis limites eum egredi. Longior ſermo de alio, ut quivis de te ipſo, reprehenſione non caret. Verum gravitas ſumma, cum peritia artis, & diligentia ſingulari conjuncta, his argutiis non indiget: ſed ſufficiat ſubriſiſſe. Si judicium de ęmulo non vulgaris autoritatis exigant, amici ſuſpecti, medium laudabis, quod ſit animoſus, & factum dictumve carpes, quod defendi non poſſit.

CAP. XCIX.

De negotiatione cum incognitis.

CVM incognitis non eſt tractandum, & maxime de rebus magnis, niſi intercedente perſona cognita. Quoniam tamen, dum in novam regionem venis, multi quandoque ve-

niunt

niunt ſalutatum, maxime ſi perſonam publicam agas, non ſolum vitia, ſed ſuſpicionem vitiorum;nec ſolum opes, ſed opum opinionem abſcondere oportet. Si malum novum [aut nuncium] potenti afferre cogeris, ne imprudenter aut inopinato illud afferas: (nam pluribus hoc exitio fuït:) ſed vultu ad rem compoſito, meditare, expectans ut te interroget. Vbi id egeris, velut Phariſatidi Artaxerxis matri apud Phaleræum, aliquid propone ſecundum virtutem. Vt enim acria amaritudinem obtundunt; ita luctus, generoſorum facinorum commemoratio. Etenim ille ad eam, Vicit Cyrus. Cui Pariſatis, Quid de Rege?fugit. Cyrus ubi nunc eſt? tum ille, Quo loco fortes viros eſſe decet. Si quis amicus non eſt, & præſentia ſua te gravat, velut apud Horatium, in Satyra illa, *Ibam forte via Sacra (ſicut meus eſt mos,)* eum ablegabis ſilentio primum; aut modeſte, ubi dixeris ſcire illi eſſe negotium: quod ſi non aſſentiatur, finge cum domeſticis ſecreta colloquia. Demum, quum etiam hæret, ſimulata neceſſitate diſcedas, tamquam rediturus: inde paullo poſt per puerum mone, ſuperveniſſe negotium longius: Itaque tunc diſcedere poſſe, alias me-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

liore occaſione rediturum. Quodſi
amicus adſit cum importuno, utroque
emiſſo, amicum per nuncium mone-
bis, ut ſtatim redeat. Sed ſi incognitus
aut parum tibi familiaris, munera ſæ-
pius tibi mittat; ſcito primo cujus ſint
& qualis ille ſit; inde an invidia gravi
aut inimicitia laboret. Quod ſi sin-
beneficio, vir minime malus, muner-
mittere conſuevit, aliquid à te petitu-
rum ſcito, aut amicitiam commun-
bono inire cupere; at ſi avarus eſt, u
captet. Præterea cavendum eſt, ne cui
quam horum fidem præſtes: nam in-
ter duo mala verſaris; vel ut deluſus
damno ſimul & dedecore afficiaris;
vel ut ſervata fide, debeas ex eo ipſo
quo tibi debere cogebatur. Referun
tamen Saladinum Ægypti Regem ali-
quid tale erga captivum Imperatorem
Germanum feciſſe, dum pignore ſacro
illum dimiſit. Sed non à Principibu
(in quibus potentia eminet, & gloria
amor non ſolum invalet, ſed etiam il-
lis magnum cedit in commodum) pri-
vatorum vivendi inſtitutionem ſume-
re debemus; in quibus inopia ſæpe et-
iam premit. Si ignotus, nomine vir
potentis, amici, & cui debeas etiam
præcipue iracundi; & quaſi periclite-
tur, te rogaverit (nam & hanc cau-
ſam

ſam ſycophantæ non prætermittere ſolent ;) ut, ſi neges, gratiam ne amittas amici, periculum ſit; ſi facias, officium deluſus incaſſum præſtes; idcirco in hujuſmodi ſyngrapham, aut ſymbolum illius require. Vel enim deſiſtet, vel ſi afferat adulterinam, irritus voti, periculo ſe exponet. Oſtendes enim illam amico, qui eam norit. Sed ſi tibi notus ſit, & illi familiaris, & res non levis alacriter ſuſcipies facturum: interim mittes qui moram excuſet, non interroget, an miſerit.

CAP. C.

De communi ſermone, laudeq; propria, & ſuorum ; & ſcommatibus.

AT quum neceſſe ſit miſcere ſermones, communibus utendum eſt. Ita nec de te tuiſque, aut rebus negotiiſve [tuis] quicquam dicito, nec de publicis factis. periculoſum enim eſt Deos tangere : nec de civium moribus : quos ſi vituperes, in periculo es; ſi falſo laudes, adulatoris aut imprudentis opinionem præbes. Communes igitur ſermones ſunt de temporibus, de itinere, de ſitu urbis, de amico aliquo communi, de externis bellis, de morbis qui vagantur ; de morte Principum, aut nuptiis ; de rerum pretiis,

de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

de Magiſtratibus, qui ſint, quam habeant poteſtatem, an ſint perpetui; de domibus; &, ſi paulo familiarior ſit, an habeat filios; de ſtudiis. Caveas in loquendo, ne faciem inflectas (quod multi faciunt,) ſed directe inſpicias: nec nimis elata nec ſubmiſſa voce loquaris: tum etiam ne rideas: tamquam inſanus, aut irriſor. Nemini appropinques ore: neve os fœteat. Procemio commemorationis rei generoſæ, aut nullo, utaris.

Accidit & in communi ſermone, ut nos noſtraque laudare, aut alios laudantes audire contingat: quæ quidem tam multipliciter diviſioné recipiunt, ut difficile ſit recte explicare, quid conveniat: adeo ut Plutarchus, qui accurate & ornate (ut ſolet) de laudando ſe abſque invidia ſcripſit, multa omiſerit, quæ ad rem pertinent; nec in eo quod amplexus eſt, omnia recenſuerit; ac ne majorem quidem forſan partem: in quo tamen non ſolum venia dignus eſt, ſed laudem promeretur, quod de his quæ tractavit graviter diſſeruit; quæ omiſit, ob multiplicem nimis diviſionem eorum, illa eum ſubterfugerunt. Oportet autem non ſimpliciter de unoquoque agere, (nam ſit repetere multa cogeremur,) ſed communiter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

muniter primum quę poſſumus quam maxime amplecti; inde ea quæ ſub his non comprehenduntur, ſingillatim. Quodſi quædam ſub communi diviſione comprehenſa, etiam ſingulari regula indigeant, aut ſub pluribus communibus contineantur, in primis quidem adjeciſſe quod deerat ſufficiet; in his ſimpliciter & communiter de unoquoque dicendum erit: neq; enim erit repetitio, quum non eadem, licet de eiſdem, dixerimus. Igitur primum duo illa ſupponere oportet. quod non de Natura aut Diis hic agitur, de quibus certa habetur tractandi ratio; ſed omnia ad civilem normam ſunt referenda: quod etiam bene à Plutarcho animadverſum eſt. Secundum, quod qui audiunt, delectantur, vel quum ea quæ ad ipſos pertinent bona, aut quum mala de aliis referuntur, aut condiſcunt aliquid: hoc enim inter utilia; illa inter jucunda numerantur. Quæ igitur ad laudem tui tuorumque pertinent, cæteris audientibus odioſa per ſe ſunt, niſi quatenus tibi conjuncti ſunt ſanguine, aut amicitia; tanto difficilius, ſi ab his proferantur quos exiſtimemus judicio falli: hi ſunt qui ſuas proferunt, laudeſque ſuorum: nam eos φιλαυτίᾳ facile decipi, veri-

ſimile eſt. Suorum triplex eſt genus
inanimatorum, ſeu animatorum, r
tioneque carentium; ut equi, tabul
viridarium: aut ratione præditorum
ut famuli, pueri: aut intimorum; i
ter quos præcellunt filii, uxor, paren
tes, & fratres; hos honeſtius, qua
te ipſum, laudaveris: adeo ut ſi com
munem tui tuorumque laudandi fo
mam ſerves, in his peccare non poſſ
in te ipſo autem poſſis.

Indicium autem magnum inepti ſe
monis, qui eſt de ſe ſuiſque, præb
ipſa confeſſio in tormentis, quæ p
vim exigit facta noſtra noſtrorumqu
Verum quum in aliquibus caſibus ſ
potius neceſſaria, quam honeſta; com
munis regula eſt, primum ut loco
tempori ſervias, & perſonis; ut po
quum neque ſine cauſſa, neque cora
æmulis aut inimicis, aut qui te irri
dent, nec apud Principes (apud qu
nec os aperire fas eſt, niſi interrogeri
nec apud viles perſonas, aut ſtulto
aut in ſermone de ſeriis rebus, aut i
luctu, in magniſve gaudiis, aut ut ab
rumpas inchoatum ſermonem, & pr
ter reliqua ut quaſi vocatus ad hoc ve
nias: inde modeſte ac moderate, tu
graviter atque pauciſſimis verbis, a
quaſi imminuendo proferas. Velut

qu

quis dicat, Audivimus quod filium egregium habeas; reſponderiſque, Certe pro temporum horum conditione non malus eſt: aut ſi dicas, Animum ſaltem bonum habet; vel ſatis probus eſt. Hujuſmodi laudatio, quæ magis in innocentia poſita eſt, quam gloria aut virtute, vitio caret, & libenter ab omnibus excipitur. Ergo primum habendus eſt delectus perſonarum, inde loci & temporis; inde occaſionis; poſt eorum quæ dicuntur; demum quomodo dicantur. In audiendo autem quæ alii de te dicunt, aut tuis, tutior eſt occaſio; niſi multiplex metus obſtaret, adulationis, irriſionis, aut invidiæ. Atque hæc generaliter de his dicta ſunt.

Porro de ſingulis in communi hæc accipe: ignota omnibus, vel etiam apud ignotos, vel ut æternitati commendentur, vel ad exemplum eorum quos inſtituere convenit, vel in magnis periculis, vel ob Reipublicæ beneficium, vel ad levandam calamitatem, præſertim communem, prædicare licet. Quumque ſeptem ſint caſus, in uno duntaxat, ſcilicet apud ignotos, magna neceſſitas id agendi exigitur; in aliis conditio ipſa pro neceſſitate habetur. Nec tamen ita intelligendum

eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

eſt, ut ubique & apud quoſcunque
liceat, abſque diſcrimine ullo, ſed ſem-
per ſervatis his conditionibus quæ
dixi; nec ita ut omnes ſint neceſſariæ,
& ſi non adſint, id non ſit peragen-
dum: ſed ſic ſtatuamus, ut quum ne-
ceſſario peragendum commodiores
perſonas, loca, tempora, occaſiones-
que eligamus ad id agendum. Princi-
pio igitur dictum eſt, quod quæ nob
nota ſunt, (etſi ad laudem pertineant,
quum per nullum alium detegi po
ſint, propalanda ſunt, ſi ad lauden
pertineant: nam aliter ſciri non po
ſunt. Si igitur vitia ſunt occultanda
quæ ad virtutem aut divinum favo-
rem (qui major virtute eſt) pertinent
erunt detegenda. Sic ſuum Dæmonem
Socrates (in ejuſmodi & ſapientiſſimu
& continentiſſimus) revelavit. In Rei-
publicæ etiam emolumento, & æter-
nitatis commendatione, magnitudo
rei tollit vitium, ſi quod ſit. Vtuntu
tamen occulta quidam inſinuatione,
ut ſcilicet ſignificent domeſticis: ali
confitentur interrogari, non dicunt:
quidam ſcriptum relinquunt, tam-
quam memoriæ cauſa, atque ſic lau-
dant ſe tacite: neque enim parva laus
eſt, talia ab eo conſequi. Verum, ut vi-
deo, ubi vere id referamus, nil ho-
neſtius

neſtius ſimplici & ſpontanea confeſſione. Nam non ſolum id Socrates, ſed & Syneſius, & Dion, & Ioſephus, & quotquot habuerunt tale donum Genii, ſponte teſtati ſunt: neque venire forſan dignabitur ad illum is quem puduerit teſtari illius beneficium, aut per ambages, qui ſimpliciſſimum donum ſit conſequutus, aut obſcure, qui clariſſimum. Itaque de divinis alia quam de humanis ſi ſtatuat, non erit reprehenſione dignus. In reliquis etiam omnibus eſt modus inſinuationis, quum quaſi irati, & juſta inſinuatione coacti id agimus: aut ſi per aliquem inchoetur laus, &c. injiciat autem deſiderium ſciendi audientibus. Velut ſi dicat quis, te non audiente, quam egregiam rem, aut claram, aut quam vafre dolum excogitavit, utriuſque nomen referens: Princeps autem, aut alius, à præſente te quærat, quomodo acta ea res ſit? Verum in inſtitutione, & ad exemplum tuorum non hujuſmodi indigebis, neque moderatione, aut modeſtia, aut loco, aut tempore, aut brevitate: ſed, ut B. Paulus dicebat, Vrge, increpa; adeo ut aliqui exiſtiment mendacium ſibi licere. In cæteris caſibus importuna laudatio impudentiam arguit, quum etiam ſoleamus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

verecundari, ſi ab aliis nobis præſentibus laudemur, iniquitatem, quum aliorum officium præripiamus, & invidiam, ſi alios præſentes non etiam laudemus, aut ſi laudemus, adulationem. Oſtendis prętereà deeſſe tibi amicum, ſi non habes alium qui te laudet; aut judicium, ſi quum poſſis laudari ab alio, vis à te ipſo potius, vel falſam eſſe eam laudem. Secus ergo importuna laus non ſolum ſui, ſed etiam ſuarum rerum tædium & faſtidium affert; juxta illud Flacci in Naſidienum:

Suavis res, ſi non cauſſas narraret eorum, & (gimus ulti,
Naturas dominus: quem nos ſic fu-
Ut nihil omnino guſtaremus, velut illis
Canidia afflaſſet, pejor ſerpentibus Afris.

Specialiter autem, quum è re oritur laudis occaſio, ut quum factum damnant, vel ſi falſi inſimuleris, rectæ adminiſtrationis teſtimonio in hoc genere mentionem [laudis tuæ] facere licet, tum maxime quod [hoc] ad innocentiam pertineat: ſi ignorantiæ, ex finis laude: ſi de jactura, recenſere quæ bene geſſeris, atque extollere. Secunda ratio eſt, quum in adverſis quaſi cum Fortuna dimicare cogeris. Tertia, quum vel patrocinium à Deo, aut

ſocie-

ſocietatem cum audientib⁹ ſumimus. Velut illud Ciceronianum: *Veſtri enim pulcherrimi facti furioſus ille me Principem facit.* Quarta, quum ſi rem ita deprimas aut obſcures, aut eleves, maxime errorem confitendo, ut minime invidioſa fiat: Vel ſi labores & vigilias & jacturam addas, aut caſus adverſos. Laudatur illud Veſpaſiani triumphantis dictum: *Merito plector, qui triumphum, quaſi aut majoribus meis debitum, aut umquam mihi ſperatum, inepte concupiverim.* Sexta, quum ad retundendam falſam aliorum laudem, aut immodice auctam, ad id cogimur. Demum quum ad comprimendam licentiam, velut illud Ariſtotelis Alexandro: *Non ſolum qui multis imperant, eos decet eſſe elato animo, ſed etiam qui vera de Diis ſentiunt.* Et illud Ageſilai, de Perſarum Rege: *Quid me ille major, niſi etiam juſtior?* Et ſi re humanitatem teſteris, & quam de te humiliter ſentias: ut Agathocles cum ſuis figulinis vaſis; quod figuli filius fuiſſet.

Eſt laudandi genus, aliud per inſinuationem, à comparatione ſimilis, quem laudas in re, qua tu præſtas; ut etiam, ſi concurſorem, vel ſi alium ex te deprimis. Nam laudem ex alterius

infamia quærere, non ſolum mali viri eſt, ſed etiam incivilis.

Quærat quis forſan, quid commodi in propria laudatione, præter aliorum [moleſtiam?] nullum in ipſa laudatione, in materia autem, ex qua laus ſumi poteſt, ſcilicet actis, geſtis, rebus ipſis, vitæ curſu, plurimum. Primum, quod rem integre ſolus ferme narrare potes. Secundum, quod quæ conjuncta ſunt cauſſæ, & in rem tuam non faciunt, tu ſolus etiam commode prætermittere ſcies. Tertium, quod tibi narranti major fides habebitur, ſi ita te comparaveris vita, ſermone, ac moribus, ut illam promerueris. Ob quæ contingit, ut & Oratorum, & Romanorum Ducum non aliæ extent laudatoriæ orationes, quam ipſorummet: velut Demoſthenis, Epaminondæ, Ciceronis, Catonis, Scipionis, Annibalis, & aliorum.

Vt vero in reliquis caſibus, omnibus importunæ laudationis occaſiones devites, cum bene cultis hominibus, & minime nugacibus ac petulantibus verſare. Non invideas, non ambias, non iraſcaris, non adeas potentes: Contemplare alios, qui ſe laudant, quam inviſi, & ridiculi etiam ſint apud domeſticos. Memento illud Demo-

ſthenis

thenis: *Qui ſcipſos laudant, auditores moleſtia afficiunt: & ut ipſi ab aliis tales exiſtimentur quales volunt, non efficiunt.* Verum ut apud ſapientes & prudentes viros hæc non ſolum vitioſa ſunt, ſed de exiſtimatione minuunt, ita apud plebem ſæpe expediunt, & utilia ſunt: adeo ut viri plures virtute & gloria inſignes, dum ſapienter apud ſtultos agere volunt, contempti vixerint, & aliis longe inferioribus ceſſerint.

Quod vero magis refert, (quoniam non in tua eſt poteſtate, & ſæpius accidit) eſt ut lauderis ab aliis, quum tu ipſe præſens ſis. Tum vero animadverte quis ſit qui te laudat: aut enim inimicus eſt (nam & æmulus, qui id fingit, inimicus jam eſt) aut adulator, aut amicus ſimplex. Si inimicus eſt, dicas, Hanc laudem non quæro, neque ea indigeo: quæ ſi falſa eſt, ad me non pertinet; ſi vera, jam me antea ſcire oportuit, ut audire eam ab alio non expediat. Si adulator [ſit, qui te laudat,] capite concuſſo dicas, Si non adeſſem, an tu iſta diceres? Si dicat, Sic; dic tu, Cur ergo non exſpectaſti? Sin amicus te laudet, dicito: Ita me laudato, ut ea laude exiſtiment te mihi amicum talem eſſe, qualis tu es. Ita audire laudes ſuas non decet, ut vix

à mox diceſſuro, aut apud diſceſſurum, aut non ex compoſito, ſed obiter ab indignante, quum periclitaris, [tolerandæ ſint.] Verum & horum omnium ratio eadem in epiſtolis conſcriptis conſcribendiſve habenda. Nec illud tibi faveat, quod epiſtola non erubeſcit.

In conſcribendis autem libris duplici genere laudationis uſi ſunt. Quidam manifeſto minuſque honeſto, ſed non adeo invidioſo, ut ſeipſos laudarent; velut Cicero: alii honeſtiore, ſed invidioſo, ſcriptores cæteros damnando; velut Ariſtoteles. Galenus vero utrumque, [ne erraret in lectione) complexus eſt: nam & ſemetipſum laudat, & alios damnat.

Rurſus in familiari inter duos, ſecretoque ſermone alia conſideranda ſunt. Primum, ſi ad actiones dirigantur, (quod de duobus dico, de omnibus dico,) quum conſilium initur, licet laudare ſeipſos & prudentię & fortitudinis: ſecus, res ipſas narrabis vere; judicium alteri relinque: ſi te laudat, conſidera perſonam, & ut erga te affecta ſit, & finem. Majores enim laudando hortantur: Et laudari ab inferiore, quum potens ſis, & ille amicus ad idem pertinet. Reliqua pro ratione

Se

Sed hæc magis ad inſtitutionem. Publica [laus,] & inter multos, magis turpis, ſi ex te prodeat, aut doloſa, ſi ab alio.

Illud etiam inter loquendum obſerves, ut neminem docere velis, niſi eos quos inſtituendos ſuſcepiſti; aut amicum ſingularem: aut in ea cauſſa, in qua neceſſe eſt id facere: imo nec cur dixeris, nec cur facias reddas rationem. Aut enim videberis velle illis eſſe præceptor, tamquam pueris; aut ab autoritate tua recedes. At poſtulantibus, quibus è re ſua eſt, & ſapientibus rationem reddere convenit, ne errare, vel fallere illos te, credant. Quodſi aliquid dixeris noto vel amico circa ſuos mores, ut ſiniſtre interpretari poſſit, velut quum injuſte premitur, quod violentus ſit, nulla cura melior, quam qua uſus eſt Annibal Laurea Bononienſis mecum: Hoc dixi, inquit, quia etiam ego talis ſum.

Epiſtolas autem conſcribere decet materna potius lingua, quam Latina, tum ob affectus linguæ ſemper congruentes, mores, titulos, conſuetudines, ac res; ut difficillimum ſit, iſta recte Latine ſcribere. Melius eſt autem multo, recte & ornate ac faciliter ſcribere in propria lingua, quam contra-

riis rationibus in aliena. Excipiuntur ab hoc munere profeſſores linguæ Latinæ: tum, quum de interpretatione antiquorum librorum, ſeu Grçcorum, ſeu Latinorum agitur; Græcorum quidem, ob majorem affinitatem; Latinorum autem, quia eiſdem cum cogitationibus atque imaginibus explicari debent aut referri, cum quibus conſcripti ſunt: tum, quum antiqua narramus geſta, quorum artificii Latina lingua nomina exquiſitiora habet. Liquet igitur quam multipliciter peccent ſcriptores noſtri temporis, maxime circa ſecundum, quum ex Græcis Italica faciunt.

Conſilium ne dederis niſi petentibus amicis, aut his qui ſub tua cuſtodia ſunt, vel quum particeps fueris negotii, ita ut error etiam redũdet in te.

Et in familiari ſermone ſcommatum uſus [odioſus eſt;] qui etiam in Cicerone vitio vertebatur: adeo ut numquam niſi laceſſitis conveniat. Eorum utilitas [tamen] eſt, obſcure, quæ parum honeſte dici poſſent, & breviter, quæ longo ſermone indigerent, ubi eis uti minus civile eſſet, ſignificare: & quum ex reſponſo captamus negandi occaſionem; velut Vaſco cçnans in caupona, ſupervenientem Hiſpanum

num interrogavit, quomodo ille vocaretur ? Quumque ille reſpondiſſet, Alopantius Auſimarchis Hiberus [Loper] Alorchides; inquit Pyrrhenæicolus, Profecto quinque [vel tam multis] equitibus hic anatriculus minime ſufficere poteſt. Rurſus in eos, quorum nequitiam comprimere è re eſt. Demum, quum ſimul excuſare & accuſare & indignationem oſtendere propoſitum eſt; quum ſit Laconiſmus cum affectu, & eo ſolum differat ab apophthegmate. Velut quum Mediolanenſes adoleſcentes, juri operam dantes, impulſore magiſtro Apulo , alienati animi eſſent à me ; & inter ipſos orta ſeditione quidam eſſent vulnerati, interrogantibus quibuſdam, an illos curarem, reſpondi: Abſit, ut quum omnia illi contraria ratione agant , imperitiſſimum me putarem, ſi advocaſſent. Ob id occaſio obſervanda . Conſequuntur ad hęc delectatio & voluptas; & ex ea conciliatur amor, & ut fiat favorabilis cauſſa. Vnde non niſi apud Principes aut Magiſtratus, aut ſaltem potentes eis uti debemus, & maxime in cauſſa inclinata, nec admodum gravi & odioſa. Oſtendit autem acumen ingenii; & inopinato (ob brevitatem, in qua nimis multa continentur) per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

cellit garrulitatem hominis, & conf
ſum illum relinquit Propterea [ſcon
ma] tale eſſe debet, & parva cũ mor
Quomodo autem ex verbis mor
deprehendantur, ſupra dictum eſt. M
mento etiam verba ad homines cor
paranda: eſſeque ut ceruſam in dera
charta: quæ ſi digito leviter affric
ſæpius adhibeatur, lacrymam ſuper
juniperi: nam flos tantum adhære
quodſi digitum compreſſeris: vel
tangendo ceruſam, vel chartam,
luitur atramentum. Ita ſi excuſati
nem amico prudenti propoſueris fa
atque errati, illum tibi amicum ſerv
bis; ſi ſimplici vel ſtulto, tua venia re
des inſolentem: ut ſi aliquid reſcrip
rit, & male, ſufficiat dixiſſe, Mult
admiſiſti errores. Perſæpe etiam co
tingit, ut de aliis tibi ſimilibus qu
rant: ut, ſi Iuriſconſultus ſis, Quis o
timus in urbe ſit Iuriſconſultus? Hu
interrogationi non una convenit
ſponſio; non eſt enim una interrog
tio. Sed ſi qui quærit, jam tua op
uſus eſt, favorabilis eſt; ac perind
requirat, Cui ſub tua fide credere n
debeo? Propone ergo tibi amiciſſin
ex optimis. Sin autem non eſt u
opera tua, multa ex hoc dicto con
ſces: Primum, te apud illum null
pr

pretii eſſe: Secundum, ſummam in eo arrogantiam, aut quod ſtultum [te] putat, qui velit vel cogere, vel ob ſimplicitatem tibi imponere tentet, ut laudare alios velis in arte in qua tu cupis eſſe primus: Tertium eſt, quod hic vir agreſtis eſt: neque enim quatumvis ſuperbus, tantam tibi inferre injuriam tentabit, niſi omnino etiam ruſticus fuerit. Niſi ergo Princeps fuerit [qui te interrogat,] peſſimum & contemptiſſimum in ea arte præferes; eumque ſummis laudibus ornabis. Sit autem contemtus, ut prælato eo nullus ex aliis, qui digni ſunt, ſibi prælatum niſi pejorem exiſtimare poſſit. Si autem qui rogat Princeps eſt, lauda tibi amiciſſimum; & quam rarius potes, ad illum accede.

Peſſimi quoque animi indicium eſt, & fraudis non vulgaris, ſi quis apud diſcipulos profeſſorem, ut bonum medicum; apud imperitos, ut profeſſorem, aut diſputatorem, laudet: ut ſi calceos manibus aptet, pedibus chirothecas. namque quanto magis effuſe laudat, eo plus detrahit; quum, ſi poſſet alia in re laudare, facturus omnino videatur. Amici eſt, tantum laudare id quo illum poſſis apud eos juvare: eſt enim illud bonum,

& va-

& valet in omnibus: reliqua ad odium aut impudentiam pertinent. Ita quandoque vituperamus, ut fides laudi habeatur. Vt vero omnibus placeas, non tibi ſerviendum, ſed audientium auribus. Id vero præcipue in potentibus obſervandum. Sunt autem potentes quatuor generum: vel amicitia Regum, vel ſacerdotio, vel bellica adminiſtratione, vel opibus hereditariis, aut fœnore paratis. Omnibus grati ſermones in genere ſunt, de opibus, potentia, & voluptate. Sed de voluptate eduliorum, quum alia aliis ſapiant, perpetuus ſermo eſſe non poteſt: Venereorum fœda altera commemoratio, altera non ſine injuria earum quas pro amicis habemus. Ita res ad vinum & aleam, tum ludos ſeu pompas deducitur. Alea etiam non omnibus placet; & pompa juvenibus gratior eſt. Specialiter ergo hæc conſideranda ſunt, ratione perſonæ. Diſtinximus autem in quatuor, & cujus ſit ille, aut illi, & ætas, inde proprii mores. Nam milites violentis & apertis magis gaudent; ſacerdotes de occultis, & his quæ damnari nō poſſunt, etſi reprehenſione non careant; Principum amici de rapinis: (nam luxus & prodigalitas omnibus communes

ſunt:)

unt:) opulenti laudant ut opes extollantur, & omnia his poſt habeantur, oderunt laudem omnium aliarum reum; Barbari de vitio, [vino,] pugna, libidinibus, rapinis. Vnaquæque civias, [& ætas] ſuos mores habet. Cum ſenibus, de ſapientia & prudentia, cum iuvenibus, de robore ac libidine, cum adoleſcentulis, de humilibus rebus, & iucundis, de prodigalitate [ſermo ſit:] ut & apud ſenes de lucro & congregandis opibus. Singulorum autẽ moribus ſe accommodare facile eſt; intelligere illos, difficilius: præſcribere nulla ratione licet.

Quum vero familiares adoleſcentes, qui ratione non perſuadentur, admonere velis; ut ſimul autoritatem retineas, & animos illorum percellas, ſcommatibus utendum eſt: velut ſi dicas, Papiliones pro avibus aucupamini; id eſt, nullius pretii voluptates pro veris. Similiter quum ſimul redarguere & excuſare ſe, propoſitum eſt: velut objicienti quod erraſſem in prædictione, dum eſſem cum alio medico, reſpondi, Mirari, ſi quicquam cum illo recte agi potuiſſet.

Maxima autem pars ſermonis communis dirigitur ad tentandũ animos, ad dignoſcendos mores, ad animum

erga

erga te, ad facta tua, quanti te faciat. Ergo & dato ſimul, & non accipito. Id autem maxime contingit in nugis, in incredibilibus, in repetitione, in importunis quæſitis, in laudatione tui ipſius. Intelliges autem dolum, quum ad hominis mores & conſuetudinem talia contuleris: & ſi potentior eſt. Sin autem contra, periculoſum, licet callidum, conſilium. Quum vero verba & actiones omnes ad utilitatẽ aliquam ſint, & alicujus finis gratia; ubi non ſit ſpes, ſi non omnino [loqui] neceſſe ſit, ſilentio uti melius eſt; quanto magis, ſi offenderis audientes, aut exiſtimationem tuam. Propterea maxime dignoſces, an [loqui] expediat, ex duobus, ut mores illorum & perſonas dignoſcas, tentaveriſque alias, quæ maxime oderint, aut negligant, aut quibus delectentur: Alterum eſt, in ipſo ſtatim ingreſſu, ex attentione: contra, ſi dormitaverint, ſi inter ſe loquantur, ſi interturbent, quod fœdiſſimum eſt omnium. Ob id diligenter animadvertere opus eſt, quam graviter ferant ſermones tuos, aut avide excipiant. Quodſi diviſi ſint, tunc in contentioſo certamine [verſari] neceſſe eſt; in aliis, excuſatione præmiſſa, ſilere melius eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

CAP. CI.

De Epiſtolis conſcribendis.

)ROXIMA ſermoni familiari epiſtola eſt : de qua tametſi ſuperius :ap.54. 80. & 81.) ſed breviter, & in)e conſcribendis libris (verum ad lium finem) ſermonem habuerimus, ic tamē locus eſt ut tractemus : quum il aliud ſit epiſtola, quam ſermo maens, & ob id diligentiore cura indiget : & ex dictis, quum jam ſit ſermo criptus, & ad abſentem, perfectior ſit, portet,quoniam ſatisfacere debet ta:itis etiam interrogationibus : & ob d brevior ſit, quum etiam prolixitas n ſermone(in quo nullus eſt labor,ſed ſolum auditui danda eſt opera; in epiſtola vero legere oportet & intellige-re)tœdium afferat.Quapropter & pulchra ſcriptura conſcripta eſſe debet, ne laborem labori addat. Eſt enim impudentis animi, aut nimium inſolentis, ſcribere dubiis notis. Tum vero quæ non objicit, ita ſicco pede tranſire decet, ne fruſtra adjeciſſe verba videaris, aut inſtruas illum contra te. Forſan, ſi dubium eſt, prætermittere omnino melius eſt, & ad dilemma reducenda ſunt, quæ ſcribuntur, niſi exiſtimes aliquando tibi opus eſſe alter-

catio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

catione ante judicem. Vnde etiam tū
quum proficere non poſſe ſperas, ſtul
tum eſt admonere, in quo ne tempu
[quidem] habeat cogitandæ reſpon
ſioni. Et certe, ubi prætermittendo &
objiciendo, par periculum videatur
tutius eſt prætermiſiſſe. Atque ide
multi prudentes litigatores, robuſtiſſi
mas rationes improviſo objiciunt, &
quum judex ſententiam ferre vult; u
utrumque incautum opprimant. Si
ergo lenis epiſtola, & gravis, juxta mo
res temporum, & uſum. Nihil trada
literis, quod etiamſi cadat in manu
inimicorum, probari non poſſit. Si
connexa ne negligenter ſcripta videa-
tur. In univerſum enim nihil faciliu
eſt, quam ſcribere epiſtolam, quod il-
la ſit varii argumenti, brevis, & di-
viſa ab aliis: ut ob argumentum num-
quam poſſit deeſſe materia, ob brevi-
tatem, quilibet ſtylus, quælibet ſapien-
tia, quodvis tempus ſufficiat, ſive in-
terrupta ſit, ſive continuata. Poſſu-
mus de emtione, agris, magiſtratu, &
morbo diſſerere: at quid magiſtratui
cum agri emptione, vel morbo. Ita
non ſolum facile eſt, conſcribere epi-
ſtolam & epiſtolas, ſed confarcinare
librum. Quanto magis, qui argumen-
ta conficiunt, non ſequuti ſunt, ſed
fingunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

fingunt, ut ſæpius cœlicum Plinium feciſſe crediderim, &c. At contra difficillimum eſt, conſcribere bene epiſtolam; ut vix ipſe poſt tempus tua probes. Primum quod in ea ſoleant homines prodere arcana mentis ſuæ; hoc autem quantum utile umquam eſſe poſſit, non dico. Deinde quod ille, cujus mentem primum neſcias, etſi ſcire poſſis, mutari poteſt; ac poſtea, ſi non recte ſentias, damnet [te] & irrideat; ita ut alterum duorum incurras, ſcilicet vel inſulſi vel improbi hominis opinionem; & etiamſi recte ſentias, non ille tamen prŏbet. Neque enim quod juſtum eſt, vel optimum, probant; ſed velut in vinis, aliud dulce, aliud potẽs, aliud auſterum; & quidam cæpas præferunt carnibus & ovis; ita de judicio. At qui librum omnibus conſcribit, modo recte ſentiat, neceſſe eſt ut quod bene ſcripſerit, multitudini tandem probetur, & qui adverſantur, inviti trahantur in ſententiam. Eſt & temporum mutatio; qua quæ [olim] probabantur, damnari ſolent. Scribis amico, qui nuper è carcere exivit, epiſtolam omni arte, in qua univerſos nervos rhetoricæ exprimis. Quamdiu ſpecies illa deformis carceris, oculis obverſatur; dum illuvies, dum triſtitia,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

maxime probatur, laudatur, plac
gratulatio: Vbi triſtitia illa evanuer
[ſi] incidat in manus epiſtola, tum
cum ait: Cui bono iſte hæc ſcripſit?
non ob crimen carceri intruſus eſt, i
quit, Quid attinet ut odioſe crimi
memoriam, & quod vellem ego
ipſe (ſi mihi talis amicus eſt, quale
ſe præfert) exſtinctum, foveat & ſuſ
tet? cui bono? quid hoc ad alium at
net? Qui vero ſibi injuriam factam p
tat, ſecum reputat refricari injuria
cui ipſe cauſſam nullam dederit,
dedignatur meminiſſe jam accept
Sed & illud difficillimum eſt in epiſt
la, ſcilicet dicendis & metæ præfig
clavum. Sæpe enim quæ dicimus, a
contra propoſitum ſunt, aut alia
tione in contrarium & adverſus n
facere poſſunt, aut inimicos efficer
ut ſi [quempiam] velis laudare, qu
ſervaverit hominem, omnes illius
micos primum vituperas, & inimic
reddis: fieri etiam poteſt ut ingrat
videaris, quum ex illis te vocaver
aliqui [ad cœnam, vel ad ægrum, &
aliqui laudaverint: certe omnes r
des ex amicis inimicos, ex inimicis i
miciſſimos. Ita difficile eſt ſua narra
modum ſervare, ut (velut ille ajeba

Dicenda tacendaque norit.

Demu

Demum illud accedit peſſimum in epiſtola, quod pollicendo, damnando, laudando, averſando [vel adverſando,] in poſterum negotiis tuis & occaſionibus magnum impedimentum affers, aut vanus omnino deprehenderis: quæ in ſermonibus non ſunt adeo periculoſa, quum verba, ut Homerus dicebat, [alata ſint, &] evolent. Quamobrem in epiſtola ſcribēda non ſolum exigam ut quis valde conſiderate agat, ſed etiam ut circa generalia verſetur, & ſermones bene conditos ſolum inſerat. Quodſi cura aliqua laudis tuæ ſignificandæ te pungat, [tamen eam prædicare] verearis: ſi ea enim fuerit [digna relatu,] honeſtius multo, & majore cum autóritate ab aliis ſpargetur. Nec te moveat exemplum Ciceronis, quod fecerit hoc: ſed vide quantum ob id improbetur, & quanta illi damna hoc attulerit. Demum mementō quod mori poteſt [ad quem ſcribis,] & omnia in inimicorum tranſire poteſtatem, etiamſi ille, qui mille modis delinquere poteſt, in nullo delinquat.

Quum ad Principes epiſtolam dirigere velis, oportet ut ex initio illum ad legendum invites; velut ſi dicas: *Etſi inter ampliſſima negotia, & arduas ac pæne infinitas occupationes tuas, ô [Clemen-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

mentiſſime, &c.] locus nullus tam long
epiſtolæ legendæ (quæ etiam privatis [vi
ris] faſtidio eſſe poſſit) relinquatur; hu
manitas tamen illa tua ſingularis, præ
ſertim in eos qui non ſolum injuſte, ve
rum miſerabiliter, & ad extremam uſqu
calamitatem opprimuntur, ſpem addun
ut epiſtolam hanc (quæ longior vider
poſſit) ſub libelli parvi forma oblatam, le
gas. Non autem requiro ut ſimul totam
legas, ſed ipſum libellum, etiam in parte
minutiores diviſum, per intervalla. Si
enim neque legendo, tædio afficieris, nequ
abjiciendo, addictum tibi hominem, &
qui non niſi in juſtitia & humanita
[tua] ſpem habet, tamquam feram cani
bus dilaniandam relinques, ut non ſolum
me miſerum, imbellemque meam ſtirpem
evertant, ſed (inaudito exemplo) bono
omnes & impotentes perterreant, & auto
ritatem tuam ac ſanctitatem ludibrio ha
beant. Scimus etiam quoſcunque bono
Principes, & quanto majores fuerint, tan
to humanius ſupplicum ſubditorum por
rectos libellos legiſſe: ut ſic agendo non ſo
lum miſeris ſuccurreretur, ſed etiam labo
ipſe minueretur. Nam quum intellexerin
ſubditi, Principem velle videre, quo mod
res ſubditorum agantur, curabunt judi
ces, ne ſua cauſſa patiantur [hujuſmodi
libellis optimi Principis laborioſam vitam
onera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

onerari. Atque ita tranquillior reddetur adminiſtratio. Sic [fecit] Auguſtus olim, ſic Trajanus, Adrianus, uterque Antonius, Alexanderq; Severus, quotquotq; alii imperatores: qui ob tam inſignem humanitatem pro Diis habiti ſunt; quod hoc ipſo præcipue Deo aſſimilarentur, quem Theologi omnes referunt in tam ampla omnium adminiſtratione non ignorare hominum facta, velleque intelligere, quid homines agant. Adeoque res ipſa probatur ab omnibus Principibus, ut etiam hi qui à fide noſtra alieni ſunt, & nomine Tyrannorum horrendi, hanc patientiæ conſuetudinem inviolabiliter obſervent. Quorum regnum forſan non ob aliud (nam ſecus graviſſima eſt dominatio) tam diu felix bello paceque perſeverat. Igitur res ita ſe habet, [&c.] Curabis autem ut quam ornata ſit, & lingua in qua maxime præſtas, conſcripta, notaque eleganti, ne contemtum pro humanitate ſubjeciſſe videaris.

CAP. CII.

De dolo, ac ſeductione.

DOLIS præterea fictis vincere nituntur, ac ſeducere viros, pueros, puellas, aliaque ratione. Nam finis non omnibus unus. Obſervant iter quotidianum, mentitoq; nomine obviam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

facti, tamquam ex urbe longinqua
advenerint, ſalutant. Inde quaſi ſp
ſimillima aberraverint, jam ampl
ti, ac diſſuaviati, ſerunt ſermones,
plorant animos, ingenium, mores:
que omnia tendunt, ut attentiſſ
audiant, ſtatum illius intelligant,
que prudentiam, tum quibus capia
rebus, & ut illum maxime laud
Inde ſocium immiſcent: conveni
de ſequenti die. Si gravior ſit pa
ſenſus, abducunt ad cauponas, ut
cuniis ſpolient; aut in domos ſolita
deducunt, altero patrono, aut ſo
altero qui in callidum, ſeu credulum
ἀπειμιδυτὸν ſe exhibet; ut dum ill
decipere ſtudet, ſuccumbat. Inte
cibi delicatiores, vina, & jentacul
luſus, blanditiæ, veneratio, admira
honeſta omnia palam; atque ſuſp
tur, laudatur, dum ſpoliatur. At p
læ per lenas eodem modo ſollicit
tur: quæ ſi abduci poſſunt, jam p
rem peractam; ſin domi manent,
cupare hæſitantes ſolent, & adhuc
bias, ut non deſint oſtentationi, n
nuſculis, pollicitationibus. Namqu

Pollicitus dives quilibet eſſe poteſt.

Verum puellæ miſericordia & lac
mis, pueri jactabunda ſpe, & inca
tractatione, viri primordiis lucri n

gis

gis acquieſcunt. Cætera eodem modo, ut dixi, ſe habent. Quare videndum eſt, quibus ſociis utantur, ne ſint ſoli, filii: Nec cum incognitis ſolum verſari, præcipue numatum [minorem natu] oportet. Rationem dixi. Et nihil tam tutum, quam pater, aut frater natu major, puero adoleſcentive: & ut aleam non norit, neque Muſicam; vel ſumma cuſtodia habendus. Puellæ mater aut ſoror [adſit,] ſed melior etiam frater. Patrui quoque omnium vices explent. Vt ſumma omnino neceſſaria ſit in molli ætate, tum ſexu, ſocietas, diligentia. Eſt, ut ad rem redeam, modus ſeducendi, procul inchoando. Velut ſacerdos improbus ludique literarii magiſter, titulo exomologeſis, rogarat puerum [aut puellam,] an quiſquam eum [vel eam] requiſiſſet; ea ſpe, ut ſi non pernegaſſet quod non erat magnum, inde ulterius procederet. Interrogatur rurſus, ſi conceſſiſſet, inde quoties, & quando, & ubi, & cum quibus: ut demum ad ultimum ſcelus perveniret. Vnde optime forſan conſultum eſſet, ne quiſquam poſſet exomologeſin exercere, niſi in ignotos, aut ſexagenario natu major. Vix enim cum familiaribus recte explicari poteſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Eſt & aliud doli genus in negotiatione: velut eandem rem bis vendere: accipere depoſitum,& cum tabellione paciſci, ut per alium, qui illius notam [aut nomen] imitetur, fides actionis publicę (quam inſtrumentum vocant) ſubſcribatur. Ita hoc fiet periculo nullo. Vt ſi puer ſubſcripſerit, hortante aliquo ex his qui ſunt intimi ejus, apud quem pecunia depoſita eſt, vel ſi inſtrumentum, ex atramento carbonario fiat; aut, ſi antequam pecunias accipiat, fateatur per publicum monumentum, ingentem ſummam ab amico accepiſſe: die ſequenti amico reddiderit: nam ſic creditoribus, à quibus in poſterum ſumſit, oſtendere poterit, ſe non habere: Nec vitio verti poterit alterutri: quoniam à Procuratoribus, quibus nec deferri poteſt juramentum, defendetur.

CAP. CIII.

De eripiendo ab invitis.

QVUM poſſidere quid, quod emere non decet,ad uſum, in animo eſt, nec [poſſeſſor] ille [id] ulla ratione concedere vult, pulcherrimum ac jucundiſſimum ultionis [aut ſeductionis] genus eſt, rem eam coram illo ſummis laudibus extollere: aut, ſi venalis

alis ſit, ſubmittere emtores, qui cer-
atim pretium augeant, aut etiam ſi
ion venalis ſit, propoſita conditione
uavis petant, nemine tamen certum
uid ſtatuente: atque ſic deluſum &
iantem relinquere, ut cogatur apud
: retinere, memor priorum oblatio-
ium, quum nullam conditionem ei
qualem eſſe videat. Inde qualecun-
ue genus rei ſit, curabis ut elegantius
i eo genere poſſideas, diceſque multo
ninore pretio obtinuiſſe, ſed ita orna-
is ac tractabis, ut ſi uxor fuerit, &c.
itharista ille, &c. qui negavit, & quam
ion duxiſti, dolore conficiatur, &
ereat. Quod ſi quis interroget, an vo-
ieris eam ducere? ſiquidem pater ad-
it, illam ad cœlum uſque laudabis &
vehes, quaſi pigeat non duxiſſe: ſu-
pirabis, dolebis, gemes, ſubmittes fi-
los amicos, qui quaſi id agant, tam-
quam denuo ſis ducturus. Perpetuo
tiam, ſi aliud ſit, quod liceat habere,
ibmittes qui conditione meliore pro-
oſita fingat te id quærere. Eas autem
conditiones,] ubi prope finem fue-
int, abrumpes, minima ex cauſſà, ſed
uæ tamen illi plurimum cordi ſit, aut
iegata, ſi placeat, aut requiſita, ſi di-
pliceat: atque diu tortum dimitte.
Nihil autem eſt quod majorem dolo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

rem afferat invidia, & memoria amiſſæ pinguis occaſionis: adeo ut quidam pœnitentia ducti in eas eoſve qui locum occuparunt, inſidias moliti ſint, alii etiam deſperatione ſe ſuſpenderint. Acrem autem & exitialem invidiam movent bona, præcipue ornatus, dona, honor, voluptas, libertas, virtus: his enim ſex rebus circa perſonam aſſumptam excitatur rivalibus invidia: in eo vero qui quæſivit, potentia auget deſiderium, liberalitas & gloria. Sed ſi abſente patre ejuſmodi fiat interrogatio; dicas, optime tecum actum eſſe à Fortuna, quod quum tantum errorem admittere cogitaſſes, illa tuo ingenti commodo factum id interruperit, teque liberaverit.

Similiter & à Principibus ut corradas præmium, arte opus eſt. Si quidem in nuncupatione librorum per Proxenetam ex intimis, aut Aretas exige primum pro anagnoſtis firmum ſtipendium: deinde pro impreſſione: ſic tibi libri ſupererunt, unde etiam licebit ſperare aliquid doni: tuncque erit triplex lucrum. Si non, fac ſaltem ut primum, aut ſecundum cum tertio non deſit.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

CAP. CIV.

De æmulis.

AT ſi (quod frequentiſſimum eſt) conſpirationibus æmulorum opprimeris, ita ut illudant tibi, tu contra bonos & prudentes ad te trahe: in illorum inimicis catervam amicorum tibi facito: acriter repugna. Sed cave, ne aliqua ex parte inconſtans, quicquam condonando ſpe, metuve deluſus videaris: ſed perſta, donec vincas: quod facilius quam ſperaveris, eveniet. Conſtantia, tolerantia, fortitudine, atque prudentia opus eſt in evincendis adverſis. Porro quum artium quædam utiles ſint valde, ut militaris, jurisprudentia, medicina; aliæ ad voluptatem, ut muſica & pigmentaria, & picturæ quædam; ad utrumque, ut veſtiaria, & architectura; quædam ad horum nihil, ut numerandi & metiendi: in uno è tribus generibus excellere oportet eum qui exiſtimationem habere velit apud homines: maxime autem in primo, ac tertio genere. Omne enim lucrum ab exiſtimatione in artib9 proficiſcitur, exiſtimatio à nobilitate, nobilitas à ſubſtantia artis, ſeu fine, aut raritate, raritas ab excellentia artificis, vel exercendi modo. Erunt igitur

tria:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tria: nobilitas artis (atque de ea, i
quibus conſtet, ſatis dictum eſt,) præ
ſtantia artificis, & exercendi. Veru
præſtantia artificis qualis eſſe debea
unicuique manifeſtum eſt, & quomo
do habeatur, ſcilicet ſtudiis, medita
tione, multa exercitatione, atque rari
experimentis, & quod non omnibu
datum eſt adire Corinthum: at, quo
maxime conſpicuum eſt omnibus, di
ligentia artificis, adeo ut etiam fru
ſtrata fine, exiſtimationem retineat
Hæc vero duplex, ut etiam duo ſun
genera artificum peritorum. At peri
torum utilis eſt, & honeſta ac pia, im
peritorum vero inutilis, fucata, & de
teſtanda. Quamobrem & priorem
exercere oportet, & hanc maledicti
proſequi, non quidem aperte, ne ſo
cios inſectari videaris, quamquam
omni reprehenſione digni ſint. Id er
go facies quaſi commiſerando. velu
ſi dicas, Vellem ut recordatus eſſet in
ſpectionis linguæ, aut ventris, horte
riſque illos, ut eum moneant, ut hæc
animadvertat. Quodſi dixerint, dor
ſum inſpexiſſe, gratia exempli, quod
tu neglexeris, ſtatim reſpondebis ſub
ridens. Quorſum id? Hæc autem re
ſponſio ſtatim facta, cum maxima au
toritate tua eſt, elevatque illius exiſti

mationem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

mationem: ita ſi non ſtatim fiat, contrahaſque vultum, multi pro malignitate interpretabuntur animi tui erga illum. Subjicies vero, ubi illa dixeris, denuo ut meminerit hæc inſpicere, atque conſiderare.

Obſervare etiam debes, ut quicquid ab aliis conſtitutum fuerit, addendo, minuendo, locum, tempus, quantitatem, determinando limes. Denique ſi contra te unum multi conſentiant, admonebis ex adſtantibus unum atque præcipuum, ut ſaluti ægri conſulat quod expediat; te contrarium propoſiturum: illos, ut tuam exiſtimationem frangant, bene conſulturos. Tum vero ſi id fecerint, dicet te prudentem & eruditum, qui quod oportet facere eos coëgeris. Si quod proponis, [fecerint,] imperitos rurſus oſtendes, & non audentes tibi repugnare. Ergo ſi exiſtimationem tuam per conjunctos ægri, tum ſuos paraſitos, elevarint; quadruplici via occurres. Aliis enim fautoribus opus habes, & contemnendo verba prorſus, & deteſtando operi totus incumbes, imperabiſque coram illis, cogeſque aſſentiri : tum vero & infirmum & aſtantes terrebis, ne quid te inconſulto agant, commemorando (ſi non per alios id commode & ho-

neſtius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

neſtius facere licet) eos qui in illorum, qui laudantur, manibus inopinato interierint. Præſtat in his, qui jam famam adepti ſunt, partes quaſcunque ægro parum utiles condere, ut temeritatis (quam omnes formidant) opinionem de illo feras cui ſuſpicioni argumentum numquam deeſſe poteſt, & quæ tibi locum præcipuum ad autoritatem, moderationis ſcilicet in animis omnium exiſtimationem relinquat. Id vero modeſtius ſignificare decet, quam ut eum accuſes, atque apud tuos, non ſuos, fautores, (parum enim prodeſt ſerere in alieno agro;) & ut magis illius infelicitatem, quam facta, damnes. Id vero ſcire ut peragas, prudentia opus eſt: exemploque ſuperius (ſectione 79.) te docui, quum ſingula ſcribere nimis operoſum eſſet. Interim & animum eruditione plenum habere oportet, & omnia ad ſimplex imperium (quod majeſtate quadam, ex autoritate, gravitate, operibus, ſapientia, ornatu, & comitatu conſtat,) traducere; ne vel minimum circa hoc ſollicitus & imperitus, vel peritiſſimus quamvis [ſis,] & doctrina atque uſu præſtes, plurimum tamen impeditus, ægri ſalutem prodas: &, ut in Proverbio eſt Glauci armorum permutatio,

ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ut Deum offendas ſtultæ ambitionis, & prodigæ avaritiæ, & incerti lucri cauſſa. Quamobrem etiam magis angue cavere oportet, ne (ut ſtulti quidam) ad verboſam contentionem devenias. Vt neſciam quid turpius aut fœdius, maledicere ne, an male audire: hoc enim impotentiæ, illud ſtultitiæ argumentum, utrumque apud omnes æque execrabile. Quum vero ſint genera malorum ſociorum, ambitioſorum, qui doctrinæ [aut eruditionis] prætextu omnia ſibi vendicant, & callidorum, qui viſa damnant, & alia exequuntur, executionique mandari ab aſtantibus jubent, aliter alterius cura eſt. Nam ambitioſos fallere oportet clam; fallaces palam actorum coarguere, non illorum mentionem faciendo: (ad contentionem enim devenires, & odium irritabile tibi compárares:) ſed contraria jubendo, atq; autoritatibus & ratione, ſi [res] expoſcat, cogendo ut aſſentiantur. Turgidum autem illum medicum coargues, & veterum autoritate palam. Quodſi perſeveret (ut plerumque contingere ſolet: omnes enim hi contumaciſſimi ſunt, atque etiam impii, ac crudeles) dicas non veniſſe te ad certandum: hanc eſſe veterum ſententiam, & (ſi licet)

licet) alium tibi amicum advoca, q
clam cum aſtantibus conveniat. I
ſine ſtrepitu autoritatem illius elid
Obſervare autem cum hujuſmodi vi
occaſiones oportet, velut in venati
ne & bello. Namque qui hoſtem i
conſulte, aut feras aggrediuntur,
quidem vacui præda redeunt, illi vi
cuntur. Errores igitur manifeſtos,
ſucceſſus infelices, tum in eo ægr
tum aliis, ejuſdem obſervabis; ac det
ges. Nimiæ enim patientiæ eſt (ne ſ
cordiæ dicam) falſa illum opinio
laudari; & te, longe illo præſtanti
rem, & humano generi ſalubriorem
poſthaberi. Cave tamen, ne tu pri
illum carpas, vel ulla ratione irrite
ſed veteratorem deprehenſum tua t
ſtata innocentia publica, &c. Quod
in ęmulum ambitioſum & ſtultum i
cideris, difficile eſt recte facere. Mag
enim infortunii eſt, pugnare cum pr
digis vitæ; & contendere cum his q
ut te evertant, ſe ipſos negligun
Nam urceus urceo frangitur; nec uni
damnum affert quippiam alteri co
modi. Id vero accidit immodice a
bitioſis præcipue viris: atque eo mag
procedit, ſi tu labores invidia m
torum, occupant in inſcriptionibu
conſiliis, ſedilibus, pompis, adulati

nibu

nibus, familiaribus, loca indebita, & non tam illis decora, quam tibi turpia: quæ ſi negligas, præter dedecus, in illis augent audaciam, ut jam nihil tutum tibi ſit, quod præripere non audeant. Quum enim omnia vitia nullis terminis coërceantur, ambitio, tum & avaritia præcipue; ſunt natura infinitæ. Quum hoc ergo ſit arduum negotium, memineris illius dicti, Quum non potes facere quod optimum eſt, optimum eſſe puta facere quod minus eſt turpe, periculoſum aut damnoſum. In inſcriptionibus, tum etiam aliis, ſi ille primum occupet locum, tu extremum accipito; ſi ſupremum, tu infimum. Semper enim extrema eandem habent autoritatem: aut ſi non, confundis ordinem: quo ſublato, nullum tibi dedecus provenire poteſt; nec ille quicquam obtinuit. Deo tribui ſolet α & ω: quoniam principii ac finis eadem eſt ratio, & ambo præſtantiſſima. Præterea nimium & parum ad arrogantiam pertinet; & Lacedæmoniorum veſtis, (inquit Ariſtoteles 4 Polit. cap. 7,) &c. Vbi ergo primus eſſe non poſſis, ultimus ſis. Senſim etiam per amicos & modeſte reſiſtendum eſt illi, ut diſcat nihil ei eſſe tutum ac ſine controverſia, etiam in minimis, ne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

majora audeat. Extremum enim m
lorum eſt, ſinere ut gratis [aut imp
ne] inſaniat : ſed paulo minus, ſi con
temnédo excites riſum in ſcriptis, pl
læditur exiſtimatio ; quoniam ſcom
matibus locus non eſt : per quæ ſæp
(quum reliqua non tibi importune ac
ſunt) illudes illius temeritatem. Qual
illud, Vbi ſedet Pontifex, caput menſ
eſt ; at non, ſi in capite menſæ ſederi
Pontifex eris. Quod ſi acrius illu
mordere velis, dices, In menſæ capi
ſedent aut Principes, aut moriones
Semper autem in hujuſmodi viris ob
ſervare oportet, ut ſummam retinea
gravitatem; ut factis generoſis exce
las; ut illum perpetuo per amicos in
quietes, ut illius fugias conſuetudine
ut quum ſermo de ipſo habetur, con
temptui eum habeas, ac negligas, riſ
tantum leviſſimo teſtatus illius impro
bitatem, & quam parvæ apud omne
debeat eſſe exiſtimationis, nec ejus ul
lam rationem habendam. Quod ſi
præter ambitionem, minime malu
ſit, cede ; at ſubride. Sed rara avis e
hæc, In univerſum, cum æmulis au
gravitate tanta eſſe oportet, ut illos a
tui reverentiam compellas, aut tant
morum ſuavitate, ut illorum acerbi
tatem edulcores, ac ruborem eis inji
cias

cias, aut tanto ſplendore, tum artis præſtantia, tum Fortunæ, ut eos obruas, aut tanta potentia, ut te timeant, aut tanta calliditate, ut illos eludas. Hoc ſolum ut facillimum eſt, ita omnibus aliis minus tutum eſt auxilium. Quoniam vero improbi debacchantur, nihili facientes necem hominum; luduntque in capita miſerorum tam impie quam nefarie: ut (gratia exempli) quum multos tentando occidant, ut ſanati ſua induſtria videantur; tu quum jure quieſcas, quoniam ea ſola ſpes ſalutis relinquitur, in alterum duorum incidis; vel, ut, ſi moriatur ęger, negligentia & imperitia tua mortuus videatur, ſi ſanetur, caſu ſanatus credatur, quum nihil circa illum peregeris. Crimen hoc, ut patentem viam ad falſam exiſtimationem, aperire debes, tum queri quam late pateat ad falſam gloriam ex tam ſcelerato facto via. Tutiſſimum hoc ſolum, interquieſcere: tum ea ages quæ nihil movent, nec culpari poſſunt. Magnum tamen videtur reſtare periculum ex perperam facto. Interim attentus eſto. Nam etſi [æger] liberetur, non ſine terribilibus caſibus id contingere poterit: quibus tum opportune occurres, & prædictione caſus facta, rurſus comparatam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

funeſto ſcelere gloriam, tamquam periturum ſervaveris, è manibus illius eripies. Rurſus ſi auxilium in morituro, antea aſtantib⁹ proponant; quod noxium ſit, deinde inſtent, & aſſentiaris, hoc nihil pejus excogitari poteſt: qui mos eſt Bononiæ multis imperitis. Nam ſi aſſentiaris, reus es pœnæ capitalis: neque enim lex quicquam excuſat qui cauſſam mortis dederit, etiam animam agenti: Præterea, ſi ſanetur, ab his ſanatus creditur: ſi pereat, & dicas obfuiſſe, ut qui nullus ſis, nec audeas contradicere his qui perperam conſulunt, contemneris: ſi probaveris, videberis imperiti arbitrio regi. Si dicas, obſtitiſſe vim morbi, (quod rectius dici poteſt;) quærent, cur non prædixeris? at hoc ipſo etiam mendax fies. At ſi reſiſtas, quum jam ſit moriturus; ubi mortuus fuerit, te ignorantię & ſtudii contradicendi accuſabunt dicentes, non periturum [fuiſſe,] ſi permiſiſſes. Quodſi illos damnes coram aſtantibus ægri malæ ſocietatis reddes tibi inimicos. Hoc tamen tutiſſimum eſt, poſtquam jam peſſimos eſſe deprehendiſti, palam corripere [eos] autoritate [tua, quod] propoſuerint malum auxilium; ut ſi [ita] facias, [à calumnia] abſis; ſi non facias & mo

& moriatur, calumniam ſubeas. Nam ſi ægrum deſeras, odium conjunctorum ſubibis, & contemtum aſtantium: & ſi forte aliquando (quum omnino certus non fueris de illius morte reviviſcat, vituperaberis. Rariſſime quidem vidi ęgros utiliter quovis caſu aut cauſſa deſeri: quamvis hoc jubeant clariores medici, noſtri non tamen ferunt mores. Ergo illo reprehenſo, & re improbata, relinque illi judicium, faciat ut volet. Quodſi liceat, paucis mutatis, tuto adhibere, teſtatus parvam ſpem, & poſtquam illi ſumme placet, admittes. Demum, ſi non adhibito præſidio, te retractante [vel detrectante,] moriturus moriatur; illi vero te accuſent; dicas illud omnino obſuturum; ſed aliud eſſe quod illi non intelligebant, ut ſi pro uſtione ſpinæ in diſtenſione, uſtionem in ſutura coronali [adhibuerint,] pro attonito morbo, vel, quod gravius eſt, Vtinam me celerius advocaſſetis, ante illud auxilium! alio ab eo facto commemorato. Sed ſi adeo profuturum confidebat, cur non & hoc adhibuit? ſed poſtquam vidit obfuiſſe, hoc commentus eſt, ut velaret factum. In ſumma, in hujuſmodi quam breviſſime agere [optimum eſt; & ut multi intelligant illorum errata;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

nihil diſtinctè proferendo, ſed in quo maxime errarunt, detegendo: velut ſi dicas, Optarem ut [me] ante ſectionem venæ vocaſſent: [hoc] licet contra tales ſycophantas. Nam peſſimo nihil eſt pejus. Quodſi querantur, objicito impudentiam eis; & illos malæ ſocietatis argue. Nam hos aut vi, aut nullo alio modo tibi æquos reddas. Cavere debemus in æmulis inſectandis, ne nimia inſectatione pro contemptis efficiamus glorioſos; vel ne nos carere judicio deprehendamur: velut Valverda; qui dum ſingulis figuris adjicit, quomodo differat à Veſalii figura, prodit vanitatem propoſiti; ut non docere veritatem quæſierit, ſed nil aliud, quam ut Veſalium everteret. Itaque tantum abſuit, ut id conſequutus ſit, ut ſtultitiam ſuam prodendo, & perturbato omni ordine, pulcherrimum opus (ſi quidem in exprimendis figuris valde felix ære fuerat) inutile prorſus reddiderit: & quem nimis anxia cura deprimere concupierat, aſſidua inſectatione, & ſtulto opere ſuo magis illuſtraverit.

Adverſus autem æmulum ambitioſiſſimum, imperitum, pervicacem, malignum, ac nequitia omni plenum, potentem, faſtuoſum, nõ aliter quam ad-

adverſus incompoſitum & magnum exercitum, cum minore, ſed è veterano milite, certare oportet; ſcilicet inſtructa acie, autoritatibus, ratione urgendo, impellendo, ad contradictionem reducendo. Vbi terga paululum verterit, admone, accuſa, coram increpa; nec umquam deſinito, [antequam eum] profligaveris. Quodſi ad maledicta & probra devenerit; dic, non eſſe his locum, ſed de ſalute ægri certari: ad illa omnia, ſe ſuamque domum reſpiciat: ſatishabere domeſtici mali, ut non neceſſe ſit, quærere aliunde. Antea vero ægrum, ejuſque domeſticos monebis, quod ſalutis ejus cauſſa hoc ſolum facturus ſis, aliter vitam illius in periculo verſari: ob hoc expecta occaſionem gravioris morbi. Illud præterea ſemper contra hujuſmodi viros in ore habendum, etiam extra propoſitum, adeſſe ibi non contentionis cauſſa, ſed ut opitulemur ægro. Nihil autem tam utile fuerit in his, quam ſi artem ad genus earum revocaveris, quæ opera ſua oſtendunt. Errata enim quum mors tegat, à fine auſpicari, oportet. Cadaver [itaque] diſſecando, erroremque detegendo, [eos] proſternes.

Quum vero æmulum habes gravem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

qui te premat, exploratorem omni arte, omnique ingenio ſubjice, qui omnium eorum quæ æmulus tuus agit, certiorem [te] reddat, quæque tibi expediunt, conſulat: & eum eligas etiam, quo (ſi oporteat) illum opprimere poſſis. Porro quomodo id facias, inferius edocebo.

Tum vero & eos qui ægrum, te neglecto, curant, ſic elides. Conſtat ſane productum morbum vitā efficere breviorem. Itaque ægros ipſos reprehendes, qui ſe illi commiſerint: edocens, membra ejuſmodi invalida reddi, & manere ſemper, unde neceſſe ſit, numquam ſecura illos frui valetudine, ſed perpetuo obnoxios morbis ex hoc membro affecto: demum vitam efficere breviorem. Tua autem intereſt, ut non ſolum ratione, ſed autoritatibus id comprobes. Quodſi certamen ſit de lucro, & ille [æmulus tuus] pauper, aut avarus, aut familia oneratus, operam precario locabis, merces vili pretio vēdes, donec eum diſcedere cogas.

Quum vero æmuli conjunguntur, velut chirurgus cū medico diætetico, tum fac ut chirurgus tuus cum diætetico conveniat, & chirurgus ejus tecum: inde ubi diſruperis ſocietatem, uterque deſerat ſuum ſocium. Illi enim jam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ia in graves inimicitias pervenerũt, um ſerio disjuncti ſint, nec tam fa- poterunt coaleſcere, & illorum ſe- ta rimatus es,ut qui finxeris inimi- ias, non geſſeris.

Quumque ſemper conciſa brevita- in loquendo opus ſit, & limato ſer- one, tum maxime erga æmulos, & æcipua à contrario ſenſu. Velut, mnes amici me amant;nec auſi ſunt tuperare inimici, niſi qui faciem ho- inis non ſunt [conſpicati.] Simile ud Antiſthenis: Dubito ne mali quid erim, quoniam improbus me lau- at. Sed accommodatius huic propo- to, id eſt, ad augendam exiſtimatio- em à contrario,Non vituperabit me, iſi cui diſplicet innocentia aut virtus, ixta accuſatoris & calumniæ natu- am.

CAP. CV.
De Delatoribus.

VERVM & illud eſt delatorum [ge- nus,] qui dum adulantur, aut inſi- iantur, aut ut benevolentiam ca- tent, amicos, aut etiam notos,qui ti- i non nocuerunt, inſimulant: ut, ſi redas, inimicos tibi compares, illis ruſtra injuriam gravem inferas, ſi nõ redas, quomodo admoneri poteris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

de inſidiis, quæ in te parantur? de p
riculis ? de jactura ? de infamia ? de
que ſi amicus ſit delator, merito te
derit, in poſterumque in tuam per
ciem connivebit. In conventionib
autem produnt literas, ut perda
aut alios ad conditionem compella
quorũ cauſſa nuncius mitti ſolet cu
epiſtola fidelitatis: ſed & nuncium f
lere conſueverunt, abſconditis æmu
poſt tabulatum, etiam ficta ſurdita
ut clariorem vocem edere cogatu
Quibus ambabus artibus proditus
Regulus SanctiPauli à RegeGalliaru
Cavere igitur, & in ſuſpicione abſtin
re oportet.

CAP. CVI.

De inſidiis ubi de Exploratore.

QVVM vero aliquid habueris o
cultum, inſidiabuntur, ut clanc
lum id eripiant, mille inſidiis; ſubm
ſiſq; primum pauperibus, qui eo mo
bo laborent, nonnumquam pro a
quo qui extra urbem ſit, petentes au
lia. Quod ſi non dederis, inimic
aſciſces tibi: ſi dederis, tuo invent
ſine labore, ſine gratia, ſine tuo co
modo ullo inſigni, potientur; imo
irridebunt [te:] Si fefelleris, reus
apud Deum. Itaque pulſus inunges o
cult

cultis oleis, ordinem ac menſuram miris modis, ac difficillimis ſtatues, miniſtros deterrens, ſi aberrent: præfatus etiam, ne numerum pervertant: magno id periculo fieri, non addas, vitæ, ne ægrum terreas, non [tamen] *magnum* omittas adjicere, ne tentare audeant. Multos etiam miniſtros adhibebis, & ſingula ſingulis mandabis: ſic enim magis confuſa res reddetur: Atque ea ratione omnia, ut quam maxime à medicorum traditionibus in illa cauſſa devient. Similiter de cibis, & cubili. Quædam etiam magis perpetua ſint, quam id in quo eſt vis tota. Nam ſi plura ſint neceſſaria, perturbato ordine facile eſt occulere. Iuramentum quoque exiges pro eo quod artificioſiſſimum videtur, in quo tamen vis non eſt. Nonnumquam coactus ſum, quum ſuſcepiſſem curandũ, quem pro morituro dereliquerant, jubere ægro, ut tamdiu deterius ſe habere conquereretur, donec evaſiſſet periculum; ne per pharmacopolas venenum ſubminiſtrarent, aut mutarent profutura. Sunt & alia inſidiarum genera, per domeſticos, familiares, clientes, pueros, ſimplices, in te non ſolum; ſed etiam in tuos. Quodſi ut ſubſcribas, aut reſcribas, nomine potentes viri,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

atque amici tui, requirant, recipias
facturum : ſed tempus exige, quan
tum ſufficit, ut illum moneas, niſi r
periculo vacet, aut nuncium & epiſt
lam ex ſigillo & charactere noveris.
urgeant, dicas ſolitum illum eſſe pr
priis notis ad te ſcribere, nunc te n
ſcire, cur omiſerit. Rurſus ſi amicu
ſubjiciant, qui à te petat, ut ſua cauſ
magiſtratũ aut Principem adeas, co
tendes, &c. ut ſi neges, eum tibi re
das inimicum, ſi aſſentiaris, Princ
pem fatiges, ſi te ille amet; aut negl
gat, ſi non amet. Fac igitur ut amic
reſpondeat, inveniſſe alium qui eo m
nere fungatur. Cui dicto ſi acquieſca
jam dolo res caret; ſi non, odium t
quærunt, non communis amici re
Tunc ergo abſiſte, & amicum mon
Quodſi non acquieſcit, ſtultus eſt, a
non tibi amicus. Vtrovis modo exp
dit deſerere conſuetudinem damn
ſam. Sed etſi dolo res careat, turpi f
cto opera danda non eſt. Et ſi inſidi
per fictos amicos intervertere te qua
rant, re intellecta ſpem præbe, don
illos fatiges, & ut nihil aliud interi
adverſum te moliantur, prohibebi
Hac occaſione etiam deprehendes d
bios amicos, juſſo ut amicus ille fict
cõſilium à dubio petat, tamquam a
cipi

iti animo tuo hac in re. Quodſi
venit, & is inimicus tibi eſt, &
odſi tibi conſulenti etiam id ſua-
t, proditor plane eſt: ſi vero etiam
ugnantem in ſententiam trahere
itur, proditor eſt; & te contemnit,
ſtultum. Quare, ea occaſione arre-
, graviter, (ſi potes) ut de exitiali
ſte, ultionem ſumere oportet.

Porro inſidiæ quæ ad proditionem
ctant, & quæ contra potentes ſunt;
o ut graviſſimo cũ periculo exer-
ntur, initium ducunt à qualitate
ſonæ iratæ, vel levis, vel ipſi valde
icæ, à cauſſa ſcilicet, querela vera,
fi fi&ta, à præmio ingenti; à modo; ut
licet per eos res agatur, qui non in-
dioſi ſunt, aut ſuſpecti, tegaturque fi-
rei, priuſquam negotium attinga-
us: velut ſi cum ſororio ejus magnis
llicitis paciſcamur, tentare dum à
oditore literas impetremus. Illis
im tuta eſt nuntiis negotiatio, nec
riculum eſt, niſi ut ante primas lite-
s re domino detecta, proditio ficta
atur; quod perſæpe contingit. Nam
cus literæ illæ loco pignoris ſunt.
eliqua deinceps proſequi haud ar-
um eſt.

Si quis inimici amicus ad te veniat,
t ſuſpiceris de his qui cauſſa aliqua
tuæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tuæ familiaritati ſe inſinuant, quidan
oblatis cibis aut potibus illorum an
mos explorare conſueverunt. Sed
res non ferat, aut illi ſint audacior
(perſæpe enim multis bonis & inſci
proditor ſe adjungit) verbis illos blan
dis tamquam prius non agnoviſſe po
niteat, [ablega, & noli te] objicer
importunæ conſuetudini in futurun
Quodſi omnino perſeverent, ſuſpican
dum eſt. Tum vero, ne ex occulto au
dubio, verum & apertum facias in
micũ (quum manifeſte impudentian
ſuam prodat, & animum ad hoſtile
inſidias, violentię, aut veneficii, aut de
lationis paratum) objicere oportet fa
mulum aliquem petulantem: aut, ſ
non licet ob potentiam, impedimen
tum menſtruum ex negotio, aut ut re
ferant te dormire, aut abeſſe; ipſis au
tem [famulis aut domeſticis] otii ni
ſupereſſe. Si vero quis interroget te
[de]tributo Cęſaris, ille autem ſit ami
cus, aut ſimplex, ut expiſceris quis ſub
miſerit, dicas: Memoratu dignũ affers:
amicum tibi eſſe neceſſe eſt, & pruden-
tem virum, qui hujus te admonuit: dic
ſodes, quis eſt, qui tam utile tibi conſi-
lium dedit? Sed tempus interponere
non oportet.

Si medicus (gratia exempli) ſocius
alia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

a ſeorſum præcipiat (quod multi fa-
ce conſueverunt) ab his, in quibus
uvenerat jam, decet ex aliquo aſtan-
m ſcire. Nam jactus [in] incertum,
um utiles eſſe ſolent. Secus, admo-
nis hominem (tamquam in illo ma-
ne fidas) officii : rationes autem ad-
c periculi, ſi aliter fiat; eumque au-
rem facias inventi utilis. Ad aſtantes
ro converſus dicas,] te non dubi-
e de illius ſumma fide; periculum
gendo, tamquam de dolo aliunde
piceris. Vbi ſuſpectũ habes aliquem,
em ſcire qui ſit tua interſit, ad ami-
m verba facere oportet, ut explo-
s: at ſi non habes [verum, ſed] ſimu-
lum amicum (nam horũ numquam
eſt copia) verba habebis, ut velit ex-
rare, qui ſit : ſed ſi non agit, viliſque
nditionis ſit (ac in tua poteſtate ali-
o modo) dicas, Tua intereſt, ut quis
ille, reſciam; aliter tu ipſus es. Nam
idos amicos, & ignobiles homines,
fallaces, non niſi metu adverſus ſe-
os coges. Nonnumquam à princi-
li blande ſciſcitaberis,

Inſidiarum vero violentarum à la-
onibus (cujuſmodi in urbibus ma-
is frequentes eſſe ſolent) tempus &
nſuetudo quædam eſt. Tempus;
oniam ad nictum [oculi,] aut aliud

ſignum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſignum id conficiunt; non ante. (Eſt enim & in his ordo quidam:) Conſuetudo; quoniam [aliqui] malleo, alii gladio interficiunt. Cura enim eſt illis ut uno ictu, & ſine voce concidant. Ideo ne incognitos admittas ſolus multo minus prope, ac retro: ſed expeditum te ſerva. Aſpice ſi adeſt apparatus. Tales enim ut lanii ſuum habere [cultrum] ſolent; maxime qui ſues occidunt. Caveas ſcalarum ſumma, & fallaces ſtructuras, & loca horrida, & ſine pavimento; quoniam ibi facilius cadunt, & ſanguis abſorbetur, nec hominibus obvia ſunt [& in iis] facile ſepeliuntur [occiſi.] Nox periculoſior eſt, quam dies: & loca ſolitaria. Riſus fictus adeſt, & verba plurima, ſed non ſatis condita. Summa rei eſt, quod ubi imminet tempus, abſcedentem ſequuntur. Exemplum ſume à laniis, quum boves ſunt mactaturi. Sed de his omnibus infra.

Inſidias vero, de quibus ſupra actum eſt, pietatis titulo, [ſic] dignoſces. Perſonam noveris primum: deinde quod blandis [verbis] te aggreditur: hæc enim via ad obtinendum aut detegendum animum. Deinde eo te deducunt, ſi renitaris, ut confitearis: ſi nolis, hæreſis te reum agunt; ſi velis, & non ce-

das,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

s, interrogant an ſumturus ſis cor-
s Chriſti? ſi neges, contemptus præ-
torum te inſimulant; ſi ſumturum
eas, non abſolutus, hęreſis manifeſto
n crimine. Si abſolutum te dicas,
gat id fieri potuiſſe: petit ut addu-
ſacerdotem; oſtenſurum id non
i potuiſſe. Ita ex minimis initiis te
plicat metu infamiæ, periculo for-
narum omnium, exiſtimationis,
vitæ; ut neſcias quo te vertas. Tum
aggreditur levibus: conſulit quid
ndum. Tunc cave: quodcunque
iderit ſeu acerbum, ſeu diſſonum à
oribus, ſeu quid pollicearis, detine-
. Propterea nega colloquium. Si ur-
at, dicas te illum cognoſcere. Nam
prudentiores, diſcedunt; non igna-
quanto periculo ſe exponant. Quod
ncautus in caſſes decideris, docue-
que veniam impetraſſe; opponas ro-
nti illud, ut is ad eum potius eat,
i ſit eruditior.

Si ergo propinatum ſit [ægro] ali-
id pravi, ut gloriam tuam evertant:
as, Ego rem quæ te juvit, antea ex-
bui; nunc immutatum eſt; neſcio
ſſam: nollem ut aliquid ſiniſtri
ntingeret. Propterea ignoſcas mihi:
lo amplius tecū habere negotium.
elligas modo tu: ſed ſi conſilium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

petat, offeras curam ex ſcripto, quam aliubi exequatur.

Eſt præterea inſidiarum genus illud exitiale, de quo mirabar diu, Bononiæ quum eſſem: Maxime huic negotio dabant operam, ut qui accederent ad infirmum, animum illius confirmarent, dicentes ut nõ formidaret, quod omnino in tuto eſſet, etiamſi in extremis laboraret. Id qua ratione agerent, non poteram intelligere. Tandem animadverti, heredum eſſe conſilium vafrum: qui ſeu procurarent illius necem, ſeu ſaltem quidem exſpectarent, id agebant, ne æger ſibi timens cogitaret de mutando medico, aut de inſidiatoribus abigendis, aut (quod magis referret) mutandis teſtamenti tabulis: ut nullum ſit maleficarum inſidiarum magis argumentũ hac importuna procuratione confirmandi animi; quum auxiliis bonis, (ut ego objiciebam, neſciens quo tenderent,) non tam forti animo ægrotantis opus eſſet.

Explorator duplex: [alienus, &] conjunctus: is longe melior, quod non ſolum actiones, ſed & conſilia novit. Sed potentium eſt, & Principum, invenire qui velit perſonam & nomen proditoris (& plerumque non ſine gravi periculo) alterius cauſſa ſubire. Et ſpeculato-

oris aut puer [eſt,] aut vir: Puer,
n quivis, ſed callidus valde, & mul-
experiendo edoctus: minus ſuſpe-
s eſt, & plura ei licent, ſed judicio
ierior: Vir, unus aut duo, ſi fidi, lon-
meliores, minuſque ſuſpecti; aut ut
er ignoret: ſi unus, aut omnino vi-
ſit, aut qui contemnatur, aut ſplen-
de ornatus: medii conditione, ſunt
gis ſuſpecti. Communia omnibus,
dere procul, ubi præſtolentur, nec
leantur, nec tum ſurgere; poſt acce-
are gradum, oculo, non facie, aſpi-
ndo. Vbi via mutanda eſt, prope
Iuvat ad tarditatem, inſpectio do-
rum, & figurarum, mictus, collo-
a cum obviis: ad celeritatem, illos
rantes ut prætergrediaris, inæqua-
s inceſſus, maxime in puero, etiam
ſus, luſus cum lapidibus, cantus,
o & ſaltus: in viro ſuſpiria etiam
ſi excuſant, &c. Omnes hos non
ſed per amicum, invenire oportet.
ibus etiam optimum eſt (ſi tutum)
viam aliam eundo, neceſſario in
dem rurſus redire: ut ſi ſit in A,
culator in B, quum eum viderit, eat
D: ille in C: inde tranſibit ad H per
] & occurret ſpeculatori quaſi for-
to: quod ſi dum ſpeculator eſt in E,
n videt A ipſe, & in F G, &c. Opor-

tet igitur diligenter metiri greſſum il
lius, ut illi ſe accommodet ſpeculator
Quidam etiam mulieribus utuntur
nec male. Plurimum enim abſunt
ſuſpicione.

Eſt etiam inſidiarum genus duplex
valde maleficum. Vnum, quum amic
tuis perſuadent, non eſſe quod ſua
dent, tibi noxium. Ita dupliciter ob
ſunt: non ſolum re; ſed amicos i
tui jacturam inducunt; ut etiam t
merito illis iraſcaris. Aliud eſt, quum
quod per ipſos factum eſt, tamquam
vitio tuo contigerit, tibi imputant
Velut quum mihi Bononiæ paucita
tem diſcipulorum objicerent; cuju
cauſſa ipſi erant, quum etiam violen
ter abducerent, & locum legendi a
que horam occuparent; alioſque lecto
res inducerent.

Cap. CVII.

De invidia abolenda.

INVIDIAM autem declinabis,
apud æmulos & eorum amicos
fortuna tua conqueraris; & non jact
te, nec glorieris; verum illos human
ter amplectaris. Difficillimum ſane e
exiſtimationem [retinere,] & invidia
fugere. Neque bonum eſt, valde fam
liarem eſſe æmulis; nam incognitis i
vide

videre non ſolemus. Sed & fortunæ potius [accepta] referre decet, quam induſtriæ, vel virtuti, quæ eveniunt bona. Vnde Sylla ſe Felicem voluit appellari. Invidia conſtat, non exiſtimatio, quiete. Ergo ut alterum ſerves, alterum declines, mutationes apud æmulos occulere oportet, ut lucrari, honorari, vocari à Principibus: ſed antiqua ſolum oſtentare.

CAP. CVIII.

De contemptu & irriſione.

QVUM vero aliquis (gratia exempli) domeſticorum ęgri te irridet, id magnum eſt: nam contemtum dominorum indicat: unde haud malum fuerit miſſionem impetrare. Audiunt enim famuli aut domeſtici quæ dicuntur in domo; & continere non poſſunt. Id vero ex aliis ſignis animadvertes: ſolutione, quæ minuitur; & riſu, dum diſcedis: nam triſtes te excipiunt. hæc enim proprie ſunt contemptus ſigna. Quod ſi cedere, grave nimium ſit, tu te ipſum contrahe, ac fortiter reſiſte his, qui te oppugnant. Irriſioni iracundia adverſatur; tum alteratio in cauſſà, prǫſentibus fautoribus tuis. Age ut Paulus dicebat: urge, obſecra, &c. increpa: memineris agi de honore tuo:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

caussam contemptus venare. Si medi-
cus molitus eſt technam, non ſervum
aut ancillam reprehende, ſed palam
medicum: urge, quaſi inſcium culpæ.
Diſſimulabis enim. Omnibus præterea
participibus, pharmacopolis, tonſori-
bus, obſtetricibus, lucri cauſam ho-
neſte præbebis, autoritate tua ſervata.
Nam quorſum tua imminuere, ut al-
terius nomen illuſtres? Perſtare poſſe
in propoſito, & ſpernere, vel deſperar
reſtitutionem: ſed res humanæ brevi
finiuntur, & non conſtant diu; ut ex-
ſpectatio periculoſa ſit plerunque, ſem-
per autem damnoſa: deſperatio auten
abſurda; quum nihil apud nos tutum
ſit, aut ſpe careat. Similia, ut dixi, ſimi
libus, ſi ſuperior ſis, ſunt propulſanda
atque id tantum. diſſimilibus, ſi infe
rior; id enim neceſſarium. Si vero irri
deris, aut contemtum pateris, ſeu cau
ſa tua, ſeu cauſſa non tua, ut reſtitua
ris, prorſus danda eſt opera. Sed exem-
plo utamur: Sit ut vocatus inter bell
conſultores, irridearis à Principe, alii
(ut fieri ſolet) in unum conſpiranti
bus: tu vide an inconſulte aliquid, ege
ris, aut dixeris. Vt enim medicus num-
quam recte curabit morbum, niſi qu
cauſſam cognoverit bene; ita morbo-
rum, qui nobis in exiſtimatione con

tingunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tingunt, ſumma curæ eſt, cognitio cauſſæ. Fac igitur ut ſcias cauſſam, an ſit error tuus an conſpiratio æmulorum, an Principis judicium; an plura ex his. Si autem cauſſa eſt error tuus, ne excuſaveris: ſera enim excuſatione nihil pejus, quæ fatetur errorem, & non in tempore illum diluit; niſi te opportunitas juverit, ut quum refricatur: tunc enim ut recenti vulneri medendum eſt, diligentia, cura, & oratione, quæ aut crimen & errorem eſſe neget; aut doceat, niſi id feciſſes, deterius negotium ſe habiturum. Ergo corriges teipſum, ſeu error fuerit in re; velut conſuetudo; ſeu in modo, velut quum intempeſtive, minus appoſite conſulueris; ſeu in aliis, quæ ad negotium non pertinent, ſermonibus vanis, inanibus, inceſſu, ornatu, atque ſimilibus. Sic autem corriges, ut non ſolum te ab erroris opinione in poſterum admittendi vindices, ſed etiam prioris ſuſpicione, dum in contrarium habitum verſus es: Velut ſi de levitate ſuſpectus ſis, continentiſſimus eſto, atque gravis admodum; adeo ut liceat in contrarium tranſire vitium, modo leve ſit, atque purum: velut ex loquace, nugace, vaniloquo, in taciturnum, & eum à quo verba ſint vi extorquen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

da, ne refrices, aut iterum erres: tempus omnia abolet, imo eluit. Vt errores tuos cognoſcas, amicum habeas, qui quæ agas ac dicas conſideret, ac libere tibi renunciet: dicat & quę ab inimicis tuis objici ſentiet. Quodſi Principis judicium te premit, ſi parum prudens eſt, tu te contineas, fautores quære, atque homines qui tecum ſentiant: licebit adhærere illi cujus opinionem probat, tuam mutaſſe ſimulando ſententiam. At ſi prudens eſt, credas calumnia perſuaſum: itaque apud illos te tueberis. Si veri amans eſt, & vere prudens, excuſantem libenter audiet; & defenſionem amplectetur. Si nimium pervicax, aut te oderit, aut ab aliis fuerit perſuaſus, diſcede, ſi potes. Periculoſum enim, ſemper obluctari potentioribus; plerunq; & damnoſum.

Si tui te, extra patriam dum fueris (quod mihi contigit) contemnant, diffamentque; contemptum illorum perferre oportet. Dixi ego quærenti, & interroganti, cur hoc? non eſſe illos patritios, ſed mercatores. In eos recidet contumelia, ſi (quemadmodum & [evenit] mihi) duæ res affulſerint: autoritas ex virtute, & [favor] à nobiliſſimis concivibus eo in loco in quem te contuliſti.

CAP

CAP. CIX.

De calumnia apud Populum eradicanda.

AD abolendam vero calumniam, quum ea duplex ſit, judiciaria, & popularis; popularis multitudine & potentia amicorum te laudantium, tum vitæ ſynceritate, & oppoſitis rationibus vivendi diſſolvitur. Velut ſi de pueris te accuſant, mulieres habeto in domo; ſi de ignorantia, diſputa, ede libros: ſed & hoc jacta. Putant non poſſe convinci falſum teſtem, nec negantem orationem poſſe demonſtrari. Verum falluntur. Nam Daniel ſenes, falſos teſtes, convicit, atque damnavit. Vbi vero hæc non ſufficiant, libello edito te tueberis: ſed ita, ut accuſationis caput omittas; reſpondeas his quæ antecedunt, antequam ad illud deſcendas, & (ut dicitur,) *Excipias quam vulnus, te decet ante mederi.* Velut ſi inconſtantem, cogitabundum cerebroſumque te appellare vulgo ſoleant; tu ne hujus memineris: ſed ita exordieris: *Magnus abuſus eſt, quod in tam periculoſa re, qualis eſt hominum vita, medici tam inconſulto, ubi ad ægros acceſſerint, ſtatim nihil cogitantes dictent medicamenta, præcipiant agenda, non co-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

gnito morbo, non intellecta cauſſa; atque id impune non ſolum ſit illis, ſed unde mors tot hominum, & miſerorum languentium originem ducit, illis gloriæ cedat? O infandam audaciam, perfidam nequitiam, ſtultas hominum mentes, & in ſua damna proclives! Adeo ut ſi quem ſuſpenſum ſtare virum probum, & ſapientem, piumque, & in miſerorum ægrorum commoda intentum videant, tamquam ignarum (qui non ſtatim doceat quæ agenda ſunt) aut alia cogitantem, & cerebroſum vocent. Tantum error poteſt Populi, & improborum artificum malignitas. In judiciaria autem [calumnia] exerce illud: (de hoc autem ſupra actum eſt:) ſcilicet, repetita interrogatione poſt aliquot dies; quod ſi juſtus ſit judex, accuſator, & teſtes pœnas luent; ſi improbus, opprimeris. Sed talia judicia ira Dei ſubſequi ſolet. Quum etiam coarctata loco & tempore fuerit calumnia, facile refellitur, aliud probando, eodem loco & tempore [à te factum aut dictum fuiſſe:] at ſic etiam negans oratio probari ſolet, ſcilicet per affirmantem oppoſitam. Dubitatur autem, an melius ſit, accuſari, & abſolvi in judicio, an non eſſe accuſatum? an per calumniam accuſatum abſolvi, ut innocentem, an

non

accuſari? an intentari judicium,
omiſſum deſperatione, an non in-
tari? an nominari; an in ſuſpicio-
m veniſſe, nec nominari? an veniſſe
ſpicionem; an prorſus non cogi-
quemquam de hoc? Et ſane in his
effectum notum habent, ut occi-
hominem, melius eſt per calum-
accuſatum, & innocentem pro-
ciari: nam ad alia judicia multum
fert abſolvi; at alia ratione dete-
eſt, quam non accuſari, quum gra-
pecunia, vi oratorum defenſus vi-
poſſit. At in criminibus quæ effe-
apertum non habent, ut hæreſi,
cubitu puerorum, nullum eſt auxi-
ab innocentia: ideo melius eſt
a Fortuna uti, ut ne in ſuſpicio-
quidem cadas: adeo enim quæ-
maligna ſunt & exitialia, ut et-
cogitatio propria labefactare, &
uere hominem videatur; velut ſi
de Deo male cogitare poſſe ſibi
uadeat. In populari autem opinio-
omnis etiam ſuſpicio maculam af-
: aut enim flagitioſus eſt, aut o-
ius, & ob id hujuſmodi feruntur.
mobrem nec dolori indulgens,
aris [te] petitum veneno, vel fer-
exiſtimationtm enim minuit, &
nos inimicis & æmulis addit: vi-
deris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

deris enim talis, in quem audere licue-
rit: (Perſuaſum eſt enim imperitis, e-
gregios viros etiam à cogitatione tu-
tos eſſe debere:) Sed ſufficiat queri d
gravibus perſecutionibus. At in judi-
ciis, ſi æqui ſint judices, quæ non pro-
bant, ubi de noto effectu agitur, a
opinionem calumniæ juvant. Abſolu-
tum autem de jure eſſe, ut indifferen-
eſt, ita ad innocentiam numquam tra-
hi poteſt. Sic trifariam diſtinguendum
Si tu, tamquam non cures rem, que-
raris publice, fabricatam in te pulcher-
rimam technam, de re de qua ne cogi-
taveris quidem; hoc autem breviter
narrabis, cum riſu indignationis ple-
no: Aliter vero etiam ſi ad non ami-
cum, tamquam ad amicum ſingula-
rem, narrabis commentitiam fabu-
lam, capita argumentorum tangendo
ſolum non enarrando; dolebis Fortu-
nam tuam, mores hominum; quere-
ris nullam eſſe his rebus propoſitam
legem, aut ſaltem non obſervari: om-
nia autem cum indignatione, ira, fre-
mitu, verborum paucitate: nam hæ
innocentiæ ſunt indicia. Adjicere po-
tes, quanto damno tibi ſit; & crimin
magnitudinem augere. Quanto enim
majus à te fingitur, tanto quiſque a
illo te [longius] velle abeſſe crediderit

No

Noli tamen adferre probationes, nec proferre experimenta, quaſi confiſus in innocentia tua; ſed expende amici opinionem, an à te, vel ab alio potius ſit perſuaſus: Frigide conſolabitur ab alio perſuaſus, aut tacitus manebit: ſi à te, ad ultionem incitabit te, & operam ſuam pollicebitur. Si ab alio perſuaſus eſt, ab ejus amicitia prorſus te ſubduces. Neque enim honeſta vel utilis amicitia eſſe poteſt ejus, qui de te male ſentit: ſed aut fraudulenta eſt, aut ob timorem ſolum te cogit. Sic vero agendo, utriuſque improbitatem teſtaberis, & tuam tueberis exiſtimationem. At ſi ſtultitiæ te inſimulent, jam hoc majus eſt æmulatione atque calumnia, &c. ſed ſi hoſtilis inſectatio: publiceque provocandus in judicium; & vindicanda quovis modo injuria. Nihil enim non licet contra tanti ſceleris autores: quin etiam proſcribere, atque vulgare maledicta de illis, factionem ſuſcitare; & beneficio uti injuſtæ calumniæ ſi non potes, nihil melius, quam conceſſis à populo id oſtendere. Eſt autem id: *Nullus majorum meorum ſtultus fuit: inde ridere.*

Vbi de religione agitur (quoniam hodie in ea ſummum eſt periculum.) ne umquam detegas te erraſſe: ſed melius

lius eſt omnino prætermittere; quum ſecus agendo, nec magis pietatem co las; velut veſtis diebus primis quum impeditus ſero ad ſacrificium iveris plus jacturæ affert quod videaris con temſiſſe, quam auxilietur pœnitentia opinio. Et ideo ne acceſſeris: ſed po ſtridie, aut alio die, quaſi duplicat fœnore & re & exemplo utrique ſa tisfacies. Hocque tutius apud plebem honeſtius etiam apud nobiles: quor ut non eſt ſimplicitas garrula, ita ma ximum decoris ſtudium. Porro hui negotio maxime ſtudere debent ver ſapientes: nam nulli magis obnox populari calumniæ; ut optimi pro peſ ſimis, & præſtantiſſimi pro imperiti habeantur tot falſorum criminum ſe minatoribus: adeo ut nulli magis fian obnoxii legibus, maxime tyranno rum; quibus innocentes opprimun tur, improbi elabuntur.

Quandoque juvat in aliis cauſſis pe tere præſidium coram multitudine aut prorſus contemnere rem, atqu negligere. Quandoque enim ex com pacto te oppugnabunt; ut ſi renitari turpiter cadas. Oſtende itaque te veri tatis tantum ſtudioſum. Multum ju vat hæc tenſa [prætenſio.] Quinetian contemtum, ut dixi, oſtendendo, ma

gnitu

nitudinē præferes. Quum vero quicquam multitudini inviſum facere in animo eſt, ne antea queraris; ſed potius laudibus evehas, optareque ſimules. Sic enim omittendo quæ laudaſti; quæ optare viſus es; id neceſſario feciſſe videberis; nec maledictis virulentarum linguarum ſubjicieris. Solent autem hæ occurrere calumniæ, his, qui conjunctis ſanguine deſtituti ſunt, & in principiis ſementis hujus exitialis parum diligentes fuerunt, & virtuti, & perſuaſioni de ſe nimis confiſi ſunt. Quodſi per potentes viros, & aperte, æmuli te calumnientur, potentiores opponere oportet; indicia, &c. nam & illa potentibus proſunt, &c. turbas in populo ſuſcitare: tum vero æmulum forſan (raro enim hoc genus inſectationis à pluribus pendet) facilius fuerit evertere, quam reſiſtere potenti. Ubi calumniæ fundamentum verum ſit, res tamen ipſa dolo agitur; ut ſi medico philoſopho aut eloquenti (neque enim prorſus imperitus omnium eſſe poteſt) objiciatur quod novit, ad exiſtimationem in arte elevandam; non negabis (quod ſtulti faciunt,) ſed optare hanc gloriam ſimulabis: inde aliquo facto optare non eſſe, oſtendes. Horum altero exiſtimabunt ſe nō nocere,

cere, ob idque deſinent; altero totu
videberis principali negotio intentu
& ſolum in eo perſtare [aut præſtare.
Nec verſaris in periculo, ne non inve
tant exemplum, opinionis in princ
pale; quoniam in eo acrem propugn
torem te eſſe oportet. Quid enim m
gis nocet exiſtimationi, ut nullus ſ
quam profiteri, & non præſtare; v
rum turpiter vinci, atque nullum
exhibere? Si ergo hoc ipſum ſimulav
ris, nonne omnem opinionem de
vulgatam eximes, atque eradicab
Vbi vero indictis, & de calumnia d
ctrinæ, calumnia vulgetur maxin
adverſus profeſſores, juvat non è
recto petere, neque ſine occaſione, ſ
transverſim, & quaſi per ænigma, p
que occaſionem, & brevi ſermone, n
ſine autoritate, ſi potes; & tacite ill
ad certamen invitare. Quod (etſi po
modum parum præſtiturus) agebat
cte Cavenagus : *Veluti quum dicer
æmuli, me fucatam doctrinam, atque
loratam, ſed neque veram, neque ex v
rum ſententia, ſed novam, ſpargere; di
tria genera animalium eſſe, quæ ſing
armavit Natura : viribus hæc, illa fu
alia dolo : in quo [poſtremo genere] ſ
ſerpentes. Ob hoc Ariſtotelem dixiſſe,
nem eſſe ingenuis moribus, quod vir*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſuis confidat. Non occulte, ſi quid habent, inſuſurrent in diſcipulorum aures: Facile intellecturos, qui cervos ſe credunt, ſaltu eſſe aſinos. Legant quæ de hujuſmodi viris ſcripſit Galenus (etiam producto loco:) nam & idem certamen imperitorum & ſtupidorum adverſus illum fuiſſe. Prodeant, prodeant [vel prodant,] ſi quid habent, dicebat Cavenagus; geminato verbo. Certum eſt quicunque nunc profitentur Papiæ, eſſe è noſtris diſcipulis; noſtraque ſcripta jam ubique legi: Tyrannicum eſſe, imo impudentium, maledicere, non adjecta ratione: Voces eſſe ſparſas à quibuſdam medicis, qui videant brevi futurum, ut ſi diſcipuli audire pergant, non ſolum ſe futuros longe ſuperiores, ſed etiam illos vera doctrina in lucem prodeunte, apud Populũ contemtui habendos. Propterea ſua intereſſe, ut quanto plus illi urgent, ac diſſuadent, tanto acrius his ſtudiis incumbant. Sed neque voto potientur. Nam ſi qui modo decepti verbis eorum, diſcedent; hi ſolum erunt qui imperiti ſunt, & ob id deſperabunt ſe poſſe eo pervenire ut illos ſuperent. Nam qui præſtant ingenio, non dubito quin ſint perſeveraturi. Talibus verbis & ipſi autores machinæ abſterrentur. Quum vero numquam ſatis adverſus hoc malum, quo præcipue omnes virtute præditi (velut aſilis del-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

phini) urgentur, [muniti ſimus,]
maximum eſt calumniæ argument
de pluribus generibus accuſari. Na
ſi falſa ſunt, calumnia fere palam e
ſi vera, quorſum tot, quæ ægre po
modum probari poſſunt, inculca
quum in uno conviciſſe ſufficiat? tu
præſertim [quum eum] in eodem g
nere multis exemplis peccaſſe, demo
ſtraverit. Atque hæc excuſatio pl
habet efficaciæ apud magiſtratus,
ſapientes; & magis ſeria eſt illa ap
populum; quæ inanis ac levis, [&
omnino fucata. Nihil autem efficac
in reſpondendo, quam ſi coram p
pulo vel judicibus, ad certamen pr
vocaveris. Quod mihi bis feliciter co
tigit: Primum quidem ſimpliciter M
diolani; poſt Bononiæ; propoſita co
ditione, quum de lectionibus conqu
rerentur, ſimulata accuſatione, di
Si omnes una ex his [calumniatorib
tam] profeſſores, quam diſcipuli, vel p
ginam [unam qualem ego] ſcripſera
ſuper eodem libro (profitebar autem tu
ſecundum Hippocratis Epidemiorum
brum) conficere potuiſſent, gratis me v
per annum profiteri: Sin non poſſent,
pendium trecentis augerent coronatis,
in poſterum à calumnia deſiſterent. N
mo nec in prima, nec in ſecunda ob

tic

tione auſus eſt conditionem recipere;
ponteque victos ſe faſſi ſunt. Poteſt &
ontorqueri conditio ad ſolos æmu-
os: idque tanto honeſtius, quanto
rior efficacior, & glorioſior.

Porro ſcommatibus in his locus da-
ur, tum etiam fabulis, ſed brevibus
dmodum. Velut quum quidam gra-
itatem maximam immerito præ ſe
erret, dixi, Vt plures ſibi ſapiunt! il-
e probandus eſt, qui pluribus ſapit.
Quum aliquando non pro dignitate
bri Epidemiorum, quem explicatu-
us eram, oraſſem, dixi, Bonum pan-
um numquam pulchrũ habere lim-
um. Alteri dixi, Conon [aut Codrus]
ex mortuus eſt ut ſervaret exercitũ,
tc. quod non blandirer diſcipulis; nec
quus, qui domini ſervat vitam, ſed ca-
is inutilis. Quum exiſtimarent rarum
ne habiturum auditorium, reſpon-
i, Plures venduntur Donati, quam
irgilii; & Virgilii, quam Ariſtoteles.
bſervandum eſt in his, ut non ſolum
em ipſam honeſte excuſes, ſed auto-
es calumniæ ſimul graviter accuſes;
c ut facto ipſi ſimul medearis: & ut,
res aliter cedat; (velut quum poſt-
nodum pleno auditorio legi) ne eam
artem inconſultius improbes. Verba
umilia, vel res obſcenæ numquam

conveniunt, niſi indignabundis, & ir
injuria manifeſta, quum ipſi alioquir
graves habeantur. Nullum enim e
tam exiguum diſcrimen in ſermon
apud multitudinem, quod evidenten
non faciat varietatem.

At quum res in anguſto fuerit, op
pugnaverintque te, hinc urgendo, il
linc per ſuppoſitos aſtantes; tunc opu
eſt ſumma manſuetudine, patientia
ſollicitudine, ac gravitate; diligente
omnia conſiderando, & librum ha
bendo depromptum, omnia conti
nentem: & nihil eſt mali, niſi jactu
ra temporis: ſed ſi potes, (ubi ne
illos flectere vales, nec cives intell
gunt, ſed ſunt dementati) ne illo
rum veſtigia ſequaris, ac Deum offen
das, melius eſt locum abominabilem
relinquere. Verum ſi aliam ſuſtine
provinciam, velut profitendi, & il
(maxime ob ambitionem diſcipulo
rum) viget hoc malum, ut nec ret
nere tuto poſſis, nec honeſte relinque
re munus, ſuſcita ſenſim (ſi potes
juvenes aliquos, eos ad rectam viam
dirigendo: aut gregarium te medicum
exhibe: hoc enim exoptant; & nil aliu
primum cupiunt. Verum nec id ſuff
cit. Nam facilius ex ſecundo loco a
ultimum te rejicient; quam ex prim
ad ſe

ſecundum. Neceſſe eſt igitur favere
ioribus, atque illos inſtruere; & vi-
e truculentorum carnificum con-
tudinem, ne in aliquod magnum
lum importunitate ſua te ingerant.
enim difficillimum cum illis pu-
are; niſi apud Principem aliquem
timum & prudentem ſis: quum id
idat [in hoc negotio] quod dimi-
ntibus cum illis qui vitam ſuam de-
nderunt: nam hi non vitam, ſed
imæ ſuæ curam abjecerunt.

Si injuria publica ſit, & per pueros
orum, in te, aut tuos, (maxime au-
n in uſu ſunt nomina inſaniæ, ebrie-
is, pædiconis, mœchæ mariti, aut
formitatis in corpore, tum ignavi,)
c pœna propoſita publice eſt, velut
noniæ, ac Romæ (ut mirer contra
minis inuſtam falſam notam ſolam
ionem civilem relictam eſſe) Do-
num, non illos, ſi vales, ſolus ſolum,
ſumma injuria, quæ nunc habetur
uxoris impudicitia, ſaltem dolore
icies, perterrefacieſque. Si cum præ-
ſecto negotium eſt, & tu per pueros
em ages, ſine luce, per inanimata;
animatis animata ulciſceris: poſt
c. l. f. noc. ap. ſi potentior ſit, ita
ciſceris in ſuis, ut non ſolum te co-
tur relinquere, ſed etiam perpetuo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

in mœrore vivat.Digni enim ejuſmo
homines ſunt, quorum ſtirps prorſu
extirpetur, ab omni humanitate atqu
virtute alieni.Illud diligenter cave, n
ex tribus præſidiis perperam unun
pro alio eligas. Quod ſi lege agere li
cet, nullo alio præſidio uti debes; no
ſolum quia melius multo, ſed quo
Rempublicam bene conſtitutam eſ
id doceat; ac illam non violare dece
quæ te tuetur. Et qui peccat, mino
pœna dignus eſt; quoniam haud ex li
centia id agit.

Specialiter autem ſi te inſanum eſ
divulgaverint, quod (ut dixi) ſum
mum eſt omnium convitium, dicas
Si opinionem illorum de me, Dei eſ
arbitrarer,utique ex hoc ſermone,&c
me ſuſpenderem: Verum quum han
opinionem contrariam eſſe mihi per
ſuadeam illi, quam de me Deus habe
(ut qui inimici Dei ſint) gratulor mih
ipſi non parum: Et tamen cum ho
ipſo etiam, ſi quando occaſio detur,
meritas illis gratias agam.

CAP. CX.

De contentione.

IN contentionibus anſam præbent
improbi & æmuli,& qui te oderunt,
injuriam inferendi. Summa eſt,ut pau-
cis ver-

s verbis utaris, nec iraſcaris; & ut eo
fugias, ut roges, an velit quicquam
lus quam jure illi conceſſum? Si ne-
at, reſpondeas, Igitur vim inferre pa-
is: audite qui adeſtis: neque tu ergo,
ipſo teſte juſtus es vir. Si concedit,
ices. Iam convenimus: neque ego
uicquam aliud volo. Hæc maternæ
nguę ſunt accommodata, nō ut Lati-
e proferantur. At ſi cum ſycophanta
s ſit, verſa vice eiſdem ille te obligat
rbis, ut te decipiat. Reſpondebis igi-
ır, Te velle ſane quod jus æquumque
æcipit: ſed quale illud ſit, videre te
pere: nam hoc titulo illum inique
gere atque injuſte.

Quidam adeo ſunt impudentes, ut
iam ab incognitis quæ neganda eſ-
nt amicis, petant; &, ſi neges, mi-
ntur. Vbi tales videris, tempus petas
d deliberandum. Quod ſi velit in lon-
um producere ſermonem, ne feceris.
ſe enim paratus conſilio, (& forſan
etiam,) venit. Vbi reſpondendum
t, meditata oratione paucis, & co-
m Principe, vel magiſtratu, vel po-
ntioribus amicis, ſermonem habeas:
ium omnem recuſes. Propterea ob-
ti decet quantiſcunque viribus, ne
la ex parte te de tuo deturbet ſtatu.

CAP. CXI.

De injuria accepta.

INIVRIAS ergo minores hoc in ca
ſu ulciſci debemus acriter & obſtina
te: ſed ita, ut aliud quidvis potius
quam hoc, agere videamur. Blandun
te inimico oſtendes; & levibus etian
officiis quibuſdam ita eum proſeque
ris, ut facilior ulciſcendi occaſio de
tur. Sed nec ulciſci injurias temere co
naberis in levibus. Primum, quod tur
pis eſt vindicta, quæ offenſæ non e
toto, neque maxima ex parte reſpon
det. Dici enim ſolet, Inimico ad lum
bos tenus demerſo; manum præbe; a
ſcapulas vero uſque, præcipitem age
Sed nec in quibuſvis tentabis. Submi
tet enim forſan amicos, etiam poten
tes, qui tuum animum explorent. Vn
de primum illum cautum reddes, n
in poſterum amplius queas illi inſidia
ri, aut ægre; & forſan ille præoccupa
bit. Inde & illos qui ei amici ſunt, con
citabis; & ut improbum & vindicem
gravem exiſtiment. Neque eſt recta ta
lium ſententia: ſed amici ſaluti potiu
conſulunt, quam quod juſtum ſit, ju
dicent. Ob id ignotis hominibus nun
quam communicabis animum tuum
nec fides. Et quanto occaſio pulchrio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

eſſe videtur, fac ut aviculæ, &c. quæ ſuſpectam, habent pinguiorem eſcam, verba vero quæ infamiam, aut jactu-ram magnam tibi non pariunt, noli vindicare: eſt enim furioſi. Non eſt vin-dicta tentanda, niſi quum tanta & ta-lis fuerit, ut illum ſaltem de ſtatu ſuo dejicias. Quinimo ſi te rogant, noli (ut ſtulti ſolent) medium tenere; aut alacriter juva, aut omni ſtudio illum perdere delibera. Si quis filium aut fi-liam [tuam] injuria affecerit (clam ta-men, & illis non repugnantibus) non palam ulciſci oportet, quod abſcondi-tum eſt, &c. nec inultum ſinere poſſit gloriari, &c. ſed ubi glorietur, aut in-gratus ſit, tunc clam, & ipſo in ſcelere erga tuos, aut alienos, tamquam inju-rium & deſertorem ulciſci illũ opor-tet: hoc autem facile eſt, implicitum flagitiis & amore ſeductum. Si quis improbum te dicat, trifariam ſolent ſatisfacere; vel negando, his verbis; Non veritatem dicis; hoc honeſtius: illud acrius, Mentiris: tamen æquiva-lent. Tertium eſt, Sum probus: hoc majus eſt, quam ſi dicas, Non. nam fieri poteſt, ut nec improbus ſis, nec probus. Et quamquam ita ſit, non ta-men ſatisfacit: ut ſi dicas, Vera non dicis; licet plus dicas, quam ſi reſpon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

deas, Non, & neges: nam illud ſuper
additum, Probus ſum, non repugna
illi. Quia quum dicit, Improbus es
duo comprehendit, vel quod impro
bus ſis civiliter, id eſt, malus; vel ἀφι
λότιμος apud Principes, vilis animi
hoc non negas, quum dicis, Probu
ſum; ſed incumbit onus probandi ti
bi: ideo injuria affectus es. At duorum
priorum modorum altero, ille ide
injuria affectus eſt; quod ſi adjicias d
cto, Probus ſum ſub omni ſenſu & ſi
gnificato, honeſte ultus es injuriam
quia incumbit munus ei probandi. A
ſi cum periculo ſis, melius eſt tacere
aut dicere, Sum. nam diſſimulanti
præſupponitur: incumbit tamen mu
nus probandi tibi; nam injuriam fate
ris. Melius eſt hoc, quam reſpondere
Probus ſum: irritas enim, & non ſa
tisfacis. Callidiſſime agitur, ſi audea
dicere, Probus ſum, addita genera
nota, ut dixi (modo enim ſenſus ma
neat, nil referunt verba:) nam ſi adj
ciat, Mentiris, putabit injuriam feci
ſe, quum acceperit. Neque enim po
juriam relatam licet amplius inferr
aut excutere verbis; ſed judicio aut fa
cto opus eſt. Minor autem, & in po
teſtate aliena, injuriam non dicitu
accipere, maxime in periculo, vel d

gna ir

gna ira, vel juſta ſuſpicione ex verbis contumelioſis, aut levi facto, ob exempli utilitatem, & neceſſitatem rei. Quodſi quis præoccupet, dicendo Mentiris, nec ille injuriam dixerat; ſufficit reſpondere, Quod ſit improbus; relataque eſt injuria: nec juvat eum, ſi denuo repetat, Mentiris: ſed injuriam accepit; quia lex, & communis hominum conſenſus favet referenti. Et multum etiam refert, an dicas, Verum non eſt; &, Vera non dicis. Nam ex communi conſuetudine fertur primũ; nec dicit, illum ſcire, & fallere; ſed potius falli. Cum prudentibus plurimum refert, ubi te onerent verbis, illud deeſſe tibi teſtari, quo maxime ſuperbiloquentiam exercent. Velut ſi opulento dicas, Tametſi pauper ſum; (perito literarum, imperitus;) non tamen debeo à te contemni; aut efficacius, injurioſe me compellere debes. Nam & per ironiam dicta ſuſpicantur; etſi ſerio pondus hujuſmodi verba habeant, quaſi ei cauſſæ & tuo juri confiſus hoc agas, & ſuperbe ſe gerat. Vnde confeſſione illa, & tam ancipiti verbo, huc illucque animo diſtorquetur.

Injurias Principum æquo animo feras; ne te præcipitem agas. Memento quã nihili ſingulos mortales faciant, qui

qui non pari ſint poteſtate.Exemplun
illud Proregis Neapolis noſtris tem
poribus, te moneat; qui tres puero
(quorum natu maximus ſextum deci
mum annum non exceſſerat) null
cauſſa, nec inimicitia privata, quun
non potuiſſet invenire qui damnar
judicio vellet, jugulari juſſit; & pedi
bus in campum qui ante arcem erat
trahi. Hæc quum cogitaveris,nullā ti
bi à Principe injuriam fieri poſſe,put

In univerſum, injurias Principun
& aliorum leves, ſpernendo prorſu
obliterabis, quum te id alto animo fa
cere intelligant: graves preme, ut op
portune vindicare poſſis. Sic Aſtyagi
Harpagus,Cambyſis Prexaſpes: quun
unus [patri] unicum filium epulan
dum dederit; alter nulla cauſſa filium
coram patre ſagitta per cor direct
occiderit.

Injuriarum autem, quæ in verbi
conſtant, maximæ ſunt, impietas &
inſania. Prior periculoſior; præcipu
his temporibus;poſterior ſemper dam
noſa in omnibus actionibus, atqu
apud omnes. In priori, ſi ſemel in ca
lumniam incideris, neglige, ſi abſqu
judicio ſit; ſi accuſatus, fac ut judici
libereris: deinde accuſatorem ita tra
ctabis, ut exemplum præbeat aliis. N

qu

que enim inultum quicquam ex his ſinere oportet. Interim vero ſic vivas, ut nullam de te ſuſpicionem præbeas; & ut contemnere [calumniatores] videaris.

CAP. CXII.

De judicio.

IN his vero qui judicio publico ipſi, vel in ſuis, perculſi ſunt, nec deſinunt æmuli infamia illos aſpergere, mutatio loci neceſſaria eſt: aliter Hydra fiet Lernæa; & ſi pati etiam velit,

Veterem ferendo injuriam, invitat novam.

Si conetur ulciſci, aut reſiſtere, quid inter tantos? aut etiamſi cedat, dicent, In minoribus fervidus & impatiens, majora æquo animo tulit. Hoc eſt ſenum delirorum opprobrium. Aut igitur patienter omnia ferre, & Cynico more contemnere oportet (quod non eſt præſentis inſtituti) qualecunq; ſit, aut mutare locum neceſſe eſt, & in voluntarium cõcedere exilium, magnorum exemplo virorum; (Naſicæ, Metelli, Solonis, Lycurgi: qui tamen tolerabilia paſſi ſunt:) ne te, velut ignobiles canes, vulgus, & deſpecti homines, gloriæ inimicorum tuorum minime participes, proſequantur: à quibus ſi

vexe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

vexeris, ad quos recurres, ut dedecus propulſes? Liceat (ut mihi ſeni, & æterna molienti, non ut recte agenti, ſed ut minus male) rebus ſuis conſulenti differre aliquantulum. Semper enim, ubi de ſpe æternitatis agitur, omnia alia contemnere non ſolum licet, ſed etiam expedit: tum eo magis, quod propoſitum hujus libri eſt, hominem (quantum fieri poteſt) ab exterioribus damnis reſtituere [vel immunem reddere.]

At generoſioris ſpiritus fuerit, ſi calumnia publica opprimaris (nam ſine ea ut inimicus tractandus eſt) exemplum ſequi Alcibiadis, & Coriolani, Sertorii, ut [ad inimicos,] non ad amicos Reipublicæ tuæ refugias, apud quos inimici tui plurimum potuerũt, &, ſi ibi cadas, tua cũlpa cecidiſſe videberis; juſtamque priorem injuriam dicent; velamenque ſceleri obtendent, & utcunque res cedat, ultionis ſpe carebis; quum neceſſarium eſſe conſtet, ut quietus vivas: Nam ſi adverſis poſthæc premaris, duplici modo afficieris, & contemneris miſer. Si felix [fueris,] quanto felicior[fuiſti,] eo magis luctus dolor augebitur: Vt in hujuſmodi caſibus nullum ſit ſolamen, præter vindictam; in aliis omnibus (velut Cæſar de re-

le regno dicere ſolebat) pietatem co-
e. Ita ergo liberali animo remitte, &
gnoſce. Sed neq; ad impotentes (qui-
us præter omnia hęc mala illud acce-
lit, ut non habeant quod dent;) ſed
d inimicos & potentes [confugien-
um:] apud quos ne negligaris, aut
pes, aut inſignis facti gloriam tecum
eres. Vix poſſis hoc facere, ſi inops
bieris. Inde totus in vindictã publicæ
alumniæ intentus, & in commoda
egis tui, ne quicquam anceps, aut ti-
nidum, aut vile, aut ambitioſum, aut
ontradicendi ſtudio cogitare videa-
is; ſed grandia, utilia, prudentia. Ete-
im ulciſci pravos, liberare miſeros
ut ſervitute aut morte, forſan Deo
ngratum non erit, ſi te magno animo
uſtam ulciſcentem injuriam foveat,
c actum ſecundet: (nam ſine ejus nu-
nine quis dubitat hæc fieri nõ poſſe?)
d tecum meditare, *Me evexit in api-*
em, illos excæcavit, ut mihi injuriam
nferrent; & mihi animos addidit, & ut
lciſci poßim, effecit. Sequamur igitur
a, ad quæ favor Dei, & inimicorum in-
uria nos invitat. Solatur me. Philoſophi
lictum: Pulcherrima mors eſt in bello:
& Virgilius,

——— *pulchramque petit per vulne-*
ra mortem

& rur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

& rurſus,

——— *Pulchrumque mori ſuccur-*
in armis.

Quum accuſatus in quęſtiónem ver- ris, obfirma animum recta ratione P- loſophorum: (Parum differt hoc - illo:) Inde contra finem: aut fug- damnationem, in qua omnia con- nentur mala, ſupplicium, dedecus, - riſio, jactura rei, contemtus tuoru- verecundia, ſervitus. (Damnatoru- enim corpora pro mortuis habent; nec ſunt ſuorum, ſed publicata:) I- mum adverſus interrogationem. - luti quendam amicum, quum accu- tus eſſet, quod puerum corrupiſſet, - etiam vehementer læſo, quia de fa- conſtabat, teſtis deerat, interrogar- quanto tempore non concubuiſſet - femina (erat autem in juventutis - re) & ille miſer dixit, jam quadri- nium interceſſiſſe: quum hoc reſp- ſo non ſolum criminis ſuſpicion- augeret, ſed videretur jam pæderaſ- Multumauté intereſſe videretur a- leges, an quis ſcelus admiſerit, an - leratus ſit. Conſtat enim (ſi res a- juſtos judices agatur) longe gra- hoc puniri. Nam punire ſcelus, eſt - mici, non judicis, aut judicis, pro- corrupti avaritia vel gratia aliorum

ut-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

aut ſceleratum dimittere impunitum, judicis nullius pretii, aut infamis. Ergo in hujuſmodi dicere debuit, Se mulieribus uſum. Sed ſi [plura] quærant ſubjiciat, Hoc non eſſe arbitrii ipſorum, divinam confeſſionem exprimere: (quum etiam in illa nomen non requirant:) cum pluribus etiam potius quam cum una rem ſæpius habere te, melius fuiſſet dixiſſe. In principali autem admirationem præferre oportet. Velut illud, Non puto hoc umquam dixiſſe [quemquam,] nec dicturum eſſe. Vbi affirment; vocetur coram. (Neganti nulla poſſunt abſque comprobatione adhiberi tormenta.) Vbi adfuerit, tuæ ſolertiæ [erit,] ut omnes credant, te inſontem eſſe. Hoc autem alias docuimus (in Dialectica.) Per frequentes interrogationes etiam ſi factum conſtet, conjectura mendacii erit apud minus ſolertem, modo Iudex æquus ſit.

In litibus, ab initio (ſi potes) conare excindere teſtes, corrumpendo, & judicem adverſariumque leniendo, vel deterrendo. Si non potes, aut ſufficere non exiſtimas, acriter procuratoribus obſta; judicem non fatiga. Aut enim majore crimine obſtrictum, aut majoris lucri rem eſſe putabit. Sed ut medi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

camentis concoctum morbum, no
amicis levibus, ſed pecuniæ imperi
eradicabis [adverſarium.]

Oportet etiam qui aliquid velit in
petrare, ſcire mores eorum à quibu
obtinere debet. Sunt autem proprii,
communes. Vtroſque igitur ſcire d
cet, & propriorum media propria,
à quibus: potentium, & judicum, (na
& hi potentium, quod ad tempus att
net, è numero ſunt.) Potentium igit
& ſemper, & nunc, qui medii ſunt,
horum qui (ut dixi) proprii ſunt. Er
hujus ætatis (melius enim eſt, propi
accedere) voluptas ſcopus eſt. Ad v
luptatem autem via pecunia. Sed
gloriam ſub voluptate collocarun
Quicquid ſub horum altero non e
extra aleam eſt. Porro ſub gloria, p
tentiam collocant. Quumque ea ſe
gnos exiſtiment, non metuunt, neq
infamiam, & ſunt voces, neque fac
aliorum; unde minis non moventu
ſed irritantur. Propter voluptatem a
tem molles effecti, & nolentes de m
te cogitare, illam, contemnunt, & q
ad illam, & quæ propter illam. Qua
obrem quum propriam vitam neg
gant, alienam nihili ducunt. Itaq
miſericordia non moventur, nec
juſtitia, neque æquo; ideoque nec
pre

precibus; ſed in faſtidium vertuntur. Amicitia autem, quoniam ambitioſus non habet, &c. niſi quos vult eſſe pares; neque familiaritate, neque beneficiis amicum definit. Non ergo moventur aut juſtitia, aut amicitia, neque metu, nec miſericordia (ſunt enim duri cordis,) neque precibus. Ergo quibus [movebuntur?] his quæ ſecundum voluptatem, & his quæ ad illam, & ambitioſa actione (ſub qua etiam & contentio æmuli, & ultio continetur;) & demum reliquiis juris; ob id quod hoc eſt prædium judicum & tabellionum: ob id etiam audaces & improbi (ſed neque id ſemper) violare audent [jus.] propria autem uniuscujuſque ex communibus diſcere licet.

CAP. CXIII.

De hoſtibus: ubi de Reconciliatione.

INIMICOS non prius inimicos eſſe, detegas, quam ulciſci illos poſſis: antea vero, non ut amici, ſed nec ut inimici tractandi ſunt. Præſtiterit autem de illis utilitatem captare; velut in libris de Vtilitate capienda ex adverſis, dictum eſt. Porro de illis numquam ſermonem facere decet; ſed eorum actiones obſervare. Cave autem in omni contentionis genere, ne ordina-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

rios judices relinquas; ſed illis inſiſte; & quantum potes, benevolos tibi redde. Plurimi enim dum ad ſupremos refugêre, periclitati ſunt. Sed ſi inimicus per exploratores te tentet, numquam deſiſtet; viamq; nocendi inveniet tandem; niſi effecerit, ut ſuo ſe ipſe malo conficiat. Quod effeceris, vel exploratore ſuppoſito, qui tuus ſit; aut eo, quo utitur, decepto. Præterea occultum inimicum ne apertum feceris. Qui enim occultum ſe putat, & mitius agit, dum detegi timet, & facilius opprimitur: cujus rei innumera ſunt exempla. Itaque diſſimulare inimicitiam, prudentiſſimorum hominum eſt. Et ſcias quod ab inimicis furibus, &c. parum de vita timendum eſt: maxime ſi te non imparatum invenerint.

Quodſi inimico reconciliari expediat (quum non exitialis eſt,) ad tempus, ſeu pro occaſione, quum improbi eſt animi; aut etiam perpetuo, quum generoſi; id optime ages communi excitato in tuum inimicum hoſte. Vnde qui inductus eſt, pœnam facile luit, quum per eos per quos inductus eſt plectatur. Velut Fr. Sfortia ſecundus, quum Rhetos in Iacobum Medicem excitavit; inde junctus Rhetis, ad deditionem illum coëgit. Propterea per

alio

alios id faciunt, ne proditores dici poſſint. Sfortia licuiſſe ſibi dicebat, tamquam in rebellem. Ideo recte animadvertere oportet, pro quibus pugnare decreveris. Quum vero ſint duo genera offenſarum, publicum & privatum, reconciliatio in utroque per paria effici debet: nam privata, in publica offenſa, non ſatisfacit injuriam paſſo; nec tuta eſt ei, qui fecit: Publica autem reconciliatio, in privatis inimicitiis, ſcenici quid habet. Tutiſſima vero in unoquoque genere [reconciliatio fit] per amicos, potentes, generoſos: primo per potentes & generoſos, ideoque per magiſtratus; poſt per amicos generoſos; inde per amicos potentes; poſt per generoſos, ſi vere tales ſint; poſt per amicos; poſt abſque intermediis; peſſime & inique per ſolos potentes, aut alios, qui neque generoſi ſint, neque amici.

CAP. CXIV.

De inimico exitiali.

QVOD SI quempiam ex illis exitialem tibi imminere cognoveris, nec te ſupinum projicias; (nulla enim in miſericordia ſpes; poſtquam neque à Principibus, neque à miniſtris parcitur viduarum infantibus, frigore vel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

fame morituris:) neque contemnas, quod tot modis, & tam facile cuique paratum exitium eſt à quovis domeſtico per venenum: Sed enitere ut illum tam fortiter, quam etiam ſapienter, ſuperes his quibus potes modis. Tum primum, quod melius ſit ulciſcendo mori, quam inultum. Suppone igitur amiciſſimi tui amicum, tamquam inimicum tuum, in illius familiaritatem receptum: quem adhortationibus potentioris, officiis, pollicitationibus onuſtum, imo etiam pecunia corruptum, impelle ad detegendum omnes illius machinas, conſilia, vimque ejus frangendam. De te numquam verbum habeat. Loco ſolitario condat epiſtolas, obſcuris deſcriptas verbis, non tamen alienis notis, ne in ſuſpicionem læſæ majeſtatis incidant: viciſſim & alias accepturus epiſtolas, atque pecuniam: obſervato, ne quis alius tollere poſſit: quum obviam factus ei fueris, certo ſigno accepiſſe quiſque alteri, aut non accepiſſe, ſignificabit. Hujuſmodi rationibus ampl[illegible] multiplexque via patebit ad ſecuritatem tuam; totque modis, quot ſunt moriendi. Verum fac, ut & ipſe ti[illegible] meat: & quam pluribus potes ac gravibus negotiis illum diſtine, &, [illegible]

clan[illegible]

clam id agere non potes, minus odioſis.

Quum pugnandum eſt cum impari conditione, &c. ſi ferro ſuperior evades; vel mora, ſi plures conſpiraverint; vel diverſitate armorum; vel imparatos aggrediendo; vel carptim; vel robuſtiores imbecillioribus opponendo, vel neceſſaria intercipiendo; vel per ſuaſmet [artes, vel per ſuoſmet] opprimendo; vel deducendo ad iniquum locum. Summum autem in periculis adjumentum eſt, impræmeditatos aggredi, & maxime admirandis conſiliis. Porro totam hanc tractationem in quincto libro Fabularum docuimus; dum vafre facta, Stratagemata, callidaſque techmas enarraremus.

In reconciliatis autem inimicis delectus habendus: non in quibus non fidas, ſed de quibus omnino non confidas, ut de veteri inimico, velut in proverbio: de viro improbo, ſi cauſſa manet odio: de ambitioſis, ſi tu humili ſis conditione; (quod pleriq; non norunt,) ſi periculum ei à te imminet, vel ſubditus aliquando illi fueris.

CAP. CXV.

De ultione.

EXPEDITIVS eſt autem eos qui proprii ſunt, & ſemi corruptos, ſæ-

 pius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

pius urgendo corrumpere; ut ſicciſſimorum humidiſſima, &c. & cœnam largiorem, &c. ſectari. Natura enim pauperibus tot telas ad juſtas ultiones ſubminiſtraſſe non perperam videtur: ſed ut intelligeremus [eam,] modo fortes ſint, ac prudentes, magis illis, quam potentibus, cum ſuis ſtipatoribus, fuiſſe auxilio. Sed, ſi potes abſque hoc in tam brevi vita, & fragili conditione, plenaque periculis, melius eſt civilem viam ſequi, modo non ſis viribus valde inferior: per amicos, ſub inimicitiæ ſpecie ſuſpectos, & fidos miniſtros, &c. reddes, & colloquiis fictis. Contra inſidiis captos, iratos, avaros, inconſtanteſque dignoſces. Vltionem, [inquies,] libenter dimitto; ſecuritatem mihi: meiſque quæro. Nam amicum fingere, non inimicum ſe oſtendere, decet, qui ulciſci ſatagit. Aliud præterea eſt metuere, aliud eſt dolere. Neceſſaria eſt ultio, ob ſecuritatem: Dignus eſt venia, qui juſtum ulciſcitur dolorem. Lege Naturæ par pari referre licet. Vt non male declamator ille finxerit pauperem filios divitis ad pœnam expoſcentem. Propterea inanis gloria in ultione, quando juſta non eſt. Quum enim ultio ſit ob ſecuritatem, & juſtum dolorem, quorſum quærere

famam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

mam, ut ſecuritatem amittas? So-
m ea ratione convenit, quum con-
nctum ulciſci volumus, non igno-
m illi eſſe vindictam, ut eum gravio-
dolore afficiamus. Et, ſi ultio publi-
ſit, cauſſa ejus eſſe debet, in quem
tio dirigitur; non ergo gloriæ.
Quinque ſunt genera exitialium ini-
icorum: Qui ſolum volunt; quos
rmittere ſuo dolori par eſt: Qui poſ-
nt, & ſciunt, non tamen audent;
um eſt, in his an experiri tuo pericu-
velis: Quique audent; quos cogeris
ciſci: Qui etiam luctum intulere;
non poſtea ſit timendum; quibus,
od tuum non eſt, condonare ne-
eas; & (ut dixi) in quibus maxima
rs ultionis eſt, ut eam intelligant:
mum quum etiam perſequuntur; ut
plici ratione compellaris ulciſci: nec
nc parcendum eſt propriæ vitæ.
Vltio autem generoſa fit, contem-
s legibus, nec obnoxia: velut ſi [quis]
m ſolus occidat inimicum: deinde
rpura veſtitus in publicum prodeat.
quidam quum adulteram uxorem
neno ſuſtuliſſet, illam (tametſi po-
ns, & in magiſtratu) nullo funere di-
atus, ſed per veſpillones ſolos extu-
I nunc; dic veneno ſuſtuliſſe: ubi
licia? non ultum injuriam; ſatis con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſtat nece, & contemptu cadaveris. Generoſior, contra leges, cum ſecuritate; ut in alieno loco. Generoſiſſima, vi hominum, & temporis occaſione, ſecuritate parta; cęterum aperta, & contra leges.

CAP. CXVI.

Ubi in arbitrio ſis negotiatoris.

UBI in arbitrio ſis negotiatoris: veluti quum diſceſſurus, ſtatim aurum velles, aut à publica perſona, aut à debitore; [quod] ille pluris longe vult exiſtimare, quam valeat; ſi recipis, magna jactura afficieris; ſi non recipis, modus non eſt, ut perficere negotium poſſis: nec litem intendend tempus. Tunc bonis verbis agendum eſt. Noli diſſimulare, quod occultar non potes. Sic ego in hujuſmodi cauſſ apud miniſtrum Regis teſtatus ſum neceſſitatem; ut, ſi vellet, etiam coge rer accipere, longe deteriore cond tione: ſed ſcire, nobilem eum eſſe; fa cturum quæ nobilem deceant: me beneficii memorem futurum. Dice Quid obſtabat, ne quantum poſſet, a roderet? Pudor primum, & quod tan illa re non fiebat dives, & nomen ſuu ac exiſtimationem profanabat: in quod accepta pecunia poſſem qu

ap

ud præſectos; atque ita coactus eſſet
ddere ad quadrantem uſque; ut ni-
l illi ſuperfuturum fuiſſet, præter de-
cus: denique, quod ſi perſtitiſſet in
etio intolerabili, poteram accepto
gento invenire aliquem, qui longe
eliore conditione aurum in argen-
m illud commutaſſet. Dictum eſt
tem ſuperius de aliis hujuſmodi: ſed
on par ratio, quum illi nil penſi ha-
ant, honoremque jam proſtituerint;
occaſio magis ſit momentanea. Ne-
otiatorem ſuperbum & iracundum
ve; etiam procuratorem. Nihil enim
iud quærit ira illa injuſta, quam tibi
ſte non liceat iraſci; imo nec queri.
os igitur homines, ut peſtilentiſſi-
os, devita.
Nec credas pecunias trapezitis, quan-
mvis fama opulentis, qui ſumptus
pra conditionem faciunt. Aut enim
elare cariem, qua exeſi ſunt, cupiunt;
ut ſtulti ſunt. Sed & pecunias credi-
as, ubi hæc videris, (dico canes, equos,
leam, convivia, regiam ſupellectilem)
epete.

CAP. CXVII.

Vbi omnia tibi ſint adverſa: & de mœrore.

QVUM vero quaſi irato Deo omnia tibi adverſa contigerint (velut mihi

mihi anno MDLXIII filius æmuli do
meſtici) ne te ſupinum abjeceris, ne
tibi defueris, neque ſpem abjicias. Co
gita Deum cuncta diſponentem, cœ
lum, aſtra, aëremque communem, Fo
tunæ volubilitatem; & ut ſæpe max
mis calamitatibus, tum multiplicibu
incommodis magna ſuccedunt com
moda. Vitæ contemplare brevitatem
& quod illi eo perventuri ſunt quo tu
licet alia via. Nihil denique gratius h
qui te oderunt, cõtingere poteſt, qua
ut intelligant te ſuccubuiſſe dolori, ce
ſiſſe, & pedem è pugna retuliſſe. Du
Fortuna admodum contra te ſævit
omnino quieſce, aut velociſſime cu
cta age. Immota enim non tam faci
læduntur, à procellis; nec quæ ſua v
locitate prævertunt ventorum imp
tum. Sed & inciſiones omnino a
lentæ, aut celeres admodum, dolore
non afferunt.

Sed quoniam triſtitia ſolet opp
mere homines in hujuſmodi caſibu
unde negotia abrumpuntur, vigil
ſuccedunt, corporiſque ac virium co
ſumptio; & in ſenibus perſæpe atto
tus morbus, aut reſolutio, tum cæc
tas, aut ſurditas, vel oblivio, aut ſtu
titia; in juvenibus vero inſania, aut f
bres malignæ, ex quibus moriuntur

pr

præterea [accidit] ut indignatione permoti erumpant in verba aliqua, unde occaſionem arripiunt inimici, ſceleratique magiſtratus, aut Tyranni, perdendi illos: Ideo adverſus hæc omnia præmunitum eſſe oportet: corporis cruciatu: mordeas: brachia unguibus diſcerpas, ad dolorem vehementem uſque: [Nihil melius eſt, quam per tormenta corporis, animi lenire anxietatem:] Præterea inedia, abſtinentia vini, ratione; potiſſimum ea admirabili quæ ante diſſolutionem nulla videtur; ubi diſſoluta eſt, demonſtrat: Aut enim nihil à morte nobis ſupereſt, atque ita prope nihil ſumus; in eo vero quod prope nihil eſt, nil magnum contingere poteſt: (Et quamquam quidem fingant magna, ut in ultionibus, pompis, atque hujuſmodi; ubi tamen refrixerint, & ipſi idem ſentient, etiam in proſpera Fortuna, & quantumvis ſecundis rebus:) Sed ſi animus eſt ſuperſtes, multo minus aliquid hic eſſe fingi poteſt, per quod beati vel miſeri in hac vita poſſimus exiſtimari: ſed omnia ad aliam vitam referenda erunt, cogitatione in Deum, quum vix dici ullus poſſit, qui deteriora patiatur his quæ fecerit, vel obfirmato animo feciſſet, ſi potuiſſet: tum illius benigni-

tatem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tatem conſiderare. Iuvat & in h
Martyrum vitam, & ſupplicia indign
& patientiam legere, ac contempla
Croci etiam potu expertus ſum lev
curas. Sed & diuturna [proſunt] p
dum balnea calentis aquæ. Prince
[Avicenna] recitat de Hyacintho [l
pide pretioſo:] non contigit mihi e
periri, an adeo præſtet. Et dicitur
iam de Inſulæ ſucco, cum vino. Orie
tales maxime gaudent ſuo Opio: q
etiam fortes in bello, & ad Venere
prompti evadunt. Hujuſmodi tam
præter neceſſitatem, violenta ſunt,
vitæ obſunt. Plurimum ex Philoſoph
commodi habebis, dum obliviſce
malorum omnium. Bona ſolum ſp
res: in virtute felicitatem conſtitu
& ut ex malis bona decerpas. Diffic
lima tempora ſunt, habitatores iniq
non jus, non modus ſervatur: ux
contumax, filius perditus: dic, Qua
felicior cęteris vivam cum aliis? Ale
non laudo: nam primum fit jactu
nimia temporis; & homo aſſueſcit
vitio, etiamſi ſine triſtitia cogatur
dere; & ſi certet de parvo pignore, n
tollit curam; & ſi exponat multas
cunias, quum vix ſufficiat, &c. li
amicus, &c. ad victoriam occupat
diſperdet omnino, & abjiciet eas.

Sed redeo ad primum. Quum in deſperatis caſibus juvet tentare Fortunam abſurda ratione, quæ quandoque utilior eſt, quod inexpectata (velut in Agathocle;) ideoq; hæſitatio & communicatio omnino inutilia & periculoſiſſima ſint, & tota ſpes in audacia repoſita ſit; inutilis tamen, nec tentanda ſervis; (niſi quum alii multi in eodem diſcrimine fuerint, ut Spartaco;) neque tuta admodum privatis; Regibus ſolis perſæpe neceſſaria; quibus non pugnare periculoſius, quam pugnare. In univerſum acrem eſſe oportet.

CAP. CXVIII.

De his qui gravibus vitiis obſtricti ſunt.

QVICVNQVE ſcelerate aliquid agere cogitat; primum reſpicere debet, ne contra leges id agat, pœnaſque det: deinde ſi tuto etiam id agere liceat; cogitet an eum revocet à fine proprio humanæ vitæ, de quo dictum eſt. Inſania enim mera eſt, maxima mala minimis deliciarum voluptatibus commutare. At ardeo, pereo, ſi illa non ſervantur. Non eſt amare hoc, ſed furere. Propterea furorem cura; non exple libidinem. Ferri poſſunt

quæ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

quęcunque ad finem bonum ſunt; non meretrix ſterilis, multo minus puer. Hic magis abominandus; illa damnoſior. Sed priore conſuetudine nihil deterius: fœditas, tot impedimenta, periculum, odium, & quod è directo pugnat cum principali felicitate. Ita in decipiendo ſpes ſaltem magna ſit, ne fallas pro Caridionis, &c. Sit ergo flagitium ſemper cum fine atque virtute conjunctum: ut concubina, cum prolis ſpe. In aliis occaſioni ſerviendum, non pertinaciter inhærendum; neque etiam tum ſine aliqua virtutis & finis humani ſpecie: Vt raritate dedecus, & infamiam; virtutis facto, conſcientiæ morbum ſopias. Neque enim illud Tragicum probaverim,

Per ſcelera ſemper ſceleribus tutum
eſt iter.

Κακοτροπίαν omnino fugias; in qua exitus infelix inſitus eſt. Velut qui cum uxore divite divortium fecit, quod præpoſtere concumbere cum eo nollet: inde infamis; paulo poſt, etiam mœrore conſumptus eſt. Minorum aliqua in domo; aliqua extra admittere, minus malum eſt. Nam concubinam melius eſt ad ſecuritatem proli habere in domo, & quæ excuſari poſſunt; meritricem extra: utraque enim

con

nditione caret. In domo ſi habeas,
ibeas & cuſtodem prudentem & fi-
ım, qui illarum impetus effrenes co-
ceat: Nec quicquam magnum com-
ittas, ſed ſub ſpecie honoris: In di-
plina ſemper intenti, &c. ſint, ut
cus non detur malę cogitationi. Phi-
ſopho cuidam noto, quum nihil ho-
m ſervaret, meretrix aufugit, ex-
lata tota domo: inde etiam accu-
us ab eo qui illam abduxerat, diu
it in vinculis. Vt habeas, lenone ſci-
, & pecunia opus eſt, aut poſſideas:
ſi vis tibi placeat. Multæ enim cogi
lunt; virgines præcipue. Fertur enim
ıd Naſonis:

Aut numquam tentes, aut perfice. Tol-
litur index,
Quum ſemel in partem criminis illa
venit.

ve etiam ne grandia pollicearis.
ım quod præſtare debent, etiam
ajus exiſtimabunt. Si dederis, ex-
urieris; & ut glorientur, diffama-
nt: ſi non dederis, diſcedent, aut
rpetua moleſtia te afficient. Cave
ıs] cum quibus non ſolum negotium
: Nam quæ habent fratres, aut ama-
res violentos, in magna te incom-
oda protrudent. Cautum etiam in
nverſatione eſſe oportet; & magis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

leviuſculis donis perſæpe, quam ſpe, vel pecunia, allicere præſtat. Si rem iniquam tentaveris, queranturque, amanda, velut iratus, proxenetam. Melius eſt etiam amarulentia continere, quam ſe exponere periculo levitatis, aut avaritiæ illorum, aut alicujus æmuli tui inſidiis. Verum ita tempera factum, ut ſecuritati tuæ caveas, & licentia moderate utaris. Memineris quodcunque malum, magnum eſſe: magna, dura: Dura mollia fiunt conſuetudine intermediorum, &c. nimium docemus: ſed ſi pudorem occupas, parcas dedecori. A ſævitia abſtineas: temperatus ſis, nec ingratus. Tot modis etiam apud Deum forſan veniam ſperare poſſis.

Porro quum tria ſint bonorum genera; animi & corporis, ac fortunæ; id malum inter vitia proprie dici meretur, quod omnia hæc ſimul evertit, & etiam parens eſt aliorum omnium vitiorum: id vero eſt gula. Nam & fortunæ bona diſſipat; & corpus languidum reddit, & infirmum; & animum vitiis replet. Nec quemquam ex his non ſumme turpem invenies: Infinitiſque id confirmatur exemplis.

CAP. CXIX.

De filiorum cura.

X his autem quæ extra nos ſunt, nulla eſt major cura, quam filiorũ. orum enim amorem Deus nobis inſiuavit, & opum: qui quamquã ob imoderantiam, malorũ multorum cauſit: neceſſarium tamen eſt, illum eſſe, ſemper fuiſſe. Eſt etiam utilis: nam opes, artes coluntur; ob vitam, & ios, lucrum: ob filiorum etiam, vim, & lucrum, ipſi erudiuntur. Por- filiorum cauſſam omni pecunię anponendam cenſeo. Quodſi unicus, quis ambigit? At ſi unus inter plus, nonne etiam ex illo continuata rpe, quum (ut alias declaratum eſt,) bis Dominum naſci neceſſe ſit, plus bebunt quam quicquid quod amiti, etiamſi regnum ſit. Qua etiam tione, quum proportio infinita ſit nnium, ad partem quamvis, & pertui, ad id quod aliquando finem hat; palam eſt etiam in dubiis poſthandas omnes opes, (etiamſi ſint cenm millia coronatorum Philippeom) filiorum periculis. Excipere demus eos filios, qui extra ſpem ſunt poſterum propagandæ ſtirpis: nam amſi certo perituri ſint, nihil hac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

cauſſa curabis: Etſi opum amiſſio pluribus aliis, vel tantundem, id eſt, exitium pro exitio, aut periculum pro periculo afferat: penſanda denique diligenter; quum unius certum exitium ſi tollatur hac jactura, quæ periculum vitæ afferat pluribus, aut ſi plurium periculum, uni, opibus amiſſis, exitium afferat certum. Si qui vero ad vitia ardentes ſint, & à patris obſequio alieni (quod etiam in fratribus & amicis utile eſt, & ferme unicum præſidium) illos accende adverſus inimicos ſuos veros, aut fictos. Commune enim aut grave odium, & quanto majus fuerit, conciliat animos. Narratur fabula de duobus canibus pugnantibus & lupo adveniente. Secundum auxilium peti debet ex his qui moribus ci eis communicant; improbitatem au tem & infamiam eandem nō habent Nam ab illis qui eis ſe credunt permu tantur; quum alia perturbatio à con trario violenta ſit. Habet autem ho rationem Alexipharmaci. Verum ul aliquid boni inchoaverint, ſi damne ſpem & ardorem extingues; ſi laude vanos efficies, & ridiculos. Vna eſt er go via; ſtudium, promptitudinem, f nis electionem probabis; tum quædar in ſingulis tamquam abſoluta elige

qu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

quæ laudes egregie. Docebis autem pauca, & quam leviter in ſingulis partibus; multa ut ſint in omnibus, atq; ea una ratione comprehenſa: Vt in pictura, primum totius ſchema, inde majorum partium, & ad totum & per ſe, & inter ſe delineationem; poſt partium in quibus illæ perficiuntur, & per ſe, & ad partes majores, & inter ſe proportionem. Tum ad minores devenies: inde ad exiguas: poſt ad minimas: ultimo ad umbras, fines, & inſenſiles notas. Triplicem illam rationem obſervant. Demum ab initio repetens, ad colores totius devenies, partiumque maximarum; inde ad ſequentes, ac minores, exiguas, minimas, ac reliquas, quæ quaſi termini ſunt, & fines, & pathemata. Ita magna leviter, & plurima paucis docẽdo, illum ad multa & magna errata corrigenda induces; quum in paucis ac levibus ſe defeciſſe, & ſibi ſolum, perſuaſerit. Vt vero tradas magiſtris, eos eligas, qui ſciant docere, & qui hoc velint: Magnus enim labor, tœdiumque majus. Rem tamen & ab experimento in aliis dijudicabis. In ludis, laborioſos ſolum permitte: nam perſeverãdo robuſtiores fiunt; & facilius deſiſtent, qui ſunt molliores. Ita indulgẽtia hæc illis aut utilis erit, aut pa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

rum noxia;certe laudabilis. Quod prę-ceptum eſt, generale eſſe debet. A ludis ſedentariis arcere oportet, ne diſcant; ubi didicerint, occupatos adeo tenere, ut dediſcant; fido ſocio etiam appoſito: aliter tam diu habere in vinculis, & obſcuro loco, ut viſus jacturam faciant. Nihil enim atrocius ludo aleæ, qui mane divitem, ſero [veſpere] poſſit efficere mendicum. Abſint denique blanditiæ omnes, & maxime ab educatoribus. Eorum loco perpetua ſint benefacta. Sed & omnes blandidicos, & blandiloquentes ſummoveas: tum quia hæc nihil juvant,& ſunt improbi animi indicia certa; tum quia aſſuefaciunt animũ juvenilem ad hæc veneficia. At ſi extra domum in ſpem collocare velimus: gratioſos, & efficaces, cum Principibus; ſolertes, & laborioſos, cum opulentis mercatoribus; ingenioſos, cum magnis artificibus; manſuetos & æquales, cum filiis ditiorum, ut ſimul erudiantur; cum oſoribus ſuorum, &c. ſenibus præcipue, atque avaris, obſequioſos, patientes, ſagaces, ſed experitos [aut expeditos.] Secus ſtulte: nam non plura genera ſunt, niſi propter conjunctionem ſanguinis. Porro pro ſtudiis liberalibus adhibenda (communi etiam

iam regula in electione puerorum) initia Geometriæ, pro rerum memoria: nam vocant imaginationem; ſyllogiſmos, pro ratione; orationibus ſolutis experieris memoriam verborum. Ratio alterutri memoriæ bene copulatur; ipſe inter ſe minime. Sine ratione neminem ſtudiis, imo ne negotiis quidem, adhibebis. Memoriæ ergo verborum [inſerviunt] oratoria, grammatica, leges, hiſtoriæ; rerum, omnes ferme reliquæ diſciplinæ liberales, tum artes mechanicæ. Communes quaſi, geographia, & ſimplicium cognitio. In docendo, &c. quæ jucunda eſſe præſtat, repetitione, addito ſemper decore; quæ jucunde & celeriter, intendendo exercitationem, admirabilem fructum paries. Quum vero duo ſint modi pueros ad virtutem inducendi; per blanditias, & vim; blanditiæ conſtant verborum lenitate, æmulatione, adhortatione, rationibus, promiſſis, ac præmiis: vis, timore, verberibus, carcere, fame. Meliores ſunt, in univerſum, blanditiæ, vi: & in vi, fugere oportet verbera: nam etſi proficiant, ex his, ubi defecerit ætas, impleto cerebro lachrymali materia, ſtulti aut improbi evadunt: ut niſi militiam exercitaturis, ob doloris patientiam, nó

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

conveniat. Fames autem valde convenit: nam non ſolum curat, mutatque temperaturam, & gravia flagitia emédat, omnemque contumaciam frangit; ſed in conſuetudinem verſa, etiam adulta ætate plurimum auxilii ad moderationem morum affert. Metus autem medius eſt inter vim & blanditias. Carcer non, niſi fame adjuncta, convenit. Filias ne nuptui des, ante vigeſimum annum In puerorum quoque inſtitutione literaria, gravem propone ſententiam, quæ diligenter penſitanda eſt: quam eleganter vertant, recta ratione ſcribendi, charactere pulchro, & in ſyllogiſmum convertant. Ita moribus, facundiæ, orthographiæ, ſcribendi exercitationi, & demum dialecticæ proſpicimus. In his etiam cavenda ſunt duo maxima vitia, de quibus magiſtri grammaticæ (veluti virtutibus) gloriantur: unum eſt, ut pueri excipiant notis quæ illi docent; nam ſcribere dediſcunt: alterum eſt, ut ſine mora interrogatis reſpondeant; quo fit, ut inconſulti evadant, & linguæ præcipitis.

Ei autem qui plures habuerit filios, & maxime jam adultos, & ſi laboret invidia, aut locus ſit factioſus, aut tyrannica adminiſtratio, [ultile eſt,] ut

non

non ſolum dividat binos ac binos extra domum, ſed ditionem: ne uno veneno, ruina domus, ſeditione, rixa, accuſatione, terræ motu, fulmine omnes perant: ut Vgolino olim [evenit;] & noſtra tempeſtate illi qui ſeptem habuit filios, quos inimici exilio damnarunt, corrupto pecunia judice, inde ſtatim circumdata domo ignibus, acceptos ſub fide omnes jugularunt. Nec audebunt in paucos; quum ſciant ad vindictam ſupereſſe multos. Eruntque tamquam ſpeculatores; & plura noſcent: Nec, ſi unus peccet, adeo animi illorum commovebuntur in omnes; nec cogentur [aut conabuntur,] etiamſi poſſent, cunctos occidere; vel ſi non occidant, ut vindicare honeſte nequeant, qui vitam acceptam habēt. Sed ſi parvi ſint, etiam melius erit, majores extra domum habere. Multis hoc profuit. Sed & ſi duo; & habeas cui alterum eorum committas.

CAP. CXX.

Quum duæ conditiones ſimul repugnantes proponuntur.

IN electionibus vero, quum duo proponuntur, aut plura, quæ ſimul haberi non poſſunt; aut, ſi unum habeas, aliud melius loco ejus conſequi velis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

multi modi ſunt: in quibus pleriqu decipiuntur. Verum unus tantum ſe curus eſt, ut non abjicias unum, ant quam alio potiaris. Sed quia retiner do, verſaris in periculo, ne non coga ris poſtmodum continuare in prior conditione; oportet aliquid, quantita te ſolum differens, interponere, c poſſis aſſentiri, aut renuere: velut pe tendo mille, illi offerant ſexcentos differ promiſſionem, donec cum ſe cundo exegeris concluſionem, tum obſtrictus; &c. fueris, tacite conve nias; & eo uſque obdura, donec libe reris à conventione. Si autem non po tueris convenire, illis cede, & conver tionem retine. In univerſum, in hu juſmodi etiam fidem frangere lice Nam in his turpius eſt, decipi, & ſtu tum eſſe, quam perfidum.

CAP. CXXI.

De contrariis indicationibus.

QVVM vero contrariæ fuerint in dicationes; ut pote à genere, d verſa ei quæ à ſpecie, vel magnitud ne, aut numero, aut modo, aut occa ſione, aut multitudine generum; me dicis facile eſt ſe explicare ab hac diff cultate, dicentibus, Eſſe obſervandar potentiorem. At non tam perſpicuur

eſt i

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

eſt in hac cauſſa. Vtar autem exemplo: Lucius Mutinenſis, à ſecretis Principis Ferrariæ, vir moribus ornatiſſimus, res meas ſine vectigalibus transſmitti curavit: Ego quum poſtridie Ferrariam veniſſem, memor beneficii, quod tanto gratius mihi erat, quanto minus illi notus è facie eram, nec ulla cum eo interceſſerat conſuetudo; hæſitabam (quod togam non haberem) an illum viſerem. Officium ad pecuniam pertinebat; ſine toga eſſe, ad honorem. Vincebat ſpecies generi juncta, genus ſolum: nam genere tenebar. Præcipuum enim genus eſt, gratiam reddere. Sed quia erat de pecunia, & pauca, etiam vincebat ratio exiſtimationis. Quamobrem in hujuſmodi maxime oportunæ ſunt excuſationes, etiamſi veræ non ſint: velut morbi, celeritatis nimiæ; veniſſe, ſed inveniſſe; aut illatum impedimentum, quod ego dicere poteram vere. Nam quum gratiam ſoleam anteferre omnibus, adieram hominem; ſed non ſum admiſſus à familiari, quod illum diceret ægrotare. Prima ergo ratio generis eſt, gratiæ, inde honoris; poſthabenda eſt ratio cæterorum. Nec poteſt conſtitui generalis regula: quia ubi parva eſt differentia magnitudinis officii,

ficii, genus numero & ſpeciei præferri debet, tum etiam generum multitudini: ſpecies ubi genus imminuat, & occaſio, velut prodire palliatum coram magiſtratu, plurimum poteſt: ob id officium in magnitudinem, perſonam illius, tuamque, occaſionem præſentem, & quæ immineant, & quæ expectes, in recte judicando conſiderare diligentiſſime oportet. Semper autem non agendo melius eſt peccare, quam perperam agendo; & in his quæ emendari poſſunt quavis via; & quæ à periculo multum, ab honeſto parum abſunt; & ubi de vita tua, aut filiorum aut omnibus opibus non pericliteris.

Contingit etiam aliquando caſu multipliciter involutus: qualem exemplo nunc demonſtrabo. Quum Bononiæ eſſem, ægrotabat frater ejus, qui legatus fuerat apud Pontificem alias, quum ægre ac vix obtinui conditionem minus honeſtam, profitendi Bononiæ munus: tum vero nec ille adfuerat in ſecunda electione, quod, ut dixi, tamquam ſuffragium, &c. me poſuerit, &c. haberi poteſt. Ego tamen memor prioris officii, & quod frater ejus inter primarios haberetur, & cōparandæ bonæ famæ cauſſa; pecunias repudiaram; tum quia minime de exi-

tu cer-

certus eſſem. Tum vero alius medi-
s me inferior, omni ratione niteba-
r locum occupare, & me antecede-
. Quum ergo vocatus eſſem, miſſio-
m feciſſe illius, æger ſimulavit: ſed
ſtmodum apparuit, illum ut ſimul
ecum colloqueretur, vocaſſe: atque
e pecunias accipiebat. Is autem im-
ritus admodum erat; ut morbus hu-
ſmodi nec ab illo, nec ſocio, qui cum
colludebat, curari poſſet: ſed ne-
ie ego certe ſperabam, me illum ſa-
are poſſe. Itaque, ſi negaſſem, quum
m paucis antea diebus, conſenſu
iro ſenatus, muneri profitendi ad-
ctus eſſem; verebar, ne ingratitudi-
is me inſimularent: ſi accederem,
ulta obſtabant: dedecus quaſi, quum
o precario [aut gratis] operã meam,
e cum præmio collocare videremur:
einde exiſtimatio multis modis im-
inuta, pugna; quum ego præponi
feriorem nollem, ille digniores an-
cedere vellet: præterea quod etiam
rcana eſſet intellecturus mea [medi-
amenta,] nec quicquã ægro profutu-
, contradicente illo: demum, quod
aximum erat, exiſtimationem recu-
eraturus [eſſet ille] ſocietate mea,
uam diſſidio funditus everterat: præ-
rea ſi cum ipſo colloqui volebam,
neo

nec propalare arcana, nec quo morbo laboraret, patefacere, impium erat: & etiam quod gloriari poſſet, me ſupervocatũ nihil profeciſſe: inde ut everteret jam partam de aliis bonam famam: & maxime, quod fratres, & diſpenſatorem domus in ſuam ſententiam traxerat. Ergo in hujuſmodi difficultatibus optimum eſt, aliquando inviſere ægrum, bona conſilia dare: Ita locum retines eundo; exiſtimationem, raro adeundo: Si quid boni evenerit, particeps es laudis; ſi quid ſiniſtri, immunis es ab accuſatione: quinimo ægrum coges illis [aliis] relictis, in manus tuas ſe committere. Memento autem præceptorum ſuperiorum.

In hoc caſu eſt dedicatio librorum Principibus: nam ſi veterem ſequi morem velis, ut ſi te Summo Pontifici præponas, præter id quod rideberis, non ferent: novam conſuetudinem ſequi velis, exſibilabunt te Grammatici, ut barbarum; & inconditam facies orationem: ſi mediam ſequi, ut plerique faciunt, rationem, nec uni nec alteri ſatisfacies. Huic tamen difficultari viam aperuit Plinius Cæcilius; & eam tulit Trajanus, Princeps alioquin modeſtiſſimus, ut Dominus appellaretur, quum eſſet hoc nomen maxime

Roma-

omanis inviſum: Quapropter illum
quamur, ut ſit breviſſima: eo enim
omine, in quo omnia contineban-
ur, merito uterque contentus fuit; &
t hic de majeſtate nihil minueret: &
t ille ambitioſus non videretur. Si-
nili mediocritate in Epiſtola ad Prin-
ipem uteris : ut negando id facere
oſſe;quod Veſalius ad Carolum quin-
um ſcribens, pulchre obſervat; nec
xiguus, aut negligens, nec adulator
ideberis. Nam aliud eſt munus, Epi-
tolam ad illum dirigentis; aliud hiſto-
iam omnibus narrantis; aliud ejus,
ui vitam illius narrando,quibus eum
oteſt modis poſt obitum laudare in-
tituit, quum nec legere poſſit. Tum
nim eo latior eſt ad laudationem
ia, quo minus ille poteſt intelligere ſe
audari.

CAP. CXXII.

Opes, an honor, præferenda.

QVAERI autem ſolet, an ceden-
dum potius honori; an fortunis
mnibus? Sit ſenex (ut ego jam nunc
um) falſo accuſatus, nec judices vin-
icent : ut vel tranſmigrandum ſit, ſi
onori conſulere velis, atque omnia
vertere, aut ſtando contumeliam fer-
e; quid agendum? Excuſat ſane ætas:

ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſed non in Philoſopho, & ſapiente; nec ob levis exilii metum. Quid ſi fugiendo etiam, præter damnum, dedecus ſubeas, ut ferunt tempora? Deinde quomodo conſulam nepoti? Ergo propter ſpem immortalitatis, quieſcendum. Eſt enim, ut alias dixi, res infinita: Mutantur magiſtratus, & regna, & imperia; æternum manet in omnem ſpem. Propterea talibus quieſcendum eſt. Si hæc ſpes non adſit transmigrandi ſtatim, ſemper honeſtioribus conſulendum. Honeſtiora autem ſunt neceſſaria, & perpetua. In reliquis honor præferendus eſt: ſed ſi fugiendo ſervare poſſis ſtirpem, conſidera quid illi magis conducat. Neque enim par eſt illos [liberos] deſerere; aut, ſi neque errarunt, neque peccarunt, tuis infortuniis affici. Vita enim tua tranſibit; illorum manet. Omnia iſta dedecora tempore obliterantur, & delentur; poſteri tui in tua patientia aut gloriabuntur, aut ſaltem ſtabunt, ac vivent. Imitare animalia bruta, ſed generoſa; quæ pro catulis ſuis ac prole pugnāt: quanto magis, ſi te & illos ſervare poſſis? Sed ſi manendo idem periculum fuerit, ob contemptum, nec tunc tuis conſulueris. Æqua igitur lance hęc perpendenda ſunt. In univerſum: Pro ſe
ipſo

ſo ſolo, honori; pro ſuis, utilitati
uandoquidem dedecoris ex alterius
cto nemo particeps ſit) conſulen-
um eſt.

CAP. CXXIII.

De gloria.

) VBIVM ſane ſatis eſt, an melius
illud λάθε βιώσας, ut dicebat, E-
curus ille, ſeu Epicureus fuerit. At
i gloriam præferunt, velut Plutar-
us, ſcire debent, quid ſit gloria: ne-
e enim aliter eam adipiſci poterunt,
ſi noverint quid ſit. Et quamquam
Ariſtotele definiatur, obiter tamen
aſi; à Cicerone autem (licet de ea
os conſcripſerit libros,] quum non
et ſui muneris, non adeo definiri
tuit: cujus indicio eſt, quod plures
gloria tradidit diffinitiones, & et-
n multas illius ſpecies fecit; quod
cte definienti, minime conveniebat.
t ergo gloria, admirandæ virtutis
lebris fama. Itaque opum nulla eſt
ria, neque roboris, nec honorum,
que magiſtratuum, ſed fucata; quo-
am non ſunt virtutes hujuſmodi;
de etiam neque perennia. Virtus au-
m triplex: vulgaris, ut fortitudo mi-
is legionarii; hæc gloriam non parit,
multitudinem exemplorum: excel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

lens, velut L. Petroſidii aquiliferi; nam etſi obrutus multitudine hoſtium, fortiterque pugnans, aquilam intra vallum, ne ea hoſtes potirentur, projecerit; non tamen fuit mors ejus cum gloria, quia multa talia exempla indies accidunt: [tertia, mirabilis;] nam Coriolani, Curtii, Coclitis, duorum Scævolarum admiranda ſunt fortitudinis exempla: ſed Criſpini gloria nulla, qui pro factione pugnavit, nec virtutem exercuit. Rurſus virtus duplex: in actu velut fortium virorum; & in habitu velut ſapientum; & juſtorum. Videtur autem gloria potius eſſe actus ſecundi quam habitus ſolius: nam Ariſtides & Ptolemæus non celebrantur ob habitum; ſed quoniam alter juſtitia in exteros patriam decoravit; alter monumenta ſapientiæ ſuæ reliquit. Quum famam vero dico, apud multitudinem gloriam cõſtare perſpicuum eſt: quum vero celebrem, ut conſtans ſit, atque diuturna, & cum affectu ac lætitia, atque gratulatione, qualis in Deorum ceremoniis, ſit neceſſe eſt. Quare nulla mors damnati, gloriam parere poteſt (ſit quantumvis exculta innocentia, fortitudine, atque ſapientia;) quoniam cum exultatione eſſe non poteſt, neque jure celebrari, tametſi injuſta ſit damn-

damnatio. Sed ſufficit ei, qui ſic ut decet moritur, ne gloriam jam partam violet: velut Socrates, aliique multi, qui damnati publico judicio periêrũt. Atque id ſatis eſt. Neque id mirum: quum gloria duobus conſtet; facto ipſo, quod in noſtra eſt poteſtate; & multitudinis aſſenſu, qui in aliorum. Vnde gloriam parare, non eſt noſtri arbitrii; ſine dedecore mori, in noſtra eſt poteſtate. Eas enim mortes, quanto injuſtiores ſunt, quia involuntariæ [aut injuſtæ] videntur, commiſeratio [tanto major] ſequitur; quæ contraria eſt è regione gloriæ: illa enim, ut dixi, exultat. Ergo ut gloriam conſequaris, neceſſe eſt fructum edere ſingularis virtutis; idq; tempore, & loco, atq; adeo plene, ut in hominum animis admirabilem illum affectum, & conſtantem pariat. Quo fit, ut etiam levium non ſit, oporteat: quamquam enim admirabilis ſit, levium, aut, ſi ſine deliberatione fuerit, exoleſcit ex animis hominum, & neque celebratur factum: quare gloria non eſt, ſed glorioſum factum, quod per ſe dignum eſt gloria, non tamen gloria ex illo conſequitur. Et certe hujus expreſſam habem⁹ imaginem in Deo; unde Eccleſia optime decantat, Gloria in excelſis Deo. Eſt

enim vel illius ſolius gloria, aut ſalte[illegible] multo præſtantior: ut differat tam[illegible] quam immortale à mortali; & ut S[illegible] lis lux, ab igne. Ergo gloriam ſequit[illegible] dilectio multitudinis, fides; ut hon[illegible] dignum putet eum qui illam habet, [illegible] Cicero ait (2 de Officiis.) Ideo fruct[illegible] hic eſt inſignis virtutis optimus; [illegible] ſummum quod homini conſequi[illegible] hac vita conceſſum eſt.

CAP. CXXIV.

Quæſita circa gloriam.

IVRE autem merito quis dubita[illegible] (omiſſis his quæ ex ipſa conſequi[illegible] lent commodis; velut potentia, a[illegible] corum copia: quæ etiam ampliora[illegible] ne illa ex opibus & aliis eſſe poſſun[illegible] quid boni in gloria eſſe poſſit. N[illegible] quod de me eam habeant opinion[illegible] quod ad illos attinet, nihil intereſt re[illegible] felicitatis; quod ad voluptatem mea[illegible] etiam falſo imaginari ſi velim, ead[illegible] ſequetur voluptas: ut nulla ſubjici[illegible] lidæ felicitatis portio poſſit. An fo[illegible] quod velut in opibus, hoc differt v[illegible] opinio à ficta, quod hic habet im[illegible] nem vanam; ille tamquam lucer[illegible] Sole firmam, & quæ ſubſtantiæ n[illegible] ram quandam habeat: ita opinio [illegible] cepta de gloria, quum ſubjectam n[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

beat laudationem; amorem multitudinis, potentiam, ac memoriam, non ergo gloria neque in opinione noſtra (quia etiam ea falſa eſſe poſſet;) neque in fundamento, celebratione (quoniam non noſtrum eſt;) neque in fructu (tum quia aliud eſt, tum quia ex aliis colligi poteſt;) ſed in ipſa opinionis ſubſtantia, cujus fundamentum id ipſum eſt. Quod vero quis moriendo laudatur, an ad gloriam pertineat, quum non ſit jam ad locum hunc,&c. determinare non pertinet. Forſan illud magis conveniet; in quo tandem differt gloria ab honore? Eſt autem gloria ſupereminens honor;nec eſt viventis ſemper, ut honos: & honoris latior eſt ſeges, velut opum, magiſtratus; gloria autem ob ſolam virtutem. Eſtque honoris proprium,beneficium, aut factum, aut quod ſperatur, aut pro exemplo habitum. Quapropter honor eſt uniuscujuſque,omnium autem ob id; gloria autem omnium, & ob id ſingulorum.Patet autem ex hoc, gloriam extingui, & augeri; ac minui factum, aut glorioſum perpetuo eſſe. Vnde multa quę videntur invicem adverſari, in nullo diſcrepant. An vero ad communem illam gloriam, quæ inextinguibilis videtur, faciat aliquid, ſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

adverſo caſu opprimaris, magnitud
& gloria adverſariorum, videtur ſa
hoc probaſſeCicero in ſecundo deGlo
ria, verſibus illis Homericis, ſub Ajac
perſona:

Hic ſitus eſt, vitæ jam pridem lumin
linquens,
Qui quondam Hectoreo perculſus con
cidit enſe:
Fabitur hoc aliquis: mea ſemper glo
ria vivet.

Sed quoniam in hoc genere multa tra
dita ſunt alias (in libro de conſcriben
dis libris,) hucuſque dictum ſit.

CAP. CXXV.

Quantum decipiamur circa finem.

PORRO circa finem noſtrum mul
ta ſunt, in quibus homines invicem
diſcrepant: & (præter leges) id peſſi
mum eſt, in quo multitudo convenit
Lex enim Dei cultum, & prolis curam
& in parentes obſequium, ac juſtitiam
(quæ optima ſunt) ſuadet. At in reli
quis cenſet vulgus meliora eſſe bona
Fortunæ & corporis, quam animi, in
juriam inferre, quam accipere; quum
utrumque peſſimum ſit. Sed ſi quis et
iam inter peſſima ordo eſt, pejus etiam
eſt inferre injuriam, quam accipere.
In hoc enim læditur corpus, & fortu

na: in

na; in illo animus ſauciatur, & Deo inviſiſſimus. Similiter putant plenitudinem vacuitate, & otium laboribus; & multitudinem amicorum, quam paucitatem, potiora eſſe; & voluptate frui, quam abſtinere; & innumera ejuſmodi: & decipiuntur; dico etiam ſecluſa omni ſpe ſuccedentis vitæ. Itaque conſuluerim quietem agendam, nec fruſtra niti; quibus Fortuna favet, aut Genius, amplectendam occaſionem. Sed [hoc] non ob id magis dictum eſt, verum potius, ut homines in unoquoque negotio ſapientes ejus rei conſulerent: velut philoſophus de optimo ſtatu, qui eſt diu & incolumem vivere; medicum vero; quomodo hæc adipiſcantur. Nunc in utroque errant homines; & quoniam brevem voluptatem longo dolori præferunt; & putant ſine arte poſſe diu vivere, & incolumes; nec exiſtimant longævæ vitæ artem ullam peculiarem eſſe. Simili ratione conſules Iurisconſultos pro litibus, aut emendis fundis; pluresque fabros, quum quid agendum eſt, quod ad illorum artem pertineat: ut ſit etiam non ſolum univerſalis finis neceſſaria dignotio, ſed & modi adipiſcendi, tum etiam uniuſcujuſque actionis. Etenim eſt errare circa finem, non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſolum in eligendo, & inadipiſcendo
ſed in ſciendo, ſcopum illum commu-
nem, qui propoſitus eſt pro adeption
omnium. Verum illud neſcire (quo
præcipuum eſt,) te nolo, quæ maxim
homines arbitrantur, nec eſſe [qui-
dem] mediocria: dico regna, & po-
tentiam. Nam reſpice tot Regum fi-
nem; & temporis brevitatem, in quo
perierunt; meliuſque de rebus tuis ſta-
tues; nec diſcruciaberis.

CAP. CXXVI.

De παραδοξοποιοῖς: *& faſcino.*

EST etiam modus quidam quaſi ſu-
pra naturam, & admirandorum
effector; quem Galenus ſibi laudando
tribuebat, παραδοξοποιὸν ſe vocar
dicens, qui legum latoribus propriu
eſt, mirabilia facere, mirabilique mo-
do; tum etiam mirabiliora dicere. Hi
convenit, præter perſuaſam multitu-
dinem, quæ etiamſi non ſuccedat fa-
ctum tuetur, &c. At ad civilem poten-
tiam, eatenus, quatenus, &c. Regibus
enim Principibuſq; felicibus vanæ præ-
ſtigiæ favent plurimũ, & decoræ ſunt.
Sycophantiæ etiam cõducunt ad tem-
pus; plerunque tamen ad perniciem
deducunt, ut de Sertorii cerva, & Sylla
ſimu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſimulacro Apollinis [memorant.] Nam dementavit eum, & ut crudeliter victorias exerceret, & fructus earum ſponte amitteret [Sýlla.] Sic Piſiſtratus, ſic Minos infelices in felicitate, ira Deorum facti ſunt. Privatis autem perſonis generaliter talis opinio abeſt. Nam ſi fallat experimentum, in ludibrium res vertitur; ſi ſuccedat, obnoxius fit ſuperſtitionis apud ſacerdotes. Artificibus quoque invidiam parit; ut quibus lucrum his præſtigiis perit: vellentque omnia ad artis præcepta reduci; ſemperque de dolo ſuſpicantur. Omnibus præterea inviſum hoc genus eſt: quod ſi vera dicat, non ex hominum ordine eſt, ſed velut alienum; ſi falſa, ambitioſum, & mendax. In humanis enim optimum eſt, humana ſolertia mediocris, & ſumma artis ſcientia; ut maximæ exiſtimationis, ſcientia mediocris, ſumma ſolertia. Itaque bonum eſt habere, ſed occulere; omnia enim divina non ſolum maxima ſunt, ſed optima. Profiteri enim talia, odioſum eſt, & maledictis obnoxium, atq; periculoſum. Vt contra, perfectio ſumma quædam peculiaris partis in arte, honeſta & glorioſa; ut pulſuum in Galeno. Vmbram vero divinitatis incertæ præferre juvat

eos qui infamia injuſta premuntur à populo, & qui plures habent inimicos. Vſus autem[ejus] eſt,quum naturalem inventioné occultare propoſuiſti, aut quum celerrime, apud turbam exiſtimationem quærere ; vel quum quid importunius petitur; aut ſi conſulant quæ è re tua non ſunt,nec tamen quum nolis, dicere velis: in hujuſmodi caſibus religionem oppoſuiſſe tutum eſt, atque honeſtum. Eſt etiam quippiam divinitate minus,natura admirabilius, quod ex induſtria non vulgari proficiſcitur: quod nec diſſimulari omnino debet, nec promulgari. Cave autem, ne fungorum quorundam inſtar, pediculum habeas tenuem, & capitulum amplum. Eſt enim indecens, & non diuturnum,neque ſecurum. Sic qui tenuibus initiis volunt mirabiliter vehi. Forſan vero nec inutile erit gemmas quaſdam feliciores, aut prudentiam, aut gentes, ſi quæ ſunt, ſecum deferre; & cum bene fortunatis verſari; & ſupplicationibus Veſtalium virginum, quæ tunc ſanctiſſimæ habentur, protegi. Videntur enim aliquid prodeſſe.

Faſcinum autem horum eſt, quum in eo excellant, [aut eos antecellant, qui majora poſſunt: quum & ſectarum autorem

autores, tum alii, tam bene alliciant hominum mentes, & maxime profeſſores, ut illas omnino faſcinare videantur; & ut ipſos (his relictis quos ſciunt eſſe præſtantiores) ſequantur. Et hoc eſt de quo Galenus ſuis tẽporibus querebatur: quum id agant, ut omnium aliorum dicta irrideant & calumnientur; perpetuo vero contineant illos in ſui admiratione, atque exercitatione. Vnde etiam Maumethi cultores, & maxime in Aphrica, adeo in illius religione firmi ſunt. Eſt autem faſcinatio, res quædam inter mortalia ſupra naturam: quamquam hæc quæ ſola calliditate hominum fit, non ſit vera faſcinatio: illi enim deprehenſi & divitias & vitam & filios exponunt; quod hi facere nolunt. Eſt ergo vera faſcinatio ſolum tum horum tum eorum qui natura divina prędititi ſunt: de quibus paulo poſt dicemus. Eſt & tertium [genus] quorundam ad quoſdam, ob naturæ ſimilitudinem: quæ eſt quaſi poſita in medio omnium illorum, in amicitia, aut in quadam ratione in imperando. Vnde qui ad amicitiæ hoc genus apti ſunt, etiam ipſi faſcinantur; non ab omnibus, ſed ab aliquibus, qui plus poſſunt apud illos, quam illi ipſi. Hocq; genus faſcini ad unam gentem ſolam

ex-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

extenditur. Eſt autem duplex: amoris & odii unaquæque. Et amoris quidem inſtrumentum præcipuum, ſunt verba etiam arte carentia. Cauſſæ autem utrorunque ſunt, Cœlum, & Natura inferior. Et non faſcinantur niſi corpora per ſe, & animæ imbecilles, tum quia minus munitæ ratione, tum quia parent corporibus.

CAP. CXXVII.

De Axiomatibus.

CONSTITVENDA autem ſun
unamquamq; diſciplinam tractan
ti quædam principia; quę pro Axioma
tibus ſunt habenda. Axiomatum præ
cipuum eſt, ut ſint generalia, clara, &
certa: atque horum quædam ſpectan
ad cognitionem, quędam ad operatio
nem. Ea omnia potius caſus oſtendi
quam ratio. Ea propter hoc ſolum ca
put, & de Exemplis, imperfectum r
linquetur; tamquam habitura incr
mentum indies.

1 Primum igitur Axioma eſt: ut cr
das multa in dies mutari, non ſolu
res ipſas, (hoc enim nimis aſſiduum
ſed etiam cogitationes hominum;
(quod majus eſt,) tuam de negotio ip
exiſtimationem. Propterea ne præc
ruas, niſi occaſio prætereat.

2 Secundum; auxilia paria debere eſſe malis: ut nec pro levi re, magnis exclamationibus, aut actionibus, aut defenſionibus utaris; aut in magna re, levibus,

3 Tertium : conſidera locum, leges, dominos, uſum, cum quibus negotium ſit, qualeſque fuerint; tuas vires, ætatem;inimicos,ſeu æmulos;fortunam in negotiis, demum cauſſam.

4 Quartum: tibi præfige felicitatem in Deo, & in virtutis operibus, & moderatione,& minori ſpe, quam jure ſperandum eſſet: & conſidera æternitatem, & longitudinem temporis, in qua everſi ſunt non ſolum Reges, ſed etiam ſtirpes eorum: & vitæ præſentis brevitatem; ut non doleas,

5 Tuta conſilia præpone majori expectationi; & utilia ambitioſis. Primum enim, etiamſi ſuccedat, quid eo indiges? Paucis enim deeſt ſumtus ad vitam; quod ſupereſt, tot modis evertitur, ut in malis plerumque reponi poſſit: Secundum autem, ſi præterita revolvas, nil omnino eſſe comperies.

6 Difficillimum omnium eſt tenere medium; dico Geometricum, non æqualitatis: ob id neceſſitas aliquando utilis eſt; quæ vel monſtrat quod utile eſt, vel excuſat, ſi erres.

7 Sed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

7 Sed in reliquis ita te ante præpares, ut non poſſis errare. Quodſi neque hoc poſſis; maximum eſt, hominum mores agnoſcere, aut ex actis, aut ſtudiis. Qui enim veritati ſtudent, plerumque boni ſunt; qui ſimulant, peſſimi. Quomodo enim fidem habebis eis qui ſimulationem quęſtum eſſe putant; aut qui ex dolis vivunt? ſic & his qui ex paupertate ad ingentes divitias pervenere?

8 Artem tibi para occultam, ad ulciſcendum injurias graves, & omnino ſine cauſſa factas; non potum, ne fortis verſuram facias, dum uſuram recuperare ſtudes; neque fulmen, ne te ipſum perimas; ſed dicas [vel diras] obnunciatas; aut, ſi non audes, per querelam ſignificatas: velut illud, Spero non defuturum divinum jus, ſi humano mihi uti non licet. Inde omnibus argumentis animam illius vexa, donec pœnas det, ſed cave ne maximam, rem ut ludum tractes. Ad eos enim convertatur ſolum, qui prorſus te evertere, & non etiam magno ſuo emolumento, ſtudent. Nam horum eſt vindex Natura occultior.

9 Cave ne te in Labyrinthum injicias: vel ubi exitus obſcurus ſit, vel nullus ſit; vel ubi procedendo regrediaris:

diaris: velut qui ſervili officio fungun-tur, ut autoritatem adipiſcantur.

10 Res male cœptæ malum ferme ſemper finem ſortiuntur: nam ſi male terminantur, cadunt illi; ſi etiam bene, ſtulta confidentia audientius progrediuntur, & ruunt. Quin etiam non ſolum hoc ipſo ſunt difficiles & periculoſæ, quod multa deſint; ſed quod neceſſe ſit, vel neceſſitate agi, vel deficere judicium.

11 Vndecimum: ne verſeris cum æmulis tuis, aut invidis: (Nam tempus tandem occaſionem præbebit, ut te evertant; ſi præoccupes, proditor videberis:) Neque cum his, qui natura ſeu moribus contrariis ſunt velut tardus cum promto, bonus cum malo. Tractu enim temporis errabis ſæpe; & propriam naturam exues, nec alienam indues quæ illi (ut reliqua vitioſa cum nobis nata) utilis eſt, aut ſaltem non adeo damnoſa. Etenim non minus errabit aſſuetus prompte agere, ſi differatur; quam meditate, ſi cogatur extemplo deliberare. Sed tamen in hoc majus eſt incommodum. Et quovis modo eorum fugies converſationem, cum quibus errores aut calamitates contingunt: ſeu enim manifeſta ratione id eveniat, ſeu quia genius tuus illius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

illius genium reformidat, male ti
ceſſura eſt.

12 Res præterea maxima in huma
nis eſt, quod dum homo poteſt, no
experitur extrema, quia ſperat; quu
deſperat, non amplius poteſt. Mediu
hoc inane captant improbi, lactant
te verbis, dum potes te tueri, aut u
ciſci. Propterea, quum res ſit violent
niſi omnino ſecurum te reddant, pu
gnando fortiter aut depelles injurian
aut conditionem tutam offerant; au
ſi vincaris, non adeo pigebit te victu
eſſe neque ita turpe erit: tum tu lud
ficando illos viciſſim, fidemque eis h
bere ſimulando, & verba dando, m
liore conditione negotiaberis; quu
ſaltem te credere ſperabunt: cui tu r
operam, quam diligenter poteris, da
debes; quũ in hac parte nihil turpe ſi

13 Quum vero actionum aliæ ſi
propriæ animo, ut intelligere; ali
corporis ſolius, ut ob gravitatem d
ſcendere; aliæ totius hominis, de h
ſolis tractatio eſt, quod prima ad ha
referatur; de ſecunda autem omn
no non conſideret liber hic. Opera
tionum igitur quæ hominis ſunt, ali
quidem ad animam & in ſe referu
tur, de quibus etiam ſuperius dictu
eſt, velut amare; aliæ autem extra te

dun

dunt, ut emere, decipere; & comprehenduntur ambo genera ſub actionis nomine. Verum primum non proprie eſt de quo inſtitutus eſt ſermo; ſed de ſecundo, tum factione; cujus duplex eſt ratio: Vna, quæ ex nobis magis pendet; velut ambulare, canere, literas eradere: alia ex re ipſa; velut inſtrumentorum ſubtilium tractatio, ut horologiorum, & lapidum motio. In omnibus ergo his tribus quicquid dure fit, ſi efficere coneris, vix à magno inconvenienti evades; ratione habita ſubjectæ rei: ideo conari non debes. Eſt enim regula generaliſſima; nec exceptionem patitur, niſi quum negotium fuerit cum avaro. Sed & tum non evades ſine jactura, niſi vi agas. At & vi agere, periculoſum eſt, ubi ſecundum leges vivitur.

14 In maximis rebus maxima auxilia proſunt, ut dicebat Hippocrates. Propterea alterum extremorum in his amplecti oportet: præcipue quum negotium eſt cum Principibus.

15 Qui non dat, aufert.

16 Si vis amari, ama. Ad Solomonem enim refertur.

17 Omnis homo ſervus (dico civili ſervitute) eſt: nam omnes ſuperioribus parere cogimur, præter Principes;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

inopes præterea his qui dant; divites, ut ſervent, operam præſtare: quæ ſemper major eſt, quo plus habent. Ob id Principum [ſervitus] adeo magna, ut niſi conſuetudo illam leniret, nemo laborem & tœdium ferre poſſet. Adoleſcens ergo qui libertatem habere dicit cupere ſe, peſſimus eſt; ac ſtatim in compedes conjiciendus; fame, verberibus, ac labore annuo[aut aſſiduo macerandus. Quid enim aliud eſt, dicere ſe optare libertatem; quam ſine labore velle vivere, aleæ & furto deditum? qui quum honeſtam refugiat ſervitutem, carnifici pareat. Licet commutare ſervitutem, non optare libertatem: nam ſervitus optima eſt, honeſta, amabilis, cum ſpe certa præmii.

18 Eſt compendium temporis(quoniam fugere non poſſumus ne ſerviamus amicis profitentibus, &c. etiam in ſermone familiari) ut diſcamus aliquid, aut quid diſcendum non fuerit. Ergo in omnibus eſt quod diſcas, ſeu quod agas, ſeu non agas.

19 In nullis inutilibus tantum progrediaris, ut regredi non poſſis.

20 Denique cauſſa infelicitatis noſtræ, quod ad homines pertinet, ad hæc duo redigitur, ſcilicet errores noſtros, qui maxime proveniunt ex avaritia

ritia, ambitione, amore, odio, & inconſtantia quadam naturali; atque in pluribus etiam ignavia; qua vel non agimus, vel per alios agimus; ut fides, autoritas, celeritas & cognitio deſiderentur: his fit, ut poſtmodum damna ſarcire cupientes, perfidia utamur. Vnde inviſi Deo & hominibus, neceſſe eſt ut ruamus.

21 Omnia demum ad hoc unum rediguntur, ut quantitatem noris omnium. Nam aut bona duo, aut mala duo, in quibus electio cadit; aut, quod facere vis, bonum & malum continet. Ergo qui quantitatem noverit, omnia, velut Apollo quidam, optime faciet: quia omnia ad duo rediguntur, aut ad unum, in quo duo, inter quæ electio cadit; licet vita noſtra multa habere videatur. Aberrant autem trifariam: vel quia conſultationem negligunt, ob animi perturbationem, præſertim voluptatis, iræ, vanæ ſpei, aut timoris inanis: vel quia negligunt conſultationem, ob inertiam, vel ob laborem: vel quia ſe ſcire multum putant: vel quoniam non tanti referre putant: aut quoniam non ſciunt quæ neceſſaria ſcitu forent; idque frequentiſſime accidit.

CAP. CXXVIII.

De geniis, Fato, Aſtrologia, & Fortuna.

HAEC igitur dicta ſunt, quantum Prudentiæ lumine inveniri poterat. Cæterum id ſupererat conſiderandum, an eſſet aliquid ulterius? Et certe omne id ad quatuor capita reduci poteſt: Genium, Fatum, Aſtra, & Fortunam. Et de his diverſo modo inquirere decet: generaliter quidem de omnibus; an ſint cauſſæ noſtrorum eventuum? ſpecialiter autem, an omnium, puta, aut majorum, aut eorum tantum quæ ad noſtras non pertinent actiones; an omnibus hominibus conveniant? Nam Aſtra & Fatum aut ſunt omnium, aut nullius: Genius, & Fortuna forſan, ſolum quorundam. An omnino inevitabilia ſint? An plura, an omnia ſimul, an unum tantum ex his? Hoc autem ex præcedentibus manifeſtum fiet. Demum quomodo, ſi ſint? Neque hęc tractanda hic tamquam ex inſtituto; ſed ſolum ut ad deliberandi negotium pertinent. Ergo Fatum omnes Sapientes admiſerunt; ſed non ut rerum cauſam: verum quia res ita futuræ ſunt, ideo Fatum eſt: ut quod ad noſtrum negotium attinet, nihil

afferat

afferat commodi, vel impedimenti. De Fortuna haud dubium eſt, eſſe bonam & malam; & non ſolum in diverſis hominibus, ſed in eodem homine, ad regiones diverſas, & homines diverſos comparato: eoſque quibuſcum male convenimus, refugere oportet. Quamobrem illud Ægyptii Magi: Tua, ô Marce Antoni, Fortuna per ſe illuſtris eſt, & ſplendida: ſed Genius tuus, ut video, in omnibus hujus juvenis (Octavianum deſignabat) Genium reformidat: quare diſcede ab illo. Sed & idem homo, ad eoſdem comparatus, & in eiſdem negotiis diverſo tempore bene maleque fortunatus reperitur. Adeo ut conſulam hominibus ut fugiant has occaſiones. Franciſcus Galliæ Rex tempore noſtro cum Carolo Cæſare diu pugnavit: omnia ceſſerunt infeliciſſime; adeo ut in poſterum caute ſe gereret iu negotiis. Obiit Franciſcus: ſucceſſit Henricus; juvenili animo: qui quaſi ulturus paternas injurias bellum multis in locis ſimul accendit. Viſus eſt primum fortunate id agere. Dicebat mihi Prorex Gallus apud Scotos: Rex noſter cognovit Fortunam eſſe feminam; baculo debere domari: verberatam tamdiu venturam in partes noſtras. Nolui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

contradicere. Viſus eſt vera dicere; & Fortuna illi favere: adeo ut quum per licita & illicita tranſiſſet, in apice felicitatis conſiſtere exiſtimaretur. Iterum non contentus hac aura, voluit denuo tentare Fortunam. Succubuit. Inde factus eſt amicus: affinitatem contraxit: digito (ut dici ſolet) cœlum tangere videbatur. In nuptiarum feſtis occiditur. Galliæ regnum ſeditione totum devaſtatur. Filius primus morbo periit. De his ſatis. Quorum unum, ut dixi, nihil in hoc momenti habet, ſed ſolum prævidetur, quia futurum eſt; non futurum eſt, quia prævideatur. Alterum vitare, aut ſequi oportere docuimus: nullam certam rationem quærentes, quia incognita ſit; &, ſi cognita foret, infinita eſſet. Venio ad Genium. Illum fuiſſe puto: quia eſt mihi; fuit Socrati & Plotino manifeſte: exiſtimant Dioni etiam, ut alias dixi, affuiſſe; & Syneſio, tametſi Chriſtiano, & Epiſcopo; tum vero Cæſari, & Auguſto, & Syllæ, Marioque, & Marco Antonio: An omnibus ſit, dubium eſt: ſicut & illud, An magnis ſolum viris adveniat; an, ubi advenit, eos eminere faciat ſuper alios. Hunc docere, & ſtimulis occultis impellere, retrahere, animos addere, inſtruere,

certum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

certum eſt. Quamobrem, poſtquam non magnum eſt negotium, conſulere innocentiæ vitæ, ciborum continentia [aut abſtinentia,] benefactis, ſumma in Deum dilectione, tum juſtitia, atque ſtudiis (nullis precibus, nullis ſacrificiis: abſit enim hoc) experiri ſi quid in nobis ſit; quale inveni ego, cui fortuito præſto adeſſem, &c. Valeant divites cum ſuis opibus, & bene fortunati cum potentia tanta; juveneſque cum ſuis voluptatibus; hoc ipſum majus (ſi contingat) regnis fore exiſtimo. Nam ducem habere viæ, quum Deum ſincera fide colueris, tutum, in tantis tenebris, res non mediocris eſt. Noli exiſtimare, ut dixi, maxima, quæ nec ſunt mediocria. Reliquum eſt, ut de Aſtrologia dicam: circa quam paullo plus eſt immorandum; quod celebre ſit illius nomen, & experimentis aliquibus confirmata ſit, nec naturali repugnet rationi. Igitur ſi cauſſis non indigeret ſecundis, fruſtra eſſent actiones noſtræ. Sin autem ad omnes cauſſas referatur, idem erit quod Fati principium: &c. deliberatio noſtra libera eſt igitur, non poteſt cogi. Videtur ergo Fatum ex duobus compoſitum: ex actione naturali, prout ab aſtris pendet; & voluntaria,

ria, prout à Deo. Quum ergo Cœlum non poſſit noſtris animis imperare, non poterit de futuris decernere quæ ex voluntate fiunt. Solum ergo Cœlum oſtendere poterit ea quæ ad cauſam pertinent naturalem: velut quod non potero tranſire centum annos. Ab ortu ergo, uſque ad centeſimum annum, totum repoſitum eſt in poteſtate noſtra; atque id clarum eſt. Exitus autem violentos decernunt, per cauſſas importunas; veluti ſtultitiam, iram, impatientiam, ludos, laſciviam: tum vero connexionem quandã quam habent cum aliorum geneſi. Velut Sol eſt mihi dominus, oppoſitus Marti. Qui ſub Marte ſunt nati (hi autem violenti ſunt, atque ſicarii, ac latrones) me naturali odio proſequentur, audebuntque, &c. Quid aliud autem eſt periculum, quam naturale odium cum caſſa audendi? quo perſeverante multæ occaſiones incidunt. Non ſunt ergo Aſtra cauſſæ eventuum, ſed præparationum, &c. Eventus autem fiunt ex errore aut prudentia tractantium. Atque hæc conſentiunt experimentis, conſentiunt his quæ ſapientes dixerunt; conſentiunt etiam his quæ noſtra lex tradit. Propterea (exempli gratia) ſi hoc anno habuero Solem in

Martis

Martis quadrato; in geneſi vero in oppoſito; refricabuntur cauſſæ periculorum, tam ex parte aliorum, quam mei: & juxta multarum cauſarum concurſus, ad menſem ac diem, & horam uſq; ſignificabitur occaſio; velut etiam in naturalibus. An vero eventus futurus ſit, eorum quæ ſciuntur, talis exitus erit qualem nos eſſe volumus; quæ neſciuntur, erit, quoniam extra deliberationem ſunt, & tamquã cauſſæ naturales. Similiter & circa opes idẽ ferme contingit. Et cauſſæ quîdem quædam ſunt determinatæ ad præparationem, & eventus in conſilio repoſiti. Itaq; & Aſtrologia ad hæc utilis erit, ad proſequendum & fugiendum: & nihilominus nec inutilis opera noſtra.

CAP. CXXIX.

De divina natura.

PORRO præter hæc omnia divinum quoddam eſt in nobis; uni majus, alteri minus, non ſolum ex Theologorum ſentẽtia, & Academicorum, ſed etiam Medicorum, ſcilicet Hippocratis, & Principis [Avicennæ:] quod quum liberatur à gravitate corporis hujus, non exiguum affert commodum, & per ſomnia, & vaticinationem, & prudentiam, ſive idem ſit Ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

nius (quod non credo,) ſeu non ſit, idem ſecum bonam Fortunam affert, aut ſi malam effugere non poteſt, providentia præſtat. Plerumqe utile eſt ad ſecuritatem, ad tranquillitatem, ad vitæ longitudinem. Cæterum cibaria prava, velut legumina, carnes ſalitæ, atque piſces ſimiliter ſaliti, pravus panis, vinum corruptum, vigiliæ, invita continentia, tantum abeſt, ut quod divinum eſt in nobis liberent, ut etiam illud fœdis imaginibus obturbent. Talis fuit vita multorum Eremitarum, atq; Philoſophorum. Itaque nihil negligere expedit. Preces autem ad Deum (etiamſi homo per hæc præcepta profecerit,) ad inveniendum medelam infortunii, menſuram docent, quæ nulla arte tradi poteſt, nec humano judicio perpendi, in pleriſque etiam de finis deliberatione, in imperitis etiam modum: velut de Oratione B. Auguſtini, quadraginta diebus, nudis genibus, nondum prgguſtato cibo recitata, plures teſtimonium ferunt. Omnia hæc ex lumine in noſtram animam addito. Ideo cuncta ferme ſunt in nobis, quæ nos tamen in rebus ipſis, aut caſu eſſe putamus. Cauſſa autem cur hæc in imperitis nõ adeo poſſint, ut hæc operatio partim ex lumine, partim ex ac-

quiſita animi ſapientia pendere videatur, eſt, ut reor, quod non recte in ſapientiæ contemptoribus lumen illud propagatur.

CAP. CXXX.

Exempla.

1 IOANNES Pont. Max. hujus nominis XXII. plus reliquit theſauri non ſolum quam quivis alius Pontificum aut Regum , ſed etiam ſupra fidem. Quippe in pecunia centum octagies cétics mille; in vaſis & coronis ſeptuagies centies mille aureorum coronatorum (quum etiam eſſet exutus patrimonio,) ſatis ſuperque ad debellandos hoſtes omnes Chriſtianæ Religionis; ſi mens aut cor ſucceſſori non defuiſſet. Neque enim in alium uſum congeſta tanta pecunia fuit ab illo. Id autem ſola parſimonia , & optione. Vbi enim vacaret pingue aliquod ſacerdotium, optione permutabat : adeo ut trium aut quatuor ſacerdotiorũ annuos reditus pro uno exigeret. Exé - pli gratia, Pontificatum reditus quatuor mille coronatorum datur habéti Pontificatum, trium millium : illum habenti duo millia quingenta : illum rurſus habenti mille ſeptuaginta. Adeo ut quandoque ex uno ſacerdotio quindecim millium coronatorum exigeret

geret

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

geret ex annuo reditu ſolito ſupra ſexaginta millia, ſex aut ſeptem factis permutationibus.

2 Exemplum aliud: Bernabos Barbovus Cremonenſis, quum vellet emere prædium intra pomœrium portæ Beatricis Mediolani, primum expectavit, ut illi vẽdere cuperent: deinde ſubjecit duos amicos qui ſe ſimularent emere velle. Vterque autem mediocre pretium, ſed alter minus offerebat, ipſe quoque, ſed etiam minus. Ita factũ eſt, ut omnes deterrerentur tũ multitudine emtorum, tum pretii vilitate; ipſe vero reſciſceret quanto plus ſimularẽt oblatum: nã non diſſimulabat ſe ſcire alterũ, ſcilicet qui minus offerret. Vnde etiam ex illo conjecturam faciebat de aliis. Vnus vero eorum, tum ipſe cum aliis emptoribus, doloſe colludebat: donec hi quum viderent falſo jactare ſe illos de pretio, fidem non habentes eis, infra ſubſiſtebant. Atque ſic multo minore pecunia amicus alter, ejus nomine emit.

3 Aliud præſtans argumentum, quo uſus ſum. Quidã volebat mihi vendere agrum ccxx nummis: ego dare volebam ducentos, dicens non mihi futurum reditum quatuor pro centum. Ajebat ille, decem me habiturum. Tum

ego,

ego, ut vel compos voti fierem, vel illius nequitiam coarguerem, dixi: Primum locabo emtum c c in ſingulos annos (ad novem uſque) pro octo: jam lucrifacis ultra id quod petis. Quum rurſus negaret, propoſui contraria ratione: Dabo c xx & locabo novem annis, ad octo pro centum. Ita, quum & hoc renuiſſet, agnitus eſt illius doloſus animus. Porro plurimũ juvat ut ſcias à quo emerint: nam tum vel à tabellione, quod tutiſſimum eſt, ſcire poteris, quanti emerint. Quo duce plurimum emolumenti habebis.

4 Quum domum Bononiæ emere vellem; nec venditor ſatis eſſet firma re, perſuaſit Iacobus Machellus, procurator litium, eruditus ac probus, mihi amicus, tribus illis quos vades pro portione obtulerat, ut quilibet in ſolidum conſtitueret: nam pro portione in ſolidum unum pro tota ſumma, grave illi in ſoli; dum unumquemque, poſtquam jus reliquitur illi contra ſocios, tutius. Ita mihi conſuluit, ut pro uno tres haberem vades; & illi non plus quam ex ſpontanea oblatione gravabantur. Hæc autem ſunt peritiæ legum admiſta ſolertia.

5 Quum Iacobus Sancti Pauli captivus eſſet Ludovici Gallorum Regis,

ejus

ejus nominis undecimi, adeo ſcite illi
reſpondit, ut & arces, & latifundia, &
Equitum præfecturã meruerit, quam-
vis frater hoſtis ac proditoris Regis.
Cur autem, vide apud Argentonum
[Cominæum:] Ibidem videbis quo-
modo legatos Conventualis deluſerit
Eaque via (quod maximum fuit) ca-
ptum Conventualem ſecuri percuſſit:
ut nec profuerit illi fratris gratia, nec
fratrem ob id Rex reliquerit, nec Reg
ob id ille venerit in ſuſpicionem.

6 Quum Petrus Nicolaus, Narnien-
ſis Epiſcopus, Bononiæ Gubernator,
negaſſet mihi petenti Phratriorum D.
Dominici [Collegium, &c.] velle mea
in medendo uti opera; ego vero ſci-
rem, eum antea pro alio rogaſſe: ſub-
riſi, quaſi nihili ducerem rem hanc;
dixique, Nil referre: Id ſolum à me
quæſitum (quod mea multum inter-
eſſet,) eorum amicitia uti, ob libro-
rum editionem longam inter nos fa-
miliaritatem, commodum publicum,
ut diſcipulos docerem, re & verbis
oſtenderam: meque dignum exiſtima-
re Collegium illud, propter nominis
celebritatem, & multitudinem homi-
num: & incidiſſe in manus ejus, qui
omni arte, induſtria, conatu curaſſet
evertere autoritatẽ meam, & me loco

ex-

excutere, quum ferrent etiam vitæ inſidiatum: nunc illi datam eſſe occaſionem, ut hoc facto, & conſpiratione omnium medicorum praxin docerem, nec exercerem, eandemque eſſe rem, oppugnare nos, & tam ſævo hoſti ſubminiſtrare auxilia, quibus id facere poſſit. Appoſui autem ex induſtria ſermonem, &c. quo cum Principibus utendum eſt in querelis.

7 Quum adoleſcens è domo exiſſet, patri oſtendi, è re ſua eſſe, ut maneret; docuique cauſſas. Eo deduxi rem ad extremum. Si diffidit de re, vadem me præſto; & ſtatim oſtenſurus ſum, ſi, quod laboris pigeat, nõ redeat.

8 Bononienſes pueri formoſi ſunt, elegantes, & plerique optimi muſici, ut videantur omnibus Italiæ pueris præſtare: nec tamen ea conſequuntur bona, quæ multi alii longe inferiores, velut Mediolanenſes & Florentini, conſequi ſolent; ſcilicet ut fiant hæredes dominorum, aut ſaltem partis alicujus hereditatis participes, aut ut opima adipiſcantur ſacerdotia, vel ut præficiantur opulentis adminiſtrationibus aut mercaturis, vel ut ad inſignem gradum virtutis aut dignitatem perveniant: quæ quatuor ſunt magnæ felicitatis in hac vita fundamenta. Cauſſa

ergo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ergo eſt, primum avaritia parentum
& magiſtrorum: nam pueros illos lo-
care ſolent, non ſecus ac domos. Vnde
domini, tamquam ſoluto debito, nihil
putant plus ſe debere; nec illos exigere
aliud quicquam. Alia ratio eſt, volu-
ptatis uſus. Quum enim à parentibus
didicerint vivere in delitiis, amare ne-
queunt dominos, à quibus putant ſibi
plus deberi libertatis, & voluptatum
vitæ, quam à parentibus. Vnde do-
mini, intelligentes, non ſe amari, ſed
omnia ad lucrum dirigi, amare eos
non poſſunt: illa vero omnia ad amo-
rem vehementem pertinent. Tertia
cauſſa eſt, quoniam jam effœtis viri-
bus, ob muſicæ ſtudia nihil præcla-
rum ad virtutem perficere ſuſtinent,
aut poſſunt: unde dominis in gratiam
arctamque conſuetudinem devenire
nequeunt.

9 Quum aliquando ſanaſſem po-
tentem virum: atque is in re juſtiſſi-
ma me pæne ad deſperationem com-
puliſſet, ubi obviam factus mihi eſt
qui à ſecretis ejus erat, inquit, Cur non
ad me potius ſcripſeras? ego te hac cu-
ra ſtatim liberaſſem. Quid fœdius?
ſcripſeram ad dominum decies: hunc
palam eſt interrupiſſe negotium: glo-
riabaturque. O miſeram illorum

uſque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

uſque adeo felicitatem! Sed defendi poteſt, diviſa eſſe munia, ut ex condicto privata intimis relinquantur. Ergo vides quomodo humanæ res agantur; & quæ rerum fortuna; & quid agendum. Ius jam eorum eſt, tum illis majorum. Sed ut reliqua peccata (ut reor) non æqualia in omnibus, ſed majora in ambitioſis, ignavis, & flagitioſis.

10 Quum Regis Gallorum Legatus primum locum occupaſſet in Concilio Tridentino, Legatus Philippi Hiſpaniarum atque Indiæ Regis, ſedit ante ſcribam, nullo ordine, ex adverſo Legati Pontificis, ne alteri cederet. Quumque judicium præcedendi Pontifex devitaret, ne alterius Regis offenſam ſubire cogeretur; quorum unus & amicus & potentior; alter iure prior, & alienato animo eſſe videbatur;) conſuluit Hiſpaniarum Regi, ut ſemper Epiſcopum mitteret, ſi Gallorum Rex Epiſcopum non miſiſſet, quod jure ſacerdotii præcedat Epiſcopus: aut ſi ille Epiſcopum, ipſe è Proceribus unum, ei ceſſurum jure ſacerdotii, non regni.

11 Quum legatus Epidaurienſium apud Turcas captivos quoſdam ut fugerent juviſſet, intercepto duce itineris periclitabatur. Dum recurriſſet ad purpuratum è primis, petiit, Vbi rem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

cum illo tractaſſet? reſpondente eo, In cubiculo; juſſit cuncta inverti. Itaque judicio ad purpuratos relegato, conſuluit cæteris collegii ille, ut an verum eſſet indicium, ex conditionibus [cubiculi, &c.] quæreretur. Quum nihil eorum quæ prædixerat, inventum eſſet, palo infixus eſt; non ſolum ut delator falſus, ſed ut qui pecunia corruptus, facinus perpetraverit. Equidem & illud conſiderandum, quamquam falſo judicio oppreſſum, majore tamen in culpa illum fuiſſe, quam legatum.

12 Quæ mihi maxima detrimenta attulere, ſex fuerunt: Simulaſſe ſimplicitatem uſque ad vecordiam: Aſtrologiæ fidem adhibuiſſe: Ludus latrunculorum: Muſica: Liberis procreandis minus operam dediſſe: Caruiſſeque pædagogo.

14 Vincentius Toſcus Cęſenas, medicus & philoſophus, quum conſenuiſſet, opibus comparatis, uxorem duxit: Vt vero ad Venerem accenderetur, cibos paucos ſumebat, ſalaces, ut ova dura, avellanas ex ſaccharo, offaſque ex aromatibus, vocant Moſtacinos, vinique potentis parum; experiebaturq; commodiora: bulbos, carduos, tortas, caſeum, pineas ex ſaccharo: inde ſuppoſitis lectis juxta ignem. Sæpius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

pius enim per hiemem hæc agebat. Atque ita ſuſceptis duabus filiabus, unoque maſculo, ut ſe exhauriret, dum proli ſtudet, finem huic conatui impoſuit: novamque curam educationi adhibuit. Cuſtodia autem mirifica circa uxoris pudicitiam utebatur: quam & nactus fuerat probam, & elegerat fœcundam. Ita ſingulari hac induſtria vitam felicem duxit; & tres liberos (qui etiam nunc vivunt) continuata prole reliquit heredes, & divites: Vt diligentiæ nihil negatum ſit.

14 Quum Caraffa Cardinalis eligere nollet Angelum Medicen in Pont. Max. ſponſionem accepit CL M aureorum. ut ajunt, ſane C M à Florentiæ Principe; quæ res ei exitio fuit; quum jam magnorum criminum accuſationibus urgeretur. Præſtabat vel liberaliter ſuffragia exhibere, vel nõ omnino exhibere: hoc ipſo tutus; illo ſecurus, ob verecũdiam tanti accepti beneficii.

15 Quod autem nulla potentia erroribus par eſſe poſſit; & quod ex hujuſmodi genere vitæ etiam Principes ruant, duorum Principum vita, inter cæteras, nos docet: una Lud. Sfortiæ, Ducis Mediolani. qui in carcere mortuus eſt; altera Ludovici XII Gallorum Regis. Ille dum fallere omnes vult,

& à ſuis proditus, ab aliis deceptus, & oppugnatus: hic dum fœdere junctus Venetis, ipſos ambitioſe contracta cũ aliis Principibus ſocietate, ſolus profligavit. Vnde illi & invidia, & jactura; & parum conſtantis animi opinio obfuit: ut, pari exemplo, ab omnibus aliis, perfidioſe in unum conſentientibus Mediolanenſi principatu privatus ſit, maxima jactura etiam in Regno accepta; ut Fr. Guicciardinus narrat in Hiſtoria legi digna.

CAP. CXXXI.

De ſenum vita, pro exemplo.

QVONIAM hujus libri propoſitum eſt omnibus prodeſſe; longumque eſſet ſingula calamitoſorũ genera deſcribere; hoc unum, quod diu vivendo neque Principibus ipſis effugere [licet,] pro exemplo deſcribemus. Nam ſeu Principi filii ſint, ſeu nepotes, ſeu alii heredes, ſeu nulli jure, ut Antiſtitibus, & his qui per electionem creati ſunt; contingit ut vel ab illis, qui hæreditati inhiant, aut qui rem totam in manu habent, ut ſolent Principes, velut dixi, unum habere, qui non contentus eo quod nimis habet, & plus habere quam poſſit, humanam cõditionem ſecutus, habere vult; aut omnino, ſi vir ſit gnavus, qui cuncta per ſe efficere velit; ab omni-

omnib⁹ irrideatur: quanto magis mediocris conditionis ſenex? Quod ſi ſenectuti orbitas & paupertas, aut morbus, aut vitium animi adjungatur, vel ſtultitia, nulla ſpes reſidua eſt, præterquam in morte. Nihil tamen prohibet ſenem, etiam pauperem, felicem eſſe, ſi filios bonos habeat, aut incolumis ſit, ac ſapiens. Ergo ſeni injuria gravis eſt, tum quod ea nullo ſuo merito infertur, tum quod ad ulciſcendum minus paratus eſt; &, ut dicebat Laberius,

Veterē ferendo injuriam, invitas novam:
quod graviſſimum eſt in hac cauſſa, atque inevitabile malum, etiamſi ferre quamcumq; injuriam paratus ſis. Moleſtum eſt ergo ferre: ſiquidem ira triſtis eſt, & magis dolor: ſpiritus autem triſtis exſiccat oſſa, ut Sapiens dixit. Tertium incommodum eſt ex contumelia, quod tui reddũtur difficiles erga te; & pares te accuſant ut ſegnē; & inferiores te contemnunt, fiuntq; contumaces: ut ea ætate non poſſis vivere.

Auxilium igitur à prudentia, patientia, potentia atq; loco ſumendum eſt; ut velis vivere in bene inſtituta Republica. Ea eſt, ubi ſenibus honos habetur. Olim felix vita [erat ſenibus] apud Lacedæmonios, & Romanos; contra miſerrima apud Athenienſes, cum ſua

Philoſophia. [Felix] ergo Reſpublica, ubi per ſenes cuncta adminiſtrantur: Vbi autem petulantia viget, etiamſi magiſtratus juſtiſſimi ſint; quis cohibebit petulantiam horũ; & quantumcumq; leges ſeveræ proponantur, mille modis eas eludunt. Cogitatione vero patientiam indues: quum ejuſmodi inſolentes dignos miſericordia potius, quam ultione, exiſtimabis: nam cito in aliquam magnam calamitatẽ incident. [His] diebus adoleſcens lictor inſultabat aurigæ meo (anno MDLXX, Iunii initio) & ad portam terrebat equas, quæ carpentum quo vehebar, illudens equabus, quod paulo macilentiores eſſent; reprehendentibus publicanis. Iraſcebaturque mihi ex hoc auriga, quod cauſſam præberem huic injuriæ, quam receperam. Idem triduo poſt retulit, eundem lictorem interfectum. Cogita ergo felicitatem eſſe in ſapientia; finis propinquitatẽ eſſe optimum, quum ad ingreſſum melioris vitæ ſpectet. Societatem ineas cum Philoſophis; non cum Grammaticis, aut Poëtis. Neque etiam verum eſt quod Cæcilius in Hephæſtione dicit;

Tum etiam in ſenectute hoc deputo miſerrimum,
Sentire ea ætate eſſe odioſum ſe alteri.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Et illud Varronis initium deteſtabile: *Homo eſt bulla; eo magis & ſenex. Annus enim octogeſimus admonet me, ut ſarcinas colligam.* Quin potius Senecam audiamus, dicentem (Epiſtola 26.) *Viget animus in ſenecta, & audet. Hunc ait eſſe florem ſuum.* Et alibi: *Quemadmodum quod in mellis imo, dulciſſimum eſt; ita vitæ extrema pars jucundiſſima: in qua extinctis perturbationibus, ſuaviſſime ea frui licet.* Et Plato inquit; *Senectus ſi in hominem modeſtum & facilem incidat, minime laborioſa eſt; ſin contra, & ſenectus & juventus his [moroſis & immodeſtis hominibus] difficilis eſt Et quamquam pauperi ſenectus moleſtior ſit, non tamen majus eſt præſidium in divitiis, quam quod perturbationibus carens, quietiorem vitam degat.* Et in nono de Legibus, (juxta finem) *Senior non parvo intervallo anteponendus eſt, & apud Deos, & homines qui feliciter victuri ſunt. Cædi ergo ſeniorem à juniore, & turpe eſt, & odio à Diis habetur. Quemlibet ergo ſeniorem decet & re & verbo à juniore coli; &, ſi major ſit* XX *annis, velut patrem.* Ariſtoteles quoque ait (30 Ploblem 4.) *Seniores magis mente valent. Si ergo mens eſt quicquid boni homo habet, manifeſtum eſt, ſenem eſſe beatiſſimum; ſi ei honos habeatur, nec ab aliis inquietetur: Ei vero jure*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

debetur [*reverentia; ut idem teſtatur 9 E-thicorum, cap.* 11.

Quare tota res in nobis eſt, [ut habitationem inveniamus, amicos quæramus ſimiles. Multum enim proſunt, imo neceſſarii ſunt, ut [idem Ariſtoteles] ibidem docet, (8 lib. cap. 1.) Patria ergo, opes, amici, ſtudium in his quæ parte maxime valet, ſcilicet mente, nõ exercitatione corporis, aut muſica; ſociis Philoſophis, aut Theologis, præcipue ſenibus. Neque enim ſenex ſenem irridebit ob ætatem. Domeſtici acres ſint viri; partim ob tutelam, partim ob morum ſimilitudinem. Neque ſine horum cuſtodia umquam prodibis in publicum. Abſtinebis à vitiis, & diſſimilium converſatione, tum conviviis. Nam loca ipſa amœna numquam te irridebũt. Piſcatio, & etiam aucupium, voluptates honeſtæ ſunt. Latrunculis cum paribus certare [potes.] Ne tamen umquam res eruditioni, eruditionem ætati, ætatem moribus anteponas. Vteris pueris, ad ſervitutem. Promptiores enim ad munia, & à contemtu tui remotiores. Cum cęteris autem caveas loquacitatem (quæ ſenes reddit deſpectos, & nimis familiares) cum quibus verſaris; acris magis, quam levis. Principum & magiſtratuum gratiam pro-

mereraris

merearis magis, quã aucuperis. Quodvis dictum petulantis adoleſcentis ita calide & pertinaciter proſequaris, ut exemplo aliis ſit. Exercearis aliquo in negotio, in quo præſtes omnibus. Solum etiam te delectare poterunt plantæ, lapilli, ectypa, figuræ, atque ejuſmodi; & propria ſtirps

Vt vero (quod ſummum eſt) neque contemnaris, neque odioſus ſis, illum per quem omnia tractas, cave ne læſeris. Imperio, non conſilio, utitor. Spem cum re conjunge: ut donec vivas, plus habeat, q■am te mortuo. Sed & inexſpectatis beneficiis, illius rem augebis.

CAP. CXXXII.

Peroratio.

HÆc igitur de his dicta ſunt, quatenus ſcribi potuerunt: nam in opere ipſo ſunt conjunctiones, & comparationes, & occaſiones; & moderatio, quæ ex generalibus regulis habetur; & amicorum monita, & exempla eorum qui plurimum poſſunt, & qui ſunt prudentes, & uſus ipſe in omnibus dux. Quod etſi damno afficiaris, noli exiſtimare, te ob id non profeciſſe; aut hæc quæ ſcripta ſunt, non recte ſe habere. Etenim quidam adeo ſunt ſtulti, ut ſeipſos cum aliis perdant, ira, improbi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tate, ignorantia: quorum occurſum, converſationem, ac cum illis negotiationem prorſus fugere oportet. Sed tamen metuendum, eſt tibi, quum qui damnum intulit, ex damno lucri quid fecerit. Signum enim eſt, te non recte egiſſe. Memento autem in omnibus, ne immortalem rem, vel impetu animi, vel lenocinio præſentium bonorum, aut quæ ſperas, cum mortali ac volatili ulla ratione commutes. Plurimum autem juvant epiſtolæ Principum: in his enim plurima cognoſcuntur quæ hic ſcripta non ſunt: tum exercitatio horum præceptorum, atque uſus. Prodiit autem in publicum liber earũ primus: in quo mediocria ſunt plura, quędam etiam bona valde, multa inſulſa. Hæc ſic dignoſces: Quæcunq; ſcribuntur à miniſtris magnarum rerum, & de rebus ſecretis, optimæ ſunt: Quæ de magnis rebus, etiam ab iiſdem, licet manifeſtis, ſunt etiam bonæ: Similiter & quæ à Principibus ad hujuſmodi viros. Oportet autem, ut dixi, etiam delectum habere: ut in quibuſdam exemplũ actionis etiam ſumamus; in nonnullis modi agendi; in quibuſdã etiam ſolum excuſationis exemplum. Natura quoq; ineptis, quum vel non totam artem didicerint, vel non ſenſim, ut in

natu-

naturam tranſeat, vel non accurate eam quantum oportet tractarint; vel ſi omnino ſimplices fuerint, tantum abeſt ut profutura ſint hæc præcepta, ut ridiculi futuri ſint, & tum ob conſenſum, tum ob confidentiam majoribus damnis, atque turpiori dedecori obnoxii: Fruſtraque accuſabunt hanc diſciplinam: cujus tamen utilitatem, quanta ſit, nos exemplo, quamdiu fuimus Bononiæ, oſtendimus, tametſi omnibus oppreſſi incommodis, multiſque infamiæ falſis notis, quum omnia in contrarium vertendo hoſtes longe lateq; ſuperaverimus intra quinque menſium ſpatium; re & celeritate miraculo ſimilibus. Verum illud cogitare decet, quod hæc non ut traduntur exerceri poſſunt, tum quia obſtant mores, conſuetudineſque, tum leges perperam editæ: & quod qui præſunt, non rem ex tua ſed ſua ſententia tractare volunt & cupiunt: & ob id ſæpe continget, ut niſi loco, tempori, tum vero rationi tractandarum rerũ (quæ ſcribi nullo modo poteſt) te ipſum præceptaque hæc accommodare noveris, fruſtratum te his, eademque inania eſſe exiſtimes. Quum vero hæc boni cauſſa ſcripta ſint; nec fieri poſſit, quin optima etiam in malos uſus trahi

queant,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

queant, velut feliciſſime venena inſa-
lutaria medicamenta; quicunque (ſin
neceſſitate ſumma) male his præcepti
utetur, præter conſcientiam ſceleris
metum futurorum, & Adraſtiæ, ſciat
laxatis rationis & pietatis frenis, ſibi,
& perturbationibus animi hoſtilibu
indulgendo (quum cupido ſit infini-
ta, mortales caſus varii & incerti, na-
tura fragilis & imbecilla) male pereun-
dum. Sunt præter hæc quædam quaſ
conjuncta, & ad argumentum rei fa-
cientia, velut qui præferuntur libri d
Antonini vita, ad oſtentationem ſcri-
pti, quum illam maxime vituperent
Quorſum enim ſe adeo laudare, atqu
hæc ſcribere, quorum plurima mani-
feſte falſa deprehenduntur, ſi ſua late
re voluiſſet? Ideo cum maxima cur
legendi ſunt. Difficillimum eſt enim
inter multa perperam dicta, paucul
oportuna ſeligere. Sed & in privati
affectibus Muſica multum poteſt, &
antiqua in mentem revocat, eandem
que percellit, ſicut in publicis rebu
flamma illa cœli, & Cometæ, genera-
leſque conſtitutiones, quæ mirum in
modum hominum mores inſtitutaq
mutant. & quæ ſequuntur ad illas
magna mole cogitantes incitantes, &
vim inferentes. Memento etiam re-
ceſſuum

ceſſuum, & reflexionum, tũ redituum atque remiſſionum noſtrarum.

Quę vero extra & ſupra artem ſunt, tria ſunt præcipue: in naturalibus juveneſcere, in privatis negotiis, quod jam periit aut prope eſt, oſtendere potuiſſe non perire; quod in medicina maximum eſſet: & in publicis rebus, fœdera ſancire, ut tuta eſſent ab utraque parte. Sed primum fucata ratione peragimus, vitam futuram pro præſenti ſubjicientes: eam quæ ſupereſt, diligenter cuſtodientes, filiorum cura, tamquam imagine noſtra, & gloria. Privatorum negotiorum Galenus jactat ſe modum quendam inveniſſe, (10 Artis curat. cap. 3.) Probo exemplum illud: ſed magna felicitate opus eſt, ut in hujuſmodi occaſiones incidas: & qualecunque fuerit, in tam ardua re laudo inventum; quando nil melius excogitari poſſit. Sed adeo multa requiruntur, ut vix è pluribus uni vel ſemel contingere poſſit. In publico fœdere quæſiti ſunt viri probi, communes amici, in quorum manibus arces pro pignore deponerentur: aut Reſpublicæ, quibus mercatores (ibi negotia habentes) pro magna ſumma auri ex utraque parte pollicentur. Sed difficile eſt integrum virum invenire: & ſi ſit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

ſit, etiam ut uterque ei ſe credere ve
lit. Demum potentioris metus, vis d
ſcrimen non leve afferunt. Reſpublic
quantum delinquant, novimus Ro
manorum exemplo, qui agrum, cuju
judices eſſent, ſibi adjudicarunt: (Va
Max. lib. 7. cap. 3.) Sed & decerne
longum, poſtquam per calumniam li
tigator negat prius à conventis diſce
ſiſſe. Sed tamen melius eſt hoc, quar
ſimplici juramento fidere. Eſt etiar
quartum, ſed non abſolute deſpera
tum, verum difficillimum, quum in
defeſſi hoſtes, & plures, ac potente
Herculeus labor Hydra Lernæa repræ
ſentatus: à quo vel vi, vel fatigatione
vel tædio, vel deſperatione, vel caſ
vinci, etſi ſæpe viceris, neceſſe eſt: u
Troja à Græcis, Numantia à Roma
nis, & nos hic Bononiæ pertinacia ho
ſtis victores vincemur. Auxilium et
iam Hydræ; exurendum eſſet caput
non ſolum amputandum. At nobi
non licet. Quamobrem hujuſmodi vi
ris eligenda eſt, ut dixi, civitas, in qua
Princeps inhabitet. Aliis, qui primum
non poſſunt, ſecundum non obſerva
runt, non alia eſt via, quam non ul
ciſci, ſed ex inimicis amicos, & factio-
nem (ut dixi) ſuſcitare. Sed primatum
deponere oportet, & alteri cedere.

Quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Quorum duorum unum mihi non licet, ob dignitatem; alterum non poſſum, ob ætatem & ſtudia. In hujuſmodi occaſioné expectare melius eſt; interim remorari. Deniq; quamquam finis noſter hic non ſit, proximus tamen illi eſt, quem boni malique Principes, ac privati expetivêre; & in quo omnia, præter naturæ dona, bona conſtituta eſſe videntur; eſt Veneratio: ut contra continere hominum ſtudia in hoc difficillimum. Ob idque illa etiam difficillima. Venerantur Deum & Principes, & familia bene conſtituta herum ſuum. Complectitur autem quatuor illa conjuncta & indiviſa ſimul; amorem, timorem, affectum naturalem, & opinionem maximam probitatis, ſapientiæ, atque potentiæ. Efficiunt autem venerationem maxime conſuetudo, religio, & juramentum. atque hæc ubi deſit, parum boni adeſſe poteſt: minus tamen obeſt Principibus. Hoc ipſum deeſſe quid timent? Poſt metum eſt amor. Exemplum amoris abſque veneratione, eſt parentum in filios. Verum ne illud forſan admireris, quod multa eſſe dixerim, quibus univerſum hoc negotium tribuatur, velut ſcientia animi, veneratio, perſuaſio, movere affectus, potentia,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

tentia, & tranquillitas: Id accidit du pliciter. Primum ut finis ipſe diverſ ratione accipitur: ideoque ut, mod illum adeptus fueris, nihil referre [pu tes:] veluti tranquillitas alia eſt haber quod velis, alia ut his quæ habes con tentus ſis. Ita ergo duo erunt, quibu adipiſceris finem, prorſus diverſa, & pene contraria. Secundum: ut cauſ ſint ordinatæ, atque perfectæ ſingulæ velut ex animi ſcientia accidit ut affe ctus moveam; ex quo perſuaſio, e perſuaſione veneratio, ex veneration potentia; ex qua adeptio quorumcun queatque tranquillitas. Optimum igi tur eſt, unum ex hujuſmodi aſſequi In reliquis imitare optimos Muſicos qui tamdiu concinunt donec melodi ſtare utcunque poteſt, quum non po teſt, deſinunt; indignum putantes, ve alios corrigere, vel aliena culpa dede cus incurrere.

LIBRI DE PRVD. CIVILI.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 11